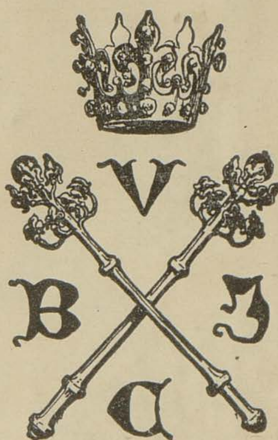
Vogel

V
B
J
C

50 cent

1889. XV. 17.

X

Polſka Książka
do czytania;
to iest,
ZBIOR
nauk i zabawek filologicznych,
na
pożytek i snadnieyſze poięcie
Polſkiego Ięzyka
dla Młodzi kwitnącey Szkoły Realney Wrocławſkiey przy kościele Maryi Magdaleny, z powiękſzeniem i przeyrzeniem wydany

przez
Daniela Vogla
polſkiego ięzyka Nauczyciela.

Wtora Edycya.

Nakładem Iana Fryderyka Korna ſtarſzego, Bibliopoli Wrocławskiego, R. P. 1785.

Polnisches Lesebuch;

das ist,

Sammlung

von

philologischen Lehren und Vergnügungen

für die Anfänger

der polnischen Sprache,

zum

Gebrauch des Mar. Magdalenäischen Real-Gymnasiums in Breslau verfertiget,

von

Daniel Vogel,

des Mar. Magdal. Real-Gymnas. Collegen.

Zweyte durchaus verbesserte und vermehrte Auflage.

Breslau,

bey Johann Friedrich Korn dem ältern, 1785.

Wielmonżym Ich Mościom,
Iego Mości Panu
Danielowi Beniaminowi
Predlowi,
Krola I. Mci Pruſkiego Konſyliarzowi
woiennemu;

Iego Mości Panu
Ianowi Konradowi Danielowi
Hoiolowi,
Rady Miaſta Stołecznego Wrocławia, iako i
Konſyſtorza Mieyſkiego Dyrektorowi
pierwſzemu;

Iego Mci Panu
Karolowi Henrykowi
Wylkiemu,
Rady miaſta ſtołecznego Wrocławia, iako i
Konſyſtorza Mieyſkiego Dyrektorowi
Wtoremu;

Dem

Wohlgebohrnen Herrn

Daniel Benjamin Prädel,

Sr. Königl. Majestät von Preussen hochbestallten Krieges- und Domainen-Rath;

Dem

Wohlgebohrnen Herrn

Johann Conrad Daniel Hoyoll,

des Magistrats und der Policey, wie auch des Evangelisch-Lutherischen Stadt-Consistorii ersten Director;

Dem

Wohlgebohrnen Herrn

Carl Heinrich Wilcke,

des Magistrats, wie auch des Evangelisch-Lutherischen Stadt-Consistorii zweyten Director;

Iego Mości Panu,

Iędrzeiowi Marcinowi

Lipiuſzowi,

Przedniemu Panu Radnemu i Skarbnikowi naywyżſzemu Rady Stołecznego Miaſta Wrocławia, Farnego kościoła S. Mar. Magdal. Dozorcy naywyżſzemu;

Iego Mości Panu,

Ianowi Guſtawowi

Sysmilchowi,

Przedniemu Panu Radnemu, Konſyſtorza Mieyſkiego Aſeſorowi, Kościoła S. Hieronym. naywyżſzemu Dozorcy;

Wſzem wyſoce uczonym Ich Mościom Panom Kuratorom Szkoły Real. Wroclaw.

Moim Wielce Mościwym

Panom i Dobrodzieiom.

Dem

Hochedelgebohrnen Herrn,

Andreas Martin Lipius,

hochbestallten Rath und Ober-Cämmerer, wie auch hochverdienten Ober-Vorsteher bey der Haupt- und Pfarr-Kirche zu St. Mar. Magdal. der Königl. Residenz Breslau;

Dem

Hochedelgebohrnen Herrn,

Johann Gustav Süßmilch,

hochbestallten Rath und Assessor des Evangelisch-Lutherischen Stadt-Consistorii, wie auch hochverdienten Ober-Vorsteher zu St. Hieronymi;

Sämmtlichen hochweisen Herren Curatoren des Real-Gymnasiums zu St. Mar. Magdal.

Meinen hochzuehrenden Herren.

Wielmożni,
Moi Wielce Mościwi
Panowie i Dobrodzieie,

Ktoż nie będzie W M M M Panow i Dobrodzieiow z dobrego Oyczyzny rządzenia i opatrowania swoich Ziemianow, ktorych zachowania nie tylko doczesne ale i wieczne na sercach W M M M Panòw i Dobrodzieiòw zależą, wyznawał i wysławiał? Ktoż nie widzi W M M M Panòw i Dobrodzieiòw Patryockiego usiłowania ludzi doskonale szczęśliwemi czynić, i ich przedsięwzięciom drogę do fortunnych sukcesow otwierać? Ninieysze rozrządzenie no-

woza-

Wohlgebohrne,
Hochedelgebohrne,
hochzuehrende Herren,

Die Beförderung des Vaterlandes und die väterliche Fürsorge für das Wohl der Unterthanen, deren Sie sich so sehr angelegen seyn lassen, indem Sie nicht allein ihre zeitliche, sondern auch die geistliche Wohlfahrt auf Ihrem Herzen tragen und befördern helfen, muß von aller Welt verehret, und das Andenken Dero unsterblichen Verdienste, die täglich durch die Sorgfalt für die allgemeine Wohlfahrt vergrößert werden, von den Vätern auf die Kinder, von diesen bis auf die Nachwelt fortgepflanzet und verewigt werden. Die jetzigen Anstalten der neu

ange-

wozałożoney Szkoły Realney nie mniey iest W M M M Panów i Dobrodzieiów Oycowſkiey opatrzności ku tutecznych Obywatelów młodzi kwitnącey znakiem i łaſki promieniem. Ta łaſkawa przychylność musi rozumnych Obywatelow wiecznie do powinney wdzięczności, ſkuteczney powolności i wielebnego Reſpektu obowiązać. A gdyż także i moie zachowanie od W M M M Panów i Dobrodzieiów pieczołowitości pochodzi, a dotąd ieszcze do publicznych dzięk złożenia nie znalazłem okazyi; Tey wydanie książki nieomylną i zupełną mi podaie, ażebym W M M M Panom i Dobrodzieiom tęż ſamę dla oświadczenia moiego obowiązanego i dziękczynnego serca z powinnym Reſpektem ofiarował, ſufaiąc, że ta moia mała praca i wdzięcznego afektu oświadczenie od W M M M Panów i Dobrodzieiów nie będą wzgardzone. Zaczym uprzeymym życzę sercem, aby on naywyżſzy świata Rządca W M M M Panom i Dobrodzieiom ſtałego użyczył zdrowia, i nayfortunnieyſzemi ſukceſami obdarzyć raczył, na

pod-

angelegten Realschule sind gleichfalls Merkmaale Ihrer väterlichen Fürsorge, die Sie gegen der hiesigen Einwohner blühende Jugend haben blicken lassen. Diese gnädige Zuneigung muß vernünstige Einwohner zur ewigen Dankbarkeit und besonderer Verehrung verpflichten. Dieweil aber meine Wohlfahrt gleichfalls von Dero Beförderung abhänget, und ich noch niemalen Gelegenheit gefunden, einen öffentlichen Dank abzustatten; so ergreife demnach die Gelegenheit, die mir gegenwärtiges Schulbuch an die Hand giebt, Ihnen dasselbe, zum Zeugniß meines verbundenen und dankbaren Gemüths, im schuldigsten Respekt zu dediciren, mit dem Zutrauen, es werde von Ihnen solches Unterfangen mir nicht verarget werden. Mit diesen vereinige ich auch meines Herzens brünstige Begierde, und wünsche, daß die himmelsbreite Güte des Allerhöchsten Dero hohe Personen mit geistlichen und leiblichen Segen überschütten, für allen betrübten Unglücks- und Trauerfällen in Gnaden behüten und bey hohem Wohlseyn erhalten wolle, zum Trost und Aufnehmen, sowohl Dero vornehmen

Häu-

porę i pociechę tak całych przezacnych domow W M M M Panow i Dobrodzieiow, iako i całego miasta, a osobliwie naszey Szkoły Realney, o co Maiestat Boski ustawicznie błagać będę, a to tym gorliwiey, im mniey mi o nieodmienney W M M M Panow i Dobrodzieiow ku mnie łasce wątpić trzeba. Do ktorey i teraz jak nayuniżeniey się zaleciwszy, aż do zgonu życia mego iestem,

W M M M Panow
i Dobrodzieiow

nayniższym Sługą
DANIEL VOGEL.

Häuser und des ganzen gemeinen Wesens, als auch zur gnädigen Beschützung unsers Magdalenäischen Real-Gymnasiums, und dieses ist es, darum ich die göttliche Majestät demüthigst anflehen will, und das um desto brünstiger, je weniger ich an Dero hohen Gnade gegen mich zu zweifeln habe, der ich bis ans Ende meines Lebens mit tiefster Ehrerbietung verharren werde

Ew. Wohlgebohrnen,
Hochedelgebohrnen
und
Hochzuehrenden Herren

ganz gehorsamster Diener
Daniel Vogel.

PRZEDMOWA.

Łaſkawy Czytelniku; Przy wydaniu tey pracy nie iest moie przedsięwzięcie pożytki z polſkiego języka płynące wyliczać, i jak bardzo potrzebna rzecz iest, tegoż się dla handlu i poſpolitey konwerſacyi nauczyć, w tey krotkiey przedmowie na wiele ſłów zdobywać. Co mnie do wydania tey książki przywiodło, krotką dać ſprawę za rzecz ſłuſzną mam: Ze nie wynioſłość iaka, ani omylney ſławy chciwość; lecz ſzczera miłość do młodzi kwitnącey, w ktorey wielką żądość

Pol-

Polſkiego języka się nauczyć, zoczyłem: dla ſnadnieyſzego poięcia przez zbior Hyſtoryczny przyiemnym ſpoſobem na to się zdobyć i iey dopomagać, pobudkę mi dała. Wcale i nieomylnie przyznać muſzę, że na księgach polſkich, ktorych teraźnieyſzego wieku gromadny rząd się znayduie, i z ktorychby kwitnąca młodzież umieiętność miernie mieć mogła, nie ſchodzi; lecz nie na każdym mieyſcu można ich doſtać, a zwłaſzcza takich, ktoreby do używania godne być mogły. Zaczym za rzecz bardzo potrzebną i pożyteczną uznałem, taką książkę młodzi żadnych ieſzcze początkow w Polſkim języku nie maiącey, wygotować. Tak tedy tey Edycyi przyczyny wyraziwſzy, ſercem i afektem uprzeymym życzę, aby wſzyſcy, ktorzy się w Polſkim kochaią języku, a oſobliwie naſza młodź Szkoły Realney za Boſką pomocą ſtokrotny z tey pracy wziąwſzy pożytek, ode dnia do dnia w tym się cwiczyła i pomnażała języku. Na koniec

łaſka-

łaſkawego Czytelnika, powinſzowawſzy mu wſzelakiego pożądanego zdrowia i wſzelakich pomyślnych ſukceſów, przy zaleceniu uniżonych i powolnych uſług ſwych, Boſkiey oddaię opatrzności.

V.

I. Wid-

I. [1] Widźiemy, że litery polskie [2] podobne są Niemieckim; [3] ale w [4] czytaniu wielka [5] nayduie śię [6] rożność; [7] albowiem wielu liter Polacy w czytaniu [8] daleko [9] inaczey [10] używaią, [11] niż [12] Niemcy; a maią ich, [13] pospołu ie [14] licząc, [15] Koło trzydźiestu. Laćinnicy albo [16] starodawni Rzymianie tylko dwadźieśćia i trzy, a Grecy (Kowie) dwadźieśćia i cztery. Co śię [17] zaś [18] tycze łaćińskiego [19] ięzyka, to są litery iego, polſkim, [20] cale [21] rowne; są [22] też ſame Ktore i u Polakow, [23] wyiąwſzy ą, ę, ł, ć, ś, ź, ż: Ktorych łaćinnicy nie maią; [24] także k: ktorego [25] rzadko zażywaią. Litery zaś śię [26] dźielą, na [27] Samobrzmiące, a, e, i, o, u.
do

I. [1] Sehen, [2] gleich, ähnlich it. möglich. [3] aber [4] das Lesen [5] sich finden [6] Unterscheid [7] denn [8] weit [9] anders [10] gebrauchen, sich bedienen it. genießen [11] als [12] ein Deutscher [13] zusammen [14] zählen [15] ohngefehr [16] alt, uralt. [17] aber, hinwiederum [18] betreffen, anlangen [19] Sprache, Zunge [20] gänzlich [21] gleich [22] eben derselbe [23] ausgenommen [24] desgleichen [25] selten [26] theilen, abtheilen [27] ein Selbstlaut.

do ktorych też [28] należy y; i na [29] współbrzmiące, [30] iakowe są [31] inne [32] wszystkie. [33] Kiedy dwie samobrzmiące, w iedney Sylabie się [34] łączą, [35] staią się *Diphthongi*, to iest, [36] sowito [37] dwugłośne litery, czego nas Gramatyka [38] obszerniey [39] naucza. [40] Wynaleźienie liter iest barzo [41] pożyteczne, bo przez ich [42] pomoc [43] może [44] wiedźieć, co się od [45] początku świata stało. Ktoż iest wynalezcą Greckich liter? Kadmus. Ktoż wynalezcą drukarni? Faustus.

II. Ktore [1] racye [2] pokazuią nam iż iest Bòg? Nasz [3] rozum [4] przyrodzony uczy, że Bòg iest; bo [5] żadnego [6] narodu [7] takiego nie było na świećie, ktoryby nie [9] wierzył, iż Bog iest: [10] lubo niewiedźieli [11] pospolićie co iest ten Bog, [12] iedni [13] rozumieli, iż [14] bałwan iaki, drudzy iż [15] słońce, [16] Księżyc, [17] zwierz iaki, [18] i tym inne podobne rzeczy. [19] Ku temu [20] obaczywszy ten

[28] gehören [29] ein Mitlaut [30] dergleichen it. was für einer. [31] ein andrer [32] alle [33] Wenn [34] sich vereinigen it. sich paaren [35] werden, geschehen, it. einem wiederfahren. [36] doppelt, zwiefach it. reichlich [37] schallend, lautend [38] weitläuftiger [39] lehren, unterrichten [40] Erfindung [41] nützlich [42] Hülfe [43] man kann [44] wissen [45] Anfang.

II. [1] Grund, Ursache. [2] beweisen, weisen, zeigen [3] Vernunft, Verstand [4] natürlich, angebohren [5] keiner [6] Volk, Nation [7] solcher [8] Welt [9] glauben [10] obgleich [11] insgemein, überhaupt [12] ein andrer [13] glauben it. verstehen [14] Götze, it. Wasserwelle. Bałwan soli ein Stück Steinsalz [15] Sonne [16] Mond [17] Thier [18] und dergl. mehr [19] dahero [20] sehen, gewahr werden.

ten [21] porządek na świećie, że słońce [22] pewnych czasow [23] wschodźi, [24] źiemia [25] rodźi, [26] rzeki [27] płyną, [28] powietrze nad źiemią śię [29] unośi, Ktory iest większy porządek, niżeli w iakim Pańskim [30] pałacu być może; nie [31] rzecze pewnie, że śię [32] trefunkiem [33] dźieie, bo trefunek nie ma porządku, [34] tedyć muśi być ktoś; co tym wszystkim [35] rządźi, a ten ktoś iest Bog.

III. Ktore racye pokazuią nam iż ieden iest Bog? [1] Także nasz rozum przyrodzony uczy, że tylko ieden Bog być może; bo [2] iako dwoch krolow nie [3] ćierpi iedno krolestwo, tak i świata iednego [4] rząd nie może [5] mieć dwoch Bogow. Bo [6] ieżeli ieden [7] śił i [8] władzy [9] mnieyszey, to iuż nie Bog, ieżeli rowny iako i drugi, to, co ieden zechce, drugi może nie chćieć, a [10] zatym [11] niezgoda [12] miedzy Bogami będźie. Ale ieszcze [13] doskonaley z [14] pisma [15] świętego [16] nauczyć

A 2 śię

[21] Ordnung [22] gewiß [23] aufgehen [24] Erde [25] Früchte hervorbringen, tragen it. gebähren [26] Fluß [27] fließen, rinnen [28] Luft [29] schweben. it. sich verleiten lassen. Nie day śię unośić gniewowi. [30] Pallast [31] sagen [32] von ohngefehr [33] geschehen [34] folglich, dahero. ieżli wenn tedy so. [35] herrschen, regieren. rządźić śię sich vermiethen, sich aufführen.

III. [1] gleichfals [2] gleichwie, wie? sobald, aufs. [3] leiden, ertragen [4] Regierung it. Reihe [5] haben [6] woferne [7] Kraft, Stärke [8] Gewalt it. Commando über eine Armee. [9] geringer, kleiner. im pos. mały. [10] folglich, dahero [11] Uneinigkeit [12] unter, zwischen [13] vollkommener [14] Schrift [15] heilig [16] lernen, erlernen.

śię możemy, iż tylko iedyny Bòg iest; iako S. Marek mowi: Ieden iest Bog, a [17] niemaſz inſzego [18] oprocz niego. [19] Rozdźiał dwunaſty, wierſz trzydźiesty wtory.

IV. [1] Czemu Bòg, lubo nas [2] kocha, wiele na nas [3] utrapienia [4] dopuszcza? Nie z [5] gniewu czyni [6] sadownik, [7] oćinaiąc [8] gałęźie [9] niepotrzebne i [10] szkodliwe na [11] drzewach, aby tym ſad był [12] płodnieyſzy; Nie z gniewu [13] ora z [14] pługiem w źiemię [15] zarzyna, aby tym [16] żyznieyſzą była; Nie z gniewu [17] ogrodnik [18] przepiela [19] zagony; Nie z gniewu tenże ogrod [20] nawozem [21] zarzuca, ale w tym wſzyſtkim dobrze czyni źiemi: tak też i Bòg, gdy na nas utrapienia [22] przepuszcza, nam dobrze czyni. Na to też i [23] kmiotek [24] cepami [25] młòci [26] zboże, i [27] Mły-

[17] Es iſt nicht da; es iſt kein, it. du haſt nicht Urſache, e g. Niemasz czemu śię gniewać. [18] außer. [19] Capitel.

IV. [1] Warum [2] lieben [3] Kummer, Bedrångniß, Kreutz, [4] zulaſſen, dopuśćić śię begeben, verůben [5] Zorn [6] Baumgårtner [7] behauen it. auspeitſchen. f. otnę. [8] Aſt. [9] unnǒthig, ůberflůßig, [10] ſchådlich [11] Baum [12] fruchtbar [13] Ackermann [14] Pflug [15] ſchneiden, anfangen zu ſchneiden it. abſchneiden, abſtechen ein Thier [16] ſehr fruchtbar [17] ein Gårtner, Håusler. [18] durchjåten [19] Bett, Gartenbett. it. Reihe auf dem Schachbret. [20] Dünger, Miſt zum Dűngen it. Schutt [21] bewerfen, verwerfen, zuwerfen, hinter etwas werfen. [22] zulaſſen, durchlaſſen it. verzeihen, ſchmelzen, zerlaſſen [23] Bauer, Dreſchgårtner, [24] ein Dreſchflegel [25] ſchlagen [26] das Getreide.

[27] Młynarz [28] kamieniem na [29] mąkę [30] rozćiera; Na to i Medyk [31] lekarstwa [32] choć i [33] przykre daie; dla tegoż i Bog, wſzyſtko dla człowieka [34] stworzywſzy, wſzyſtkiego [35] ku iego dobru, lubo czasem z iego [36] niesmakiem, zażywa, aby iego [37] uleczył [38] chorobę. Bo utrapienie rozum i [39] upamiętanie wielom daie, ktorym ie było [40] szczęśćie [41] odięło; daie [42] wzgardę rzeczy [43] źiemskich, i do [44] końca [45] nabyćia, na ktoryśmy stworzeni, [46] zachęca. [47] Sprawiedliwośći też Boſkiey przez utrapienie naſze [48] dosyć śię stawa. A człowiek też [49] zwykł [50] przeglądać [51] sumnienie swoie; [52] patrząc, czy na to karanie [53] zasłużył, i żeby [54] znowu nie był

[27] Müller [28] Stein [29] Mehl [30] zerreiben, [31] Arzeney [32] wenn gleich [33] wiedrig, herb it. beschwerlich, verdrüßlich, steil, [34] schaffen [35] zu, gegen, entgegen [36] Mißvergnügen, Verdruß, unangenehme Sache, it. Nachgeschmack. [37] heilen, curiren [38] Krankheit [39] Besserung, Bekehrung [40] Glück [41] abnehmen, wegnehmen, berauben, subtrahiren, f. odeymę. [42] Verachtung [43] irdisch, eitel [44] Endzweck, Ende, Absicht, Vorsatz, Spitze, als des Messers. [45] Erlangung, Erwerbung [46] aufmuntern [47] Gerechtigkeit [48] Es wird Genüge geleistet. Dość czynić komu, Genüge leisten. dość tego iuż było, du hast lange genug Muthwillen getrieben. [49] pflegen [50] durchsehen, revidiren, ob alles richtig ist, verzeihen, durch die Finger sehen, zum voraus sehen, it. prädestiniren, nach der Blindheit das Gesicht wieder bekommen. f. przeyrzę. Przeglądać śię w zwierćiedle sich spiegeln. [51] Gewissen [52] die Augen gegen etwas richten, sehen; aussehen gut, böse; [53] verdienen [54] aufs neue, wieder.

karany, [55] grzechu śię [56] strzeże. [57] Pożądliwośći też [58] ćielesne utrapionemu śię nie [59] przykrzą; [60] pycha na [61] stronie stoi. Utrapienie iest iako sol, ktora zachowuie rzeczy od [62] zgniłośći; iest [63] prasa, ktora wino [64] wyćiska z [65] iagod; Iest [66] deszcz, żyzną czyniący duszę naszę.

V. O Aniołach, a [1] osobliwie o dobrych. *Czy są [2] prawdźiwie Aniołowie?* Krom tego, co pismo S. nas uczy o ich [3] bytnośći, może być też racya takowa. Swiat ten iest [4] doskonały, a niebyłby doskonały, gdyby Aniołow nie było: bo są iedne stworzenia cale materyalne, iako Kamienie, elementa, drzewa, i tym inne podobne rzeczy. Drugie [5] częśćią materyalne, częśćią niematerialne, iako człowiek. [6] Trzeba tedy, żeby i trzećie były, cale niematerialne, a [7] tacy są Aniołowie. [8] *Pyta śię kto, wiele iest Anio-*

[55] Sünde [56] hüten, bewachen strzec śię czego sich in Acht nehmen, fliehen vor etwas, sich hüten. [57] Lust, grosse Begierde, [58] fleischlich, cörperlich [59] einem beschwerlich fallen. [60] Stolz, Hochmuth. [61] Seite [62] Fäulniß it. zgnilizna. [63] Presse, Kelter. [64] ausdrücken, it. herauswerfen. [65] Beere it. Wange. [66] Regen.

V. [1] Insonderheit, vornehmlich. [2] würklich, wahrlich [3] Gegenwart, it. Aufenthalt. Bytność boża das Daseyn Gottes. [4] vollkommen. [5] theils, sowohl-als it. zum Theil, einigermaassen [6] nöthig seyn, müssen [7] solcher [8] fragen za kim śię pytać nach einem fragen. it. sich erkundigen, worauf sehen, als niepytaią teraz cnoty ale posagu.

Aniołów? Tego nam i pismo święte nie 9 obiawiło, a zatym pewnośći żadney nie mamy [10] o [11] liczbie ich, [12] krom tego, iż iest ich barzo wiele. *Co pokazuie iż Aniołowie nie są od* [13] *wieku?* Stworzenie [14] rzeczy iest [15] uczynione z [16] niczego, [17] zaczym rzecz, ktora iest stworzona, niebyła od wieku, to iest [18] zawsze, bo co iest z niczego, to nie zawsze było. Aniołowie zaś są stworzeni z niczego, więc od wieku nie byli.

VI. O [1] złych Aniołach. *Wielorakie stworzenia*[2] *Bóg stworzył?* 3 Dwoiakie, 4 widźialne i niewidźialne. *Ktoreż są stworzenia niewidźialne?* Aniołowie. *Czy Pan Bog dwoiakie Anioły stworzył, dobre, i złe?* Nie: wszystkie Anioły stworzył dobre i święte. 5 *Zostaliż ale wszyscy dobremi?* Nie: 6 niektorzy z nich w 7 prawdźie nie zostali, ći się 8 zowią złemi Aniołami, albo 9 duchami [10] nieczystemi. *Iakże*

 śię

[9] offenbaren, entdecken. [10] von, um, bey o chlebie i wodźie; mit, o trzech koniach woz; ohngefehr auf; o mur, an; [11] Zahl, Anzahl. [12] ohngerechnet, ausser [13] Ewigkeit, Jahrhundert it. Lebenszeit, eines Menschen Alter [14] Ding, Sache [15] machen, thun [16] Nichts [17] folglich, dahero [18] immer, allemal.

VI. [1] böse [2] Wie mancherley, vielerley [3] zweyerley it. zweydeutig; doppelt. [4] sichtbar [5] Bleiben, verbleiben; schuldig bleiben; übrig bleiben; it. werden, eine Ehrenstelle erlangen [6] einige [7] Wahrheit it. Schüsselkranz it. Feuersorge. [8] nennen śię zwać heissen. [9] Geist. it. Wille, Sinn it. Leben, Kraft. [10] unrein.

się zowie [11] *nayprzednieyszy z nich?* Diabeł i szatan, ktory [12] zwodźi wszystek [13] okrąg świata. Iako pismo S. w Obiawieniu Iana S. w rozdźiale 12. w wierszu 9. mowi: I [14] zrzucony iest [15] smok wielki, [16] wąż on [31] starodawny; Ktorego zowią diabłem i szatanem, ktory zwodźi wszystek okrąg świata: zrzucony iest na źiemię, i Aniołowie iego z nim są zrzuceni.

VII. *Ktoreż iest nayprzednieysze miedzy widźialnemi stworzeniami* [1] *Bożemi?* Człowiek, [2] złożony [3] z ćiała i z [4] duszy. *Wieleż ludźi Pan Bog na początku stworzył?* Dwoie: [5] Naprzod Adama, a potym (Ewę.) *Z czegoż P. Bog ćiało Adamowe stworzył?* P. Bog stworzył człowieka z [6] prochu źiemi. [7] *Zkądże zaś człowiek* [8] *dostał duszę* [9] *rozumną i* [10] *nieśmiertelną?* P. Bog ią w niego [11] natchnął. *Z czegoż*

[11] vornehmste [12] zusammenführen it. herunterführen it. verführen, verleiten, zwieść bitwę eine Schlacht liefern, f. zwiodę. [13] Kreis, Scheibe, Umfang, Bezirk, Peripherie eines Cirkels [14] auswerfen, herunterwerfen, abwerfen it. eines Amts entsetzen [15] Drache [16] Schlange [17] alt, uralt.

VII. [1] Göttlich, Gottes [2] bestehend, zusammengelegt, gesetzt; it. herunter gesetzt; it. abgesetzt von seinem Amte it. gerührt, gefaßt; był złożony chorobą bettlägrig seyn. [3] aus, mit, [4] Seele [5] erstlich [6] Staub, Asche; Schießpulver it. Zunder iak prochu, sehr viel, wie Sand am Meer. [7] Woher [8] bekommen, erlangen; zureichen; angränzen. [9] vernünftig [10] unsterblich [11] einblasen, eingeben.

goż P. Bog [12] *niewiastę stworzył?* [13] Wyiął P. Bog iedno [14] żebro z Adama, i zbudował z niego niewiastę. *Czemuż człowiek był nayprzednieyszym, miedzy widżialnemi stworzeniami?* [15] Ponieważ na [16] wyobrażenie Boże był stworzony, i iemu był podobny. *Iakiż był rozum człowieka?* Był pełen [17] światłości, [18] mądrości i [19] wiadomości. *Iakaż była wola iego?* Była pełna [20] miłości, [21] świątobliwości, [22] sprawiedliwości. *Czymże była dusza iego?* Była [23] iasnym [24] zwierćiadłem [25] chwały Bożey. *Iakież było ćiało iego?* Było [26] śliczne, [27] trwałe, i nieśmiertelne. *To na ten czas człowiek o żadnym nie wiedźiał grzechu?* Nie wiedźiał. *To niewiedźiał nic o* [28] *śmierći i* [29] *nędzy?* Nie: śmierć bowiem [30] dopiero przez grzech na świat [31] przyszła. *W iakimże tedy* [32] *stanie na ten czas zostawał człowiek?* W [33] zbawiennym [34] prawie, i [35] chwalebnym stanie. *Iakże ten stan* [36] *więc bywa nazwany?* Stan [37] niewinności.

[12] Weibsperson [13] herausnehmen; sich etwas vorbehalten it. befreyen [14] Ribbe [15] Weil [16] Ebenbild it. Sinnbild, it. Begriff [17] Licht [18] Weisheit [19] Erkenntniß [20] Liebe [21] Heiligkeit [22] Gerechtigkeit [23] hell [24] Spiegel [25] Herrlichkeit; Lob, Ruhm [26] schön [27] dauerhaft [28] Tod [29] Elend, grosse Armuth. Nędzę Klepać, die Hunger-Pfoten saugen. [30] erst, allererst [31] kommen f. przyydę. [32] Stand, Zustand. [33] selig [34] recht [35] herrlich it. lobenswürdig [36] sonsten [37] Unschuld.

VIII. *A zostałże człowiek w tym* [1] *szczęśliwym stanie?* Ah [2] żal śię Boże! nie został. *Przez coż* [3] *utraćił wyobrażenie Boże?* Przez [4] żałosny [5] upadek. *Ktoż zwiodł człowieka do tego upadku?* Szatan, ktory [6] nieposłuszeństwo [7] przećiwko P. Bogu, i [8] zakazaniu iego [9] wzniećił. *Iakże* [10] *brzmi ten zakaz Boski?* Z drzewa [11] wiadomośći dobrego i złego, [12] ieść z niego nie będźiesz. *Dla czegoż mu P. Bòg owocu z pewnego drzewa ieść* [13] *zakazał?* Chcąc śię, w tak małey rzeczy, [14] doświadczyć posłuszeństwa iego. *A* [15] *powśćiągnąłże śię człowiek od zakazanego* [16] *owocu tego?* Nie powśćiągnął, ale, za [17] poduszczeniem szatańskim [18] wźiął i iadł z niego. *Coż człowiek nieposłuszeństwem swoim na śię* [19] *przyprowadźił?* [20] Przeklęctwo, i gniew Boży, [21] tudźiesz śmierć [22] doczesną, [23] duchowną i [24] wieczną. *Naczymże* [25] *zależy śmierć doczesna?* Na [26] rozłączeniu ćiała i duszy; do tego

VIII. [1] glückselig, glücklich [2] leider Gottes! [3] verlieren [4] kläglich, betrübt [5] Fall it. Unfall, Unglück [6] Ungehorsam, Wiederspenstigkeit, [7] wieder, gegen [8] Verbot [9] erregen, anstiften it. Feuer anschüren, [10] lauten, schallen, ertönen [11] Erkenntniß, Wissenschaft, Nachricht [12] essen, iem, iadłem, ieść. iedz. [13] verbieten [14] probiren, erfahren [15] sich mäßigen, an sich halten, hemmen [16] Frucht, Obst [17] Anhetzung. Anreitzung [18] nehmen biorę, bierzesz, brać f. Wezmę, wźiąć. [19] herzuführen, bringen [20] Fluch [21] hiernächst, desgleichen it. zu eben der Zeit, an eben dem Ort [22] zeitlich [23] geistlich [24] ewig [25] bestehen, beruhen [26] Trennung, Absonderung.

tego ieszcze należą, [27] wszelakie ćielesne utrapienia, wszelkie choroby, [28] boleśći, i [29] rozmaite [30] kary, i [31] sądy Boskie. *Czy ta* [32] *nieszczęśliwość tylko pierwsze* [33] *rodźice* [34] *potkała?* Nie tylko ich, ale i [35] potomkow ich. *A tak, cożeśmy* [36] *odźiedźiczyli po pierwszych rodźicach naszych?* Grzech i śmierć. *Coż iest grzech?* Grzech iest [37] przestępstwo zakonu Bożego. *A możesz śię też człowiek* [38] *cudzych grzechow stać* [39] *uczestnikiem?* Może: [40] radą, [41] upodobaniem, [42] rozkazaniem, nie [43] oznaymuiąc, i nie strofuiąc złego, i tym podobnym [44] sposobem. [45] *Zachowywa i opatruie P. Bog też i grzesznych ludźi?* [46] I owszem, iako pismo S. mowi: Pan ludźie i [47] zwierzęta zachowywa; i czyni, że słońce iego [48] wschodźi na złych i dobrych.

IX. *Chćiałże tedy P. Bog, aby człowiek ubogi w nieszczęśliwym stanie swoim został i* [1] *zginął?* Niechćiał! on niechce śmierći [2] niepobożnego, ale chce, aby wszyscy ludźie byli zbawieni. *Zkądże my to wiemy?* Z [3] łaskawego

4 de-

[27] allerley [28] Schmerz [29] mancherley [30] Strafe [31] Gericht, Gerichtsbarkeit [32] Unglückseligkeit [33] Eltern [34] begegnen [35] Nachkommen [36] anerben [37] Uebertretung [38] fremd [39] Theilnehmer, Uczestnik we złym ein Mitschuldiger. [40] Rath; Rathsversammlung [41] Gefallen an etwas [42] Befehl [43] verheelen, nicht bekannt machen [44] Art, Mittel h. l. und dergl. m. [45] Erhalten it. bewahren [46] ja freylich [47] ein Thier [48] aufgehen f. Wzeydę.

IX. [1] Verloren gehen, umkommen [2] gottlos [3] gnädig.

[4] dekretu Boskiego, ktory od wieku wiekow [5] postanowił: Nad całym narodem ludzkiem śię [6] zmiłować, wszyſtkich ludźi przez Syna swego [7] odkupić, przez Ducha świętego ich poświęćić, [8] prawowiernych wiecznie [9] zbawić. *A zarazże ten* [10] *obiecany* [11] *Odkupićiel iest* [12] *zesłany?* Nie zaraz: [13] minęły cztery tyśiące [14] lat, [15] niżeli go Bog zesłał.

X. *Kiedyż tedy ten obiecany* [1] *Zbawićiel* [2] *przyſzedł?* Gdy przyszło [3] wypełnienie [4] czasu, [5] posłał Bog onego Syna swego. Tak bowiem Bog [6] umiłował świat, że Syna swego [7] iednorodzonego dał. [8] *Kimże iest ten zbawićiel?* Iest prawdźiwym Bogiem i człowiekiem. *Czemuż* [9] *muśiał być prawdźiwym człowiekiem?* Aby za nas [10] ćierpieć i [11] umrzeć, i przez [12] krew [13] własną nas z Bogiem [14] poiednać mogł. *Iakiż* [15] *urząd na śię wźiął?* Troiaki, on iest [16] naywyżſzym Kapłanem, Prorokiem i Krolem. *Wielorakiż iest stan żyćia zbawićiela naſze-*

[4] Rathsſchluß, Urtheil, gerichtlicher Ausſpruch. [5] feſtſetzen, beſtimmen [6] ſich erbarmen [7] erlöſen it. wieder kaufen, abkaufen. [8] rechtgläubig [9] ſelig machen; erlöſen it. berauben, um etwas bringen [10] verheißen [11] Erlöſer [12] geſandt, abgeſchickt f. ześlę, ześlać, [13] Vergehen, vorbeygehen, miiam f. minę. [14] Jahr, Sommer [15] eher, it. als.

X. [1] Seligmacher, Heiland [2] kommen [3] Erfüllung [4] Zeit [5] ſenden, überſchicken f. poślę, posyłam. [6] lieben [7] Eingebohrne [8] Wer, von kto; [9] müſſen, muśieć, [10] leiden [11] ſterben, f. umrę, umarł. [12] Blut [13] eigen [14] verſöhnen [15] Amt [16] der höchſte.

naſzego? Dwoiaki, stan [17] poniżenia i stan [18] wywyższenia. *Czemuż ſię muśiał tak* [19] *głęboko poniżyć?* Ażeby za pychę naſzę Karę [20] odniosł, i nas z nieszczęśliwego stanu naszego [21] wybawił, gdyż za wſzyſtkich śmierći skosztował, gdy [22] wołał; Boże moy! Boże moy! czemus mię [23] opuśćił. Dla tego iesteśmy teraz z Bogiem [24] poiednańi; od grzechu i Kary iego wykupieni. *Zostałże odkupićiel naſz w śmierći?* Nie został, Bog [25] wzbudźił go od [26] umarłych, i [27] wſtąpił [28] wysoko nad wszystkie [29] niebioſa; [30] uśiadł na [31] prawicy Oyca [32] wszechmogącego, [33] ztamtąd przyydźie sądźić [34] żywych i umarłych.

XI. O Niebie [1] ogołem. *Wielorakie iest Niebo?* Dwoiakie, iedno naywyżſze, w Ktorym Bòg chwałę [2] błogosławionym [3] okazuie; co tego nieba za [4] piękność, wielkość, szczęśćie, tego

[17] Erniedrigung [18] Erhöhung [19] tief [20] davon tragen it. wieder bringen, it. melden, hinterbringen. [21] erlösen, befreyen. [22] Ausruffen, herausruffen it. Verruffen das schlechte Geld it. in die Acht erklären, Vogelfrey machen. it. einen herausfordern zum Zweykampf. [23] verlassen. [24] versöhnet, vereinigt. [25] erwecken it. antreiben. [26] todt [27] hinaufsteigen, hinaufgehen it. auf etwas treten it. in einen Bund treten; ein Amt antreten; [28] hoch [29] die Himmel, im ſing. Niebo. [30] sich setzen, uśiadam, Uśiądę, uśieść, [31] die rechte Hand [32] allmächtig [33] von dannen [34] lebendig.

XI. [1] Ueberhaupt it. im ganzen, zusammen. [2] selig gepriesen, gesegnet [3] erzeigen [4] Schönheit.

tego żadne pioro nie [5] opisze, ani [6] myśl ludzka nie [7] obeymie. Drugie niebo, na Ktorym są [8] gwiazdy, a [9] niżey ich planety; to iest [10] na kształt powietrza barzo [11] ćienkiego, przez które i [12] światło planet na źiemię [13] łacno przechodźi, i w nim [14] bez [15] zawady planety [16] drogi swoie barzo [17] dźiwne [18] odprawuią; a gwiazdy daleko [19] wyżey są nad słońce, niżeli słońce nad źiemią. Są niektore gwiazdy tak iasne, iż śię słońcami być [20] zdaią, i maią swoie osobiwe [21] obroty, ktorych z źiemi [22] trudno dla [23] odległośći [24] doyrzeć. Każda gwiazda ma farbę swoię osobliwą, ma wielkość i [25] dźielność, i iedne wyżey są nad drugiemi. Siedm planet osobliwych liczą, ktore i [26] błądzącemi gwiazdami zowią, iż [27] bieg innym porządkiem, niżeli inne gwiazdy, odprawuią, a nad to [28] pomykąią śię, i ku [29] południowi, i ku [30] połnocy, czego w gwiazdach nie masz. Miedzy planetami, iest od źiemi [31] idąc, pierwszy [32] księżyc, o kto-

[5] beschreiben [6] Gedanke; Sinn; Gemüth; Lust, Neigung. [7] begreifen, umfassen [8] Stern [9] unten, niedriger. [10] nach Art, wie [11] dünn, fein [12] Licht [13] leicht [14] ohne [15] Hinderniß, Anstoß [16] Weg Reise [17] wunderbar [18] vollenden, verrichten it. abdanken it. entlassen; ausstatten [19] höher [20] scheinen it. sich verlassen [21] Wendung it Pol. it. widriger Zufall [22] schwer [23] die Weite [24] mit den Augen erreichen, dogladam. [25] Würksamkeit, Würkung, it. Theilbarkeit [26] Irrstern [27] Lauf [28] fortrücken, weiter gehen [29] Mittag [30] Mitternacht [31] gehen it. anheben, Idźie to za tym daraus folget; iść za mąż einen Mann nehmen. [32] Mond.

Ktorym niektorzy Filozofowie rozumieią, iż na nim stworzenia [33] mieszkaią, iako my na źiemi, iż ma swoie [34] morze, rzeki, [35] gory, [36] wyspy, i iest daleko [37] mnieyszy niż źiemia. Wiele iest planet? Sześć: Saturnus, Jupiter, Mars, Venus, Mercurius i źiemia, do ktorey księżyc [38] należy. Słońce iest w [39] srzodku planet, Ktore [40] według [41] zdania [42] pospolitego [43] biorą światło od słońca.

XII. O Księżycu. Czemu [1] zaćmienie Księżyca bywa? Księżyc [2] światła nie ma z śiebie, ale wszystko od słońca bierze; w [3] pełni zaś [4] stawa tak [5] na przećiwko słońca, że źiemia będźie we srzodku, [6] miedzy nim [7] a słońcem; gdy tedy tak [8] prosto stanie, tedy źiemia nie [9] dopuśći, aby światło słoneczne do niego [10] dochodźiło, i tak śię [11] zaćimia, co tylo w pełni śię [12] trafia. [13] Odmiana Księżyca [14] pochodźi, iż [15] cza-

[33] wohnen [34] Meer [35] Berg Boden; Obertheil eines Gebäudes gora miłośierdźia Leih-Haus für Arme, gorę otrzymać überhand nehmen [36] Insel [37] kleiner [38] gehören [39] die Mitte [40] nach [41] Meinung [42] gewöhnlich, allgemein [43] nehmen.

XII. [1] Mondfinsterniß [2] Licht, Schein eines Gestirns it. Tageslicht it. brennendes Licht oder Lampe; it. die Oefnung, das Loch in einer Röhre it. Pracht, Glanz. [3] der Vollmond [4] zu stehen pflegen, stehen bleiben it. zufrieren als ein Fluß; [5] gegen über [6] zwischen [7] und [8] gerade [9] zulassen, erlauben [10] gelangen it. vernehmen; hinter etwas kommen; abnutzen als ein Kleid; zu Ende laufen, zu Stande kommen [11] sich verfinstern zaćmić śię. [12] geschehen, sich ereignen. it. sich begegnen [13] Wechsel [14] entstehen.

[15] czaſem [16] bokiem ku słońcu, czaſem na przećiwko, a czaſem pod słońcem stawa. Księżyc odprawuie bieg swoy, Ktory ma od [17] zachodu do [18] wschodu, [19] prędzey niż słońce, a to dla tego, iż słońce [20] nieporownanie [21] większe ma [22] koło [23] obiegać, aniżeli Księżyc.

XIII. O [1] Meteorach, albo o tym co śię trafia na Elementach. Meteorami zowiemy [2] grady, śnieg, [3] dżdże, [4] błyſkawice i inne, ktore śię od Elementow nie [5] rożnią [6] iſtotnie, i zaraz śię w nie obracaią, a [7] zwykły nie zawsze bywać; rodzą śię z [8] dymow, albo [9] zaduchow i [10] pary [11] wilgotney, a są [12] czworakie; iedne ogniſte, drugie [13] powietrzne, trzećie wodne, a na oſtatek i pod źiemne. Meteora w naſzych [14] źimnieyſzych Kraiach naywięcey panuią na [15] Wioſnę i w [16] Jeśieni. Koniec dla ktorego są Meteora, naprzod ten iest, ktory sobie Bog [17] naznaczył, to iest chwała iego, bo w [18] piorunach

[15] bisweilen [16] von der Seite [17] Abend, Untergang [18] Morgen [19] geschwinder [20] ungleich; unvergleichlich [21] größer [22] Umlauf, Kreis [23] umlauffen it. obbiegać.

XIII. [1] Lufterscheinung [2] Hagel [3] Regen [4] Blitz [5] sich unterscheiden, nicht übereinstimmen. [6] wesentlich [7] pflegen, Gewohnheit haben. [8] Rauch, Dunst, Dampf. [9] Duft, Dünste, verschloßne faule Luft. [10] Dampf, zarter Wasserdampf. it. ein Paar. [11] feucht [12] viererley [13] Luft- luftig [14] kalt [15] Frühling [16] Herbst [17] bestimmen zu etwas; zeichnen, ein Zeichen machen [18] der Donner, Wetter, Donnerstrahl.

runach i wiatrach [19] moc iego, we dżdżach [20] wczesnych danych złym i dobrym, dobroć iego poznać możem; czasem też [21] przestrzega i [22] groźi przez nie; Nakoniec aby śię żywioły przez Meteora [23] czyśćiły.

XIV. Czemu zaduchy i pary [1] w gorę idą? Rzecz ktora iest [2] lżeysza idźie w gorę, zaduchy [3] zaś od ognia, słońca, albo inney [4] przyczyny barzo [5] wyćieńczone, lzeysze nad powietrze bywaią, dla tego też idą w gorę. — Czemu czasem [6] błyska a nie [7] grzmi? Bywa to albo iż daleko grzmi, i tak nie słyszemy [8] grzmotu, tylko widźiem błyskawicę, albo też materya barzo subtelna iest, ktora śię bez [9] trzasku [10] zapala. —

XV. O tym co śię trafia na powietrzu albo z powietrza. Na powietrzu wiatry [1] powstaią z zaduchow, ktore, gdy w gorę [2] wstąpiwszy, [3] ćiężeć [4] poczynaią, [5] spadaią i z sobą powietrze [6] pędzą, a przez [7] iakie [8] mieysca idą, [9] suche albo

[19] Kraft, Macht [20] zu rechter Zeit, bequem, gelegen. [21] warnen; it. halten, beobachten; przestrzegać powagi swoiey, sich beym Ansehen erhalten. [22] drohen. [23] reinigen.

XIV. [1] In die Höhe [2] leicht [3] wiederum [4] Ursache [5] verdünnet; it. verringert, erschöpfet. [6] blitzen [7] donnern [8] Knall, Krachen, Getöse [9] Knall; das Poltern, Wettern [10] sich entzünden it. erröthen, sich schämen.

XV. [1] Entstehen [2] steigen, hinaufsteigen [3] wiegen, schwer werden [4] anfangen [5] herunterfallen [6] treiben [7] was für einer [8] Ort [9] trocken.

albo wilgotne, zdrowe albo [10] zaraźliwe, taką też [11] naturę [12] dostaią. [13] Wicher bywa, gdy rożne [14] przeciw sobie [15] z wysoka iak z [16] upustu iakiego spadaią zaduchy, i [17] obiiaiąc się o siebie, [18] kręcenie czynią. — Zaduchy, gdy się w [19] podziemney [20] iamie zapalą [21] na kształt [22] prochu, albo [23] zagrzawszy się większego mieysca przez gwałt szukaią, [24] trzęsienie ziemi [25] sprawuią. — [26] Rosa bywa z pary nie wysoko [27] podnieśioney, ktora od zimna [28] nocnego w [29] krople się obraca, na taki kształt, iako gdy [30] potrawę [31] gorącą zimnym [32] połmiskiem [33] nakryią, i potym krople spadaią; a ieśli się od [34] ostrego iakiego wiatru [35] skrzepnie, staie się [36] szronem. Zaduchy [37] kleiowate [38] zrastaią się na kształt [39] paięczyny, i po polach [40] rozciągaią. Para zaś, gdy wysoko na powietrze wstąpi, [41] przyszedszy do wtorey [41] części powietrza, ktora iest zimna obraca się w wodę, i kropelka [43] przylewaiąc się do kropelki, w deszcz się obraca

[10] ansteckend [11] Eigenschaft, Natur [12] bekommen, erhalten [13] Wirbelwind [14] gegen, wieder [15] von oben herab [16] Wasserfall; it. Schleisenloch. [17] an einander stossen [18] das Drehen [19] unterirrdisch [20] Höle, Loch [21] nach Art [22] Schießpulver, Staub [23] sich erwärmen, sich erhitzen [24] Erdbeben [25] verursachen, machen [26] Thau [27] erhoben [28] nächtlich [29] Tropfen [30] Gericht, Essen [31] heiß it. eifrig, inbrünstig [32] Schüssel [33] bedecken, decken [34] scharf, schneidend als ein Wind [35] gerinnen, kalt werden; erstarren [36] gefrorner Reif [37] öligt, klebricht [38] zusammen wachsen [39] Spinnweben [40] sich ausbreiten, sich ziehen [41] kommen, gelangen [42] Theil [43] zugießen.

obraca i spada. 44 Obłoki zaś z tey pary i zaduchow śię staią, ktore śię iako dym i para 45 wieszaią na powietrzu, a ieźli 46 blisko źiemi będą to śię 47 mgłą 48 zowią; gdy deszcz na powietrzu 49 marznie, 50 grad z niego bywa; gdy 51 marznący deszcz wiatr źiemny 52 rozdmuchywa, to śię w 53 śnieg obraca. — 54 Tęcza bywa, gdy 55 obłok obraca śię w kropelki 56 drobne, ktore, 57 wiszące na powietrzu, 58 słoneczne promienie 59 przechodzą. 60 Zorza tak zaranna, iako wieczorna, są promienie słońca pod źiemią 61 zachodzącego, o zaduchy, na powietrzu będące, śię 62 obiiaiące.

XVI. Jakie wody na źiemi mamy? 1 Morza, to iest wody wielką część świata 2 otaczaiące. 3 Ciasność morza, kiedy dwie 4 krainy tak blisko siebie 5 leżą, że tylko 6 wąski 7 kawał morza od śiebie ie 8 odłącza. 9 Jeźioro, wielka 10 ćicho stoiąca woda. Są też 11 bagniste i 12 błotniste ieźiora, 13 rzeki 14 sadzawki. Co iest 15 wyspa?

 Jest

44 Wolke 45 hängen, anhängen 46 nahe 47 Nebel 48 heißen 49 frieren 50 der Hagel 51 frierend 52 aus einander wehen, blasen 53 der Schnee 54 der Regenbogen 55 die Wolke 56 klein, it. selten, dünn gesetzt. 57 hängen an etwas 58 ein Sonnenstrahl 59 durchgehen; it. vorbeygehen, verfließen; übertreffen. 60 die Röthe am Himmel 61 untergehen 62 zurück strahlen, zurück prallen.

XVI. 1 Meer 2 umgeben 3 die Meerenge 4 Land, Landschaft 5 liegen 6 schmal 7 ein Stück 8 abtheilen, absondern 9 Landsee 10 still 11 sumpfig 12 morastig 13 ein Fluß 14 ein Teich 15 Insel.

Jeſt kawał źiemi [16] w koło wodą obtoczony. [17] Syrty, abo [18] zamieci morſkie nazywaią śię wszyſtkie mieyſca [19] niebeśpieczne w morzu gdźie śię [20] Okręty albo [21] rozbiiaią, albo [22] ośiadaią, [23] czy to [24] ſkały, czyli też [25] pagorki [26] piaszczyſte, o ktorych [27] żeglarze naylepiey wiedzą.

XVII. Morze iest wod [1] zebranie, w ktore rzeki [2] wpadaią, ktore też z morza swoy [3] początek maią. We [4] srzodku źiemi, [5] niemniey iest wody niż na źiemi. Czemu morze nie [6] wzbiera, choć tak wiele rzek w nie wpada? Rzekby nie było, gdyby nie [7] krynice; krynieby nie było, by nie morze; a tak iako wiele morze wody w śię [8] bierze, tak też wiele i [9] wydaie, a zatym wezbrać nie może. Czemu są w morzu większe rzeczy [10] żyiące, [11] niż na źiemi? Na źiemi [12] beſtye [13] mnieyſzy maią [14] kres niżeli w morzu, dla tego w morzu [15] barźiey śię [16] rozraſtaią, [17] gdyż ie [18] oleiowatość morſka [19] tuczy i od

[16] rund um [17] die Sandbänke [18] zuſammen gewehete Sandhaufen [19] unſicher, gefährlich [20] Schiff [21] ſcheitern [22] ſich ſetzen [23] entweder — oder. [24] ein Felſen, Klippe [25] ein Hügel [26] ſandigt [27] ein Schiffmann.
XVII. [1] Verſammlung [2] einfließen, hinein fallen [3] Anfang, Urſprung [4] die Mitte, [5] nicht weniger [6] ſich ergießen, überſchwemmen, austreten [7] Regenbach, Feldflut; eine Ciſterne. [8] in ſich ziehen, in ſich ſchlucken [9] abgeben, wiedergeben [10] lebendig [11] als [12] ein Thier, ein Vieh [13] kleiner [14] Kreis [15] mehr [16] ſich vermehren, ſehr wachſen [17] weil [18] öliches Weſen, Fettigkeit [19] mäſten.

i od [20] zgniłośći [21] zachowuie, czego na źiemi niemasz.

XVIII. [1] Żywioły albo Elementa są cztery: Ziemia, woda, [2] powietrze, ogień. Z tych Elementow [3] zmięſzania wſzyſtkie rzeczy materyalne [4] rodzą śię na źiemi, i na koniec w te śię obracaią. Ziemia ma w ſobie [5] niewypowiedźianą [6] mnogość [7] iam, ktore każdy może [8] obaczyć w [9] gorach kamiennych. [10] Okrąg źiemi czyni [11] mil Niemieckich pięć tyśięcy czteryſta.

XIX. Co iest, albo w czym informuie nas Geografia? Geografia iest [1] opisanie [2] całego świata okręgu, nas [3] informuiące, iako świat w źiemię i wodę [4] sztucznie są [5] rozdźielone, i o tym nam [6] znać daie, iak wiele o nim [7] wiemy. Co iest za [8] pożytek z [9] mapy? Na mapie w [10] oczumgnieniu całe Państwa [11] przeniknąć może, zatym [12] ukontentowania i pożytek są bez [13] przyrownania. Jeżeli iest [14] pokoy, to nie ieden [15] uważa [16] dawne [17] ſytuacye albo [18] Oyczyzny swoiey,

[20] Fäulniß [21] bewahren, erhalten.

XVIII. [1] ein Element [2] die Luft [3] Vermiſchung [4] entſtehen, it. gebohren werden [5] unausſprechlich [6] Menge, it. Sache, Ding [7] Höle [8] ſehen [9] Steinbrüche [10] der Erdkreis [11] eine Meile.

XIX. [1] die Beſchreibung [2] ganz [3] unterrichten [4] geſchickt, künſtlich [5] eintheilen [6] zu wiſſen thun [7] wiſſen [8] der Nutzen [9] die Landcharte [10] ein Augenblick [11] durchdringen, einſehen, überſehen [12] Vergnügen, Zufriedenheit [13] die Vergleichung [14] der Friede [15] erwägen [16] alt [17] Situation, Lage des Orts [18] das Vaterland.

albo tych kraiow, w ktorych mu śię dobrze [19] powodźiło, gdźie śię czego [20] nauczył, albo co [21] znacznego widźiał, i tak śię od czasu do czasu rzeczą [22] nieoszacowaną [23] cieszy. [24] Pod czas [25] woyny każdy zważa, iak na iednym mieyscu ta i owa kraina [26] spustoszona leży, ktora przed tym [27] strachem i [28] cudem świata była; Na drugim, iako tam [29] Miasto [30] dobyto i [31] zburzono, ktore pod czas pokoiu za [32] niedostępne trzymano i w [33] dostatkach wszystkie inne [34] celowało. Tak też w [35] przyiemnych kompaniach iest [36] zwyczay [37] dyszkurować, iako o tych rzeczach, ktore nam [38] co dźień, [39] ba [40] co godźina, przez [41] posłańca Marsowego do [42] wiadomośći przychodzą. [43] Daley nic nie mowię, tylko że [44] doświadczonemu i [45] konwersuiącemu człowiekowi [46] przynaymniey wiedźieć należy, w ktorey świata częśći krolestwo, albo ta i owa prowincya [47] położona iest, ku [48] W schodowi albo

[19] einem wohl gehen [20] lernen [21] merkwürdig [22] unschätzbar [23] sich erfreuen; sich trösten [24] zur Zeit, während [25] Krieg [26] verwüstet [27] Schrecken [28] Wunder [29] die Stadt [30] erobern; it. hervorlangen; aus der Scheide ziehen; dobywam, angreifen, bestürmen. [31] zerstöhren, verwüsten [32] unüberwindlich, das nicht leicht zu erobern ist [33] Reichthum, Vermögen; it. Ueberfluß [34] übertreffen; it. zielen [35] angenehm [36] Gewohnheit, Brauch [37] von etwas reden [38] alle Tage [39] ja [40] stündlich [41] Courrier [42] Nachricht; it. Wissenschaft [43] weiter [44] erfahrner Mensch [45] umgänglich gesellschaftlich [46] wenigstens [47] gelegen [48] Morgen; Aufgang.

albo Zachodowi; ktore są [49] granice [50] państwa; Co za rzeki, [51] Fortece, miaſta, [52] miaſteczka, są w tym albo owym Państwie; gdźie pod czas woyny [53] nieprzyiaćielſkiey [54] stawał [55] Oboz, i wielu innych rzeczy, ktorych [56] pomału [57] nabywamy. Kto [58] gazety czyta, a nie ma przy tym mapy, albo śię na niey nie [59] zna, ten mały ma pożytek, i nie ieden sobie [60] imaginować może, że, [61] naprzykład, Portugalia [62] ku Wschodowi leży. Czy kto bez Mapy imaginować sobie może, w iakim [63] położeniu Warſzawa, Krakow, [64] Lwow, [65] Wrocław, [66] Brzeg, [67] Wſchowa, [68] Lipſk, Gdańſk, Toruń, Elbiąg, [69] Grudźiądz, [70] Małbork, [71] Krolewiec, i tym podobne mieyſca [72] zoſtaią? Czyli to są fortece, czy mieyſca [73] otworzyſte, czy miasta, czyli [74] wśie? Czy w [75] Włośiech czyli w Prusiech; czy w Polszcze czyli [76] Moſkwie zostaią? [77] Zupełny pożytek, [78] w tym ćwicząc śię, pokaże śię i [79] nierownie więcey ukontentowania [80] przyniesie.

[49] die Grenze [50] Reich [51] Feſtung [52] Städtchen [53] feindlich [54] zu ſtehen pflegen; it. herzutreten; zufrieren, als ein Fluß [55] das Lager [56] allmählich [57] erlangen [58] Zeitungen [59] etwas verſtehen, können [60] einbilden [61] zum Exempel [62] gegen [63] Lage eines Orts [64] Lemberg [65] Breslau [66] Brieg [67] Frauſtadt [68] Leipzig [69] Graudenz [70] Marienburg [71] Königsberg [72] bleiben, verbleiben; ſeyn [73] offen, nicht verſchloſſen; offenherzig [74] ein Dorf [75] Welſchland, Italien [76] Rußland [77] vollkommen [78] ſich üben [79] ungleich [80] erwecken, anfriſchen.

XX. Co wiedźieć należy, kiedy kto mapy zażywać myśli? Cztery Sytuacye albo położenia świata, ktore są Wſchòd, [1] zachod, [2] południe i [3] połnoc. Możeli tego zaraz [4] dóciec? Bardzo [5] lekko i [6] prędko. Wſchod tam iest, gdźie słońce [7] rano [8] wschódźi; Na mapie po [9] prawey [10] stronie bywa. Zachod iest [11] prosto przećiwko Wſchodowi, gdźie Słońce [12] wieczorem [13] zachodźi; Na Mapie po [14] lewey stronie znayduie śię. Południe iest gdźie Słońce w [15] pośrzod dnia [16] (kiedy iest ſama [17] godźina 12.) [18] miedzy [19] ranem i wieczorem bywa; Na [20] dole na Mapach [21] wyrażone. Połnoc iest proſto przećiwko południowi; Na Mapach na ſamym [22] wierzchu bywa. [23] Według tych stron Nieba cztery [24] głowne wiatry [25] podźielone bywaią. Wiatr wschodni, wiatr zachodni, wiatr południowy, wiatr połnocny. [26] Procz tych czterech wiatrow głownych, [27] Marynarze rachuią cztery [28] poboczne, a oprocz tych, ieszcze wiele [29] mnieyſzych, ktorych tu [30] wyliczać mniey należy.

XXI.

XX. [1] Der Abend [2] der Mittag [3] die Mitternacht [4] einsehen, hinter etwas kommen, it. vollends auslauffen [5] leicht [6] geschwind [7] frühe [8] aufgehen [9] recht [10] die Seite [11] gerade [12] der Abend [13] untergehen [14] link [15] mitten [16] wenn [17] die Stunde [18] zwischen; unter [19] der Morgen, Morgenzeit; it. früh [20] unten [21] ausgedruckt [22] der Gipfel; das Oberſte [23] nach [24] Hauptwind [25] getheilt, eingetheilt [26] außer [27] ein Seefahrer, Seemann [28] Nebenseitig [29] kleiner, geringer [30] herzählen.

XXI. Jak Mapy położyć należy, kiedy kto stron świata, w [1] izbie będąc, chce [2] dochodźić? Położenie [3] być powinno z czterema stronami Nieba. W tym [4] zaś [5] trudności żadney niemasz, bo na Mapach zawsze [6] słowa stron Nieba bywaią wyrażone; albo się o [7] igłę Magnesowaną [8] postarać należy, ktorą tak położyć [9] trzeba, aby iey [10] koniec [11] wierzchni ku połnocy był [12] obrocony, w ten czas sytuacya Mapy dobra i [13] doskonała iest. Jak się z [14] twarzą obracać potrzeba, kiedy kto Mapy chce [15] porządnie [16] zażyć? Kiedy Mapa [17] tym sposobem położona iest, to się należy z twarzą ku połnocy obroćić; Zostaie zatym Wschod po prawey, Zachod po lewey ręce, a Południe na [18] plecach albo na [19] tyle. Czy Magnes nie ma innych [20] własnośći, procz tey, że daie [21] poznać połnoc? Ma ieszcze [22] dźielność [23] przyćiągnienia [24] żelaza z iedney swey strony, a [25] odpędzenia go od siebie z drugiey. Zkąd mu przychodźi ta dźielność? Od Stworcy, ktory wiele innych uczynił [26] cu-

 dow

XXI. [1] Die Stube [2] einsehen, entdecken; vernehmen [3] muß seyn; soll seyn [4] wiederum [5] Schwierigkeit [6] das Wort [7] eine Magnetnadel [8] sorgen, sich bemühen um etwas [9] nöthig seyn; müssen. [10] Ende einer jeden Sache, die Spitze [11] der äußere [12] wenden, kehren [13] vollkommen [14] das Gesicht [15] ordentlich [16] gebrauchen, sich bedienen [17] auf solche Art [18] der Rücken; die Schultern [19] Hintertheil; nach hinten zu [20] Eigenschaft [21] erkennen [22] die Kraft [23] die Anziehung [24] das Eisen [25] das Zurückstoßen, Zurücktreiben, Zurückjagen [26] ein Wunder.

dow, ktorych [27] człowiek [28] poiąć nie może. Ktore są [29] znacznieysze z tych to cudow? [30] Naywiększy iest, iż z [31] niczego [32] stworzył wszystkie rzeczy, i że zachowuie wszystkie [33] stworzenia; drugi cud iest, [34] przyrastanie i [35] opadanie morza; ktore iest [36] wzruszenie [37] ustawiczne iego wod, ktore sprawuie, iż [38] wychodźi w pewnych godźinach z [39] brzegow swoich, a w insze [40] nazad [41] wraca śię.

XXII. W iakiey [1] formie świat śię [2] prezentuie? Swiat iest [3] okrągły iako [4] kula. Trzeba sobie imaginować, że też pod nami ludźie [5] mieszkaią, ktorzy [6] nogami do nas obroconemi [7] chodzą, takiegoż [8] zdania są ći tam ludźie o nas, i [9] wzaiemnie nas nazywaią [10] *Antipodes*, [11] (podźiemni ludźie.) Jakże śię źiemia dźieli? Leżą kraie [12] tam i sam, [13] iakoby [14] tu i owdźie położone, i lubo [15] teraźnieyszych [16] wiekow [17] żeglugi do tego [18] stopnia przyszły, że [19] nawet o dale-

[27] der Mensch [28] begreifen, fassen [29] der vornehmste [30] der größte [31] Nichts [32] schaffen, erschaffen [33] ein Geschöpf, Creatur [34] das Anwachsen [35] das Fallen des Meeres, des Wassers; oder die Ebbe und Fluth. [36] Bewegung [37] beständig [38] verlaufen [39] das Ufer [40] wieder [41] anlaufen, zurückkommen, wieder kommen.

XXII. [1] Die Form, Gestalt [2] sich darstellen [3] rund [4] eine Kugel [5] wohnen [6] der Fuß [7] gehen [8] die Meinung [9] wechselsweise, gleichfalls, wieder [10] Gegenfüßler [11] unterirrdisch [12] hier und da [13] gleichsam [14] hier und da [15] der jetzige [16] Lebenszeit; it. Jahrhundert [17] die Schifffahrt [18] die Stuffe, der Grad [19] so gar.

daleko [20] odległych Prowincyach doſkonałą [21] wiadomość przez nie mieć możemy, ieszcze śię [22] iednak rożne nayduią krainy, ktorych częśćią dla [23] nieznośnego źimna, częśćią dla [24] wrodzonego [25] tamecznych [26] Obywatelow [27] okrućieństwa, nikt nie [28] zwiedźił. [29] Owſzem, iako [30] oſtatnich wiekow, całe Państwa [31] znaleźiono i [32] odkryto, o ktorych starzy wcale nic, niewiedźieli; można za tym z tego [33] wnośić, że i do tych czas iest wiele kraiow, ktorych nikt nie widźiał. Tym sposobem są [34] znaiome krainy i nieznaiome.

XXIII. Ktore są znaiome krainy? Są to wielkie cztery świata częśći, ktore natura ſama przez [1] wmieſzanie wòd ob śiebie [2] niby [3] oddźieliła: iako to Europa, w ktorey my [4] mieſzkamy, leży ku połnocy, i ieſt naymnieyſza. Azya iest ku Wschodowi, i [5] naywiększa. Afryka znayduie śię ku południowi i iest [6] naycieplejſza; Ameryka ku Zachodowi i iest [7] naybogatsza. [8] Pierwsze trzy częśći, iuż od [9] dawnych wiekow ſobie znaiome były, [10] z tąd ie [11] starym światem nazywaią. Ameryka zaś, iako część

[20] entfernt, abgelegen [21] Nachricht [22] doch, jedoch [23] unerträglich [24] angebohren [25] der dasige [26] Einwohner, Insaß [27] die Grausamkeit [28] durchwandern, fremde Länder besuchen [29] ja; ja wohl [30] der Letzte [31] finden [32] entdecken [33] schließen, abnehmen; it. herein tragen [34] bekannt.

XXIII. [1] Die Einmischung [2] gleichsam, schier [3] abtheilen [4] wohnen [5] der größte [6] warm [7] reich [8] der Erste [9] alt [10] daher; daraus [11] alt.

część czwarta, [12] dopiero w roku 1492 od Chrystofora Kolumba [13] Genueńczyka, i potym w roku 1497 od Ameryka Wespucyusza [14] Floreńczyka znaleziona, za tym ią [15] pospolićie nowym świątem nazywaią.

XXIV. A ktore są kraie Nieznaiome? [1] Przednieysze i [2] naycelnieysze leżą ku [3] oboygu Polom, albo [4] Biegunom Niebieskim, do ktorych dla [5] tęgiego źimna zwiedźieć nie podobna. [6] Biegun połnocny i, południowy są dwa punkta, na ktorych śię niby swiat obraca. Jakoż [7] okrąg źiemski [8] politycznie wydźielony bywa? [9] Nigdy świat cały pod iednego [10] władzą nie [11] zostawał, owszem go wielu Panow miedzy sobą [12] rozebrało i ztąd po dźiś dźień [13] Cesarstwa, Krolestwa, [14] Elektorstwa, [15] Księstwa, [16] Margrabstwa, Landgrafstwa, [17] Burgrabstwa, [18] Arabstwa, [19] Arcybiskupstwa, Biskupstwa, [20] Opactwa, [21] Probostwa i tym podobnych [22] Tytułow mamy. Co to iest [23] Port? Jest miey-

[12] erst allererst [13] ein Genueser [14] ein Florentiner [15] gemeiniglich, insgemein.
XXIV. [1] Der erstere, der vornehmste [2] vortrefflich, gut [3] beyde [4] Angel-Punkt [5] streng, heftig; it. steif, fest, stark [6] der Nord- und Süd-Pol [7] der Erdkreis [8] politisch; it. höflich [9] niemals [10] Gewalt, Aufsicht [11] bleiben [12] zergliedern, zerlegen, rozbierać się, sich auskleiden [13] das Kayserthum [14] das Churfürstenthum [15] Fürstenthum, Herzogthum [16] das Marggrafthum [17] Burggrafschaft [18] die Grafschaft [19] das Erzbisthum [20] die Abtey [21] die Probstey [22] Titel [23] der Hafen.

mieysce, gdźie [24] Okręty [25] przystępuią, i przed [26] nawałnośćiami [27] bespiecznie zostawać mogą; Te czasem od Natury, czasem też przez kunszt [28] formowane bywaią. [29] Przedgorze, (gora nadmorska) iest wierzch [30] lądu, ktory się tak [31] głęboko w morze [32] śćiąga, że go z daleka obaczyć może. [33] Naysławnieysze przedgorze iest dobrey [34] Nadźiei, [35] niżey w Afryce.

XXV. Europa, naylepsza część świata, [1] ledwo nie w koło iest wodą [2] obtoczona, dźieli się, na XVI. [3] głownieyszych częśći; iako: Portugalia, Hyszpania, Francya, Niderlandya, [4] Szwaycary albo Helwecya, Brytania albo Anglia, Szkocya i Irlandya, [5] Niemcy, Dania albo Duńska źiemia, Norwegia, [6] Szwecya, [7] Włochy, Grecya, [8] Węgry, [9] Polska, Prusy, [10] Moskwa i Europeyska Turcya. — [11] Długośći Europy na 900 [12] mil [13] Niemieckich rachuią; [14] Szerokośći na 550 mil liczą. Co ieszcze w Europie [15] uwagi godnego? że, choćiaż Europa, naymnieyszą całego świata iest częśćią, [16] iednak się z wszystkich

[24] ein Schiff [25] anlanden, ankommen; sich nähern, zu etwas treten [26] Sturmwetter [27] sicher [28] formiren [29] ein Vorgebirge [30] der Obertheil [31] das feste Land [31] tief [32] sich erstrecken; it. sich zusammenziehen [33] berühmt [34] die Hoffnung [35] unten.

XXV. [1] Bey nahe; it. kaum [2] umgeben, umzingeln [3] Haupt=dem Haupt zugehörig [4] Schweitz [5] Deutschland [6] Schweden [7] Italien, Welschland [8] Ungarn [9] Polen [10] Rußland [11] die Länge [12] eine Meile [13] deutsch [14] die Breite [15] Erwägung, Betrachtung [16] doch, jedoch.

ſtkich [17] nayośiadleyſzą [18] naymocnieyszą i [19] naywydoſkonaleńszą liczy. W oſtatku [20] dokładam tu ieszcze, że [21] sławni Geografowie [22] piszą, że w [23] całey Europie na 130 Milionow ludźi rachować śię może.

XXVI. O [1] stanach z rożnych. Co iest krolestwo? Iest [3] rozległość [4] kraiu, ktorego ieden człowiek iest panem. Iak śię zowie ten Pan? Zowie śię krolem lub Monarchą. [5] Na co iest [6] potrzebny krol? Do [7] rządzenia swego [8] ludu, i [9] obronienia go przećiwko [10] Nieprzyiaćiołom iego, [11] tudźieſz do [12] uszczęśliwienia onegoż. Co iest [13] Rzeczpospolita? Iest kray w ktorym wielu iest Panami [14] innych. Czy lepiey iest, być pod [15] rządem krola, niż w Rzeczypospolitey. Tak iest, [16] ponieważ krol bardźiey Bogu iest [17] podobny, ktory iest iedynym Panem wszyſtkich. [18] Możnorządy; iest Państwo, ktorym [19] przednieyśi i [20] rozumnieyśi, [21] władaią Senatorowie. [22] Gminowładztwo, [23] państwo,

[17] bewohnt, angeſeſſen [18] mächtig [19] cultivirt, zur Vollkommenheit gebracht [20] hinzufügen, zulegen [21] berühmt [22] ſchreiben [23] ganz.

XXVI. [1] Der Staat; Stand [2] verſchiedentlich [3] Strich [4] Land [5] Wozu [6] nützlich [7] Regierung, Verwaltung [8] das Volk [9] die Vertheidigung [10] der Feind [11] wie auch, desgleichen [12] die Beglückung [13] eine Republik [14] ein anderer [15] die Regierung; it. Ordnung; Reihe Sachen [16] denn [17] ähnlich [18] Ariſtocratie, Herren-Regierung, Rząd aryſtokratyczny [19] vornehm [20] verſtändig [21] regieren [22] Democratie, Volks-Herrſchaft, Rząd demokratyczny [23] Reich.

stwo, gdźie [24] pospolstwo Rzeczpospolitę [25] obiera. [26] Kray, wolny; gdźie Nikt nie [27] panuie.

XXVII. Iak śię [1] dźieli krolestwo, albo Rzeczpospolita? Dźieli śię na wiele Prowincyi. Co iest Prowincya? Iest pewna [2] rozległość kraiu, ktora [3] zamyka w sobie miasta, [4] wśie, [5] grunta sposobne do uprawy, [6] łąki, [7] winnice, [8] lasy, [9] rzeki, [10] stawy, i [11] grunta puste. [12] Powiedz mi, co rozumiesz przez miasto? Wielki kawał źiemi, w ktorym są domy [13] porządkiem [14] wystawione, i przez ulice rozdźielone; Są też w Miastach [15] kośćioły, Pałace, Szkoły, Kolegia, [16] Szpitale, [17] Klasztory, [18] Place publiczne, [19] Fontany, [20] Mosty, Mury, Ktore [21] otaczaią miasto, i wielkie [22] bramy dla [23] wniyśćia do nich. Co iest szkoła? Iest to dom naznaczony dla uczenia [24] Młodźieży, [25] nauk i rożnych [26] ięzykow. Klasztor iest dom, w ktorym mieszkaią [27] osoby zakonne. Wiele ich iest [28] rodzaiow? Dwa, ieden dla [29] Męszczyzn, drugi dla [30] Panien.

[24] das insgesammte Volk einer Stadt; it. der Pöbel [25] verwalten [26] freyes Land [27] herrschen

XXVII. [1] Eintheilen [2] Strich Landes [3] enthalten [4] ein Dorf [5] Aecker [6] Wiese [7] ein Weinberg [8] Wald, Gehölze [9] ein Fluß [10] der Teich [11] unangebaute Gegend [12] sagen [13] Ordnung, Reihe [14] gebaut, aufgerichtet, gestellt [15] die Kirche [16] Hospital [17] das Kloster [18] Markt [19] Springbrunnen [20] die Brücke [21] umgeben [22] das Thor [23] der Eingang [24] die Jugend [25] die Wissenschaft, Lehre [26] Sprache; it. Junge [27] eine geistliche Person [28] Gattung, Art, Geschlecht [29] eine Mannsperson [30] Jungfer, Jungfrau.

nien. Wiele [31] ślubow czynią osoby zakonne? Trzy, [32] osobliwe; ślub [33] posłuszeństwa, ślub [34] czystości i ślub [35] ubostwa. Czy wszyscy [36] zakonnicy maią [37] dochody do [38] wyżywienia się? Nie, są ktorzy tylko z [39] Iałmużny żyią.

XXVIII. Wiele iest rodzaiow osobliwych, [1] Mieszkańcow miast? Trzy, [2] Duchowni, [3] Szlachta, i [4] pospolstwo. Co iest [5] Duchowieństwo? Są wszystkie osoby duchowne, ktore należą do kościoła, i ktore żyią z iego [6] dobr. [7] Wymień mi te osoby? Inspektorowie. [8] Naywyższi kościoła Bożego [9] Pasterze, [10] Proboszcze, [11] Arcykapłani, [12] Plebani, [13] Księża, [14] Dyakonowie, Subdyakonowie; U [15] Katolikow są [16] oprocz tych, [17] Papież, [18] Arcybiskupi, [19] Biskupi, [20] Opaci, [21] Kanonicy, [22] Przeorowie, [23] Kler[y]cy, [24] Zakonnicy i [25] Zakonnice. Co rozumiesz przez Szlachtę? Są te osoby, ktore się [26] rożnią od inszych, albo przez swoie [27] urodzenie, albo przez swoie [28] urzędy, albo przez [29] ła-

[31] das Gelübde [32] hauptsächlich [33] der Gehorsam [34] die Keuschheit [35] die Armuth [36] Ordensbruder, Mönch [37] Einkünfte [38] Ernährung, Erhaltung [39] das Allmosen

XXVIII. [1] Bewohner [2] ein Geistlicher [3] die Edelleute [4] das gemeine Volk [5] die Clerisey [6] die Güter [7] Nonnen [8] Oberste, Höchste [9] Pastor; Hirte [10] Probst [11] Erzpriester [12] Pfarrer [13] Priester [14] Diakonus [15] ein Katholik [16] außer [17] der Pabst [18] Erzbischof [19] ein Bischof [20] ein Abt [21] ein Domherr [22] der Prior [23] ein Ordensgeistlicher [24] ein Mönch [25] eine Nonne [26] sich unterscheiden [27] die Geburt [28] Amt.

29 łaskę 30 Panuiącego. Czy wszyscy Szlachta są 31 rownii? Nie, 32 książęta 33 krwi krolewskiey są 34 pierwsi; potym inni książęta, 35 Hrabiowie, 36 Margrabiowie, Baronowie i Panowie 37 idą 38 według swoich 39 godności.

XXIX. Co iest 1 pospolity lud? Są 2 chłopi, 3 rzemieślnicy, 4 kupcy, i 5 prości Mieszczanie. Co rozumiesz przez chłopow? Rozumieią się ci, ktorzy żyią po wsiach, i na polach. Na co się 6 przydadzą chłopi? Do 7 uprawiania 8 roli; aby 9 wydawała 10 owoce, i dla 11 zbierania ich, iako też na 12 żywienie, 13 chowanie i 14 rozmnażanie 15 bydląt. Iakim sposobem bywa rola uprawiana? 16 Oracz 17 zaprzaga 18 woły przed 19 pług, i trzymaiąc lewą 20 rosochy, prawą 21 kożicę, ktorą 22 odwala 23 skiby, 24 przeorywa ziemię 25 lemieszem i 26 kroiem, i czyni 27 brozdy; potym 28 sieie 29 Nasienie i 30 zawłacza

29 die Gnade 30 ein Fürst 31 gleich 32 ein Prinz, Fürst 33 das Blut 34 der Vornehmste 35 ein Graf 36 Markgraf 37 kommen, gehen 38 nach 39 die Würde.

XXIX. 1 Das gemeine Volk 2 ein Bauer 3 Handwerksmann 4 ein Kaufmann 5 ein bloßer Bürger 6 nützen 7 das Bauen 8 das Feld der Acker 9 tragen, Frucht bringen; it. herausgeben; it. verrathen 10 die Frucht 11 einerndten, einsammlen 12 das Ernähren, die Ernährung 13 Erziehung 14 die Vermehrung 15 das Thier 16 der Ackermann 17 spannen 18 ein Ochse 19 der Pflug 20 der Pflugsterz 21 die Reude 22 beyseit räumen 23 die Erdscholle 24 durchpflügen 25 die Pflugschaar 26 das Pflugeisen 27 eine Furche 28 säen 29 der Saamen 30 egen.

cza [31] broną [32] śiewbę. [33] Zeńca [34] rżnie [35] dostałe zboże [36] śierpem, [37] zgromadza [38] garśći i [39] wiąże [40] snopy. [41] Młocek młóći żyto na [42] gumnie [43] cepami, [44] wieie [45] Wieiaczką, (szuflą) i iak tylko [46] plewa [47] na stronę odeydźie, i [48] słoma śię oddźieli, [49] sypie ie w [50] miechy. [51] Kośnik na łące czyni śiano, [52] kosząc trawę [53] kosą; potym [54] zgrabia [55] grabiami, [56] układa [57] kopy [58] widłami, [59] zwoźi furami (wozami) do [60] śienńika.

XXX. O [1] bydlęcym gospodarstwie. [2] Pastuch [3] ztrębuie bydło z [4] obor trąbą pasterską, (krowią, [5] rogową) i [6] pędźi ie na [7] paszą. [8] Owczarz paśie trzodę, [9] opatrzony [10] piszczałką, [11] tobołą i [12] maczugą, maiąc z sobą [12] psa owczarskiego. [13] Swinie [14] karmią z [15] koryta. [16] Włodarka (dworka) [17] doi [18] wymiona przy [19] żło-

[31] die Ege [32] die Aussaat [33] der Schnitter [34] schneiden [35] reif, zeitig [36] die Sichel [37] sammlen [38] Handvoll, Hampel [39] binden [40] die Garbe [41] der Drescher [42] die Scheun-Tenne [43] der Flegel [44] werfen [45] die Wurfschauffel [46] die Spreu [47] absondern [48] das Stroh [49] streuen, fassen [50] ein Sack [51] Mäder [52] hauen [53] Sense [54] zusammen rechnen [55] der Rechen [56] machen [57] Schober [58] Heugabel [59] einführen [60] der Heuboden.

XXX. [1] Viehzucht [2] der Hirte [3] zu Hause blasen [4] der Stall [5] von Horn [6] treiben [7] die Weide [8] der Schäfer [9] versehen [10] eine Pfeiffe [11] die Hirtentasche [12] der Hirtenstab [12] ein Schäferhund [13] Schweine [14] mästen [15] der Trog [16] die Verwalterinn, Meyerinn [17] melken [18] das Euter.

[19] żłobie nad [20] skopkiem, i czyni w [21] maślnicy masło z [22] śmietany, a z [23] śiadłego [24] mleka [25] sery. Z [26] owiec [27] strzygą [28] wełnę, z ktorey robią [29] rozliczne [30] szaty. Namień mi ieszcze [31] nieco [32] sprzętow gospodarskich, [33] oraczych? [34] Socha, [35] radło, [36] rydel, [37] łopata, [38] motyka, [39] śiekiera, [40] Obuch, [41] piła do tarćia drzewa, [42] kozły, ktore podkładaią do piłowania i [43] ćiosania drzewa, [44] topor ćieśielski, Hebel, [45] piła ślosarska, obcęgi, [46] dłoto, [47] młot, [48] wałek, [49] wałkownica, [50] kiianka, [51] łańcuch, [52] powroz, [53] wasąg, [54] maź (kołomaź) [55] smoła, maźnica (smolnica) [56] iarzmo, [57] koło, szpice u koła, [58] piasta, szyna, szynal, [59] lon, [60] dzwono u koła, [61] lewar, [62] taczki, [63] opałka, [64] wor, (miech) [65] kosz, [66] tworzydło, [67] śikawki do gaszenia ognia, [68] skorzane wiadra.

[19] die Krippe [20] das Melkfaß [21] Butterfaß [22] der Milchrahm [23] zusammen gelaufen, geronnen [24] Milch [25] Käse [26] Schaaf [27] scheeren [28] die Wolle [29] allerley [30] Kleid [31] etwas [32] Wirthschaftsgeräthe [33] Ackergeräthe [34] Gabelholz, zweyzackichte Stange [35] Pflugeisen zum Zwiebrachen [36] der Spathen [37] die Schauffel [38] Hacke [39] die Axt [40] der Nacken an der Axt, der Obuch [41] eine Säge [42] Holzbock [43] zimmern [44] Zimmeraxt [45] eine Feile [46] der Meissel [47] Hammel [48] eine Walze [49] die Mangel [50] der Waschbläuel [51] die Kette [52] Strick [53] Korbwagen [54] Wagenschmeer [55] der Theer [56] Joch [57] das Rad [58] die Nabe [59] die Löhne [60] Felge [61] Winde [62] Schubkarren [63] Futter-Schwinge [64] Sack [65] der Korb [66] Käsenapf, Käseform [67] Feuerspritze [68] Feuereymer

XXXI. Ktore są osobliwsze [1] Urodzaie źiemi? zboże, i [2] iagody winne. Powiedz, mi zboża [3] naypospolitsze? [4] Pszenica, [5] żyto, [6] ięczmień, ryż, [7] len, [8] konopie, [9] owies, [10] proso, [11] tatarka; [12] iarzyna, iako [13] groch, wyka, [14] bob, [15] soczewica, ktore [16] strągi maią. Na czym [17] rosną wszystkie Urodzaie? Na [18] źdźblę, i małym [19] głąbiku. Na co iest [20] słoma pożyteczna. Na żywienie bydła, i [21] posłanie im, na zrobienie [22] gnoiu, i [23] oraz na [24] pokryćie domow. Na co [25] śię przyda pszenica i żyto? Na żywienie ludźi; [26] Mieląc ie dla [27] wyćiągnienia z nich [28] mąki, ktorą mięszaią z wodą, i [29] pieką w [30] piecu, i to to iest, co śię zowie [31] chlebem. Co śię robi ze lnu i konopi? [32] płotno i powrozy. Na co śię przyda owies? Na żywienie [33] bydląt robotnych.

XXXII. Bydło robotne iest to, ktorego zażywaią do noszenia [1] lub [2] ćiągnienia. [3] Ośieł, [4] Muł, [5] wielbłąd noszą [6] ćiężary. Koń, ktorego [7] zdo-

XXXI. [1] Früchte der Erde [2] Weintrauben [3] gemein [4] Weitzen [5] Korn [6] Gerste [7] Flachs [8] Hanf [9] der Haber [10] der Hirse [11] das Heidekorn [12] Hülsen-Früchte [13] die Erbse [14] die Bohne [15] die Linse [16] die Schote [17] wachsen [18] der Halm [19] Strunk, Stiel eines Krauts [20] Stroh [21] Streu [22] der Mist [23] zugleich [24] das Decken [25] nützen [26] mahlen [27] das Ausziehen, Ausnehmen [28] das Mehl [29] backen [30] der Ofen [31] Brodt [32] Leinwand [33] Vieh, Lastthier.

XXXII. [1] Oder [2] das Ziehen [3] der Esel [4] Maulesel [5] das Cameel [6] die Last.

7 zdobi [8] grzywa, nośi nas samych. [9] Słoń [10] ćiągnie w śię [11] karmią, [12] trąbą; ma dwa z [13] pyska [14] wyrosłe [15] zęby; może [16] znieść na sobie i trzydźieśći chłopow. Do [17] bydła rogatego liczy śię, woł, krowa i ćielę, ktore [18] śierćią są okryte; [19] Skop, [20] baran, [21] owca z [22] iagnięćiem noszą na sobie [23] wełnę; [24] kożieł z kozą i z [25] koźlęćiem maią [26] kosmy i [27] brody. [28] Swinia z [29] prośiętami ma [30] szczećiny, ale rogow żadnych; wszakże też [31] rozdwoione [32] kopyta. Co należy ieszcze więcey do czworonogich zwierząt, a zwłaſzcza domowych? [33] Pies z [34] szczenięćiem; [35] tudźiesz [36] suka, [37] kundel z [38] obrożem, [39] chart, [40] brytan, [41] ogar, [42] wyżeł, [43] kudłaty pies; Kot [44] czyśći dom od myſzy, toż czyni [45] łapica. [46] Wiewiorkę, [47] małpę i kotkę morską w domu chowaią dla ućiechy. [48] Szczur, [49] łaśica, [50] kuna, [51] tchorz [52] przykrzą śię ludźiom.

[7] zieren [8] die Mähne [9] der Elephant [10] ziehen [11] das Futter [12] der Rüſſel [13] Maul, Freſſe, Schnauze [14] hervorragend, heraus gewachſen [15] Zahn [16] ertragen [17] Horn-Vieh [18] Haar eines Thieres [19] Schöps [20] Widder [21] das Schaaf [22] das Lamm [23] die Wolle [24] der Bock [25] das Böcklein [26] die Zotte [27] der Bart [28] Schwein [29] das Ferkel [30] die Borſte [31] geſpalten [32] Klaue, Huf am Thiere; it. Leiſten [33] Hund [34] Hündlein [35] desgleichen [36] Hündinn [37] Schäferhund [38] das Halsband [39] Jagdhund [40] Bollen-Beiſſer [41] Spürhund [42] Hühnerhund [43] zottichter Hund [44] reinigen [45] Mausfalle [46] das Eichhorn [47] Affe [48] die Ratze [49] das Wiesel [50] der Marder [51] der Iltis [52] beſchwerlich fallen.

XXXIII. Ktore są dźikie zwierzęta? [1] Tur i [2] bawoł są dźikie woły. [3] Łoś, większy od konia, ktorego [4] skora [5] nieprzebita, ma [6] rozłożyste rogi, iako i [7] Ieleń; ale [8] Sarna żadnych nie ma rogow. [9] Kozorożec ma [10] nader wielkie rogi; dźika koza barzo małe, [11] za ktore śię na [12] skale [13] wiesza. [14] Iednorożec ieden, ale nader kosztowny. [15] Dźik pſa [16] śiecze [17] kłem. [18] Zaiąc iest boiaźliwy. [19] Krolik przekopuie źiemię, iako i [20] kret, ktory [21] kupki czyni. Dźikie zwierzęta maią oſtre [22] pazury i zęby; iako Lew [23] grzywiasty, krol czworonogich zwierząt, z [24] lwicą. [25] Nakrapiany [26] ryś; Tygr [27] naysroższy ze wszyſtkich; [28] Kosmaty [29] Niedźwiedź; [30] Drapieżny [31] wilk; [32] Ostrowidz [33] bystrooki; [34] Ogoniasta [35] liszka [36] naychytrzeysza ze wszystkich; [37] Ież ma [38] żądła miasto [39] śierći. [40] Zbik rad śię kryie w iamy. [41] So-

XXXIII. [1] Der Auerochs [2] der Büffel [3] das Elendthier [4] Haut [5] undurchdringlich [6] zackicht [7] Hirsch [8] das Rehe [9] Steinbock [10] überaus, gar sehr [11] mit denen [12] der Fels [13] sich hängen [14] Einhorn [15] wildes Schwein, Eber [16] hauen [17] Hauzahn [18] Hasen [19] das Caninchen [20] Maulwurf [21] ein Häuflein [22] die Klaue [23] mit einer Mähne versehen [24] die Löwinn [25] fleckicht [26] Pantherthier [27] grausam [28] zotticht [29] der Bär [30] reissend [31] der Wolf [32] der Luchs [33] scharfsehend [34] langgeschwänzt [35] Fuchs [36] listig [37] der Igel [38] Stachel [39] Haar an Thieren [40] der Dachs.

[41] Sobol, [42] Nurka, [43] Popielica, [44] Gronostay, [45] Skrzeczek, daią piękne [46] futra.

XXXIV. Ptak iest [1] odźiany [2] pierzem, ma dwie (dwa) [3] skrzydła i [4] tyle [5] nog, [6] ogon i [7] nos. [8] Samica w [9] gnieźdźie [10] nieśie [11] iayca, i na nich śiedząc, [12] wylęga [13] młode. Iaie okryte iest [14] skorupą, pod ktorym iest [15] białek w tym [16] żołtek. [17] Kogut, ktory rano [18] pieie, ma [19] grzebień i [20] ostrogi; Kapłuny [21] karmią w [22] kurniku; [23] Kokosz [24] grzebie w [25] mierzwie, i zbiera źiarnka, iako i [26] gołębie, ktore śię wychowuią w gołębieńcu. Piękny [27] paw z pior śię [28] pyszni, tak wielki iako [29] indyk (iędyk). [30] Bocian gnieżdżi śię na dachu. [31] Iaskołka, [32] Wrobel, [33] sroka, [34] kawka i [35] Nietoperz [36] latają koło dachow.

[41] Zobel [42] der Nürz [43] Billich, Art von Eichhörnchen, popielice, Grauwerk [44] der Hermelin [45] der Hamster [46] Futterwerk, Rauchwerk, Fell zum Futter.

XXXIV. [1] Bedeckt [2] die Federn, das Gefieder [3] ein Flügel [4] eben so viel [5] Fuß [6] Schwanz [7] der Schnabel; it. Nase [8] das Weiblein [9] das Nest [10] legen; tragen [11] Eyer [12] ausbrüten [13] jung [14] die Schale [15] das Eyerweiß [16] der Dotter [17] der Hahn [18] krähen [19] Kamm [20] der Sporn [21] mästen, füttern [22] Hühnerkorb, Hühnerstall [23] die Henne [24] scharren [25] altes Geniste [26] die Taube [27] Pfau [28] stolzieren, hochmüthig seyn [29] der Auerhahn [30] der Storch [31] die Schwalbe [32] der Sperling [33] die Elster [34] die Dohle [35] die Fledermaus [36] fliegen.

XXXV. O śpiewaiących ptakach. [1] Słowik śpiewa nad wszystkie naywdźięczniey. [2] Skowronek śpiewa lataiąc po powietrzu; [3] Przepiorka na źiemi śiedząc; inne na [4] gałęźiach drzew: iako, kanarek, [5] źięba, [6] szczygieł, [7] czyżyk, [8] konopka (dzwoniec,) [9] śikora, [10] żołtaczek, [11] ludarka, i [12] piegża; Pstra papuga, [13] kos, [14] Szpak, Sroka z kawką uczą śię człowieczych słow [15] wymawiać. Niektore [16] zamykaią w [17] klatki. Struś iest ptak naywiększy; [18] Krolik naymnieyszy; [19] Sowa [20] naywzgardzieńsza; [21] Dudek [22] nayplugawszy, bo [23] łaynem żyie; [24] Rayski ptak [25] nayrzadszy. Bażanta, [26] Dropa, [27] Głuszcza, [28] Iarząbka, [29] kuropatwę, [30] Pardwę i [31] Iemiołuchę za łakoći maią. Miedzy innemi, nayprzednieysze są; [32] ostrożny (czuły) [33] żoraw, [34] wzdychaiąca [35] Synogarlica, kukawka, [36] grzywacz, [37] dźięcioł, [38] Soyka, [39] Wrona i inne. [40] Drapieżne ptaki: iako, [41] Orzeł, ktory [42] skrzecze

XXXV. [1] Die Nachtigall [2] Lerche [3] Wachtel [4] der Ast [5] die, der Finke [6] der Stieglitz [7] der Zeisig [8] der Hänfling [9] die Meise [10] der Emmerling [11] das Rothkehlchen [12] die Grasmücke [13] die Amsel [14] der Staar [15] aussprechen [16] einschliessen [17] der Vogelbauer, Gebauer [18] der Zaunkönig [19] die Nachteule [20] verächtlich [21] der Wiedehopf [22] unflätig [23] Mist, Koth [24] Paradies Vogel [25] selten [26] der Trappe [27] der taube Auerhahn [28] das Haselhuhn [29] das Rebhuhn [30] die Schnepfe [31] der Krammetsvogel [32] vorsichtig, wachsam [33] der Kranich [34] girrend, seufzend [35] Turteltaube [36] Holztaube [37] der Specht [38] der Heher [39] die Krähe [40] Raubvogel [41] Adler [42] klingeln, gnarren; it. quäcken.

cze i w słońce patrzy; [43] Sęp i [44] kruk żyią [45] ścierwem. [46] Kania [47] zasadza się (czuwa) na kurczątka; [48] Sokoł, [49] krogulec i [50] Iastrząb łapaią ptaszki; Kania chwyta gołębie i większe ptaki. Biały [51] łabęć, Gęś, i [52] kaczka pływaią; [53] Nurek nurza się, iako i [54] łyska; [55] Czapla chwyta ryby. [56] Bąk wtyka nos w Wodę[?] [57] bąka; [58] Pliszka zawsze [59] chwieie ogonem.

XXXVI. [1] Robactwo lataiące. [2] Pszczoła czyni [3] miod, ktory wyiada [4] Trućień; [5] Osa i [6] śierszeń [7] nagabuią [8] żądłem: a osobliwie bydło [9] kąsa [10] gźik; a nas trapi [11] mucha i [12] komor. [13] Swiercz [14] świerczy; [15] Motyl iest [16] skrzydlaſta [17] gąśienica. [18] Chrzabąszcz (chrząszcz) i [19] krowka pokrywaią skrzydła [20] szupinami. [21] Złotnik śię [22] świeci w Nocy. [23] Węże [24] czołgaią śię i [25] kręcą; leśny Wąż, w leśie; wodny w wodźie; [26] Żmiia w

 ska-

[43] Geyer [44] Rabe [45] das Aas [46] der Hühnergeyer [47] nachstellen [48] der Falke [49] Sperber [50] der Habicht [51] der Schwan [52] die Ente [53] der Taucher, das Taucherlein [54] das Wasserhuhn [55] der Reiger [56] die Rohrdommel [57] brummen, summen [58] die Bachstelze [59] wedeln; wackeln.

XXXVI. [1] Fliegend Ungeziefer [2] die Biene [3] der Honig [4] die Hummel [5] die Wespe [6] die Hornüsse [7] plagen [8] der Stachel [9] beißen [10] die Breme [11] Fliege [12] Mücke [13] die Grille [14] singen, zitschern; it. świerkoce [15] Schmetterling, Molkendieb [16] geflügelt [17] Raupe [18] der Käfer [19] Roß-Käfer, Schröter [20] Bälglein, Hülse [21] das Johanniswürmchen [22] glänzen, leuchten [23] die Schlange, [24] kriechen [25] sich krümmen [26] die Otter.

skałach; żmiia polna w polach; wąż domowy w domach i iest nieszkodliwy; [27] ślepy wąż iest ślepy. Nogi maią [28] Iaszczurka i Salamandra (ogniożył.) [29] Niedźwiadek zabiia [30] iadowitym Ogonem.

XXXVII. Robacy [1] ogłodaią (ogryzuią) rzeczy; [2] Gliſta źiemię; gąśienica [3] szczepy; [4] konik owoce; [5] Szarańcze całe pola [6] wypasaią. W Abyſynii szarańczą na [7] węglikach pieką i iedzą. [8] Wołki zboże [9] staczaią; [10] Czerw drzewny drzewo; [11] Mole [12] gryzą księgi i szaty; [13] Pandry (robacy) mięsą i Ser. [14] Skokliwa [15] pchła, [16] Wesz z [17] gnidą, smrodliwa [18] pluskwa gryzą nas. [19] Kleszcz [20] wysysa krew; [21] Iedwabnica czyni iedwab; [22] mrowka iest pracowita; [23] pająk [24] tcze paięczynę, [25] śieć na muchy; [26] ślimak nośi swą [27] skorupę z sobą. Na źiemi i w wodźie żyią, krokodyl okrutny i drapieżny zwierz; [28] Bobr ma gęśie nogi do pływania, i [29] łuskawy ogon; [30] Żaba z [31] drzewną żabą

[27] die Blindschleich [28] die Eider [29] der Scorpion [30] giftig.

XXXVII. [1] Benagen [2] der Regenwurm [3] das Pfropfreiß [4] Feldgrille, Graspferdchen [5] eine Heuschrecke [6] abweiden [7] eine Kohle [8] der Kornwurm [9] zerfressen, zernagen [10] der Holzwurm [11] die Motte, Schabe [12] nagen [13] Maden [14] hüpfend [15] der Floh [16] die Laus [17] eine Nisse im Haar [18] Wanze [19] die Schaflaus, Holzbock [20] aussaugen [21] der Seidenwurm [22] Ameise [23] Spinne [24] weben, wirken [25] das Netz [26] Schnecke [27] Schale, Scherbe [28] der Biber [29] schuppicht [30] der Frosch [31] Laubfrosch.

żabą i z 32 parchatą żabą 33 rzekocą; 34 Zołw z 35 wierzchu i ze 36 spodku skorupami iako 37 zbroią okryty.

XXXVIII. O rybach rzecznych i 1 morskich. Ryba 2 płetwami abo 3 piorami się 4 rucha, ma też 5 oskrzele, ktoremi 6 oddycha, i 7 ośći miasto kośći; nad to 8 samiec, 9 mlecz; samica, 10 ikrę. Niektore maią 11 łuski, iako karp, 12 szczuka (szczupak;) insze są gładkie, iako 13 węgorz, 14 mientus. 15 Jesiotr, (czeczuga,) iest 16 kończaty, i wyrasta nad chłopski 17 wzrost; 18 Sum iest większy od onego, często na trzy łokćie długi. 19 Wyż Dunayski często na trzynaśćie łokći długi, i cztery waży cetnary. 20 Mrzewki, 21 śliżyki, ktore w kupie pływaią naymnieysze są. Insze tegoż rodzaiu są, 22 Okuń, 23 płoćica, 24 parma (barwena), 25 lipień, 26 pstrąg, 27 kiełb, 28 lin, karaś, 29 Dubiel, 30 Iazdż, 31 piskorz; 32 Rak okryty skorupą, ma 33 nożyce (skrze-

32 die Kröte 33 quacken 34 die Schildkröte 35 von oben 36 von unten 37 Schild, Rüstung.

XXXVIII. 1 Das im Meer-See, ist 2 Floßfeder 3 Floßfeder 4 sich bewegen 5 Fischohren 6 Athem holen 7 die Gräte 8 der Milchner 9 die Milch 10 der Rogen; ein Rögner 11 die Schuppe 12 der Hecht 13 der Aal 14 die Aalrupe 15 der Stör 16 stachelicht 17 Wuchs, Größe 18 der Welß 19 der Hausen 20 der Stint 21 der Schmerling, Schmerl 22 Bärsch 23 der Weißfisch 24 die Barbe, Barme 25 der Aesche 26 die Forelle 27 der Gründling 28 die Schleihe 29 der Dübel, Mauser 30 Kaulbärsch 31 der Peißker 32 der Krebs 33 die Scheere.

(ſkrzele,) i [34] wspakſidźie; [35] Piiawka wysyſa krew. Miedzy morſkiemi rybami naywiększy iest [36] Wieloryb. Delfin [37] nayprędſzy; Inſze są [38] płaszczka, [39] Ninog, [40] łoſoś, [41] śledźie, ktore naſalane; Fląderki z stokfiszem, ktore [42] suszą. Co iest ieszcze więcey w morzu? [43] pław morſki (konchy,) [44] Małże (oſtrygi,) perły, i inne [45] osobliwośći morſkie.

XXXIX. O drzewach. Co iest [1] latorośl? Iest [2] płod źiemi, ktory śię iey trzyma [3] korzeniami, z korzenia wychodzą [4] głąbie, z głąbi wychodzą, [5] liśćie, [6] kwiaty, owoce i [7] naśienia; z Naśienia wyrasta [8] szczep, (latorośl;) Szczep obraca śię w [9] kierz (krzak, krzew, krzewie;) Krzew obraca śię w drzewo; drzewo [10] utrzymuie śię na korzeniu; Od korzenia w gorę idźie [11] pień, (odźiamek,) ktory śię dźieli na gałęźie i [12] rozgi; [13] Wierzchołek iest na ſamym wierzchu; [14] Kłodźina (kloc) iest [15] śćięte drzewo bez gałęźi, a ma [16] ſkorę, [17] łyko, [18] biel

[34] rücklings gehen [35] die Egel [36] der Wallfiſch [37] geſchwind, ſchnell [38] die Scholle, das Platteiſchen [39] die Neunauge, Bricke [40] der Lachs [41] der Heering [42] dörren, trocknen [43] die Muſchel [44] die Auſter [45] Seltenheiten.

XXXIX. [1] Eine Pflanze, das Pfropfreiß, Sproſſe am Baum [2] Frucht [3] mit den Wurzeln woran hängen [4] Stamm; Strunk [5] Blätter, Laub [6] die Blüthe, Blume [7] der Saamen [8] das Pfropfreis [9] der Strauch [10] ſich erhalten [11] der Stamm, Stock [12] die Ruthe, grüner Zweig [13] der Gipfel, die Spitze [14] der Klotz [15] abgehauen [16] die Rinde [17] der Baſt.

[18] biel i [19] drzeń; [20] lep [21] przyrasła do gałęźi, ktore [22] kley, (gumę) [23] żywicę, [24] smołę [25] na wierzch wypuszczaią.

XL. Owoc [1] obrywaią z [2] owocnych drzew. [3] Iabłko iest [4] okrągłe; [5] gruszka i figi [6] podługowate; [7] Wiśnia wiśi na długiey [8] szypułce; [9] śliwa, [10] morwa, i [11] brofkwinia na krotfzey. Włofki [12] orzech, lafkowy orzech i kafztany są okryte fkorką i łupiną. Wiele iest rodzaiow owocow? iest ich [13] niefkończona liczba, według kraiow rożnych i [14] por roku. Sąż więc inne drzewa, ktore nieprzynofzą owocu? Są iako drzewa [15] dźikie, (nie rodzayne,) ktore śię same rodzą. Ktore są ofobliwsze drzewa dźikie? [16] Iedlina, [17] Olfza, [18] brzoza, cyprys, [19] buk, [20] iesion, [21] wierzba, [22] lipa, [23] wiąz, (brzoft,) [24] trzmiel, [25] grabina, mirt, granatowe drzewo, [26] dźielźimin, (iazmin,) [27] cis, bukszpan, [28] niesplik, [29] ieżyna, [30] malinowykrzak, [31] Mie-

[18] der Splint, das inwendige Holz unter der Rinde [19] der Kern [20] der Vogelleim, Mistel [21] anwachsen [22] Leim, Gummi [23] das Harz [24] das Pech [25] ausschwitzen, herauslassen.

XL. [1] Das Obst [2] fruchttragend [3] der Apfel [4] rund [5] die Birne [6] länglicht [7] die Kirsche [8] der Stiel [9] die Pflaume [10] die Maulbeere [11] die Pfirsche [12] die Nuß [13] unendlich, unzählich [14] Jahreszeit [15] wild [16] die Tanne [17] die Erle [18] die Birke [19] die Buche [20] die Esche [21] Weide [22] Linde [23] Ulmbaum, die Rüster [24] der Spindelbaum [25] die Hagebuche [26] Jesminstrauch [27] Taxusbaum [28] Mispelbaum [29] Brombeerstrauch [30] Himbeerenstrauch.

[31] Miechunki, (pśie wiśnie,) [32] głog, [33] świerk [34] modrzew, [35] pigwa, [36] morela, pomarańcza, cytryna, [37] tarnkowe drzewko, [38] iawor, [39] topola, [40] rokicina, [41] błuſzcz, [42] leſzczyna, [43] orzeszyna, oliwa, palma, cedr, [44] bez, [45] iarzębina, [46] ośina, [47] kalina i inſze tym podobne, ktore z większey częśći są [48] ćieniſte. [49] Iałowiec i [50] bobkowe drzewo (laury) rodzą [51] iagodki; [52] Sosna [53] ſzyszki; [54] Dąb [55] żołądz i [56] dębionki.

XLI. O kwiątkach. Miedzy kwiatkami nayznaiomſze są na początku wioſny, fiołek, hyacynt, narcyz, potym lilia żołta; Na oſtatku roża, [1] goźdźiki i tym podobne. Z tych [2] wiią [3] wieńce i [4] rowniańki. (wonianki.) [5] Przybieraią śię też do tego źioła [6] dobrze pachnące: iako, Maieran, [7] Szarłat, ruta, lawenda, Rozmaryn, Szpikanarda, Bazylika, Szałwia, [8] Stokroć, i [9] miętkiew. Miedzy polnym kwiećiem nay-

[31] Judenkirschen [32] der Hagdorn [33] die Kiefer [34] Lerchenbaum [35] Quittenbaum [36] Morellen- Abricosenbaum [37] der Schlehdorn [38] Ahorn- Maßholderbaum [39] Pappelbaum [40] zähe Weide, geschmeidige Weideruthen zum Flechten [41] der Epheu [42] die Haselstaude [43] Nußbaum [44] Holunderstrauch [45] Elzbeerbaum, Eber- Eschenbaum [46] die Espe [47] Wald- Berg- Hirsch- Holder [48] schatticht [49] Wacholderbaum [50] Lorbeerbaum [51] die Beere [52] die Fichte [53] der Tannzapfe [54] Eiche [55] die Eichel [56] der Gallapfel.

XLI. [1] Die Nelke [2] winden, binden [3] Kronz [4] Sträuschen [5] darzu nehmen [6] wohlriechend [7] das Tausendschön [8] der Maßlieben [9] die Münze.

nayznaiomſze ſą: Konwalia, (lanka), [10] Ożanka, [11] modrak, [12] rumianek; Miedzy polnemi ziołami; [13] Konik, [14] piołun, [15] szczaw, [16] pokrzywa, [17] trawa, [18] gierz, [19] barszcz, [20] bylica, [21] boże drzewko, [22] Centurzya, [23] Nogietek, [24] piwonia, [25] śiniło (farbownik,) [26] dźiewanna, [27] chmiel, [28] krwawnik, [29] podbiał, [30] pśinki, [31] Trzebula, [32] pokrzyk, [33] pięćiornik, [34] babka, [35] kolnik polny, [36] porzeczki, [37] rozchodnik, [38] Oman, [39] Żywokoſt, (koſztywał,) [40] Słonecznik, [41] Maruna, [42] Maćierzanka, [43] lebiotka, [44] studźiennik, (płucnik,) [45] dźięćielina (szmer włoſki, cząbr włoſki,) [46] łuk, (łuczek) [47] Kopr, Anyż, [48] łącz, [49] trzćina, (trćina,) [50] rogoż, [51] śit (śitowie([52] cząbr, [53] łoboda, [54] oſet włoſki, [55] bukwica, [56] oset, [57] pśi rumień, [58] kopr wło-

[10] Vergiß mein nicht [11] Kornblume [12] die Chamille [13] der Klee [14] der Wermuth [15] der Sauerampf [16] die Nessel [17] das Gras [18] der Girsch [19] der Bartsch [20] der Beyfuß [21] die Stabwurz [22] Tausendgüldenkraut [23] Goldblume, Ringelblume [24] die Peonie [25] das Weld [26] Königskerze [27] der Hopfen [28] Schafsgarbe [29] der Huflattich [30] der Nachtschatten [31] Körbelkraut [32] Alraun, Alraunwurzel [33] Fünffingerkraut [34] der Wegerich, die Wegebreit [35] die Rapunzel [36] Johannistrauben [37] die Hauswurz [38] die Alantwurzel [39] die Wallwurz [40] Sonnenwende [41] Mutterkraut [42] der Quendel [43] das Wohlgemuth [44] Lungenkraut [45] der Thymian, römischer oder welscher Quendel [46] der Lauch [47] die Dille [48] das Schilf [49] das Rohr [50] der Binsen zum Flechten [51] der Semden, Binsen [52] die Saturey [53] die Melde [54] das Cardobenedict [55] Betonienkraut [56] die Distel [57] Hundsblume [58] der Fenchel.

włoſki, 59 potraw, 60 śiedmlist (kurze źiele,) 61 koszyszczko, 62 powoy, 63 Borak, 64 paproć, 65 pszczelnik, 66 wrzos, 67 ćiemierzyca, 68 podrożnik, 69 lubszczyk, 70 ślaz, 71 mięta, 72 łopian, 73 Wołowe oko, (kwiat S. Iana,) 74 rzęsa, 75 biedrzeniec, 76 dźięgiel, 77 Rzepik, 78 Stonogowiec, 79 pśi ięzyk, 80 szanta, 81 Ieleni ięzyk, 82 Czerwieniec, 83 kopytnik, 84 łodyga, 85 rdeſt.

XLII. 1 Ogrodne warzywo rośćie w 2 iarzynnym ogrodźie; iako sałata, 3 Iarmuż, 4 Kapuſta, 5 Cebula, 6 czoſnek, 7 bania, (dynia,) 8 marchew, 9 rzepa, 10 rzodkiew, 11 chrzan, 12 pietruſzka, ogorki, Melon, paſternak, 13 ćwikła, 14 gorczyca, 15 mak, 16 rzeżucha, Szparag. W la-

59 das Grummet 60 Tormentill, Siebenfingerkraut 61 Eisenkraut 62 die Winde 63 der Boretsch 64 Farrenkraut 65 Melissenkraut 66 Heidekraut 67 die Nieſewurz 68 der Wegwart, Cichorien 69 der Liebstöckel 70 die Pappel 71 die Münze 72 die Klette 73 Rindsauge, Johannisblume 74 die Wasserlinse 75 die Bibinelle 76 die Angelika 77 Odermennig, Leberkraut 78 Milzkraut, Steinfarn 79 Hundszunge 80 der Andorn 81 Hirschzunge 82 Ochsenzunge 83 die Haselwurz 84 der Stengel 85 der Wasserpfeffer, Mückenkraut.

XLII. 1 Das Küchenkraut, Grünzeug 2 Küchen-Garten, Kräuter-Garten 3 der Kohl 4 Weißkraut, Komſt 5 die Zwiebel 6 der Knoblauch 7 der Kürbis 8 die Möhre 9 die Rübe 10 der Rettich 11 der Meerrettich 12 die Petersilge 13 rothe Rübe 14 der Senf 15 der Mohn 16 Gartenkresse.

W laſach rodzą śię [17] grzyby, [18] poźiemki, [19] borowki, i [20] rydze. Pod źiemią rosną [21] kruſzce, kamienie drogie, i [22] rudy. [23] Ołow ieſt [24] miękki i [25] ćiężki; [26] żelazo twardę, a ieszcze twardszy stal; Z cyny robią [27] konwie; z [28] miedźi [29] kotły, z [30] Mośiędzu [31] świeczniki; (lichtarze;) z srebra talery; ze złota dukaty, (czerwone złote,) [32] żywe srebro [33] płynie zawsze. Do [34] korzeni aptekarſkich liczy śię, [35] muszkatowa gałka, [36] muſzkatowy kwiat, [37] tatarſkie źiele, Cynamon, Szafran, Imbier, [38] Kmin, gałgan, [39] goryczka, [40] kramne goźdźiki, [41] pieprz, [42] kadźidło, mira, cukier, [43] lodowaty cukier, [44] piżmo, lakrycya, [45] czartowe łayno.

XLIII. Co człowiek powinien oſobliwie poznać? Trzy rzeczy. Powinien poznać śiebie samego; Boga, ktory iest iego [1] Stworcą; i stworzenia, ktore są stworzone dla człowieka. [2] Zkąd przychodźi człowiekowi poznać Boga? Przy-

[17] der Pilz, Erdschwamm [18] Erdbeere [19] Heidebeere [20] die Reitzke [21] Metall, Erzt [22] Erz-Stufe, Erz-Erde [23] das Bley [24] weich [25] schwer [26] das Eisen [27] die Kanne [28] das Kupfer [29] der Kessel [30] das Messing [31] der Leuchter [32] das Quecksilber [33] fließen [34] die Specerey, Gewürz [35] Muscatennuß [36] Muscatenblüthe [37] der Calmus [38] der Kümmel [39] der Entian [40] das Kram-Negelein [41] der Pfeffer [42] der Weyhrauch [43] der Zuckercandis [44] der Bisam [45] der Teufelsdreck.

XLIII. [1] Schöpfer [2] Wie gelangt.

Przychodźi mu z [3] świátła [4] wrodzonego rozumu i pisma świętego, dla czego [5] trzeba go pilnie czytać, uczyć śię i [6] powtarzać z [7] głębokim [8] uſzanowaniem.

XLIV. Długo, bardzo długo nie było [1] áńi Nieba, [2] áńi źiemi, áńi ludźi, áńi [3] zwierząt, Bog ſam tylko był, bo zawsze był. Pan Bog wszyſtko uczynić może, co chce. Gdyby w tym momenćie [4] rzekł: Ia chcę, żeby w tym [5] pokoiu był ogrod, zarazby był ogrod. Tak chćiał aby w [6] okamgnieniu było Niebo, źiemia, [7] ptaki, ryby, kwiaty, drzewa etc. [8] ledwie wymowił, chcę tego, [9] natychmiaſt wſzyſtko śię stało. Szostego dnia wźiął [10] bryłę źiemi, i człowieka z niey [11] ulepił. Że zaś Adam [12] tęſkniłby sobie bez [13] towarzyſza, [14] uśpił go Bog, a pod czas tego [15] ſnu, wyiął mu kość z [16] boku, i uczynił z niey [17] niewiaſtę, i nazwał ią Ewą. [18] Oſadźił ią Bog z Adamem w [19] pięknym ogrodźie, w ktorym były rożne Owoce. Była też w tym ogrodźie [20] iabłoń, ktora piękne rodźiła iabłka; rzekł tedy Bog do Adama i Ewy; [21] pozwa-

[3] das Licht [4] natürlich, angebohren [5] müſſen, ſollen [6] wiederhohlen [7] tief [8] die Ehrerbietung.

XLIV. [1] Weder [2] noch [3] ein Thier [4] ſprechen, ſagen [5] die Stube, das Zimmer [6] ein Augenblick; auf einmal [7] Vogel [8] kaum [9] ſo gleich [10] ein Erdenkloß [11] machen; kleben [12] ſich die Zeit lang werden laſſen; it. was ſehnlich verlangen [13] der Geſpiel; Gefährte [14] einſchläfern [15] der Schlaf [16] die Seite [17] ein Weib [18] ſitzen, einen Wohnplatz anweiſen [19] ſchön [20] ein Apfelbaum [21] erlauben.

zwalam wam [22] pożywać wszyſtkie owoce, ktore są w tym ogrodźie, ale tych iabłek nie pożywayćie, bo ieżeli ie ieść będźiećie, [23] umrzećie. [24] Czart [25] zazdrośćił Adamowi i Ewie tego [26] szczęśćia i chćiał ich tak, iako ſam iest, uczynić nieſzczęśliwemi. — Dla czego wźiął na śię [27] poſtać [28] węża i rzekł do Ewy, ktora śię na ten czas ſama tylko po [29] Raiu [30] przechodźiła: Czemu nie pożywaćie te iabłka tak piękne? Ewa [31] zamiaſt, co miała [32] zatkać [33] uſzy, albo [34] ućiec [35] weſzła w rozmowę z czartem i mowiła do niego: Bòg nam [36] zakazał pożywać te iabłka, i powiedźiał: iż, ieżeli śię ich [37] dotkniemy, umrzemy. Niewierzćie Bogu, [38] odpowiedźiał czart; dla tego wam zakazał pożywać te iabłka, bo [39] wie, iż, gdybyśćie ie ſkoſztowali, bylibyśćie tak mądremi, tak [40] potężnemi iako on. Ewa [41] uwierzyła [42] diabłu, [43] zerwała iabłko, ſkoſztowała, a reſztę Adamowi dała. Gdy [44] ziedli ten nieſzczęśliwy owoc, poznali, iż [45] źle uczynili, i dla [46] wſtydu [47] kryli śię miedzy drzewami. W krotce potym [48] zawołał Bòg Adama,

 i rzekł

[22] genießen [23] ſterben [24] der Teufel [25] beneiden [26] das Glück [27] die Geſtalt [28] die Schlange [29] das Paradies [30] ſpatzieren gehen [31] anſtatt [32] verſtopfen [33] das Ohr, im ſing. Ucho [34] davon laufen [35] ſich in etwas einlaſſen [36] verbieten [37] anrühren [38] antworten [39] wiſſen; wiedźieć [40] mächtig [41] glauben [42] der Teufel [43] abpflücken; it. zerreißen; zrywam [44] eſſen, anfeſſen [45] übel [46] die Scham, Schamhaftigkeit [47] ſich verſtecken [48] ruffen.

i rzekł do niego: Ponieważ wſzyſcy troie [49] winni ieſteście, wſzyſcy troie [50] razem [51] karani będziecie. Wąż [52] przeklęty będzie, i Niewiaſta [53] zetrze mu [54] łeb. Ewa [55] poddana będzie [56] Mężowi ſwemu. Adam zaś iako i iego żona, umrze, a ieżeliby chciał mieć chleb, będzie muśiał [57] pracować na niego. Potym [58] wygnał Bog Adama i Ewę z pięknego ogrodu, ktory śię nazywał [59] Raiem źiemſkim; żeby zaś więcey do niego [60] wniść nie mogli; przy [61] bramie iego [62] poſtawił Anioła z [63] mieczem Ogniſtym.

XLV. Wyſzedłszy Adam i Ewa z źiemſkiego Raiu, mieli dwoch Synow. Kaim [1] bawił śię około ogrodu, a zaś Abel około [2] trzody, to iest [3] pasł małe [4] baranki. Adam miał [5] zwyczay ofiarować Bogu [6] pierwiaſtki owocow i zwierząt. Nie żeby tego Pan Bòg [7] potrzebował, ale dla tego, żeby sobie [8] przypominał, iż wſzyſtko, co miał, od Boga [9] pochodźiło. Kaim i Abel [10] naśladowali, w tym ſwego [11] Tatuleńka, ale Kaim

[49] ſtrafbar; ſchuldig [50] zugleich, auf einmal [51] ſtrafen [52] verflucht [53] zertreten [54] der Kopf [55] unterworfen, unterthan [56] der Mann [57] arbeiten [58] heraustreiben [59] das irrdiſche Paradieß [60] hinein gehen [61] Thür, Thorweg [62] ſtellen; ſetzen [63] das feurige Schwerdt.

XLV. [1] Sich beſchäftigen; it. ſich verweilen [2] die Heerde [3] Vieh weiden, hüten [4] das Lamm, Schäfchen [5] die Gewohnheit [6] die Erſtlinge [7] brauchen [8] ſich erinnern [9] herkommen, ſeinen Urſprung haben [10] dem Beyſpiel folgen, nachahmen [11] Väterchen, Papachen.

Kaim nie z [12] ſzczerego ſerca to dawał, co Bogu ofiarował. Sam piękne [13] gruſzki [14] ziadał, a Bogu [15] zgniłki na ofiarę oddawał. Abel zaś naypięknieyſze i [16] naytłuśćieyſze [17] wybierał barany. Dla tego bardźiey go Pan Bòg kochał, [18] niżeli brata iego kaima. [19] Zazdrośćił mu tego kaim, i [20] ſmućił śię. Iednego razu rzekł do Abla Brata ſwego: Podźmy na Spacer; Abel maiąc go za [21] cnotliwego, [22] zezwolił na to: a gdy daleko [23] wyſzli w pole, [24] złośliwy Kaim [25] zabił [26] biednego Brata Abla.

XLVI. Po śmierći Adama i Ewy tak śię ludźie w [1] wyſtępkach [2] zanurzyli, że ich Bòg nie mogł [3] ćierpieć. [4] Kłamali, [5] gniewali śię, nie byli [6] nabożni, słowem, wszyſtko złe czynili, Bòg ich więc [7] poſtanowił ukarać. Ale miedzy temi złemi ludźmi ieden śię znalazł cnotliwy, ktory śię nazywał Noe. Temu rozkazał Bog [8] zbudować wielki dom [9] drewniany i do niego [10] wprowadźić wſzyſtkiego [11] rodzaiu zwierząt. A gdy dom, ktory śię nazywał [12] korabiem, zbudowany był, wſzedł w niego z żoną ſwoią, z trzema Synami, i z żonami Synow ſwoich.

 Gdy

[12] aufrichtig, rein [13] die Birne [14] aufeſſen [15] faul Zeug [16] fett [17] ausſuchen, erwählen [18] denn, als [19] mißgünſtig ſeyn [20] traurig ſeyn [21] tugendhaft, fromm [22] einwilligen, bewilligen [23] hinausgehen [24] gottlos [25] todtſchlagen [26] arm, elend.

XLVI. [1] Uebertretung, groſſer Fehler [2] verſinken; ſich in etwas vertiefen [3] leiden [4] lügen [5] zornig ſeyn, zürnen [6] andächtig [7] beſchließen [8] bauen [9] von Holz [10] einführen [11] Art, Gattung [12] die Arche.

Gdy [13] zostawali więc w tym wielkim domu, [14] spuśćił Bog deszcz tak wielki, iż wszystkie [15] naywyższe domy, drzewa, gory [16] przewyższał, a w nim wszyscy ludźie i zwierzęta [17] potonęli. Sam tylko Noe [18] żyw został, bo Bog korab [19] zamknął i [20] unośił śię po wierzchu wod. Gdy tym sposobem [21] wyginęli wszyscy ludźie, iuż więcey deszcz nie [22] padał, ale Bog [23] wzruszył wielki wiatr, ktory [24] osuszył źiemię. — [25] W ten czas dopiero Noe, [26] otworzył okno [27] Arki, i wypuśćił [28] kruka. Kruk iest to [29] brzydki ptak, ktory śię [30] żywi [31] śćierwem, [32] przeto [33] znalazłszy go wiele na źiemi, nie [34] wroćił śię do Arki. Po [35] nieiakim czaśie Noe, [36] powtornie otworzył okno, i wypuśćił ślicznego gołąbka, ktory mu w [37] dźiobie przyniosł źieloną [38] gałązkę. Potym rozkazał Bog Noemu, wyniść z Arki. Wyszedłszy Noe, podźiękował Bogu z [39] całą familią, i uyrzał na Niebie [40] tęczę, ktora była [41] błękitna, źielona, [42] czerwona, fioletowa, i rzekł Bog do niego: Tęczę tę [43] zsyłać [44] ći będę

[13] seyn, verbleiben [14] fallen lassen; herunter lassen [15] hoch [16] übersteigen; übertreffen [17] ersauffen [18] lebendig [19] zuschließen [20] über etwas schweben [21] aussterben, todt seyn [22] fallen [23] erregen, bewegen [24] abtrocknen [25] darauf [26] öffnen, aufmachen [27] die Arche [28] der Raabe [29] garstig [30] sich nähren [31] das Aas [32] dahero [33] finden [34] wieder kommen [35] einig; ein gewisser [36] abermal [37] der Schnabel [38] der Zweig [39] ganz [40] ein Regenbogen [41] blau [42] roth [43] schicken, herunter schicken [44] du, ty.

będę często, żebyś [45] pamiętał, że nigdy iuż świat [46] potopem karać nie będę.

XLVII. Noe wyszedłszy z korabia, [1] zaszczepił [2] winnice, [3] zrodziły się w niey [4] iagody, z nich Noe zrobił wino, a chcąc wiedzieć, iakiby smak miało, bo przedtym [5] wina nie było, napił się go trochę, a gdy mu zasmakowało, drugi raz się go napił, aż [6] nakoniec, tyle go wypił, iż rozum [7] stracił i [8] nieprzystoynie się zachował. [9] Uważaycie dobrze moie dzieci, iak iest [10] niebespieczna, piiac wino, i inne [11] trunki [12] mocne; ale [13] brzydka, upiiać się niemi, bo przez to traci się rozum, a potym dzieią się [14] Nieprzyzwoitości.

XLVIII. Noe i iego trzey Synowie, maiąc wiele dzieci, nie mogli się w kraiu, w ktorym byli, [1] pomieścić, [2] umyślili się więc [3] rozeyść. [4] Wprzod iednak chcieli [5] wystawić wysoką bardzo [6] wieże, żeby się tym tak pięknym [7] dziełem [8] wsławili, i [9] pamiątkę po sobie zostawili. Mowili sobie także, że ieżeliby Bog drugi raz

 [10] po-

[45] sich erinnern, gedenken [46] die Sündfluth.

XLVII. [1] Pflanzen [2] ein Weinberg [3] wachsen [4] Weintraube; Beere [5] der Wein [6] endlich [7] verlieren [8] Thorheiten begehen; sich unanständig aufführen [9] erwägen, überlegen [10] gefährlich [11] das Getränk [12] stark [13] häßlich, garstig [14] Thorheit, Ungereimtheit; Ungleichförmigkeit.

XLVIII. [1] Platz haben, Raum haben [2] sich entschließen [3] aus einander gehen [4] vorhero [5] bauen, aufführen; ausstellen [6] der Thurm [7] das Werk [8] sich bekannt, berühmt machen [9] das Andenken.

[10] potopem świat karał, będźiemy mieli [11] ućieczkę na wierzchu wieży, a woda nas tam nie [12] doſtanie. [13] Zaczęli więc budować tę wieżę; ale Bog [14] śmiał śię z ich [15] pychy i [16] głupſtwa; bo im natychmiaſt [17] pomięſzał ięzyki, iż zrozumieć śię nie mogli. Ludźie śię więc bardzo [18] dźiwili, bo kiedy ieden wołał cegły, drugi mu [19] podał wody. Muśieli więc [20] przestać murować wieży, ktora śię nazywała Babel, i każdy muśiał [21] udać śię w ſwą ſtronę

XLVIIII. Miedzy Synami Sema po potopie, znaydował śię pewny człowiek, nazwany Abraham, ktory bardzo kochał Boga, ale też i iego Bòg kochał. Ten przyſzedł [1] na mięſzkanie do kraiu nazwanego Chanaan z Sarą żoną swoią i Lotem [2] Synowcem. Bog mu kazał przyiść do tego kraiu, i [3] obiecał go uczynić Oycem [4] licznego ludu. Abraham i Lot Synowiec, [5] zbogaćili śię bardzo, bo mieli wiele wołow, [6] baranow i [7] czeladźi. Czaſu pewnego ludźie Abrahama z ludźmi Lota [8] pokłoćili śię. Abraham zaś wiedząc, że to iest [9] grzech żyć w [10] Niezgo-

[10] die Sündfluth [11] Ort der Zuflucht; Flucht [12] zulangen, zureichen [13] anfangen [14] lachen [15] Eitelkeit, Stolz [16] Thorheit [17] verwirren [18] erstaunen, sich wundern [19] bringen, reichen, geben [20] aufhören [21] sich wenden, begeben.

XLVIIII. [1] Zu wohnen [2] Bruders-Sohn [3] versprechen [4] groß, zahlreich [5] reich werden [6] Schaaf; Widder [7] das Gesinde [8] in Streit gerathen, sich zanken; it. trübe werden. pokłoćiło śię piwo. [9] die Sünde [10] Uneinigkeit.

zgodźie, rzekł do Lota: Moy Braćie, ia [11] kłotńi bardzo nie [12] lubię, żebyśmy śię ich więc [13] uchrońili, [14] rozłączmy śię. Masz oto dwa kraie, ieden z nich sobie [15] obierz, a ia w drugim mieszkać będę. Lot, [16] opuśćiwszy [17] Stryiaszka, naypięknieyszy kray sobie obrał, i mieszkał w mieśćie, ktore śię nazywało Sodoma, ale [18] Mieszkańcy tego kraiu, bardzo byli niecnotliwi, bo kiedy do nich [19] Obcy ludźie przychodźili, to śię źle z niemi obchodźili, Lotowi iednak nic złego nie uczynili. Iednego razu gdy Lot [20] stał we [21] drzwiach, widźiał idących dwoch młodych ludźi, i rzekł do nich: iuż śię ma ku Nocy, proszę was, podźćie do mnie, będźiećie mieli u mnie [22] wieczerzę i [23] nocleg. [24] Weszli więc w dom iego [25] Młodźieńcy, ale [26] Obywatele tego miasta, chcąc im [27] przykrość [28] wyrządźić, przyszli do Lota, i rzekli do niego, iż ieżeliby ich nie [29] wygnał od śiebie, tedyby go [30] zabili. Lot [31] wprawdźie wielce śię tym [32] strwożył, ale iednak rzekł do tych [33] Niecnotow: Czyńćie ze mną, co wam śię podoba, ia iednak tych

 ludźi

[11] der Zank [12] gerne haben, lieben [13] etwas vermeiden [14] von einander ziehen, sich trennen [15] erwählen [16] verlassen [17] der Vetter, Vaters-Bruder [18] Einwohner [19] fremd [20] stehen [21] die Thüre [22] das Abendbrodt [23] das Nachtlager [24] hineingehen [25] Jüngling [26] Einwohner [27] Widerwärtigkeit [28] ausüben, przykrość wyrządźić komu, einen mißhandeln [29] heraus jagen, heraustreiben [30] umbringen [31] zwar [32] in Furcht gerathen; bestürzt werden [33] ein Bösewicht.

ludźi na 34 ulicę nie 35 wygnam. W tym rzekli do niego 36 ći dway Młodźieńcy: Nie 37 boy śię, iesteśmy Aniołowie 38 zesłani od Boga 39 dla twoiey przestrogi, żebyś wyszedł z tego miasta, bo chce Bog ten zły lud ukarać. 40 Wynidź więc z żoną i corkami twoiemi, ale wychodząc nie 41 oglądayćie śię na miasto. 42 Skoro 43 bowiem to uczynićie, zaraz was Bog skarze. A gdy iuż 44 trochę 45 oddalili śię od miasta, usłyszeli 46 iakiś wielki 47 trzask i 48 łoskot. Zona Lotowa będąc 49 ćiekawą, coby to był za 50 hałas, 51 obeyrzała śię, i widźiała ognisty 52 deszcz 53 zpadaiący z nieba, ktory 54 pożerał Sodomczykow, ale że to przećiwko zakazowi Boskiemu uczyniła, za to w 55 bałwan soli śię obroćiła. Mąż iey i corki 56 mędrsi byli, bo śię nie obeyrzeli. A Aniołowie ich zaprowadźili na 57 bliską gorę, z ktorey widźieli, iako śię Sodoma, i inne miasta, w ktorych także niecnotliwi byli mieszkańcy, 58 paliły.

L. Pewnego dnia stoiąc Abraham przed 1 Namiotem swoim, widźiał trzech 2 pielgrzymow ida-

34 die Gasse 35 herausstreiben, hinausstoßen 36 derselbe, ten, ta, to 37 sich fürchten 38 gesandt 39 um dir zu sagen; warnen 40 hinausgehen 41 sich umsehen 42 so bald 43 denn 44 ein wenig 45 sich entfernen 46 ein, ein gewisser 47 Knall; Poltern, Wettern 48 das Knacken, Knallen vom Brechen 49 neugierig 50 das Geräusch, Lerm 51 sich umsehen 52 der Regen 53 fallen 54 verbrennen, verschlingen, fressen 55 Salzsäule 56 klug 57 nahe 58 brennen.

L. 1 Die Hütte, das Gezelt 2 ein Wandersmann.

idących, i [3] zaſzedł im drogę, proſząc żeby [4] wſtąpili do niego, i [5] raczyli śię [6] pośilić. Pielgrzymi rzekli do niego: [7] chętnie to uczyniemy. A gdy weſzli do Namiotow, kazał Abraham żenie ſwoiey upiec chleba dla nich i [8] plackow; Sługom zaś kazał przynieść wody na [9] obmyćie nog [10] gośćiom. Iak tylko ziedli [11] Obiad, rzekli ći trzey Pielgrzymi, a to byli Aniołowie, do Abrahama, że Sara w krotce [12] porodźi Syna, potym [13] zniknęli z oczu, a Sara w krotce porodźiła Syna, na [14] Imię Izaaka. Abraham nie miał domu, choćiaż był wielkim Panem; bo na ten czas miał Abraham bardzo wiele trzod, a zatym potrzebował [15] obſzernych [16] paſtwiſk, gdy zaś ich na iednym mieyſcu iuż [17] nie ſtało, [18] gnano trzody na inne pola. Nie mogł tedy mieć domu Abraham, bo go [19] przenośić nie można, ale miał Namioty, pod ktoremi mieſzkał, kiedy śię z iednego do drugiego kraiu z trzodą przenośił.

LI. Abraham bardzo kochał ſwego Syna Izaaka, ale bardźiey Boga, co ieſt [1] ſprawiedliwa.

Pewne-

[3] einem entgegen gehen, zachodźić komu w drogę [4] hereintreten [5] geruhen, belieben [6] sich stärken, einen Bissen Brodt zu sich nehmen [7] gerne [8] ein Kuchen [9] das Waschen, Abwaschen [10] der Gast [11] die Mittagsmahlzeit [12] gebähren [13] verschwinden [14] der Name [15] geraum, weitläuftig [16] Vieh-Weide, eine Trift [17] es mangelt, es reichet nicht zu [18] treiben [19] übertragen, wo anders hinlegen, przenośić śię, sich wo anders hinbegeben.

LI. [1] Billig, gerecht.

Pewnego czafu rzekł Bog do Abrahama: Weźmiy Syna twego Izaaka: Idź z nim na gorę, i uczyń mi z niego [2] ofiarę, to ieft, żebyś mu [3] uciął [4] głowę, a potym ciało iego [5] fpalił: bo owych czafow [6] zabiiano [7] bydlęta na ofiarę Bogu, a potym ie [8] palono, Bog zaś [9] zamiaft bydlęcia, chciał Izaaka. Abraham nie [10] roztrząfał rozkazow Bofkich, wiedząc bardzo dobrze, że on z [11] niepodobnych rzeczy, podobne uczynić może. Wziął tedy [12] drewek, i [13] włożył ie na [14] ramiona Izaaka, i gdy na gorę [15] wftępowali, rzekł Izaak: Oycze! mamy drewka i ogień, ale bydlęcia nie mamy na ofiarę Bogu. Abraham odpowiedział, [16] opatrzy nas nim Pan Bog. Ale gdy iuż weszli na wierzch gory, rzekł do Izaaka: moy Synu, ty to będziefz Ofiarą Bogu, bo tak Bog rozkázał. Chętnie moy Oycze [17] zezwalam na to, odpowiedział Izaak, Bog mi dał życie, Bogu go też oddam, kiedy tego chce. I zaraz Abraham [18] ułożył Stos z drewek, i [19] związał Izaaka na nim; potym [20] dobył wielkiego [21] noża, i [22] podniosł rękę, żeby mu uciął głowę, ale pokazał się Anioł, ktory mu [23] zatrzymał rękę,

[2] ein Opfer [3] abhauen, abfchneiden [4] der Kopf [5] verbrennen [6] fchlachten; tödten [7] ein Thier [8] verbrennen, brennen [9] anftatt [10] unterfuchen, prüfen, grübeln [11] unmöglich [12] klein Holz zum Brennen [13] legen; wkładać [14] die Schulter [15] den Berg hinauffteigen [16] verfehen [17] einwilligen; es mag feyn [18] einen Scheiterhaufen machen [19] binden, zufammenbinden [20] langen [21] das Meffer [22] aufheben [23] anhalten, aufhalten.

rękę, i rzekł: Nie zabiiay Izaaka. Bog tylko chćiał widźieć, czylibyśćie mu [24] posłusznemi byli. [25] Odwiązał więc Abraham Izaaka, a w tym [26] uyrzęli Barana w [27] ćierniach [28] uwikłanego; wźięli go więc i ofiarowali Bogu, a potym [29] z radośćią do Namiotow swoich [30] powroćili.

LII. Abraham chcąc [1] ożenić Syna swego Izaaka, [2] wezwał do śiebie swego [3] Ekonoma, i kazał mu iść do kraiu, w ktorym mieszkał brat iego Nachor, żeby tam [4] starał śię o żonę dla Syna iego. Gdy Ekonom [5] przybył do tego kraiu, prośił Boga, żeby mu śię droga iego [6] powiodła, i mowił: Panie [7] pokaż mi Niewiastę, ktorą chcesz dać za żonę młodemu moiemu Panu; a [8] uśiadłszy przy [9] studni, rzekł znowu do Boga: Panie, Niewiasty miasta tego przyidą po wodę do studni, ia ich będę prośić, żeby mi śię dały napić; [10] Natchniy tę, ktora ma być żoną Izaaka, żeby mi dała chętnie wody śię napić, i [11] Wielbłądom moim. To gdy mymowił, przyszły Niewiasty z Miasta, a iedna między niemi bardzo piękna była. Ekonom [12] przy-

[24] gehorsam [25] losbinden [26] sehen, erblicken [27] Dornen [28] verwickelt, hängend [29] vergnügt, mit Freuden [30] zurückgehen.

LII. [1] Verheyrathen [2] ruffen zu sich, wzywam, wezwę [3] Haushofmeister [4] anhalten um ein Mädchen; sorgen sich bemühen um etwas [5] kommen, ankommen [6] gelingen, von statten gehen; it. einem übel oder wohl gehen [7] zeigen [8] sich niedersetzen [9] der Brunnen [10] eingeben [11] das Kameel.

[12] przybliżył się do niey, i prosił o wodę. [13] Całym sercem, odpowiedźiała ta Panna; i zaraz [14] nachyliła [15] naczynie swoie, i dała muśię napić, [16] oraz i Wielbłądom iego. Pytał się iey Ekonom, iakby się [17] zwała, odpowiedźiała. Imię mi Rebekka, a moy [18] Pradźiad nazywał się Nachor. Natychmiast Ekonom podźiękował Bogu, i darował iey złoty [19] pierśćień, i [20] zausznice. [21] Pobiegła Rebekka do domu, żeby pokazała swe [22] dary Braciom swoim. Laban Brat Rebekki [23] zobaczywszy te Prezenta, pobiegł do Studni, i zaprośił Ekonoma do śiebie. Przyszedłszy do niego Ekonom, nie chćiał ani ieść ani pić, [24] pokiby [25] Interesu swego nie [26] sprawił. Prośił o Rebekkę za żonę dla Izaaka, bracia iey na to zezwolili. Potym pytali Rebekki, chceszli iechać z tym człowiekiem, żebyś była żoną Izaaka twego [27] krewnego? Odpowiedźiała: chętnie to uczynię. [28] Wybrała się więc z Ekonomem, ktory iey piękne dał [29] upominki, [30] oraz i iey braciom. Gdy się iuż [31] przybliżali do domu, uyrzała człowieka [32] przechodzącego się po polu, a gdy iey powiedźiał Ekonom, że to

[12] sich nähern [13] herzlich gern [14] neigen, beugen; lenken [15] das Gefäß [16] zugleich [17] heißen [18] Großvater; it. dźiad [19] der Ring [20] das Ohrengehäng [21] laufen, geschwind [22] ein Geschenk [23] sehen [24] so lange, bis [25] die Angelegenheit, Nutzen, Absicht; it. Interesse von Geldern [26] ausrichten, verrichten [27] Bluts-Freund [28] sich aufmachen, sich zur Reise fertig machen [29] Geschenk, Andenken [30] zugleich [31] sich nähern [32] spatzieren gehen.

to był Izaak, spuściła [33] zasłonę na [34] twarz, i [35] poiął ią zaraz za żonę Izaak.

LIII. Ezau nie kochał Brata swego Iakoba, bo kupił od niego [1] starzeństwo, i [2] pozbawił go [3] Błogosławieństwa Oycowskiego. Rebekka rzekła do Iakoba: Ia się boię, żeby się twoy brat Ezau nie [4] mścił na tobie, idź więc do Labana [5] Wuia twego, i poty mieszkay z nim, poki brata twego gniew nie [6] ominie. Laban miał dwie corki, Lia starsza była [7] szpetna, a Rachel piękna. Iakob [8] upodobał sobie Rachelę, i prosił Labana, żeby mu ią dał za żonę. Laban mu rzekł: ieżeli mi będziesz lat śiedm służył, dam ći Rachelę. Iakob na to zezwolił, i tak Rachelę kochał, iż śiedm lat [9] zdały mu się tak krotkie, iak śiedm dni. Poiął potym Rachelę za żonę, ktora [10] powiła Syna Iozefa. Iakob niechcąc dłużey mieszkać z Labanem, wrócił się do swego kraiu. Ale będąc w [11] drodze, [12] dowiedźiał się, że Brat iego Ezau z wielką liczbą [13] uzbroionych szedł przećiwko niemu, bał się tedy bardzo Ezawa. Ale Bog zesłał Anioła, ktory go

[33] der Schleyer, Decke, Vorhang; it. Blendwerk, Schein [34] das Gesicht [35] heyrathen, eine Frau nehmen.

LIII. [1] Die Erstgeburt [2] einen um etwas bringen; einer Sache berauben [3] der Seegen [4] sich rächen [5] der Oheim [6] vergehen; vorbeygehen; omiiam [7] häßlich [8] Gefallen an etwas finden, sich verlieben [9] es scheinet mir, es kommt mir vor [10] nieder kommen, gebähren; it. windeln ein Kind [11] unterwegens [12] erfahren [13] bewaffnet.

go [14] upewnił, żeby śię niczego nie [15] lękał; i tak nakoniec Brata [16] podarunkami [17] przebłagał.

LIV. Iakob bardźiey kochał Iozefa, niżeli innych Synow swoich, bo i [1] uczćiwszy był nad innych braći, i Synem był [2] ulubioney Racheli, ale go inni braćia dla wielu [3] przyczyn nie [4] lubili. Dnia iednego powiadał im: [5] Sniło mi śię, żeśmy byli w polu, i żeśmy [6] wiązali [7] snopki, ale wszystkie inne snopki [8] kłaniały śię moiemu. Drugi raz śniło mi śię, że słońce, mieśiąc, i gwiazd iedenaśćie upadały przedemną. Iakob, lubo śię [9] domyślał, że ten sen Iozefa, z woli Boskiey był, iednak go [10] łaiał za to, iż go [11] opowiadał, i mowił mu: pewnie ty rozumiesz, że ia i matka twoia, i braćia twoi [12] służyć ći będźiemy? Inni więc Synowie Jakoba, wielce byli [13] zagniewani na Iozefa; a dnia iednego, gdy daleko pognali trzodę, przyszedł do nich Iozef [14] nawiedźić ich, i [15] spytać śię, iak [16] śię maią, ońi poczęli na niego [17] wołać: Otoż przyszedł ten, ktory [18] sny opowiada! [19] zabiymy

[14] versichern [15] sich fürchten; erschrecken [16] ein Geschenk [17] besänftigen.

LIV. [1] Fromm, ehrbar [2] lieb, geliebt; it. erwählet [3] die Ursache [4] gerne sehen, gerne haben [5] träumen [6] binden [7] die Garbe [8] sich neigen, bücken; einen grüßen mit Abziehung des Huts [9] muthmassen, vermuthen [10] schmälen, schelten [11] erzählen [12] dienen [13] böse seyn, erzürnt seyn [14] besuchen [15] fragen [16] sich befinden [17] auf einen zuschreyen; nachschreyen [18] der Traum [19] tödten.

biymy go. Ruben, ktory nie był tak [20] niecnotliwym, iako inni, rzekł do nich: Nie zabiiaymy go, ale [21] wrzućmy w [22] doł iaki, bo Ruben [23] umyślił przyiść w nocy do niego, i [24] wyćiągnąć go z dołu; ale gdy on odszedł, [25] postrzegłszy inni braćia iadących kupcow do Egiptu, wyćiągnęli Iozefa z dołu, i [26] przedali go kupcom. Potym wźięli [27] Sukienkę Iozefa, i [28] skropiwszy ią [29] krwią [30] koźlą, odesłali Iakubowi, ktory uwierzył, że go bestya dźika [31] pożarła, i wielce śię tym [32] zasmućił.

LV. [1] Kupcy, ktorzy kupili Iozefa, [2] przedali go iednemu wielkiemu Panu Egipskiemu. Iozef widząc śię [3] Niewolnikiem, postanowił wiernie służyć Panu swemu Putyfarowi, i [4] Afekt iego [5] pozyskał. Miał Putyfar bardzo niecnotliwą [6] żonę, ta chćiała [7] namowić Iozefa, żeby [8] zdradźił Pana swego; Iozef niechćiał śię na to nigdy [9] odważyć; ona więc rozgniewana [10] oskarżyła go przed [11] mężem, iakoby go chćiał Iozef zdradźić.

[20] untugendhaft, bosbaftig, lasterhaft [21] werfen [22] eine Grube, ein Loch [23] sich vornehmen, sich vorsetzen, sich entschließen [24] herausziehen [25] sehen, gewahr werden [26] verkaufen [27] der Rock [28] netzen, besprengen [29] das Blut [30] von Ziegen [31] auffressen [32] sich worüber grämen; betrübt seyn.

LV. [1] Kaufmann [2] verkaufen [3] Knecht, Sclave [4] Gunst, Liebe, Gewogenheit [5] genießen, gewinnen; einnehmen [6] Frau [7] verleiten; bereden [8] verrathen; was Uebels wider einen vornehmen [9] wagen, sich erkühnen [10] anklagen [11] der Mann.

dźić. Putyfar niewiedząc, że Zona iego [12] kłamliwą była, uwierzył iey, i rozgniewany na Iozefa, kazał go [13] wſadźić do [14] więźienia. Był długo w więźieniu Iozef, ale [15] Dozorca więźienia poznawszy Cnotę Iozefa, wielce go [16] polubił sobie. Było w tym więźieniu dwoch [17] Urzędnikow krola Egipſkiego Faraona, ieden [18] Podczaſzy, a drugi [19] piekarz. Iednego dnia mowił [20] piwniczny do Iozefa: śniło mi śię, żem miał śliczne [21] grono wina, i żem ie [22] wyćiſkał w [23] kubek, a krol tenże [24] napoy wypił. Iozef mu rzekł, że ten sen [25] znaczy, że ćię krol daruie żyćiem, i [26] przywroći do [27] Urzędu; ale iak śię wroćiſz do [28] Dworu, proſzę ćię, pamiętay za mną do krola się przyczynić, żeby mnie kazał wypuśćić z więźienia, bo ia [29] niewinny iestem. Mowił potym piekarz do Iozefa; Mnie śię śniło, żem miał na głowie moiey [30] koſz chleba białego, i że go [31] ptacy [32] dźiubały. Iozef mu na to rzekł: ten sen znaczy, że będźieſz [33] powieſzony, i ćiało twoie od Ptakow pożarte będźie. Wszyſtko śię tak stało, iak Iozef opowiedźiał.

Ale

[12] lügenhaftig; Lügnerinn [13] stecken, setzen [14] das Gefängniß [15] der Aufseher [16] einen Gefallen woran haben, einem gut seyn [17] ein Bedienter [18] der Mundschenke [19] ein Bäcker [20] Mundschenke [21] eine Weintraube [22] ausdrücken, auspressen [23] der Becher [24] Getränke [25] bedeuten [26] wieder einsetzen, wieder herstellen [27] das Amt [28] der Hof [29] unschuldig [30] der Korb [31] ein Vogel [32] fressen, picken, mit dem Schnabel hacken; it. dźiobać [33] aufhängen.

Ale piwniczny przywrocony do [34] łaſki Faraona, [35] zapomniał o Iozefie [36] przyiaćielu ſwoim.

LVI. Miał Faraon sen w ktorym widźiał śiedm [1] krow bardzo [2] tłuſtych, a oraz śiedm krow [3] chudych. Siedm krow chudych, pożarło śiedm tłuſtych; w tym krol [4] obudźiwszy śię kazał szukać [5] Mędrcow Egipſkich, żeby mu sen iego [6] wyłożyli; ale nie mogli go wyłożyć, bo im Bog tego nie pozwolił. [7] Przypomniał sobie na ten czas Podczaſzy o Iozefie, i powiedźiał krolowi, że on mu iego sen i piekarza wyłożył. Przyprowadzono Iozefa do Faraona, ktory rzekł do krola: [8] Nayiaśnieyszy Panie! Siedm krow tłustych znaczy śiedm [9] lat [10] urodzaynych, po ktorych [11] naſtąpi lat śiedm [12] głodnych, i te to są śiedm krow chude, ktore pożrą tłuste: Krol mowił do Iozefa: iakoś poznał nieſzczęśćie [13] przyszłe, tak ty sam [14] zabież mu; daię ći przeto moc, co chceſz, czynić w krolestwie moim. Iozef zaraz kazał [15] wyſtawiać wielkie [16] Szpichlerze, i przez lata urodzayne [17] poty [18] ſkupował z całego świata zboże, poki wszyſtkich nienapełnił Szpichlerzow. Nie-

 wie-

[34] Gnade, Gunſt [35] vergeſſen [36] ein Freund.

LVI. [1] Eine Kuh [2] fett [3] mager [4] aufwachen, erwachen [5] ein Weiſer, gelehrter Mann [6] auslegen [7] ſich erinnern [8] Durchlauchtigſter [9] ein Jahr; Sommer [10] fruchtbar, wohl gerathen [11] folgen, drauf folgen; it. bevorſtehen, nahe ſeyn [12] ſparſam an Lebensmitteln; hungrig [13] zukünftig [14] vorkommen, vorbeugen [15] bauen [16] ein Kornhaus, Speicher [17] ſo lange — bis [18] aufkaufen, zuſammen kaufen.

wiedźieli ludźie, co to znaczyło, ale poznali w krotce, kiedy po onych śiedmiu latach [19] żyżnych, nic śię nie urodźiło w polu, i Egipcyanie muśieli u [20] Wicereia, (ktorego urząd na sobie nośił Iozef,) kupować zboże. Poznał potym Faraon wielką [21] mądrość Iozefa, i uczynił go naywiękſzym Panem w krolestwie ſwoim.

LVII. Iakob, że miał wiele dźieci i wiele Sług; [1] Niestało mu Zboża na Chleb, a [2] dowiedźiawszy śię, że zboże przedawano w Egipćie, rzekł do Synow: Weźćie pieniędzy, i [3] iedźćie do Egiptu kupić zboża na chleb. Dźieśięćiu Synow Iakoba [4] poiechało do Egiptu, ale [5] naymłodszy Beniamin zoſtał w domu przy Oycu. Gdy Synowie Iakoba przyſzli do Iozefa, nie poznali go, ale on ich bardzo dobrze poznał, i [6] pokazuiąc po sobie, iakoby śię gniewał, rzekł do nich; Wy iesteśćie [7] szpiegowie, przyśliśćie dla tego, abyśćie zdradźili krola; oni upadaiąc przed nim, odpowiadali: Panie, nie iesteśmy szpiegowie, ale iesteśmy Braćia, i Synowie iednego Oyca, mamy ieſzcze naymłodſzego Brata w domu, a drugi iuż [8] dawno [9] umarł. [10] Kłamiećie, rzecze Iozef, nie będę wam wierzył, aż mi przyprowadźićie [11] maleńkiego Brata waſzego. W ten

[19] überaus fruchtbar [20] ein Vice-König [21] Weisheit

LVII. [1] Mangeln [2] erfahren, hören [3] reisen, iadę, iedźies. iechałem, iechać, et iachać [4] hinreisen [5] jung [6] sich merken lassen; zu verstehen geben; it. dać znać po sobie [7] ein Spion, Kundschafter [8] längst [9] sterben, umrę [10] lügen [11] der jüngste; sehr klein.

W ten czas bracia Iozefa, ktorzy go nie poznali, i ktorzy [12] mniemali, że ich języka nie rozumie, poczęli do śiebie mowić: Bog nas [13] karze, żeśmy [14] zgubili Brata naſzego Iozefa, i kiedy nas prośił, nie chćieliśmy śię nad nim [15] zlitować. Iozef wszyſtko, co mowili, bardzo dobrze rozumiał, bo języka ſwego nie zapomniał, i rzekł im: Wroććie śię do Oyca swego, i przyprowadźćie Brata naymłodszego Beniamina, ia tym czaſem iednego z was w więźieniu trzymać będę, a ieżeli śię nie [16] powroćićie, każę go zabić. Dźiewięćiu Synow Iakoba wroćiło śię do Oyca, ale śię bardzo [17] zadźiwili, że pieniądze, ktore za zboże dali, w [18] worach między zbożem [19] znaleźli; bo Iozef kazał im też ſame pieniądze włożyć w wory. Opowiedźieli, powroćiwszy do domu, Oycu wszyſtko, co śię z niemi stało. Ale Iakob niechćiał [20] puśćić od śiebie Beniamina. Gdy [21] ziedli wſzyſtko zboże, trzeba znowu było wroćić śię do Egiptu. Iudaſz starſzy z Synow Iakoba, [22] zaprzyśiągł śię Oycu, że mu nazad zdrowego [23] przywieźie Beniamina. Pozwolił więc Iakob iechać Beniaminowi.

 LVIII.

[12] denken, meinen, glauben [13] ſtrafen [14] verlieren; ins Unglück bringen [15] ſich eines erbarmen [16] wieder kommen [17] erſchrecken; ſich verwundern [18] der Sack [19] finden [20] laſſen [21] aufeſſen, verzehren [22] mit einem Eide verſprechen; in eines Hände den Eid ablegen [23] wieder mitbringen.

LVIII. Iozef bardzo był [1] rad, iak tylko uyrzał brata swego naymłodszego, i [2] kazawszy [3] wypuśćić z więźienia Simeona, mowił do Ekonoma, żeby tych [4] podrożnych zaprowadźił na [5] Salę, bo tam miał z [6] niemi ieść. Gdy Iozef przyszedł do nich, pytał się ich, iak się miał Jakob, a [7] poglądaiąc na Brata swego, ktory był iak i on sam, Synem Racheli, [8] łzy mu się [9] puśćiły z oczu, i wyszedł na moment. Potym śiedli do [10] stołu, a Beniaminowi Iozef pięć razy większą porcyą kazał dać, niżeli innym. [11] Nazaiutrz, Iozef rozkazał Ekonomowi dać im zboża. ale oprocz tego w wor Beniamina kazał włożyć [12] szczerozłotą [13] czarę, z ktorey piiał. Gdy trochę [14] odiechali Synowie Iakoba, [15] przybiegł za niemi [16] kredencerz, i rzekł: wy iesteśćie [17] złodźieie i (a) źli ludźie: Pan moy [18] przyiął was dobrze w domu swoim, a wyśćie mu to dobre [19] nadgrodźili, [20] ukradłszy czarę szczerozłotą. Odpowiedźieli wszyscy: Nie czyniliśmy tego. [21] szukay w każdego worze, u ktorego znaydźiesz, ten będźie Niewolnikiem Pana

LVIII. [1] Erfreuet seyn; gerne sehen, radbym, ich möchte gerne; rad nie rad, wider seinen Willen, er mag wollen oder nicht [2] befehlen, lassen [3] herauslassen [4] ein reisender, fremder Mann [5] ein Saal [6] derselbe, von on, ona, ono [7] ansehen [8] Thräne [9] hervorbringen [10] Tisch [11] den Morgen drauf [12] gediegen Gold [13] Trink-Schale [14] abreisen [15] herzulaufen; einem nachjagen [16] der Haushalter [17] ein Dieb (a) ein Bösewicht [18] aufnehmen [19] vergelten, belohnen [20] stehlen [21] suchen,

Pana twego. Poczęli tedy [22] przetrząſać wory, i w worze Beniamina, znaleźli czarę szczerozłotą. Wrocili się do Iozefa, ktory im rzekł: nie iest rzecz [23] słuſzna, żeby niewinni [24] cierpieli za winnego. Wroćcie wy się do Oyca, a złodźiey będźie moim niewolnikiem. Iudaſz [25] rzucaiąc się do nog Iozefa, mowił do niego: Panie, nie [26] gniewąy się, proſzę ćię, pozwol, żebym ia był niewolnikiem na [27] mieyſcu Beniamina, bo iak Oyćiec [28] postrzeże, że z nami nie powroćił, umrze z [29] fraſunku. Iozef nie mogąc dłużey ich [30] płaczu znieść, kazał wszyſtkich wolno puśćić, i rzekł do Braći ſwoich: Iam ieſt Iozef brat waſz, ktoregośćie wy zaprzedali byli, ale ia wam to [31] daruię, nie [32] boyćie się, Bog to tak [33] ſporządźił, żebym ia was teraz [34] żywił. [35] Naćieszywszy się Iozef z braćią, a oſobliwie z Beniaminem, dał im wielkie podarunki, i wysłał ich po Oyca Iakoba.

LIX. Gdy powroćili do domu Synowie Iakoba, mowili do Oyca: [1] ćieſz się Oycze, Iozef Syn twoy żyie, i wielkim iest Panem, on to ma w [2] mocy ſwoiey całego Egiptu zboże.

 Z po-

[22] durchschütteln; untersuchen [23] billig [24] leiden [25] sich werfen [26] zornig werden, zürnen [27] die Stelle, Ort, Platz, Raum [28] gewahr werden, sehen [29] Gram, Kummer, Sorge [30] das Weinen [31] verzeihen; schenken [32] sich fürchten [33] zulassen, ordnen; zurechte machen [34] einem Brodt geben; ernähren [35] sich ein grosses Vergnügen machen, sich belustigen.

LIX. [1] Sich freuen [2] Macht.

Z początku niechćiał wierzyć tey [3] miłey [4] nowinie, ale zobaczywszy podarunki, dźiękował Bogu, z wielkiey [5] radośći [6] płacząc, i poiechał z całą Familią do Egiptu, żeby Syna swego [7] kochanego widźiał. Gdy Iakoba Iozef uyrzał, nayprzod go [8] uśćiskał, a potym krolowi [9] prezentował. Faraon dał Iakobowi, i iego Synom, bardzo [10] śliczny [11] kray, w ktorym wiele było [12] pastwisk dla trzody, i żył ieszcze wiele lat. Przed [13] śmierćią [14] przepowiedźiał wszystko Synom, co śię miało stać. [15] Upewnił Iudę Syna swego, że korona miała być w Domu iego. Po śmierći Iakoba, [16] przenieśiono ćiało iego do [17] Grobow Oycow iego, co [18] pod przyśięgą [19] obiecał mu był Iozef uczynić. Iozef żył bardzo długo, a gdy mu Bog [20] obiawił, że [21] Następcy Iakoba nazwani Izraelitami, mieli [22] kiedyś wyniść z Egiptu, [23] obowiązał więc pod przysięgą Synow swoich, żeby kośći iego z sobą wźięli, i przy kośćiach Iakoba [24] złożyli.

LX.

[3] angenehm, lieb [4] die Zeitung [5] die Freude [6] weinen [7] geliebt, lieb [8] einem um den Hals fallen einen umarmen [9] einen darstellen, präsentiren [10] schön [11] das Land, die Gegend [12] eine Vieh-Weide [13] der Tod [14] weissagen, prophezeyen [15] versichern [16] abführen; überbringen [17] das Grab [18] eidlich [19] versprechen [20] offenbaren [21] die Nachkommen; it. ein Erbe, Nachfolger [22] einmal, mit der Zeit [23] jemanden durch einen Eid wozu verbinden [24] ablegen, niedersetzen; begraben.

LX. Synowie Iakoba nazwani Izraelitami, mieli bardzo wiele dźieći; a zatym [1] przybyło wiele ludu w Egipćie. Po śmierći Faraona krola, [2] wſtąpił tegoż imienia inny krol na Tron; Iozef zaś przed [3] narodzeniem ieszcze iego umarł. Ten niecnotliwy krol, chćiał [4] wygubić wszyſtkich Izraelitow, [5] obćiążał ich pracą, zażywaiąc ich do budowania miaſt; ale Izraelitowie im więcey pracowali, tym [6] zdrowśi byli, i więcey śię ich [7] przymnażało. Faraon chcąc ich wygubić, rozkazał wſzyſtkie ich dźieći w Nilu rzece [8] topić. A że rzeka była [9] głęboka, wſzyſtkie [10] tonęły. Człowiek ieden z [11] pokolenia Lewi, miał ślicznego Syna, Matka [12] kryła go przez trzy [13] mieśiące, ale boiąc śię, żeby śię o nim niedowiedźiano, [14] upletła piękny [15] koſzyk, i włożywſzy w niego dźiećie, kazała go [16] zanieść [17] corce do Nilu, i [18] uważać, co śię z nim dźiać miało. Corka Faraona przyſzła na ten czas [19] kąpać śię w Nilu, a poſtrzegłſzy koſzyk, kazała go ſługom ſwoim [20] wyiąć z wody. A gdy zobaczyła w nim śliczne dźiećie, [21] litośćią nad nim [22] wzruſzona, rzekła: zachowam ia od

LX. [1] Zunehmen, wachſen, ſich vermehren [2] beſteigen [3] die Geburt [4] ausrotten, vertilgen [5] beläſtigen, beſchweren [6] geſund [7] vermehren; ſich mehren [8] erſäufen [9] tief [10] erſaufen, unter ſinken [11] der Stamm, das Geſchlecht; das Haus [12] verſtecken [13] der Monath [14] flechten [15] ein Körbchen [16] hinbringen, hintragen [17] die Tochter [18] Achtung geben [19] ſich baden [20] herausziehen, nehmen [21] das Mitleiden [22] gerührt, bewegt.

śmierći to dźiećię. Siostra dźiećięćia, słysząc to, rzekła do niey: ieżeli wola, ia dla tego dźiećięćia poszukam [23] Mamki. Poszła więc [24] powłasną tego dźiećięćia Matkę. [25] Krolewna, [26] nazwawszy go Moyżeszem, właśney go matce, ktorey nieznała, dała do wychowania.

LXI. Gdy podrosł Moyżesz, corka Faraona [1] przysposobiła go sobie za Syna, i był wielkim Panem; ale w pośrzod bogactw, i [2] roskoszy [3] dworskich nie zapomniał o Izraelitach, swych Braći. Dnia iednego, widźiał Egipcyana biiącego Izraelitę, i zabił tego Egipcyana, ktory chćiał zabić Izraelitę i [4] zagrzebał go w [5] piasku, rozumieiąc, że tego nikt nie widźiał. Nazaiutrz spotkał dwoch Izraelitow [6] wadzących śię z sobą, i rzekł im: Czemuż śię z sobą [7] kłoćićie? iesteśćie Braćia, powinniśćie żyć w pokoiu. Ieden z nich rzekł mu: a ty śię czemu [8] mięszasz między nas, alboś to iest Sędźią naszym, chcesz mnie pewnie zabić, iakoś wczora Egipcyana zabił? Moyżesz bardzo śię tym [9] przeląkł, bo rozumiał, że nikt tego nie widźiał; a dowiedźiawszy śię, że go krol [10] myślał kazać zabić, [11] ućiekł do innego kraiu.

LXII.

[23] eine Amme [24] eigen, eigentlich [25] die Prinzessinn [26] nennen.

LXI. [1] An Kindes Statt annehmen, für einen Sohn annehmen [2] die Lustbarkeit [3] Hof- die Hofstatt betreffend [4] verscharren [5] der Sand [6] zanken [7] zanken [8] sich mengen in etwas [9] erschrecken [10] Willens seyn, denken [11] fliehen.

LXII. Moyżeſz [1] paſąc raz trzodę [2] Swiekra ſwego, zaſzedł aż na gorę Horeb, i uyrzał [3] krzak cały w ogniu, ale iednak spalić się nie mogący. [4] Zbliżył się do niego Moyżeſz, chcący się przypatrzyć temu [5] Cudowi, w tym uſłyſzał głos do siebie mowiący: [6] rzuć z nog twoich [7] Obuwie, bo to mieysce święte ieſt. Moyżeſz na te ſłowa upadł na twarz na ziemię, i taki głos uſłyſzał: [8] Doſzedł mię głos ludu mego, ktory iest w Egipcie, bo Izraelitowie ſą moim ludem; dla tego rozkazuię ci, żebyś ich poſzedł [9] uwolnić, i [10] powieſz im, iż odemnie poſłany iesteś; a żeby ci uwierzono, dam ci moc czynienia Cudow. Moyżeſz, lubo iuż poznał przez Cuda, że to Bog do niego mowił: iednak ieſzcze się niechciał [11] odważyć poyść do Faraona, rzekł: Panie ty wieſz dobrze, że mowić nie mogę. [12] Głos mu odpowiedział: Idź, będę w [13] uściech twoich, a oprocz tego, poślę z tobą Brata twego Aarona, ktory [14] wymowę ma [15] łatwą, i ktory [16] tłumaczem twoim będzie.

LXIII. Moyżeſz i Aaron przyſzli do Faraona i rzekli mu: [1] Przykazuie ci Bog wieczny, żebyś pozwolił ludowi iego iść na [2] puſzczą dla czy nie-

LXII. [1] Hüten, Vieh weiden [2] der Schwiegervater [3] ein Busch [4] sich nähern, näher hinan gehen [5] das Wunder [6] werfen; ausziehen [7] Schuh, Stiefel, alles, womit man die Füße bedecket [8] gelangen [9] befreyen [10] sagen [11] wagen, sich erkühnen [12] die Stimme [13] der Mund [14] Aussprache [15] fließend, leicht [16] ein Dollmetscher.

LXIII. [1] Gebieten, anbefehlen [2] die Wüste.

nienia mu ofiar. Faraon odpowiedźiał: ia nie znam Boga wiecznego, i kazał [3] przyczyniać pracy Izraelitom, tak, iż iey znieść nie mogli, a kiedy nie dokończyli tego, co im było [4] naznaczono, tedy ich [5] bito. [6] Wroć śię do Faraona, rzekł Bog do Moyżesza, Aaron uczyni Cuda w [7] obecnośći iego. Poszli drugi raz do krola, a gdy Aaron rzućił [8] laskę na żiemię, [9] przemieniła śię w [10] węża. [11] Czarnokśiężnicy Faraona, swoie laski także przemienili w węże, ale wąż Aarona [12] pożarł węże Czarnokśiężnikow. Potym Aaron, [13] uderzył laską wody Nilu, i przemieniły śię w krew. Wody te stały śię [14] smrodliwemi, i wszystkie ryby w nich [15] posnęły. Ale gdy Czarnokśiężnicy, także wody w krew odmienili, Faraon niechćiał Izraelitom pozwolić iść na puszczą.

LXIV. Rozkazał potym Bog Aaronowi, [1] wyćiągnąć laskę, i pokazała śię [2] niezliczona liczba [3] żab w Egipćie, pełne ich były domy, [4] łożka, [5] piece, a nawet i sam [6] pokoy Faraona. To widząc Faraon, rzekł do Moyżesza: proś Boga twego, żeby te żaby [7] poginęły, a ia wypuszczę Izraelitow. Prośił Moyżesz Boga, i żaby [8] pozdy-

[3] vermehren, darzu thun [4] zu erkennen, bestimmen [5] schlagen [6] umkehren, wieder hingehen [7] die Gegenwart [8] ein Stab, Stecken [9] sich verwandeln [10] die Schlange [11] ein Zauberer [12] auffressen [13] schlagen [14] stinkend [15] sterben; einschlafen.

LXIV. [1] Ausstrecken [2] unzählbare Menge [3] Frosch [4] das Bette [5] ein Ofen [6] ein Zimmer [7] verschwinden, wegkommen [8] sterben, verrecken.

zdychały. Ale Faraon nie dotrzymał słowa. Dla tego zesłał znowu Bog na Egipt wielką liczbę 9 komorow; potym 10 much i 11 szarańczy; na koniec 12 grad wielki, ktory zabiiał i ludźi i bydlęta; 13 obsypał 14 wrzodami i 15 krostami 16 szpetnemi wszystkich ludzi; zesłał także Bog wielkie 17 ćiemności, iż południa nic w cale widźieć niemożna było. Tym iednak Faraon śię nie 18 wzruszył, i ludu wypuśćić nie chćiał. Tedy Bog rzekł do Moyżesza: Niech każda Familia Izraelska weźmie Baranka, albo 19 koźlę, niech go zabiie czternastego dnia tego mieśiąca, i krwią iego 20 namaże drzwi swoie. Ten Baranek, albo koźlę, powinien być 21 upieczony, i maią go ieść z chlebem 22 przaśnym, i z sałatą gorzką, maią go ieść całego, a ieżeliby śię go co zostało, maią spalić. Będźiećie zaś ieść tę 23 wieczerzę stoiąc, 24 śpieszno, w 25 odźieniach podrożnych; bo was wybawię z Egiptu; będźiećie zaś co rok na pamiątkę tego 26 uwolnienia, śiedm dni 27 święćić, chleb przaśny iedząc.

LXV. Izraelitowie będąc 1 upewnieni o woli Boskiey przez usta Moyżesza i Aarona, 2 wypełnili to wszystko, co im Bog rozkazał. O północy

9 eine Mücke 10 eine Fliege 11 eine Heuschrecke 12 der Hagel 13 beschütten, bestreuen 14 ein Geschwür 15 eine Blatter 16 häßlich 17 Finsterniß 18 gerührt, bewogen werden 19 ein junges Böcklein 20 bestreichen 21 braten 22 ungesäuertes Brod 23 Abendessen 24 eilfertig 25 ein Reisekleid 26 die Befreyung 27 feyern.

LXV. 1 Versichert, vergewissert 2 erfüllen.

połnocy zesłał Bog Anioła, ktory zabiiał wszystkie 3 pierworodne w Egipćie, począwszy od Syna krolewskiego, aż do Syna 4 niewolnika; w tych iednak domach wszyscy żywi byli, ktore były naznaczone krwią baranka, albo koźlęćia. Na ten czas Faraon z ludem wszystkim począł 5 narzekać na Izraelitow, i mowić im: Wychodźćie z tąd iak nayprędzey, Boga za nas prośćie. Izraelitowie z rozkazu Boskiego, 6 pożyczyli od sąśiadow swoich wiele 7 naczynia złotego i śrebrnego, ktore wszystko wźęli z sobą; i tak śię śpieszyli, że nawet mąkę na chleb dopiero 8 zarobioną, z sobą brali. Wyszło Izraelitow z Egiptu sześć kroć sto tyśięcy, nierachuiąc Niewiast i dzieci. Przykazał im Bog, żeby 9 corocznie 10 używali baranka, na pamiątkę wybawienia ich z Egiptu; ale żeby kośći z niego nie 11 łamali, i niedawali go tym, ktorzyby nie byli 12 obrzezani.

LXVI. Gdy Moyżesz i Izraelitowie wyszli na puszczą, Bog dał im Anioła za 1 przewodnika. W dźień szedł przed niemi w 2 postaći obłoku, a w Nocy w postaci 3 słupa ognistego, ktory ich 4 oświecał. Faraon potym żałował, że pozwolił wyiść ludowi, ktory dla niego pracował; i zgromadźiwszy wielke woysko, w 5 po-

3 erstgebohrner 4 ein Sclave 5 klagen 6 borgen 7 ein Gefäß 8 angemacht 9 alle Jahr, jährlich 10 essen, genießen 11 brechen 12 beschnitten.
LXVI. 1 Wegweiser, Führer 2 die Gestalt 3 eine Feuersäule 4 leuchten; erleuchten.

[5] pogoń poszedł za niemi. Gdy Izraelitowie uyrzeli Egipcyanow, bardzo śię ich bali, i mowili do Moyżeſza: Czemuś nas wyprowadźił na tę puſzczą, żebyśmy na niey prędko [6] zginęli? lepiey było w Egipcie nas zoſtawić. Pewnieś śię bał, żeby nieſtało źiemi, w ktoreyby nas po śmierci [7] grzebano? Moyżesz [8] upomniał ich, żeby [9] ufność mieli w Bogu, i prośił Boga, żeby śię nad ludem swoim [10] zlitował. W tym Anioł, ktory chodźił przed Izraelitami przyſzedł, [11] w tył, i [12] ſtanął między niemi, i Egipcyanami. Na stronie Izraelitow był dzień, bo ich ſłup ogniſty oświecał; na ſtronie zaś Egipcyanow był obłok; a tak nie widźieli Izraelitow, bo ten obłok był iakby wielka [13] mgła. Na ten czas Moyżeſz z rozkazu Boſkiego, [14] wyciągnął laſkę swoię nad Morzem czerwonym; i natychmiaſt to morze [15] rozdzieliło śię na dwie tsrony, tak, iż woda [16] była na powietrzu z obuſtron [17] na kształt muru, i można było [18] śrzodkiem ſuchą nogą przeyść. Całą noc Izraelitowie przechodzili; Egipcyanie rozumieli, że także za niemi przeydą; ale gdy weſzli na morze z krolem ſwym Faraonem, wody, ktore były na powietrzu, wrociły śię na ſwoie mieyſce, i Egipcyanie do iednego potonęli. W ten czas Moyżeſz, Aaron

[5] einem nachjagen [6] umkommen [7] begraben [8] ermahnen [9] sein Vertrauen auf Gott setzen [10] sich eines erbarmen [11] hinter sie, in den Rücken [12] sich stellen [13] Nebel [14] ausstrecken [15] sich theilen [16] in die Höhe stehen [17] wie [18] mitten hindurch.

ron i śiostra ich Marya śpiewali z ludem pieśń, na [19] podźiękowanie Bogu, ktory ich uwolnił z rąk nieprzyiaćielskich.

LXVII. Izraelitowie przyszli na takie mieysce, gdźie wody tak były [1] gorzkie, iż ich pić nie można było. Poczęli więc [2] szemrać przećiwko Moyżeszowi, ale ten święty człowiek dla [3] niewdźięczności ich nie tracąc serca, modlił śię do Boga; Bog mu rozkazał w te wody wrzucić pewne drzewo, i zaraz w słodkie śię przemieniły. Przyszli potym Izraelitowie na wielką pustczę; gdźie nie mieli co ieść, poczęli znowu szemrać, mowiąc: czemuś nas wyprowadźił z Egiptu, gdźieśmy śiedźieli przy [4] garnkach pełnych mięsa? to pewnie dla tego wyprowadziłeś nas, żebyś nas [5] głodem umorzył? Moyżesz modlił śię do Boga, ktory spuścił na ziemię wielką [6] rosę, a na tey rosie, maleńkie ziarka, na kształt [7] drobnego [8] gradu. Tedy rzekł Moyżesz do ludu: otoż macie Chleb, ktory wam Bog posyła, niech go na raz ieden każdy [9] zbiera, ale nazaiutrz chować go nie trzeba. Lud ktory nie widział nigdy tak maleńkich źiarnek, nazwał ie Manną. Każdy się więc śpieszył zbierać mannę, ale niektorzy [10] nieposłuszni Moyżeszowi, chowali ią nazaiutrz; ale się [11] oszukiwali, bo kiedy

[19] der Dank.
LXVII. [1] Bitter [2] murren [3] Undankbarkeit [4] ein Topf [5] verhungern lassen [6] der Thau [7] klein [8] ein Hagelkorn [9] sammlen [10] ungehorsam [11] betrügen.

kiedy ią ieść chcieli, [12] naſtępuiącego, znaleźli pełną robakow, i [13] cuchnącą. Mowił w tym Moyżeſz z rozkazu Boſkiego do ludu: Każdy z was zbierać będzie [14] miarkę Manny przez dni pięć, lecz szoſtego dnia zbierzecie iey dwie miarki; i ta śię nazaiutrz nie [15] zepſuie, bo siodmego dnia Manna padać nie będzie. Ten śiodmy dzień będzie [16] poświęcony Bogu, i tegoż dnia nie będzie [17] wolno pracować. Wſzyſtko śię ſtało, iak Moyżeſz [18] przepowiedział. Rozkazał także Moyżeſz Aaronowi, zebrać iednę miarkę tey Manny, i schować ią iako [19] dowod cudu, ktory Bog uczynił dla Izraelitow. ktorzy nią żyli przez lat czterdzieści; ale [20] leniwi, ktorzy nie wſtali rano, nie mieli Manny, bo ona po wſchodzie Słońca [21] topniała, do ktorey zbierania trzeba się było śpieszyć.

LXVIII. Izraelitowie przyszedłszy na inne mieysce, nie mieli wody, a [1] zapomniawszy o cudach, ktore Bog dla nich czynił, mowili do Moyżesza: czemuś nas wyprowadził z Egiptu, żebyśmy z Familią i bydlętami na tey ziemi od [2] pragnienia poumierali? Moyżeſz im odpowiedział: Nie przeciwko mnie, ale przeciwko Bogu szemrzecie, będę go iednak prosił, żeby wam dał wodę. Tedy Moyżeſz z rozkazu Boſkie-

[12] folgend [13] ſtinkend, müſſend [14] ein Maaß [15] verderben [16] geheiligt [17] erlaubt ſeyn [18] voraus ſagen [19] ein Zeugniß [20] faul [21] zerſchmelzen.
LXVIII. [1] Vergeſſen, nicht mehr denken [2] der Durſt.

ſkiego uderzył laſką w [3] ſkałę, i [4] wytrysnęło [5] zrzodło. Potym znowu krol imieniem Amalek wyſzedł z wielkim woyſkiem, żeby [6] wyciął Izraelitow. Moyżeſz rozkazał Iozuemu, z pomiędzy ludu wybrać żołnierzy, i wyiść przeciwko Amalecytom. Podczas batalii Moyżeſz, Aaron i Hur weſzli na gorę, a Moyżesz wzniosł ręce ku Niebu, modląc się do Boga; ale gdy miał ręce [7] zmordowane, musiał ie [8] opuſzczać. Izraelitowie [9] zwyciężali w ten czas, kiedy Moyżesz trzymał ręce [10] podniesione ku Niebu; ale iak tylko one na doł ſpuſzczał, natychmiaſt zwyciężonemi zoſtawali. To widząc Moyżeſz, usiadł sobie na [11] kamieniu, a Aaron i Hur trzymali mu [12] ramiona, Amalecytowie na ten czas musieli [13] uciekać, ktorym Bog wieczną [14] wypowiedział woynę, i rozkazał Moyżeſzowi wſzyſtko to opiſać.

LXIX. Ietro [1] Teszcz Moyżesza, dowiedziawszy się o cudach, ktore Bog uczynił przez [2] Zięcia iego, przyſzedł go widzieć, i przyprowadził z sobą żonę iego, i dwoie dzieci. Widząc Ietro, że Moyżeſz cały dzień [3] trawił na ſłuchaniu [4] ſkarg ludu, mowił mu: ieżeli ſam zawſze

[3] der Fels [4] herausfließen; it. herausschwimmen [5] die Quelle [6] niedermachen; aushauen [7] müde, abgemattet [8] sinken lassen [9] siegen [10] aufgehoben, erhöhet [11] ein Stein [12] der Arm [13] die Flucht nehmen [14] ankündigen.

LXIX. [1] Der Schwiegervater [2] Schwiegersohn [3] zubringen [4] eine Klage; Sache, Angelegenheit.

zawſze będziesz [5] rozsądzał ſprawy ludu, [6] zachoruieſz. Słuchay więc rady moiey, wybierz [7] nayuczciwſzych z ludu, niechay oni ſądzą lud, a potym tobie niech się z tego [8] ſprawuią. Uſłuchał rady Ietra Moyżeſz, i udarowawſzy go, [9] rozeſzli się. Potym Izraelitowie przyszli bliſko gory Synai, i [10] Maieſtat Boſki pokazał się na niey, bo gora [11] otoczona była obłokiem. Słyſzany z niey był [12] straſzliwy grzmot z błyſkawicą i ogniem; i w pośrzod tych ogniow, dał Bog Moyżeſzowi dziesięcioro [13] przykazania dla ludu, żeby mu pokazał ſwoię [14] Wſzechmocność na ukranie tych, ktorzyby ich zachowywać nie chcieli. I te to ſą dziesięć przykazania Izraelitom od Boga dane, ktorych nas w szkołach nauczaią.

LXX. [1] Po wtore Bog Moyżeſza zawołał na gorę, i zoſtawał na niey przez czterdzieści dni i nocy. W ten czas dał [2] prawa dla ludu ſwego, i rozkazał mu zbudować [3] ſkrzynię przymierza i [4] Przybytek dla siebie; [5] Opowiedział mu ſopſob, iakim ta ſkrzynia miała być [6] wyſtawiona, co potrzeba czynić przy ofiarach, i rozkazał wybrać Aarona, i iego dzieci do czynienia ofiar, i na [7] Kapłaństwo. Ale gdy Moyżeſz rozmawiał

 [8] pou-

[5] entſcheiden [6] krank werden [7] redlich, ehrlich [8] eine Sache vor einen bringen; Rechenſchaft geben [9] von einander ſcheiden [10] die Herrlichkeit [11] umgeben [12] erſchrecklich, entſetzlich [13] das Gebot [14] die Allmacht.
LXX. [1] Abermal [2] das Geſetz [3] die Bundeslade [4] die Stiftshütte [5] weiſen, angeben, verſchreiben; ankündigen [6] machen [7] das Prieſterthum.

[8] poufale z Bogiem, Izraelitowie nie pamiętaiąc o cudach, ktore Bog dla nich uczynił, mowili do Aarona: Każ nam zrobić Bogow takich, [9] iacy byli w Egipcie, żeby szli przed nami, bo niewiemy, co się z Moyżeszem stało. Aaron obawiaiąc się, żeby go nie zabili, rzekł do nich: [10] znieście [11] zauszńice i Coreki Zon waszych; i zaraz znieśli, a Aaron z nich kazał [12] ulać [13] cielca złotego, ktoremu się [14] kłaniaiąc, mowili: Ten iest Bog, ktory nas wyprowadził z Egiptu. Bog rzekł do Moyżesza, ktory był na gorze: Lud wielkiego się teraz [15] dopuścił występku, przeto [16] zgubię go, a dam ci inny Narod. Ale Moyżesz rzekł: pamiętay Panie na Abrahama, Izaaka i Iakoba, odpuść temu nędznemu ludowi; a ieżeli go masz zgubić; raczey mnie [17] wymaż z księgi żywota. Bog odpowiedział Moyżeszowi; Każdy niecnotliwy wymazany będzie z księgi moiey żywota, ludowi iednak twoiemu odpuszczam. W ten czas Moyżesz z szedł z gory z [18] Tablicami kamiennemi, na ktorych Bog sam napisał prawa; ale gdy uyrzał Izraelitow tańcuiących około złotego Cielca, tak się rozgniewał, iż Tablice rzucił na ziemię, i [19] stłukł: Strofował potym o to bardzo Aarona, i rzuciwszy Cielca w Ogień, w [20] proch go obrocił, potym

[8] vertraut [9] dergleichen [10] zusammen bringen [11] das Ohrengehenk [12] gießen [13] ein Kalb [14] anbeten [15] ein Verbrechen begehen [16] zu Grunde richten, verderben [17] tilgen, auslöschen [18] die Tafel [19] zerbrechen, zerschlagen [20] das Pulver.

potym ten proch mięſzaiąc z wodą, kazał go pić ludowi: Na koniec [21] przywołał Synow Lewi, i rzekł im: Rozkazuię wam Imieniem Boſkim, żebyście wzięli [22] miecz, szli z nim przez wszyſtko pole, i zabiiali wſzyſtkich, ktorych tylko [23] spotkacie, nie [24] folguiąc ani przyiacielowi, ani [25] krewnemu. Uczynili to Synowie Lewi, i zabili trzy tysiące luda. Potym Moyżeſz rzekł do Synow Lewi: [26] błogoſławić wam będzie Bog, żeście rozkaz iego [27] wypełnili. Na koniec Moyżeſz zamknął się w ſwoim przybytku, a obłok, w ktorym był Bog, u drzwi iego zoſtawał, ktory gdy uyrzeli Izraelitowie, szaty drogie zrzucaiąc z siebie, upadali ze ſtrachu na ziemię, i o [28] odpuszczenie grzechow ſwoich Boga prosili.

LXXI. Nie [1] przestali iednak Izraelitowie szemrać przeciwko Bogu, ale mowili, czemuśmy wyszli z Egiptu, w ktorym [2] obfitość ryb i cebuli mieliśmy? a tu iuż Manna się [3] uprzykrzyła. Moyżesz rozgniewany niewdzięcznością ku Bogu, prosił Boga o śmierć, żeby więcey nie patrzał na złość tego ludu. Ale go Bog pocieszył, i zeſłał wielkie mnostwo [4] przepiorek dla Izraelitow, ktorzy byli z tego kontenci, i iedli z [5] chciwością przepiorki, ale ieszcze mięso maiąc

[21] beruffen [22] das Schwerdt [23] begegnen [24] verschonen [25] ein Blutsfreund [26] segnen [27] vollziehen [28] die Vergebung.

LXXI. [1] Aufhören [2] Ueberfluß [3] zum Ekel werden [4] die Wachtel [5] die Begierde.

między zębami, wielka ich liczba [6] trupem na placu padła. Wysłał potym Moyżesz [7] śpiegow do kraiu, ktory Bog obiecał Abrahamowi, i przynieśli mu z niego [8] grono winne tak wielkie, iż go dwoie ludzi niosło. Między temi śpiegami byli Kaleb i Iozue, ktorzy [9] przekładali ludowi obfitość tego kraiu, i [10] zachęcali go, żeby szli do niego; ale inni szpiegowie mowili: prawda, że iest w tym kraiu ziemia miodem i mlekiem płynąca, ale ma mieszkańcow strasznych, [11] mocnieyszych od nas, a [12] nawet i [13] Olbrzymow, ktorzy nas, żony nasze, i dzieci pozabiiaią. W ten czas rzekli Izraelitowie: Czemuż nas wyprowadzono z Egiptu, trzeba nam sobie obrać wodza, i wrocić się do niego. A gdy Iozue i Kaleb, strofowali ich o to, ledwie ich nie [14] ukamienowali. Moyżesz i Aaron padli na twarz na ziemię, i prosili Boga za ludem, ale Bog im odpowiedział: ten lud iuż dziesięć razy szemrał przeciwko mnie. [15] przysięgam w [16] zapalczywości moiey, iż wszyscy na puszczy umrą. Będą po niey [17] błądzić przez lat czterdzieści; a gdy wszyscy umrą, dzieci ich wniydą do ziemi [18] obiecaney z Kalebem i Iozue, ktorzy uwierzyli słowom moim; inni zaś, ktorzy widzieli cuda moie, a nie wiernemi się mi pokazali, zostawią swoie [19] trupy

[6] auf dem Platze bleiben [7] ein Kundschafter [8] eine Weintraube [9] vorstellen [10] ermahnen, aufmuntern [11] stark [12] ja sogar [13] ein Riese [14] steinigen [15] schwören [16] der Eifer [17] herum irren [18] verheißen [19] der Leichnam.

py na tey puszczy, a tych było ſześćkroć sto tyſięcy.

LXXII. Chcąc Bog pokazać Izraelitom [1] wybranie Aarona na kapłaństwo, rzekł do nich przez uſta Moyżeſza: Niech każdy pierwszy ze wſzyſtkich [2] pokolenia przyniesie przed Oblicze moie [3] gałązkę! Uczynili tak, iak Bog rozkazał, i nazaiutrz gałązka Aaronowa [4] zakwitła. W ten czas Bog rzekł: wybrałem Aarona i iego Familią, na czynienie mi ofiar. Żaden inny nie może mi ofiarować [5] kadzidła; ale iednak Aaronowi oddaię Synow Lewiego, żeby oni mieli staranie o rzeczach mnie poświęconych, będą żyć z ofiar, i dziesiąta część bydląt i owocow oddawana im będzie. Przyszli potym Izraelitowie na mieyſce, gdzie nie było wody, i poczęli znowu ſzemrać. Moyżesz i Aaron padli na twarz przed Bogiem, ktory rzekł do Moyżeſza: weź [6] kiy twoy, i idź z bratem ku ſkale, i w obecności wſzyſtkiego ludu, mow do ſkały; a wyda ci z siebie wodę. Moyżeſz i Aaron [7] zgromadzili lud, ale nie wypełnili ze wſzyſtkim rozkazu Boſkiego, bo [8] zamiaſt mowić do ſkały, uderzyli w nią dwa razy kiiem. Tedy Bog rzekł: Ponieważeście nie uwierzyli słowom moim, umrzecie obydwa, i do ziemi obiecaney nie wniydziecie: i rozkazał Bog Moyżeſzowi, z bratem Aaronem, i Synowcem Eleazarem, Synem Aarona, wniyść na

F 4 gorę;

LXXII. [1] Die Wahl, die Erwählung [2] der Stamm [3] ein Stecken [4] grünen und blühen [5] Räucherwerk [6] der Stab [7] versammlen [8] anstatt.

gorę; rozkazał także Aaronowi 9 złożyć 10 kapłańſki Ubior; i oddać go Synowi ſwoiemu, bo ſam miał umrzeć. Wypełnił rozkaz Boſki Aaron, i natychmiaſt umarł. Szemrali ieszcze innego razu Izraelitowie przeciwko Bogu, ktory na ukaranie ich zeſłał węże ogniste; ale gdy lud 11 żałował za 12 winę ſwoią, rozkazał Bog Moyżeſzowi wyſtawić węża 13 miedzianego, a ktokolwiek z 14 ukąſzonych od wężow ſpoyrzał na niego, zaraz 15 uleczonym zoſtał. Prosili potym Izraelitowie 16 ſąsiedzkich krolow, żeby im wniyść pozwolili do ſwego kraiu, obiecuiąc żadney im nie czynić 17 ſzkody, i wſzyſtko a nawet i wodę ſamą, płacić; ale krolowie nie chcieli im pozwolić tey łaſki, i rzekł Bog do Izraelitow; 18 walczcie z niemy, a przy moiey pomocy, zwyciężycie ich. Usłuchali Izraelitowie Boga, i odnieśli wielkie zwycięstwo.

LXXIII. Był krol, imieniem Balak, ktory panował nad Moabytami. Ten dowiedziawſzy się, że Izraelitowie wſzyſtkie te 1 wygubili Narody, ktore 2 przeyściu ich się 3 ſprzeciwiały, bał się mocno, i posłał ſzukać Proroka, Imieniem Balaama, żeby im 4 złorzeczył. Gdy Balaam był w drodze, Anioł Pańſki 5 zaſtąpił mu ią. Balaam

9 ausziehen, ablegen 10 das hohepriesterliche Kleid 11 bereuen 12 die Verschuldung 13 ehern 14 gebissen 15 geheilt, gesund werden 16 benachbart 17 der Schade 18 streiten wieder einen.

LXXIII. 1 Schlagen, ausrotten 2 der Durchzug, Durchgang 3 sich widersetzen 4 verfluchen einen 5 einem in den Weg treten.

laam nie widział Anioła, ale oślica, na ktorey siedział, widziała go, i bała się miecza, ktory Anioł trzymał w ręce. Balaam bił oślicę, żeby [6] szła, ale to [7] nędzne bydlę położyło się na ziemi, czym rozgniewany Balaam, ieszcze ią bardziey bił. Na ten czas z woli Boſkiey oślica [8] przemowiła do Balaama: Czemuż mię biieſz? albożemci źle całe moie życie ſłużyła? Nie widziſzże, kto mi zaſtąpił drogę? Balaam bardzo się dziwił, ſłysząc mowiącą oślicę, ale bardziey, gdy uyrzał Anioła, ktory do niego rzekł: gdyby to nędzne bydlę było się z mieyſca ruſzyło, byłbym cię zabił; ale [9] iednakowoż [10] kończ drogę twoię, to czynić będzieſz, co się Bogu podoba. Gdy Balaam [11] przybył do krola, rzekł mu krol: proſzę cię, żebyś złorzeczył Izraelitom. Balaam odpowiedział: Czemuż mam złorzeczyć temu ludowi? Moie złorzeczenie nie ſzkodzi mu, bo mu Bog [12] błogosławi: Iednak krol prowadził Balaama na troiakie mieyſce; ale Prorok zamiaſt złorzeczenia ludowi, błogoſławił lud Izraelſki.

LXXIV. Iozue na mieyſce Moyżeſza z rozkazu Boſkiego [1] naſtąpiwſzy, kazał ludowi być w gotowości, do [2] przeprawy przez Iordan rzekę wielką; Na ktorey ponieważ [3] moſtu nie

 było,

[6] gehen [7] arm, elend [8] zu reden anfangen; it. ausſprechen [9] jedennoch [10] endigen [11] ankommen [12] ſegnen.

LXXIV. [1] Treten [2] der Uebergang [3] die Brücke.

było, Izraelitowie dziwnie [4] zatrwożeni, i [5] pomięszani byli. Ale Iozue rozkazał kapłanom wziąć skrzynię Pańską, i z nią w-rzekę [6] wstąpić. Co [7] skoro oni uczynili, [8] rozstąpiły się na dwie strony wody, a przeyście wolne Izraelitom uczyniły, i rzekł Bog do Iozuego: Każ wziąć dwanaście kamieni z mieysca, na ktorym stanęli w pośrzodku Iordanu kapłani, kiedy przechodził lud, i z kamieni tych [9] postawisz [10] Ołtarz, a gdy cię dzieci twoie pytać się będą, coby ten Ołtarz znaczył? Odpowiesz im: że iest na pamiątkę Cudu, ktory dla nich Bog uczynił, aby do ziemi, ktorą Abrahamowi obiecał, weszli. Posłuszni byli we wszystkim Izraelitowie Boskiemu rozkazowi, i do ziemi obiecaney weszli.

LXXV. Skoro tylko Izraelitowie do ziemi obiecaney weszli, [1] robić sobie, i [2] piec ze zboża chleby poczęli, i zaraz Manna spadać [3] ustała. Tym czasem Iozue: widział Anioła miecz trzymaiącego w ręku, i iakoby [4] znać daiącego, że Bog za ludem swoim [5] bić się będzie. Rzekł zaś Pan do Iozuego: Każ aby kapłani Skrzynię Pańską wzięli, i z nią przez dni sześć około Murow Ierychontskich w [6] cichości chodzili. Siodmego dnia siedm razy w około [7] obszedłszy miasto, [8] uder-

[4] bestürzt [5] verwirrt [6] hinein steigen [7] so bald [8] sich von einander thun, sich öffnen [9] errichten, setzen [10] der Altar.

LXXV. [1] Machen, arbeiten [2] backen [3] aufhören [4] zu wissen thun, Nachricht geben [5] für einen streiten [6] die Stille [7] herumgehen.

[8] uderzą w trąby kapłani, a lud wszystek [9] wesoło krzyczeć będzie, i natychmiast [10] obalą się mury miasta, do ktorego każdy z mieysca swoiego [11] weydzie. [12] Uważay zaś, co ci powiem: chcę ażebyś nikomu z [13] Obywatelow Ierychontu nie [14] przepuszczał, ale rozkazuię ci, abyś wszystkich ludzi i bestye wszystkie [15] wyrznął, Rahabę z całą iey Familią [16] wyiąwszy. Zatym miasto to całe [17] zburzysz, bo wszyscy w nim mięszkańcy są źli, a ze [18] Zdobyczy nic nie zachowasz; złoto, srebro, żelazo, miedź, mnie na ofiarę oddasz, wszystkie zaś insze rzeczy ogniem [19] spalisz. Uczynił Iozue, iako mu przykazał Bog. Mury Ierychontu upadły a z mięszkańcow owego Miasta sama Rahab z Familią swoią [20] ocalała, ktora u okna swoiego mięszkania na znak, [21] sznurek rożowy [22] powiesiła.

LXXVI. Kiedy pięciu krolow [1] spikneło się na ukaranie Gabaonitow, za to iż się ludowi Izraelskiemu [2] poddali, Iozue poszedł na [3] odsiecz z [4] przymierzonym swoim, i [5] wydał nieprzyiacielowi wielką bitwę, w ktorey Bog [6] oczywiście za swoim bił się ludem, spuściwszy wielką

[8] die Posaunen blasen [9] ein Feldgeschrey machen [10] einfallen [11] hinein gehen, hineln dringen [12] wohl in Acht nehmen [13] Einwohner [14] verschonen, schonen eines [15] niedermachen [16] ausgenommen [17] zerstören [18] die Beute [19] verbrennen [20] gesund erhalten werden [21] ein rothes Seil [22] aufhängen.

LXXVI. [1] Sich verbinden [2] sich unterwerfen [3] zum Entsatz geben [4] allirt [5] eine Schlacht liefern [6] augenscheinlich.

wielką kamieni 7 nawałnicę, od ktorey więcey nieprzyiacioł 8 legło, niżeli od Izraelczykow żelaza. A że się iuż 9 zmierzchać poczęło, a nieprzyiaciela wielka moc została, Iozue kazał się 10 zastanowić w biegu swoim słońcu poty, pokiby zupełnego nie otrzymał zwycięstwa. Usłuchało głosu Iozuego słońce, i dzień dłuższy daleko 11 na ten czas był, a niżeli zwyczayny, noc zaś nie 12 wprzody nadeszła, aż po zupełnie 13 skończoney 14 bitwie. 15 Odniosł i wiele innych zwycięstw Iozue, a kray 16 podbity na pokolenia synow Izraelskich podzieliwszy, umarł roku życia swoiego setnego dziesiątego.

LXXVII. Synowie Izraelscy nie byli posłuszni Bogu, 1 przestaiąc albowiem na tym, że do płacenia sobie 2 daniny 3 przywiedli niektore w ziemi obiecaney 4 osiadłe Narody, nie 5 wygubili ich, te zaś Narody 6 bałwany 7 czcząc, uznać prawdziwego Boga nie chciały. Rzekł więc Pan do Izraelitow: ponieważ Narodom tym przeciwko Zakazowi moiemu przepuściliście, a że 8 zniszczyć ich potym nie będziecie mogli, przywiodą was do 9 kłaniania się bałwanom, i użyię ich na ukaranie wasze. Co 10 przepowiedział Bog,

7 eine Fluth; Sturmwetter 8 fallen, erschlagen werden 9 Abend werden 10 stehen bleiben 11 zu der Zeit, damals 12 eher 13 geendigt 14 die Schlacht 15 erhalten, davon tragen 16 erobert.

LXXVII. 1 Es bey etwas bewenden lassen 2 die Steuer, Abgabe 3 bringen 4 wohnhaft, angesessen 5 ausrotten 6 ein Götze 7 anbeten 8 ausrotten, verderben 9 anbeten, verehren 10 vorher reden, sagen.

Bog, [11] ziściło się, Izraelczykowie pożeniwszy się z białogłowami tychto narodow, Bogom ich kłaniali się, owszem wielu [12] niewolnikami ich zostało. Będąc zaś w wielkiey nędzy, podnosili ręce swoie ku Niebu, i o miłosierdzie [13] wzdychali. Zaczym też Bog ulitowawszy się nad niemi, zesłał im [14] Sędziow, ktorzyby [15] rządy nad niemi mieli, i ich z niewoli nieprzyiacioł [16] oswobodzili.

LXXVIII. Samson [1] dorosszy, zakochał się w pewney Filistynce, i prosił Oyca swoiego, ażeby mu ią poiąć za małżonkę pozwolił. Ktoremu odpowiedział Ociec: Czyliż nie dosyć iest w Izraelu Panienek, że się chcesz z [2] cudzoziemką żenić? Samson znowu mu odpowiedział: tę kocham. Zaczym widząc Ociec, że rzecz ta od Boga [3] sporządzona była, zezwolił. Dnia pewnego Samson do swoiey kochanki idąc, [4] napotkał młodego Lwa, ktorego, iako był [5] niewypowiedzianey siły, rękami własnemi, na dwie [6] rozerwał części. We dwa dni potym zobaczywszy [7] ścierwo tego [8] zabitego Lwa, [9] postrzegł, że [10] pszczoły miod sobie w iego urobili [11] paszczęce. Wziął ten miod, i zaniosł Ro-

dzi-

[11] erfüllen sein Versprechen, solchem ein Gnüge leisten [12] ein Knecht, Sclave [13] seufzen, anflehen [14] Richter [15] einen regieren [16] befreyen.

LXXVIII. [1] Groß werden, mannbar werden, erwachsen [2] eine Fremde, Ausländerinn [3] ordnen, veranstalten [4] begegnen [5] unaussprechlich [6] zerreißen [7] das Aas; der Leib [8] todt, erschlagen [9] sehen, gewahr werden [10] die Biene [11] der Rachen.

dzicom ſwoim, nie powiadaiąc, gdzie go doſtał. W kilka dni potym ożenił się, i ſprawił młodym Filiſtynom [12] ucztę, ktora przez siedm dni trwała. Pierwszego dnia rzekł im: [13] zadam wam gadkę do [14] rozwiązania, siedm dni czasu na to pozwalaiąc. Ieżeli ią [15] zgadniecie, dam wam trzydzieści sukień: a ieżeli nie zgadniecie, to wy mnie. Zadanie zaś moie iest takie: Z tego ktory iadł, wyſzedł [16] pokarm; z mocnego wyſzła [17] ſłodycz. Młodzieńcy, ktorzy na iego [18] weſelu byli, nie mogli zgadnąć, co to znaczy, bo nie wiedzieli, że Samſon miodu plaſtr w lwey paſzczy znalazł. Zaczym do żony Samſonowey poszedłszy, rzekli iey: ieżeli się od Męża twoiego o tym [19] zadaniu nie dowiesz, tedy cię w domu twoim [20] wraz z Oycem żywo ſpalemy. [21] Nędzna [22] niewiaſta przyſzedłszy siodmego dnia do Samſona, rzecze mu: [23] zaiste ty nie kochasz mnie, bobyś mnie był [24] uwiadomił o tey gadce, ktorą do rozwiązania zadałeś. Samſon odpowiedział iey: Prawdać, że ani Oycu, ani Matce nic o niey nie [25] namieniłem, atoli tobie ią [26] obiawię. Wyſzedłszy od Samſona niewiaſta, zaraz do Filiſtyńſkich młodzieńcow posyła, i co ta gadka znaczyła, opowiedziała im. Gdy tedy wieczor

[27] na-

[12] ein Tractament, Schmaus [13] ein Räthſel aufgeben [14] aufſöſen [15] errathen [16] die Speiſe [17] Süßigkeit [18] die Hochzelt [19] die Aufgabe [20] ſammt, zugleich [21] arm, elend [22] das Weib, die Frau [23] gewiß, fürwahr [24] ſagen, benachrichtigen [25] erwähnen, gedenken [26] offenbaren.

[27] nadſzedł, Filiſtyńczykowie Samſonowi rzekli: co ſłodszego nad miod, co mocnieyſzego nad Lwa? Sam widząc się być [28] zdradzonym od żony, a chcąc się iakim ſpoſobem [29] pomścić, zabił trzydzieſtu Filiſtynow, i ſuknie z nich [30] zdarte dał tym, ktorzy mu [31] wyłożyli gadkę. Powrocił się potym Samſon do domu, a w kilka dni wyſzedł żonę ſwoią nawiedzić, ktorą [32] mimo iey niewierności kochał; ale od Oyca iey te uſłyſzał ſłowa: Rozumiałem, żeś [33] porzucił żonę twoią, dla tego [34] wydałem ią za inſzego. Otoż, rzekł Samſon, dwie wielkie [35] krzywdy, ktore mi [36] wyrządzili Filiſtynowie, [37] zwiodłſzy mnie przez moią żonę, nakoniec mi ią odbieraią; przeto im woynę wieczną [38] obwieſzczam. Chcąc się tedy pomścić Samſon, wziął trzyſta [39] liſow, ktorych za ogony powiązawſzy, i między ogony [40] pochodnie zapalone włożywſzy, pędził przed ſobą w winnice, zboża i oliwne ogrody Filiſtynow, ogień w nie [41] zapuſzczaiąc. Filiſtynowie dowiedziawſzy się, że się to Samſon mścił tym ſpoſobem, za [42] odiętą ſobie żonę, z domem i całą familią

ią

[27] herankommen [28] verrathen [29] ſich rächen [30] abgezogen; abgeriſſen [31] auslegen; it. überſetzen [32] ohngeachtet [33] verlaſſen, abſtehen [34] verheyrathen, ausſtatten [35] eine Beleidigung [36] zufügen [37] betrügen [38] ankündigen [39] ein Fuchs [40] der Feuerbrand, die Fackel [41] anzünden; gehen laſſen, fallen laſſen [42] genommen, abgenommen, entzogen.

ią ſpalili. Potym się do [43] oręża [44] wziąwſzy przeciwko Samſonowi, zbici od niego byli.

LXXVIIII. [1] Udali się zatym Filiſtynowie do Izraelitow z pokolenia Iudy, mowiąc im: Przyszliśmy tu po Samſona, wydaycie go w ręce naſze, inaczey, wygubiemy was. Trzy tysiące tedy Mężow z pokolenia tego do Samſona przyſzedłszy, mowili mu: Nie wieſz to, że Filiſtynowie są Panowie nasi, za coż się tak z niemi [2] obchodzisz? Lecz Samſon odpowiedział im: Nie ia [3] walkę z niemi zacząłem, ale oni mnie pierwsi [4] zaczepili, [5] bronić się zaś i pomścić krzywdy ſwoiey mam wolność; wſzakże widząc, że mnie im wydać chcecie, zezwalam na to, [6] zwiążcie mnie, iak możecie naylepiey. Filiſtynowie uyrzawſzy nieprzyiaciela ſwoiego, mocnemi i nowemi [7] powrozami [8] ſkrępowanego, [9] krzyczeć poczęli z radości, lecz Samſon mocą od Boga [10] natchnięty, [11] potargał powrozy, iakoby [12] naycieńsze nici; a że oręża przy sobie nie miał, [13] szczękę oślą z ziemi podnioſſszy, nią tysiąc Filiſtynow zabił. Po otrzymanym tym zwycięstwie, wielkie miał [14] pragnienie, a gdy na owym mieyſcu wody nie było,

[43] die Waffen ergreiffen [44] ſich an etwas machen, brać się.

LXXIX. [1] Sich wenden, ſich begeben [2] umgehen mit einem [3] der Streit [4] Anlaß zur Schlägerey geben, ſich an einem reiben [5] ſich wehren [6] binden [7] ein Strick [8] feſt gebunden, zuſammen gezogen [9] jauchzen, ſchreyen [10] erfüllt [11] zerreißen; it verwirren [12] feiner Faden [13] ein Eſelskinnbacken [14] der Durſt.

było, wołał do Boga: daremnieś mnie z rąk Filiſtyńſkich wyrwał, kiedy mi umierać od pragnienia przychodzi. Wyſłuchał głoſu Samſona, i natychmiaſt z iednego ośley ſzczęki, ktorą w ręku trzymał, zęba, [15] wytryſnęło tyle wody, ile było potrzeba, na [16] ugaſzenie pragnienia tego [17] walecznego męża.

LXXX. Czaſu pewnego, gdy Samſon znaydował się w mieście Gazie, Filiſtynowie [1] ſtraż postawili około murow, i [2] zamknęli wſzyſtkie bramy miaſta. Samſon o połnocy wſtawſzy, chcąc [3] zmieysca tego wyniść, znalazł zamknięte wſzyſtkie miaſta bramy. Lecz go to bynaymniey nie [4] zatrwożyło, bo będąc ieszcze przy wſzelkiey ſile swoiey, wyrwał [5] zawiaſy żelazne, ktore utrzymywały bramę, a wziąwſzy ią na [6] barki ſwoie, zanioſł aż na gorę [7] pobliſką z wielkim podziwieniem Filiſtynow, ktorzy patrząc na to mowili: nigdy się iuż więc człowieka tego nie [8] zbędziemy. Na oſtatek będąc zdradzonym od iedney [9] kobiety, ktorey się przyznał, [10] ogolono mu głowę; zatym wſzyſtkę moc ſwoię utracił. [11] Złapali go tedy Filiſtynowie, a oczy mu [12] wy-

[15] herausſpringen [16] die Stillung, Löſchung [17] ſtreitbar, kriegeriſch

LXXX. [1] Wache ſtellen [2] verſchließen [3] von dem Orte her, von da [4] beſtürzt machen [5] der Thür-Haſpe, die Thür-Angel [6] die Schulter [7] nah gelegen [8] ſich einen vom Halſe ſchaffen [9] eine Weibs-Perſon [10] beſcheeren [11] greiffen, fangen.

[12] wyłupiwszy, [13] skazali go do obracania kamienia młyńskiego, [14] właśnie iakby był koniem. W krotce potym mieli Filistynowie wielkie święto [15] czci Boga swoiego Dagona poświęcone; a gdy starsi i [16] nayznacznieysze osoby do sali wielkiey na ucztę weszli, kazali zawołać Samsona dla swoiego [17] rozweselenia. Ten skoro wszedł, rzekli mu: [18] błaznuy przed nami, abyśmy się ucieszyli. Pospolstwo dowiedziawszy się, że Samson miał [19] kuglować, [20] zbiegli się do sali, na przypatrzenie się iemu, a ktorych Sała [21] obiąć nie mogła, na dach i w okna [22] powłazili. Samson, ktoremu iuż podrastać poczęły włosy, do [23] przewodnika swoiego, ponieważ sam był ślepym, rzekł: prowadź mię na to mieysce, gdzie na dwoch wielkich [24] słupach [25] wspiera się sala. Stanąwszy tam Samson, podniosł myśli i serce swoie do Boga, mowiąc: wroć mi pomoc twoią, rad tu umrę, bylem [26] zgubił będących na tym mieyscu Filistynow; Razem [27] uchwycił się z wielką siłą dwoch [28] wspomnionych słupow, ktore [29] wzruszywszy, z Salą na Filistynow [30] obalił, ktorych trzy

[12] ausstechen [13] verurtheilen zu etwas, verdammen [14] gleichsam [15] Ehre [16] vornehm [17] Belustigung [18] haseliren, spielen [19] gauckeln [20] zusammen laufen [21] nicht Platz haben; nicht umfassen können [22] klettern, auf etwas steigen, włażę f. wlezę, wlazłem, wleść [23] Führer [24] der Pfeiler [25] ruhen; sich stützen [26] ums Leben bringen; verderben, verlieren [27] umfassen, ergreiffen [28] gedacht [29] regen, bewegen [30] umwerfen.

trzy tyſiące w ten czas legło : a tak Samſon więcey ich zgubił umieraiąc, niżeli żyiąc.

LXXXI. Anna, [1] poświęciwſzy Bogu Samuela, przyprowadziła go do [2] Arcykapłana Helego, ażeby ſłużył Bogu w iego [3] świątnicy. Nocy pewney gdy młody Samuel ſpał przy ſkrzynie Pańſkiey, uſłyszał głos wołaiący go. A rozumieiąc, że to był głos Arcykapłana Helego, wſtał, i pytał się iego, czegoby potrzebował. Lecz mu odpowiedział Heli: Synu moy, nie wołałem cię, idź się położ. Co gdy znowu [4] powtornie, i po trzeci raz było, poznał Heli, iż Bog Samuela woła, rzekł mu tedy: ieżeli ieszcze raz głos uſłyſzyſz, odpowiesz: mòw Panie, bo oto Sługa twoy ſłucha. Uczynił Samuel, iako Heli przykazał, a Bog do niego rzekł: Heli [5] zaniedbał karać i [6] poprawiać Synow ſwoich, dla czego oznaymuię mu, iż nie [7] doczekaią starości, ponieważ Synowie iego są źli, a on [8] przeſtaiąc na upomnieniu, nie karał ich, iako był powinien [9] ſurowo. Radby był Samuel [10] zamilczeć to przed Arcykapłanem, lecz gdy [11] nalegał na niego, ażeby prawdę wyznał, powiedział wszyſtko, co od Boga ſłyſzał Helemu, ktory odpowiedział: Niech się wola

LXXXI. [1] Weihen, heiligen [2] Hoherprieſter [3] Heiligthum, Tempel [4] zum andern mal [5] nachläßig ſeyn, vernachläßigen [6] beſſern [7] alt werden [8] es bey Vermahnung bewenden laſſen [9] ſcharf, ernſtlich [10] verſchweigen [11] in einen dringen.

Boſka ſtanie. Odtąd Bog był z Samuelem, i wſzyſtek lud miał go za Proroka.

LXXXII. Filiſtynowie [1] wydawſzy Izraelitom woynę, [2] porazili ich; a ci kazali do ſwoiego Obozu przynieść Skrzynię Pańſką, lecz iż byli źli, Bog nie [3] dopomogł im, [4] zbici tedy byli na głowę, Skrzynia przymierza Pańſkiego przez Filiſtynow wzięta, i dway Helego Synowie zabici. Tym czaſem Heli zatrzymał się w drodze, czekaiąc [5] wiadomości, i więcey się o Skrzynię Pańſką, a niżeli o Synow ſwoich [6] troskał. Człowiek pewny, ktory z Batalii z życiem [7] umknął, gdy mu [8] donioſł, że Skrzynia Pańska doſtała się w ręce nieprzyiacielskie, Heli takim był [9] żalem tknięty, iż spadł, a [10] kark złamawſzy, w roku życia ſwoiego dziewięćdziesiątym osmym umarł.

LXXXIII. Filiſtynowie zanioſſszy Skrzynię do kościoła, fałſzywego Bożka ſwoiego Dagona, znaleźli rano tegoż Dagona [1] poſąg na ziemi leżący twarzą, przed Skrzynią; podnieśli go tedy, i na ſwoim postawili mieyſcu; ale i [2] nazaiutrz takoż znaleźli, tylko że ręce i nogi Bożka, ktore [3] odpadły, u drzwi kościelnych [4] zaſtali. Potym rozmaitemi byli [5] trapieni chorobami, z przyczyny Skrzyni Pańskiey, ktorą od miaſta do mia-

LXXXII. [1] Den Krieg ankündigen [2] ſchlagen [3] beyſtehen, helfen [4] geſchlagen [5] Nachricht, Zeitung [6] bekümmert wegen etwas ſeyn [7] davon kommen [8] melden [9] der Schmerz, Betrübniß [10] das Genick.

LXXXIII. [1] Bildſäule [2] den andern Morgen [3] abgefallen [4] antreffen [5] geplagt.

miasta odprowadzali, a [6] dokądkolwiek wchodzili z nią, wszędzie się ludzie [7] rozchorowywali. Trzymawszy tak przez siedm Miesięcy Skrzynię Pańską, włożyli ią na [8] wòz, do ktorego [9] przyprzęgli parę krow, ktore miały młode cielęta, i ktore nigdy nie chodziły w [10] iarzmie. Te krowy za miast powrocenia do swoiey [11] obory, drogą do kraiu Izraelitow [12] wiodącą poszły. Stanęły krowy na mieyscu, gdzie Betsamitowie [13] żęli, skoczyli ci zaraz i krzyczeli z radości, uyrzawszy Skrzynią, ale gdy iey się [14] ciekawie i bez [15] przyzwoitego [16] uszanowania [17] przypatrowali, ukarał ich Bog, że w wielkiey liczbie umarli.

LXXXIV. Gdy się Samuel zestarzał, Synowie iego sądzili lud Boży, ale [1] odrodni od Oyca i źli, dawali się [2] przekupować, [3] potępiali niewinnych, a winnym przepuszczali. Rzekli tedy Izraelitowie do Samuela: day nam krola, aby nami rządził, iako maią insze Narody. [4] Utrapionemu z tey przyczyny Samuelowi rzekł Pan: nie ciebie, ale mnie odrzucili, [5] obiaśni im, na co oni się to [6] podaią, prosząc o krola, i day im go. Synow ich brać będzie, aby przed karetą iego biegli, corki, aby mu za [7] kucharki

 i [8]

[6] wohin nur [7] gefährlich krank werden [8] der Wagen [9] anspannen [10] das Joch [11] der Stall [12] führen [13] erndten [14] neugierig [15] gehörig [16] Ehrerbietung [17] betrachten.

LXXXIV. [1] Aus der Art geschlagen [2] mit Geld bestechen [3] verurtheilen [4] gekränkt [5] erklären [6] sich einer Sache aussetzen [7] die Köchinn.

i [8] służebnice były. [9] Wydzierać będzie dziesiątą część z ich dobr, pola i winnice ich, aby niemy zasługi sług swoich [10] odpłacał. Wtedy będą wołać do mnie Pana swoiego przeciwko krolowi, ktorego sobie sami obrali, ale ich nie wysłucham. [11] Przełożył to wszystko Izraelitom Samuel, a gdy oni [12] upornie [13] domagali się krola, Samuel [14] zebrawszy lud, losować kazał i padł Los na Saula z pokolenia Beniamina.

LXXXV. [1] Obozowali nie daleko Izraelitow Filistyńczykowie, a Ionathan [2] ufność położywszy w Bogu, ktorego na pomoc [3] wezwał, poszedł z iednym [4] szczegulnie [5] towarzyszem do obozu nieprzyiacielskiego, ktorych dwadzieścia [6] wyciął. Bog też tak im [7] szyki, boiaźnią ich [8] przeraziwszy, pomięszał, że albo się sami zabiiali, albo dla tym [9] wolnieyszey [10] ucieczki porzucali bronie. [11] Puścił się za niemi w pogoń Saul, i [12] obwieścił, aby nikt pod [13] przeklęstwem naymnieyszego nie pożywał pokarmu, pokiby nie było zupełnie dokończone nad nieprzyiaciołami zwycięstwo. Lud, acz pracami [14] dużo zmordowany, i [15] głodem ściśniony był, iednakowoż przechodząc przez las, w ktorym wiele

[8] ein Dienstmädchen [9] nehmen [10] belohnen [11] vorstellen [12] hartnäckig [13] dabey bleiben; verlangen [14] berufen, versammlen.

LXXXV. [1] Sein Lager aufschlagen [2] Vertrauen [3] anruffen [4] nur allein [5] Waffenträger [6] niedermachen [7] eines Vorhaben vereiteln [8] durchdringen [9] leicht, frey [10] Flucht [11] einem nachsetzen [12] ankündigen [13] Fluch [14] sehr [15] vom Hunger geplagt.

wiele bardzo miodu było, żaden się go [16] tknąć nie [17] śmiał. Ionathan nie wiedząc o zakazie oycowskim, a potrzebą będąc [18] przymuſzony, skoſztował trochę miodu, i [19] odrobiną tą posilił się; a gdy mu o zakazie od Saula wydanym ktoś oznaymił, [20] ganił takowy zakaz, i szemrał na Oyca. Po otrzymanym zwycięstwie Saul radził się Boga, czyliby ieszcze miał Filiſtynow [21] woiować; a gdy żadney nie odbierał odpowiedzi, [22] domyślił się, iż ktoś musiał [23] przestąpić zakaz. Loſowano na znalezienie winnego, i padł los na Ionathę, ktorego Saul chciał natychmiaſt śmiercią karać, ale lud [24] ſprzeciwił się temu, i krola do darowania go życiem [25] skłonił.

LXXXVI. Samuel przyſzedłſzy do Saula, rzekł mu: Bog ci przez moie uſta roskazuie, abyś woynę przeciwko Amalecytom podnioſł, ponieważ iuż [1] dopełnili grzechow ſwoich miary, a przeto od pierwſzego aż do oſtatniego wſzyſtkich zabiieſz, zwierzęciu także żadnemu nie przepuścisz. Poſzedł tedy z Izraelitami przeciwko Amalecytom Saul, i otrzymał zwycięstwo. Izraelitowie pozabiiali wſzyſtkie bydlęta [2] chude, a co [3] tłuścieysze zachowali, [4] pod pozorem, czynienia z nich Panu ofiar. W tedy

[16] anrühren [17] wagen, sich erkühnen [18] gezwungen [19] ein Bißchen; etwas weniges [20] tadeln [21] bekriegen [22] woraus erkennen [23] wider das Verbot handeln [24] sich dagegen setzen [25] lenken, wenden.

X XXVI. [1] Voll machen, d. i. viel Böses thun [2] mager [3] fett [4] unter dem Vorwand.

Bog do Samuela rzekł: ponieważ Saul rozkaz moy [5] zgwałcił, przeto odstąpiłem go, a na iego mieysce inszego za krola ludowi moiemu wybrałem. [6] Zasmuciło to Samuela, ponieważ kochał Saula. Lecz oznaymił mu słowa Pańskie; a kiedy się krol ten [7] wymawiać począł, mowiąc: że te bydlęta na ofiarę Bogu [8] umyślnie zachowano; wtedy mu odpowiedział Samuel; że Bogu milsze iest posłuszeństwo, niż ofiara.

LXXXVII. Bog rzekł do Samuela: idź do Betleem, do domu Izai, albowiem iednego z iego Synow obrałem za krola. Zobaczywszy nayśtarszego Samuel, rozumiał, iż by to był ten od Boga wybrany, lecz mu Bog rzekł: nie iest ten, albowiem ia nie na [1] postawę ciała w człowieku mam [2] wzgląd, (bo był [3] urody piękney) lecz na serce. Przyszło siedmiu Izai Synow do Samuela, ale nie obrał z nich żadnego Bog, i Prorok rzekł: Niemasz innych Synow? Odpowiedział Izai: mam ieszcze iednego naymłodszego, na Imię Dawida, ktory trzod moich [4] pilnuie. [5] Przyzwano tedy Dawida, ktory był mały i [6] urodziwy, a gdy Bog obiawił Samuelowi, że tego chce mieć za krola, Samuel [7] namaścił go. Odtąd Duch Pański był z Dawidem,

[5] dem Befehl nicht nachleben [6] betrüben [7] sich entschuldigen [8] vorsetzlich.

LXXXVII. [1] Aeußerliche Gestalt [2] sehen, sein Augenmerk haben [3] schöne Gestalt [4] hüten die Heerde [5] rufen lassen, vorfordern [6] wohl gestaltet, schön [7] salben.

dem, Saul [8] przeciwnie oddany był złemu duchowi, ktory go tak srodze [9] dręczył, że mu iuż prawie do szaleństwa przychodziło. Powiedziano Saulowi, że gdyby sobie kazał na Harfie zagrać, [10] uczułby [11] folgę; a iż Dawid przedziwnie na tym instrumencie grać umiał, krol o niego prosił Oyca. Co tylko zobaczył Dawida Saul, mocno się w nim zakochał, zbroię mu swoią nosić kazał, a [12] iiekroć go trapić zły duch począł, Dawid graniem swoim ulgę mu przynosił.

LXXXVIII. Był między Filistynami [1] Olbrzym nazwany Goliat, straszliwym uzbroiony sposobem. [2] Wyzywał Izraelitow do bitwy, ale się nikt nie odważył wyniść przeciwko niemu. Tym czasem Dawid powrocił od trzody, a Oyciec kazał mu zanieść obiad braciom w polu będącym. Skoro tam przyszedł, uyrzy Olbrzyma [3] naśmiewaiącego się z Izraelitow i z Boga ich, zaczym spyta: iakaby miała być zapłata temu, ktoryby tego człowieka zabił? odpowiedziano mu, że krolewską corkę za żonę poymie. Brat Dawida usłyszawszy to iego pytanie, mowił mu, iż [4] zbyt iest [5] pyszny, a lepieyby poszedł trzody pilnować. Saul zaś dowiedziawszy się o tym, rzekł Dawidowi: chcesz że to [6] potykać

 tykać

[8] dagegen [9] plagen, quälen [10] empfinden [11] die Linderung; it. die Folie unter einem Stein [12] so oft als. LXXXVIII. [1] ein Riese [2] herausfordern [3] verhöhnen, verspotten [4] sehr [5] vermessen, stolz, hochmüthig [6] sich mit einem in ein Gefecht einlassen.

tykać się z Olbrzymem będąc dzieckiem? Dawid odpowiedział: Kiedym pilnował trzody Oyca moiego, wyszedł do niey Lew i 7 niedźwiedź, lecz ia obudwoch zabiłem; i spodziewam się, że tenże Bog, ktory mię z paszczy lwa i niedźwiedzia wybawił, 8 wyrwie z ręki tego Olbrzyma.

LXXXIX. Dał tedy Saul zbroię swoię Dawidowi, lecz kiedy mu 1 ciężka była, wziął sobie szczegulnie 2 procę, to iest, instrument do 3 ciskania kamieni i pięć kamyczkow. 4 Wielkolud Dawida bardzo delikatnym dziecięciem 5 wydaiącego się zobaczywszy, śmiał się z takowego nieprzyiaciela, i mowił: więc mnie ty psem być rozumiesz, że do mnie z kiiem i kamieniami wychodzisz? wnet ia ciebie 6 uśpię, a ciało twoie dam ptakom na 7 pożarcie. A Dawid mu odpowiedział: ty się masz za bespiecznego z twoią zbroią, a ia do ciebie wychodzę uzbroiony mocą Boga, ktory mi da nad tobą zwycięstwo. W tym 8 skoczywszy ku niemu, tak dobrze kamykiem w 9 czoło 10 ugodził, że go na mieyscu położył, a potym własnym iego mieczem głowę mu uciął. Filistynowie zobaczywszy Olbrzyma swoiego zabitego, 11 pierzchnęli, a Izraelitowie w ten czas wielką ich liczbę

7 ein Bär 8 erretten; herausreißen.

LXXXIX. 1 Schwer 2 die Schleuder 3 werfen 4 der Riese 5 aussehen, scheinen zu seyn 6 einem eins geben, daß er das Aufstehen vergessen soll; einschläfern 7 Fraß 8 springen, geschwind laufen 9 die Stirne 10 treffen 11 die Flucht ergreiffen.

liczbę na placu położyli. Z tego zwycięstwa [12]powſzechna między Iaraelitami radość była, niewiaſty śpiewały: Saul zabił tysiąc, a Dawid dziesięć tysięcy Co do [13]zazdrości wzbudziło krola, tak, że odtąd począł [14] nienawidzieć Dawida, ktoremu wſzyſtkie iego [15] powodziły się [16] ułożenia ponieważ miał Boga z sobą. Ionathan zaś Syn Saula [17] poczciwſzy od swoiego Oyca, dziwował się [18] chwalebney Dawida [19] akcyi, i podarował mu ſuknią z siebie; co w owych czaſach [20] dowodem naywiękſzego [21] ſzacunku i [22] przywiązania było, i kochać go nigdy nie przeſtał.

XC. Kiedy się w Saulu [1] nienawiść, [2] zazdrość, i gniew przeciwko Dawidowi [3] pomnażały, poſtanowił go zabić. Obiecał mu tedy, iż zań corkę ſwoię Michol wyda, ieżeli ſtu Filiſtynow zabiie, ſpodziewaiąc się, iż Dawid natrafi na koniec na takiego, ktory iego ſamego zabiie, ale Bog dopomagał Dawidowi, iż miaſto ſtu, dwuchſet Filiſtynow zabił, a Saul musiał mu dotrzymać ſłowa. Lecz dnia pewnego, gdy Dawid grał przed nim na harfie, chciał go [4] przebić [5] włocznią ſwoią, a [6] ſchraniaiącego się w pałacu, żołnierzom [7] złapać kazał. Michol

[12] allgemein [13] der Neid [14] hassen [15] von ſtatten gehen, gelingen [16] Unternehmen, Vorſatz [17] billig; ehrlich [18] lobenswürdig [19] die That [20] ein Kennzeichen, Beweis [21] Hochachtung [22] Freundſchaft.
XC. [1] Haß [2] der Neid [3] von Tage zu Tage zunehmen; ſich vermehren [4] erſtechen [5] der Spieß [6] ſich in Sicherheit bringen, entfliehen [7] greiffen, fangen.

chol oknem go spuściwszy, na łożku zas iego położyła statuę w sukniach męża swoiego, a powiedziawszy żołnierzom, iż choruie, czas mu do ucieczki [8] ziednała. Ionathan, [9] ile mogł, czynił na [10] przebłaganie Dawidowi Oyca swoiego, ale gdy nic [11] wskorać nie mogł, radził mu ucieczkę, sami zaś wieczną sobie przyiaźń [12] poprzysięgli.

XCI. Saul [1] gonił wszędzie i szukał Dawida, gdzie się go tylko spodziewał znaleść. Dnia pewnego, gdy Dawid w iamie pewney z sześciodziesiąt ludźmi [2] chował się, Saul potrzebą [3] przyciśniony, tamże wszedł. ale Dawida nie postrzegł; (bo z wielkiego światła do ciemności wchodząc, nic nie można widzieć.) Dawid przeciwnie widział doskonale Saula, a od będących przy sobie namawiany był, ażeby go zabił lecz Dawid odpowiedział im: [4] Broń Panie abym miał podnosić rękę moię przeciwko Krolowi moiemu, i Boskiemu [5] Pomazańcowi. A więc sukni tylko kawałek uciął mu, a ieszcze i tego żałował, boiąc się, czyli w tym samym nie [6] ubliżył [7] uszanowania Maiestatowi winnego. Skoro wyszedł Saul, Dawid na Skałę wstą-

[8] verschaffen, zu Wege bringen [9] so viel, nach Vermögen [10] versöhnen [11] ausrichten [12] schwören, sich eidlich verbinden.

XCI. [1] Verfolgen [2] sich verbergen, verstecken [3] gedrungen [4] das sey ferne von mir! [5] Gesalbter [6] wider die Ehrerbietung handeln; Nachtheil verursachen [7] Ehrerbietung.

wſtąpiwszy i zawoławſzy na Saula, rzekł: Panie! Czemu ſłuchasz źle Ci o mnie mowiących? Kiedym mogł sukni twoiey kawał uciąć, mogłbym cię był i zabić, alem cię ſzanował, iako moiego Krolá, Bog Sędzią będzie między mną i tobą, albowiem widzi, iż mię [8] prześladuieſz niewinnie, mnie, ktory [9] względem ciebie ieſtem, iako [10] pchła. Saul ſłyſząc te ſłowa, rzekł: a nie twoyże to głos Synu moy Dawidzie? i zapłakał, i znowu rzekł: Zaiſte ty sprawiedliwſzy odemnie iesteś, poznaię po twoiey dobroci, że ciebie zapewne obrał Bòg, aby ci dał koronę, przysięgniy mi przed Bogiem, że wſtąpiwſzy na Tron, [11] mścić się na Familii moiey nie będziesz; co gdy mu Dawid poprzysiągł, krol powrocił się. Ionathan też ſamę prozbę uczynił Dawidowi, i rzekł mu: bądź dobrey myśli, Oyciec moy nie może cię zgubić, wie bowiem, iż będziesz krolem Izraelſkim; [12] co się mnie tycze, bez zazdrości wiedzieć cię na Tronie będę, i doſyć mi będzie, być pierwſzym po tobie. Albowiem [13] krolewicz Ionathan więcey Dawida, niż właſne życie miłował.

XCII. [1] Zapomniawſzy Saul o tym, że Dawid życiem go darował, znowu na [2] ściganie go zgromadził woyſko. Stanąwszy na pewney [3] rowni-

[8] verfolgen [9] in Betracht, in Ansehung [10] ein Floh [11] sich rächen [12] was mich betrifft [13] der Prinz.
XCII. [1] Vergessen [2] nachsetzen, verfolgen [3] ein Blachfeld, die Ebene.

wninie, [4] rozbili namioty, chcąc tam przepędzić noc, a Abner namiotu krolewſkiego z żołnierzami pilnował, lecz miaſto ſtraży, [5] posnęli, a Dawid aż do namiotu Krola z iednym towarzyſzem wſzedł; ten iego towarzyſz chciał zabić Saula, ale mu nie dozwolił Dawid, mowiąc: człowiek podnoſzący rękę na Pomazańca Boſkiego nie będzie niewinny. Miał więc dosyć Dawid na tym, iż wziął [6] kubek i [7] kopiią Saula, a [8] opodal od obozu odszedłszy, zawołał na Abnera: zaiste żołnierz dobry iesteś! śmierciś godzień za takie [9] pilnowanie Krola. Saul ſłyſząc te ſłowa, znowu Synem ſwoim nazwał Dawida, i [10] wyznał, iż był człowiekiem cnoliwym, obiecał mu natychmiaſt, iż więcey szkodzić mu nie będzie; ale Dawid nie [11] dowierzaiąc mu, [12] ſchronił się na inne mieyſce.

XCIII. Dawid boiąc się, ażeby nie wpadł w ręce Saula, [1] udał się do pewnego Filiſtyńczykow Krola, ktory mu naznaczył mi ſto, aby tam z ludźmi ſwoiemi mieſzkał. Po kilku leciech Filiſtyńczykowie woynę Saulowi wydali, ktory boiąc się bardzo, radził się Boga; ale gdy żadney odpowiedzi nie odebrał, rzekł do poddanych ſwoich: ſzukaycie mi człowieka takiego, ktoryby mi przez złego Ducha pomogł zgadnąć woyny tey koniec. To zaś bardzo było ciężko, bo ſam

[4] die Gezelter aufschlagen, das Lager aufschlagen [5] einschlafen [6] der Becher [7] der Spieß, die Pique [8] ein wenig weit [9] das Wachhalten [10] erkennen [11] einem trau n [12] entfliehen.

XCIII. [1] Sich begeben.

ſam przeciwko takowym ludziom [2] wyrok śmierci wydał. Iednakowoż ſłudzy iego oznaymili mu o iedney kobiecie. Do niey był z dwoma ſłużącemi ſwoiemi zaprowadzony, i proſił iey, aby mu [3] wskrzesiła tę, ktorey potrzebował, oſobę. [4] Czarownica ta odpowiedziała: Czemu mię [5] kusisz? albo nie wieſz, iż Krol zakazał czynić tego, do czego ty mnie przywodziſz? Przysięgam ci na Pana, rzecze on: iż ci się nic złego nie stanie. Wtedy kobieta [6] zaklinania i czary ſwoie uczyniwſzy, [7] znagła ſtraſzliwie krzyknie, i rzecze: zwiodłeś mię, tyś iest Krol. Saul utwierdził ią, i pytał, coby widziała. Widzę, odpowie, Starca, a po opiſaniu iego Saul poznał, iż to był Samuel, i pytał go, iaki miał być [8] skutek bitwy? Za co [9] przeſzkadzaſz odpoczynkowi moiemu? rzekł mu Samuel, com ci przepowiedział, [10] uiści się, ponieważ nie ſłuchałeś Pana, odeymie Ci i ſynom twoim krolestwo, a iutro ze mną będziesz. Saul [11] zatrwożony leżał na ziemi, na ktorą przed Samuelem upadł, lecz na proźbę niewiaſty iadł trochę. Nazaiutrz bitwę wydał, a postrzegłszy, iż nierownie mocnieysze były nieprzyiacioł siły, miecz w sobie z [12] rozpaczy [13] utopił, Synowie zaś

[2] Todes Strafe publiciren; Urtheil [3] von Todten erwecken [4] eine Zauberinn, Hexe [5] einen in das Netz führen, versuchen [6] die Beschwörung [7] auf einmal, plötzlich [8] der Erfolg [9] stöhren; hindern [10] geschehen, erfüllen [11] erschrecken, bestürzt [12] Verzweifelung [13] versenken.

zaś iego zabici byli. Filistyńczykowie ciało iego znalazszy, [14] obwiesili ie, lecz Obywatele miasta Iabes [15] zgromadziwszy się, ciało Saulowe [16] ukradli, i uczciwie [17] pogrzebli.

XCIV. We dwa dni po bitwie, Amalecyta ieden przyszedł do Dawida, i oznaymił mu o śmierci Saula i Ionathy, a na [1] dowiedzienie mu prawdy, przydał; znalazłem Saula w poł-umarłego od [2] razu, ktory sobie [3] zadał, a gdy mię prosił, ażebym go [4] dobił, uczyniłem to, i koronę ci iego przynoszę. Na te słowa Dawid [5] poszarpał na sobie szaty, i rzekł człowiekowi temu: Iakżeś się ważył podnosić rękę na Pomazańca Boskiego? umrzesz zapewne. Zatym Dawid [6] płakał Saula i przyiaciela swoiego Ionathy, i [7] wychwalał Obywatelow Iabes, ktorzy ich pogrzebli. Potym uznany był za krola; a poradziwszy się Pana, wydał woynę Filistyńczykom, ktorych zwyciężył, i Ierozolimę [8] odzyskał.

XCV. Dnia pewnego przechodząc się Dawid po dachu ([1] dziedzińcu) swoiego pałacu, uyrzał Niewiastę [2] kąpiącą się, i dowiedział się, że to była Betsabea żona Uryasza człowieka [3] walecznego, ktory z woyskiem na woynę poszedł. Żako-

[14] aufhängen [15] sich versammlen [16] wegnehmen; stehlen [17] beerdigen, begraben.

XCIV. [1] Die Ueberzeugung [2] ein Stoß; Hieb [3] sich beybringen [4] vollends todt machen [5] zerreißen [6] beweinen [7] sehr loben [8] wieder erobern, wieder erlangen.

XCV. [1] Schloß-Platz [2] sich baden [3] brav, streitbar

Zakochał się w tey niewieście Dawid, a nie mogąc iey za żonę poiąć, iż męża miała, 4 wſkazał do Ioaba, aby niebeśpieczne w bitwie mieyſce Uryaſzowi wyznaczył, żeby mogł być zabity. Co gdy uczynił Ioab, nędzny Uryaſz zginął. Ożenił się z 5 wdową iego Dawid. Aż Bog przyſłał do niego Natana, ktory mu rzekł: Był człowiek bogaty, ktory wielką trzodę chował, miał 6 sąsiada bardzo ubogiego, bo iednę 7 szczegulnie maiącego owieczkę, ktorą razem z dziećmi ſwoiemi chował, i ktora mu była naymilſza. Przydzedł do tego Bogacza goſpodą 8 pielgrzym, Bogacz, co miał kazać iednę z ſwoiey trzody zabić na 9 uczęstowanie gościa, ubogiego iedyną owieczkę wziął, i zabił. Na te ſłowa Dawid rozgniewawszy się, rzecze: takowy człowiek godzień iest śmierci. A Prorok odpowiedział: Przeciwko ſamemu ſobie 10 dekret wydałeś. Bog dał ci krolestwo Izraelſkie, 11 obfitość dobr, mnogość żon, a dałby ci daleko więcey, gdybyś potrzebował; a ty 12 mimo wſzyſtkich tych dobrodzieyſtw 13 obraziłeś go, i Uryaſza dla żony iego zgubiłeś. Dawid odpowiedział: zgrzeſzyłem: a Prorok rzekł: i Pan ci odpuszcza. lecz nie przeto uwolnił go od kary 14 doczeſney.

XCVI.

4 einen Befehl ertheilen 5 die Wittwe 6 ein Nachbar 7 nur allein 8 ein Gast, ein Pilger, ein Reisender 9 das Tractiren 10 Urtheil sprechen 11 Ueberfluß 12 ohngeachtet 13 beleidigen 14 zeitlich.

XCVI. Ukaranie Dawida zaczęło się od śmierci Syna, ktorego miał z Betſabei. To dziecię siedm dni chorowało, przez ktore Dawid leżał na ziemi, [1] pościł, i wołał do Boga, proſząc o [2] przywrocenie zdrowia temu dziecięciu, tak dalece, iż ſludzy nieśmieli mu oznaymić, że umarło; ale dowiedziawſzy się o tym, łzy ſobie [3] otarł, upadł przed Panem, i ieść sobie dać kazał. Słudzy zdziwieni mowili mu: Pod czas choroby Syna twego tak bardzo byłeś [4] strapiony, zkądże to, że po śmierci iego weſoły iesteś? Dawid im odpowiedział: poki dziecię ieszcze żyło, płakałem, ſpodzieiawąc się, że łzy moie mogły [5] wzruſzyć Pana, i uprosić życie Synowi memu; ale teraz płacz moy byłby [6] nieſkuteczny, i nie mogłby mu życia [7] przywrocić: iuż więcey nie przyidzie do mnie, ale ia [8] biegnę ku niemu. Nagrodził Bog to [9] stoſowanie się do woli iego Dawida, i dał mu drugiego Syna; ktorego Salomonem nazwał.

XCVII. Procz Salomona miał wielu Synow Dawid, ale na nieszczęście swoie. Ieden z nich, zwany Abſalon, odebrawſzy wielką [1] obelgę od Amnona brata, [2] zaprosił go do siebie na ucztę, i zabił.

XCVI. [1] Faſten [2] Wiederherſtellung [3] abtrocknen, abwiſchen [4] niedergeſchlagen, betrübt [5] bewegen, rühren [6] unwürkſam; kraftlos [7] wieder geben, wieder bringen [8] nachgehen, laufen, biegam, f. biegnę [9] die Unterwerfung Davids; ſich nach eines Willen richten, stoſować się do woli czyiey.

XCVII. [1] Beleidigung, Schmach [2] einladen

zabił. A [3] obawiaiąc się gniewu Oyca, schronił się do bliſkiego Pana, gdzie trzy lata bawił: przy końcu ktorych Ioab [4] Wodz Dawida przebłagał mu Oyca. Dozwolił krol Abſalonowi powrocić do kraiu ſwego, ale mu przed sobą [5] ukazywać się nie kazał. Abſalon [6] umartwiony widząc się [7] oddalonym od [8] oblicza Oyca ſwego, kazał mu [9] donieść, iż wolałby umrzeć, a niżeli żyć tym ſpoſobem; a Dawid mu dał się [10] przeiednać.

XCVIII. Upewniony o tym Dawid, że Abſalon [1] przedsięwziął z Tronu Oyca zrzucić, uchodzić musiał z Ieruzalem z przyiaciołami. A gdy Abſalon [2] złożył radę, Achitofel [3] domagał się u niego woyſka, żeby z nim w [4] pogoń poſzedł za Dawidem, wprzod niżeliby nabrał Serca, i woyſko zebrał. Zginąłby był Dawid, gdyby to [5] zdanie przyięte było; albowiem ta [6] garſtka ludzi, ktorą miał przy ſobie, tak była zmordowana, że żadną miarą utrzymać się nie mogła. Lecz Bog [7] zaślepił Abſalona, że odrzucił radę Achitofela, ktory tak był tym [8] urażony, że zdanie iego nieprzyięto, iż się obwiesił. Gdy Abſalon zgromadził ſwe woyſko, [9] wyprawił

[3] ſich befürchten [4] Feld-Herr [5] ſich zeigen [6] gezüchtigt [7] entfernt [8] das Geſicht, Angeſicht [9] melden, beybringen [10] verſöhnen, vertragen.

XCVIII. [1] Sich vornehmen [2] ſich berathſchlagen [3] verlangen [4] nachjagen [5] Rath, Gutachten [6] eine kleine Hand voll [7] verblenden [8] beleidigt [9] wider einen ausziehen.

się przeciwko Oycu swoiemu: Ci zaś, ktorzy byli przy Dawidzie, nie radzili mu, żeby szedł przeciw Synowi. Ioab więc poszedł przeciw niemu, ktoremu rozkazał Dawid, ażeby Absalonowi życia nie odbierał. Lecz on rozkazowi krolewskiemu nie uczynił zadosyć, albowiem po [10] przegraney bitwie, uciekaiąc, [11] zaczepił się włosami o drzewo, i wisiał. W tym Ioab przebił go.

XCIX. Młodym bardzo wstąpił na Tron Salomon, a nocy pewney [1] śpiącemu pokazał się Pan, i rzekł: Proś mię, o co chcesz, a dam tobie. Salomon [2] upokorzył się przed Bogiem, a [3] uważaiąc swoię młodość, prosił Boga o mądrość, owę to panuiących [4] ozdobę, i ktora im iest koniecznie potrzebna do sądzenia, i rządzenia [5] przyzwoicie poddanemi swoiemi. Bog odpowiedział mu: ponieważ mądrość [6] przeniosłeś nad bogactwa i insze doczesne dobra, uczynię cię nie tylko naymędrszym z krolow, ale oraz naybogatszym i [7] naypotężnieyszym; a ieżli [8] przykazania moie wiernie zachowywać będziesz, będziesz [9] długoletni na ziemi. Zaraz po tym [10] widzeniu [11] nastręczyła się Salomonowi [12] sposobność pokazania mądrości swoiey w [13] ro-

[10] verlohren [11] sich verwickeln.
XCIX. [1] Schlafen [2] sich demüthigen [3] in Erwägung ziehen [4] die Zierde [5] gehöriger Weise [6] vorziehen [7] mächtig [8] das Gebot [9] vieljährig [10] das Gesicht, Erscheinung [11] vorkommen, zustoßen; zuweilen [12] die Gelegenheit; Geschicklichkeit.

[13] rozſądzeniu [14] oſobliwſzey ſprawy. Dwie niewiaſty przyszły do niego, i iedna z nich rzekła: Panie, z tą kobietą [15] ſtałam w iedney izbie, i nie było tam nikogo więcey oprocz nas dwoch; miałyśmy obie po iednym dziecięciu, ktorym [16] piersi dawałyśmy. Stało się zaś, że [17] tamta dziecię ſwoie na łożku przy ſobie na noc położywſzy, [18] zadusiła: widząc tedy dziecię ſwoie nie żywe, wstała cicho, mnie ſwoie umarłe podrzuciła, moie zaś żywe wzięła. Rano [19] ſtraſznie się [20] zmieſzała, ale przypatrzywſzy się [21] pilnie temu umarłemu dziecięciu, poznałam, że nie było moie, ale tamtey niewiaſty. Druga zaś rzekła: krolu, [22] zwodzi cię ta niewiaſta, i [23] zmyśla iey Syn iest ten umarły, a moy żyiący. Kto' inſzy niewiedziałby, co czynić w takiey [24] okoliczności, kiedy nie było [25] świadkow, ale Salomon mądrość daną ſobie od Boga maiący, rzekł do iednego z ſług ſwoich: weź to dziecko żywe i [26] przetniy go na dwie [27] połowy pałaſzem, a tak obiedwie niewiaſty po połowicy wezmą. Niewiaſta, ktora pierwſza mowiła, i ktòra była prawdziwą dziecięcia matką [28] ztruchlała na te ſłowa; i [29] wzruſzyły się wſzyſtkie iey

[13] die Entſcheidung [14] ſonderbar [15] wohnen [16] die Bruſt [17] jener da [18] erdrücken, erſticken [19] ſehr; erſchrecklich [20] beſtürzt werden [21] genau; fleißig [22] hintergehen [23] fälſchlich vorgeben; erdenken [24] der Umſtand [25] ein Zeuge [26] von einander hauen [27] die Hälfte [28] zittern und beben; erſtarren; ſchmachten [29] erſchüttern, rege machen.

iey [30] wnętrzności; upadłszy tedy do nog krola, rzecze: Ach! Panie, day iey raczey całe tey niewieście, kiedy się do niego przyznaie, [31] wolę go niemieć, niżeli widzieć [32] płatane; druga zaś mowiła: sprawiedliwie osądził krol, ani ty mieć nie będziesz dziecięcia, ani ia. Wtedy Salomon rzekł: daycie tey pierwszey kobiecie żywego Syna, albowiem po miłości iey poznaię, że iest prawdziwą iego matką. Wszyscy się dziwowali sposobowi, ktorym krol [33] doszedł prawdy, a prawdziwa matka pod niebo go [34] wynosząc, i [35] wysławiaiąc, odeszła.

C. Salomon maiąc spokoyne panowanie, począł myśleć o [1] wystawieniu kościoła Panu. Uprosił u Hirama krola Tyru [2] dostatek cedrowego drzewa, ktore iest bardzo drogie, i tego użył na [3] fabrykę kościoła, ktory po wielkiey części złotem był [4] pokryty. Ołtarz ieden był ze złota, dziesięć [5] lichtarzy, i wiele [6] statkow kościelnych, albo z drogiey materyi, albo roboty i [7] sztuki przedziwney. Dokończywszy kościoła tego Salomon, Skrzynię tam Pańską przeniosł, w ktorey były [8] tablice kamienne z napisanym od Boga [9] prawem. Potym [10] odprawiło się kościoła

[30] das Eingeweide [31] lieber wollen [32] in Stücken zerlegt, płatać rybę, einen Fisch reißen [33] die Wahrheit herausbringen [34] erheben [35] sehr loben.

C. [1] Der Bau, die Darstellung [2] Vorrath [3] das Bauen [4] bedeckt, überzogen [5] ein Leuchter [6] ein Kirchengefäß [7] sehr grosse, vortreffliche Kunst und Arbeit [8] steinerne Tafel [9] das Gesetz [10] verrichten.

ścioła tego [11] poświęcenie, przy ktorym wiele bardzo uczyniono ofiar; zatym prosił Boga Salomon, aby chciał [12] szczegulnieyszym sposobem mieszkać w domu owym od siebie wystawionym, uznaiąc go iednak niegodnym Maiestatu tego, ktorego nieba [13] ogarnąć nie mogą; prosił razem aby wysłuchywał modlących się w tym kościele; a Pan chcąc mu pokazać, że wysłuchał prożby iego, napełnił kościoł [14] obłokiem, ktory [15] przez nieiaki czas [16] przeszkodą był kapłanom do wykonywania [17] zwykłych [18] powinności. Salomon potym wystawił sobie pałac, a drugi [19] małżonce swoiey; potym [20] przyłożył się do wprowadzenia handlow w kray swoy, co tak mu się powiodło, że śrebro w Ierozolimie i kamienie iednakowo, [21] pospolite były. Porządek procz tego na [22] Dworze swoim taki [23] ustanowił, iż o nim [24] wszędzie mowiono. A krolowa Arabska Państwo nawet swoie [25] opuściwszy, przyiechała do Ierozolimy, dziwować się Salomona mądrości.

CI. O rzeczach żyiących, albo o Duszy. Coż rozumiemy przez rzeczy żywe? Ktore się same przez się [1] ruszyć mogą, albo co podobnego ru-

[11] die Einweihung [12] ganz vorzüglich, besonders [13] umfassen [14] die Wolke [15] eine Zeit lang [16] hinderlich seyn [17] gewöhnlich [18] Amts-Pflicht [19] die Gemahlinn [20] sich befleißigen, seine Kräfte zu etwas anwenden [21] gemein [22] der Hof [23] einführen [24] überall [25] verlassen

CI. [1] Sich bewegen, rühren.

ſzeniu czynić; ruſzać zaś nie może się rzecz żadna, ktora nie ma duſzy. Wieloraka iest duſza rzeczy żyiących? Troiaka iest duſza. Iedna tylko to ſprawuie, że rzecz żyie, ale [2] zmysłow żadnych nie ma, daleko mniey rozumu, a taka iest [3] w ziołach, drzewach, i ta czyni pierwſzy [4] ſtopień żywota, ktorey osobliwe ſą trzy [5] dzielności, [6] karmić się, [7] rość i [8] mnożyć. Druga iest, ktora nie [9] iakokolwiek daie żywot, ale też ze zmysłami, a taka iest w rybach, w zwierzu, ptakach. Trzecia, ktora nie tylko ze zmysłami ale i z rozumem, iest też niematerjalna, nieśmiertelna, i ma [10] przemożenie rzeczy [11] rozſądzać i [12] rozeznawać; a taka iest w ſamym tylko człowieku. Z kąd pochodzi duſza? Pochodzi od Boga, ktory ią stworzył nieśmiertelną, to iest, nigdy nie umieraiącą. Ktore ſą [13] osobliwsze [14] siły duſzy? Rozum, wola i [15] pamięć.

CII. Ktore są zmysły ciała? [1] Wzrok albo widzenie, [2] ſłuch, [3] wąch albo powonienie, ſmak i [4] dotykanie. Zmysły [5] poniekąd z tymi rzeczami, ktore poznawaią, [6] podobieństwo nieiakie maią. Wzrok ma w ſobie rzeczy [7] prze-

[2] der Sinn [3] Kräuter [4] die Stuffe, der Grad [5] die Kraft, Würkung [6] sich ernähren [7] wachsen [8] sich vermehren, fortpflanzen [9] auf irgend eine Art [10] das Vermögen [11] erkennen, urtheilen [12] unterscheiden [13] vornehmste [14] die Kraft [15] das Gedächtniß.

CII. [1] Das Sehen, Gesicht [2] das Gehör [3] der Geruch [4] das Gefühl [5] einiger massen, in etwas [6] die Aehnlichkeit.

[7] przezroczyſte i iasne, iż farby, ktore widzi idą z przezroczystości i światła. Słuch ma w ſobie [8] zawarte powietrze, iż [9] dzwięk na powietrzu się [10] rodzi. Wąch albo powonienie [11] duchow pełne, iż [12] zapach na kſztałt duchow iakich albo wiatru przychodzi. Smakowanie ma [13] ſuchość z [14] wilgotnością, iż te [15] własności do ſmaku należą. Dotykanie ma [16] zimną rzecz ſuchą, przez co do przyięcia rzeczy, ktorych się dotyka, [17] ſpoſobnieyſza ieſt. Pierwſzy zmyſł ciała iest wzrok. Oko ludzkie ma więcey około siebie [18] tłustości, niż ktorego bydlęcia, i iest twardſze, a to iest w nim oſobliwe, w innych rzeczach z bydlęcemi się [19] zgadza. Ma te [20] błonki: pierwſza z wierzchu biała, a ta iest gruba i [21] żył pełna. Wtora pochodzi i rodzi się z muſzkułow okiem obracaiących. Trzecia [22] rogowa, ktora ſama na około oko okrywa, ta iest twarda, przezroczyſta, na kſztałt rogu, ktorego do laterni używaią, ale z [23] tyłu oka iest biała. Czwarta pochodzi z błonek ſubtelnych [24] mozg [25] obwiiaiących, a na wierzchu oka czyni farby rozmaite, iakoby [26] tęczą około [27] zrzenice. Zrzenica iest we śrzodku

 koła

[7] durchſichtig [8] verſchloſſen [9] der Schall, Klang [10] entſtehen [11] die Geiſter [12] Geruch, guter Geruch [13] Trockenheit [14] Feuchtigkeit [15] Eigenſchaft [16] kalt [17] geſchickt, tüchtig [18] Fettigkeit [19] übereinkommen [20] dünnes Häutchen [21] Ader [22] von Horn [23] von hinten [24] Gehirn [25] umwickeln [26] der Regenbogen [27] Augapfel.

koła ocznego, na wierzchu polerowana, w człowieku [28] okrągła, w [29] wole podługowata, u kota [30] ſzybiaſtą, tę czaſem [31] ściſkami, czaſem [32] rozſzerzami. Piąta błonka na kſztałt [33] paięczyny, i ta okrywa [34] humor kryſztałowy. Szoſtą, ktora w ſobie [35] zawiera humor [36] szklany. Na koniec [37] retyna, błonka [38] siatkowata w oku, zamyka się z tyłu na kształt [39] czapeczki, ktora [40] żołądź okrywa, i rzeczy się na niey ale [41] na wywrot reprezentuią.

CIII. Słuchania [1] inſtrument iest Ucho, tak [2] zwierzchne iako i [3] wnętrzne: zwierzchne głos zbiera, aby ſzedł do wnętrznego przez [4] dziurkę, aż do błonki, ktora iest w głowie, [5] rozpięta na kształt [6] bębenka, za ktorą iest [7] czcze mieyſce, pełne iakiegoś subtelnego powietrza: ta błonka nayſubtelnieyſza iest w ludzkim ciele, ale mocna i [8] gęſta, przez nię na kształt [9] potu przechodzi ow [10] humor żołty, z ktorego uſzy [11] ochędożaią, i kiedy ta błonka [12] zwilgotnieie [13] głuſzeią, bo w niey wilgotność dziurki potowe [14] zaciera, ktore *poros* zowią, iż przechodzić [15] dźwięk nie może.

[28] rund [29] ein Ochs [30] ſcheibenförmig [31] einziehen [32] erweitern [33] das Spinngewebe [34] die Feuchtigkeit [35] in ſich faſſen, in ſich ſchließen [36] gläſern [37] die Retine [38] netzförmig [39] das Hütchen, Küppchen [40] die Eichel [41] umgekehrt.

CIII. [1] Werkzeug [2] äußerlich [3] innerlich [4] ein Löchlein [5] von einander geſpannt [6] eine Trommel [7] leer [8] dicht, dick [9] Schweiß [10] Feuchtigkeit [11] reinigen [12] feucht werden [13] taub werden [14] verſtreichen, vertreiben [15] Schall.

może. Przez tę błonkę, iak przez ſkorę na bębnie [16] ſtrona [17] przeciągniona [18] żyłeczką, i ta przywiężuie [19] kosteczkę w uchu na kształt [20] młoteczka. Do tey błonki zewnątrz głowy przyroſſy trzy kostki; iedna pomieniona młoteczkowi podobna, druga [21] strzemieniu, trzecia [22] kowadłu: że gdy głos przychodzący do błonki, onę ruſzy, wſzyſtkie te kosteczki [23] podſkakuią, a koſteczka iedna się z drugą [24] zroſła, i trudno wiedzieć, na co są te koſteczki; to zaś dziwna, iż nigdy nie rosną, ale zaraz od [25] urodzenia w dzieciach są tak wielkie, iako i wſtarych.

CIV. *Czemu w nocy daley słychać, niż we dnie?* Bo w nocy bardziey cicho, a gdy cicho, powietrze ſtoi ſpokoyne, po powietrzu zaś ſpokoynym głos daley idzie, bo się nic nie [1] łamie. *Czemu ryby głoſu nie maią?* Każda rzecz żyiąca, ktora [2] płuc nie ma, głosu też nie ma, a zatym gdy ryby płuc nie maią, ſą też bez głoſu. *Czemu dzieci głos [3] cienki maią?* [4] Piſzczałka cienka ma głos cienki; u dzieci zaś [5] gardła ſą cienkie, i ſłużą im iak piſzczałki cienkie do głoſu. *Czemu [6] niemowlęta mowić nie mogą?* Częścią że ięzykiem [7] władnąć dobrze nie mogą, częścią że się ieſzcze

[16] eine Seite [17] durchgezogen [18] eine kleine Ader [19] ein Würffel [20] ein Hämmerlein [21] der Steigbügel [22] der Amboß [23] hüpfen [24] zusammen wachsen [25] die Geburt.

CIV. [1] Ueber etwas sich verhalten [2] die Lunge [3] fein [4] eine Pfeiffe [5] Gurgel, Schlund [6] unmündiges, zartes Kind, niemowiątko [7] bewegen, rühren.

ieſzcze nie nauczyły mowić. *Czemu niektorzy nie mogą głośno wołać?* Piszczałka nie daie [8] głośnego dźwięku, kiedy mały [9] dech w nię idzie, tak też i tacy ludzie mało wiatru przez gardło, iak piszczałkę, przepuſzczaią, że płuce małe, albo twarde, ktore się nie mogą [10] rozciągnąć, i wiele z siebie wiatru wydać maią. *Czemu* [11] *iedenże człowiek może czynić głos rożny?* Bo może [12] ścisnąć albo [13] rozprzestrzenić dziurkę, przez ktorą z gardła głos wychodzi, może też wiatr z płuc wypuſzczać albo oraz, albo po troſze. *Czemu dalej głos idzie po wodach?* Iż woda gładka iest, powietrzu nioſącemu głos, nic nie przeſzkadza, aby głos nioſło. *Czemu niektorzy, gdy czego pilno słuchaią gębę* [14] *otwieraią?* Są w gębie kanały, ktore idą do uſzu, i tak przez te też głos tacy [15] chwytaią, i lepiey ſłyſzą. *Czemu, kto od urodzenia głuchy, tenże i* [16] *niemy?* Żyły, ktore idą do uſzu, [17] łączą się z temi, ktore idą do ięzyka, a tak, gdy tamte są [18] obrażone, i te ſzkodę odnoſzą. *Czemuż iednak muzyka głośnieyſza w kościele, gdy niemaſz nikogo, a niżeli, gdy kościoł ludzi pełen?* Gdy ludzi pełno, zaduchy powietrza [19] gęszczą i grubſzym czynią, a przez to i mniey ſpoſobnym do ruſzenia się staie; głos zaś, żeby się dobrze

[8] laut, hell [9] der Athem [10] sich dehnen; it. sich erstrecken, geben bis [11] eben derselbe [12] einziehen, zusammen drücken [13] erweitern [14] eröffnen [15] fangen [16] stumm [17] sich vereinigen [18] verletzt, beleidigt [19] dick machen.

dobrze [20] wydawał, chce mieć cienkie i lekkie powietrze.

CV. Trzeci zmysł ciała iest powonienie. Przez nos idzie powietrze do [1] mozgu, albo też dymy [2] wonią czyniące; między [3] nozdrzami w głowie iest kość na kształt [4] sitka, [5] przedziurawiona wielą dziurek, między niemi dwie są osobliwe, do ktorych z mozgu dwa idą kanały pod [6] kątami ocznemi, a gdzie się zchodzą we śrzodku ich są iakoby dwie [7] brodawki, te się [8] rozszerzaią, gdy wiatr nozdrzami ciągniemy, a [9] kurczą, gdy wiatr przez nozdrze wyganiamy, od tegoż sitka kościanego idą ku mozgowi dwa drugie kanały, i [10] nachyliwszy się do gęby się [11] skłaniaią. Gdy tedy rzecz iaka wonna części subtelnieysze dymowi podobne z siebie wydaie, te wchodzą w nos i w brodawki tamte przez ich przyciągnienie wstępuią, i tam dzielność do poczucia zapachu [12] wzbudzaią: a gdy iuż nazbyt się iakiego dymu [13] nabiorą, więcey nie przyimuią. *Czemu elementa nie maią woni?* Wonia pochodzi z mięszania zimna, ciepła, [14] wilgotności i [15] suchości, aby iednak suchość [16] panowała: elementa zaś nie są zmięszane, zatym też woni mieć nie mogą. *Czemu kwiat lepiey*

[20] schallen, erhellen.

CV. [1] Gehirn [2] Geruch [3] ein Nasenloch [4] ein Siebchen [5] durchlöchert [6] ein Winkel [7] eine Warze [8] erweitern, ausbreiten [9] sich einziehen, einschrumpeln [10] ein wenig beugen [11] sich wenden, begeben [12] erwecken [13] in sich ziehen [14] Feuchtigkeit [15] Trockenheit [16] herrschen, häufig seyn.

piey [17] *pachnie we dnie niż w nocy?* Dla teyże przyczyny, dla ktorey lepiey pachnie [18] lecie niż [19] zimie, to iest, iż więcey ma ciepła.

CVI. O zmyśle ſmakowaniu i ſmakach, [1] potrawach, [2] napoiu, [3] głodzie, [4] pragnieniu. Ięzyk, ſmaki [5] rozeznawa: ma w ſobie kość z tyłu, a iest [6] rzadki i nieco [7] gębce podobny, aby weń mogła wilgotność wchodzić ze ſmakiem. *Czemu ſzkodzi* [8] *zbyteczne iedzenie albo picie?* Gdy natura doſkonale nie może [9] zwyciężyć, [10] odmienia się wſzyſtko w humory zbyteczne, ktore tak dalece potym [11] tępią ciepło przyrodzone, że na czas [12] nagle zabiiaią; a choć tego nie uczynią, tedy [13] gniią, i inſze humory zdrowe [14] zarażaią, i [15] pſuią naſzę naturę, zaczym [16] gorączki i inne choroby naſtępuią. *Czemu długie nie iedzenie ſzkodzi?* Zołądek [17] czczym będąc ciągnie do siebie i te humory, ktore natura miała odrzucić, i niemi żyły potym i [18] członki napełnia; a bardziey [19] poſt cholerykom ſzkodzi, bo do żołądka [20] spływa [21] żołć, ktora potym i ſama się pſuie, i potrawy zaraża, i dymy do głowy obraca, i do ſerca, a ztąd czaſem cholerycy od poſtu wpadaią w [22] mdłość.

Nie-

[17] riechen [18] Sommer [19] der Winter.

CVI. [1] Die Speiſe [2] der Trank [3] der Hunger [4] Durſt [5] erkennen, unterſcheiden [6] dünn, nicht dicht [7] ein Schwamm [8] überflüßig [9] überſtehen, überwinden [10] ſich verwandeln [11] dämpfen, ſchwächen [12] plötzlich [13] faulen [14] anſtecken [15] verderben [16] das Fieber [17] nüchtern [18] ein Glied [19] Faſten [20] herabfließen [21] Galle [22] Ohnmacht, Entkräftung.

Niektore też potrawy na czas ſzkodzą, a na czas ſą zdrowe. Że nie ſzkodzą, trafia się to albo dla apetytu wielkiego, ktory [23] nadgradza, czego potrawie nie doſtaie: bo apetyt, [24] mile przyiąwszy potrawę, około niey lepſze [25] trawienie ſprawuie, albo się też trafia dla dobrego żołądka [26] pomiarkowania; a dla [27] przeciwnych przyczyn ſzkodzą.

CVII. Zmyſł dotykania nie [1] czuie w ſobie tego, co należy do naszego [2] postanowienia ciała, dla tego też nie czuie ani ciepła ani wilgotności przyrodzoney, ani kości, ani żył w ſobie będących tą częścią, w ktorey ſą. Kto ma ciało [3] miękczeyſze, i lepiey humory [4] pomiarkowane, ten ma lepſzy zmyſł dotykania. [5] Paraliżem zaś [6] zarażony zmyſł dotykania [7] traci. Bo paraliż bywa, kiedy żyłę [8] wrzod [9] zawali, albo się [10] przerwie, albo się też innym ſpoſobem [11] zatknie. Zatykać zwykły żyły humory wodne, gdy w nie wpadną; a gdy ſą żyły zatkane, duchy z mozgu do członkow przechodzić nie mogą, a zatym zmyſłu tego członek zażywać nie może. Czemu może się kto zarazić, [12] dotykaiąc się chorego, a zdrowego dotykaniem nikt nie ozdrowieie? Chory zaraża, wydaiąc

[23] erſetzen [24] bey gutem Muthe. [25] Verdauung [26] Verhältniß; Mäßigung [27] gegenſeitig.

CVII. [1] Empfinden, fühlen [2] Leibes-Conſtitution [3] weich, ſanft, zart [4] gemäßigt, temperirt [5] der Schlag [6] gerührt [7] verlieren [8] ein Geſchwür [9] füllen, Platz einnehmen [10] durchreißen [11] verſtopfen [12] anrühren.

wydaiąc z siebie dymy, nie tylko przez [13] odetchnienie, ale i ſkorę, [14] iadowite, ktore tym bardziey w zdrowego wſtępuią, im bliżey iest chorego, bo są mocnieyſze na początku, niż się po powietrzu [15] rozſypią; a zdrowy ledwie co dobrego z siebie wydaie, gdyż co dobrego natura nie wyrzuca, i tak nie ma nic chory, czymby się od zdrowego naprawił.

CVIII. O ciele człowieczym. Kości wſzyſtkich iakoby fundament, [1] pacierze krzyżowe, ktore maią na wierzchu głowę, do nich potym inne się [2] wiążą kości. Głowa iest na wierzchu, na ſpodku nogi. Przodek szyie, ktora się kończy na ramionach, iest [3] podgardłek; tylna część [4] kark. Na przodku iest [5] pierś, a w tyle [6] grzbiet. Pod piersiami iest [7] brzuch, a na posrzodku tego [8] pępek. Na grzbiecie są [9] łopatki, pod ramieniem iest [10] pacha z [11] łokciem. Z obu ſtron [12] bokow ręce; prawa i lewa. Po ramionach następuią [13] lędźwie z [14] pośladkiem; pod [15] ścięgnem są [16] udy, potym [17] goleń, między tym [18] kolano, na ktorym [19] łytki, potym [20] kostki, [21] pięta i [22] podeſzwa, a na końcu nogi

[13] Athemholung [14] giftig [15] sich zerstreuen.
CVIII. [1] Der Rückgrad [2] sich verbinden, sich schlüssen [3] die Kehle [4] der Nacken [5] die Brust [6] der Rücken [7] der Bauch [8] Nabel [9] das Schulterblatt [10] die Armhöhle [11] der Ellnbogen [12] die Seite [13] die Lenden, plur. [14] der Hintere [15] die Hüfte [16] der Schenkel: Hinter-Viertheil eines Thieres; udziec, udzca [17] das Schienbein [18] das Knie [19] die Wade [20] der Knöchel, der Knorr, am Fuß [21] Ferse [22] die Sohle.

nogi wielki [23] palec, ze czterma drugiemi palcami.

CIX. Na głowie są: włos, ktory się [1] czesze [2] grzebieniem, Uszy, [3] skronie i [4] twarz. Na twarzy, [5] czoło, oczy, nos, usta, [6] iagody, [7] policzki, [8] podbrodek, [9] wąs i [10] wargi. Język z [11] podniebieniem obtoczony iest zębami w [12] czeluści, ktorych u człowieka liczą trzydzieści dwa; szesnaście na wierzchu, a tyleż na spodzie. Oko, w ktorym bielmo (białek) i [13] zrzenica, przykrywa się [14] powiekami i [15] brwiami. Ręka [16] ściśniona iest [17] pięść, otwarta iest [18] dłoń. W każdym palcu są trzy członki i tyle [19] kłykciow z [20] paznogciami. W ciele są, skora z błonkami, mięso z muszkułami, żyły, [21] chrząstki, kości i wnętrzności; iako w głowie, [22] mozg obłożony [23] czaszką, w brzuchu żołądek i [24] krzewa, (kiszki) ktore [25] kałdun [26] obwiia, [27] wątroba i [28] śledziona, nerki z [29] pęcherzem. (macharzyną.) Serce ma mieysce przy piątym [30] żebrze. Piersi

[23] die Zehe.

CIX. [1] Kämmen [3] der Kamm [3] der Schlaf am Haupte [4] das Gesicht [5] die Stirn [6] die Wange [7] die Backe, der Backen [8] das Kinn [9] der Knebelbart [10] die Lippe [11] der Gaumen [12] die Kinnlade [13] der Augapfel [14] Augenlieder, Augenwimpern [15] die Augenbraunen [16] zugedrückt [17] die Faust [18] flache Hand [19] der Knöchel am Finger [20] Nagel am Finger [21] der Knorpel [22] das Gehirn [23] die Hirnschale [24] das Gedärm [25] das Gedärm-Netz [26] einwickeln [27] die Leber [28] die Milz [29] die Wasserblase [30] die Ribbe.

Pierś rozdziela się od brzucha błoną, ktora się zowie [31] osierdziem.

CX. Ktore są nayprzednieysze [1] Namiętności albo Afekta? Gniew, [2] smutek, radość, [3] boiaźń, [4] roskosz, [5] żałoba, [6] smętek, [7] żałość, [8] narzekanie, [9] obrzydzenie, [10] strach, [11] drzenie, [12] trwoga, [13] zazdrość, [14] zaniedbanie, [15] pogardzenie, [16] zgwałcenie, [17] sytość, [18] wstyd, miłość i [19] gorliwość, ktore do niezdrowia przywodzą, gdy są zbyteczne. Czemu boiący się drzy? W boiaźni krew z ciała [20] zbiega się ku sercu, zaczym bywa, gdy się kto bardzo boi, choć mu żyłę [21] otworzą, że krew nie idzie: a gdy tak krew uchodzi ku sercu, [22] zimno nieiakie żyły [23] przeymuie i drzenie sprawuie. Czemu się nowym rzeczom [24] dziwuiemy? Dziwowanie iest [25] pragnienie wiedzieć [26] przyczynę rzeczy nam niewiadomey, a tak nie wiemy z czego, dla czego, od kogo rzecz uczyniona, niewiemy rzeczy przyczyn, i dziwuiemy się. Czemu po płaczu [27] zda się [28] lżeysza głowa?

Bo

[31] das Zwerchfell.

CX. [1] Die Leidenschaft [2] die Betrübniß [3] die Furcht [4] das Vergnügen, Wollust [5] die Trauer, das Leid [6] der Gram, Harm, der Kummer, kłopot [7] die Traurigkeit, das Herzeleid [8] das Klagen [9] der Eckel, Grauen [10] der Schrecken [11] Zittern [12] Angst, Furcht [13] der Neid [14] Nachläßigkeit, Verwahrlosung [15] Verachtung, Verschmähung [16] Schändung [17] die Ueberfüllung [18] Schamhaftigkeit [19] Hitze, Eifer [20] zusammen laufen [21] öffnen [22] Kälte [23] durchdringen [24] sich wundern [25] ein Verlangen [26] die Ursache [27] scheinen. [28] leicht.

Bo głowa, ktora była pełna wody niepotrzebney, od niey się [29] ulżyła; gdyż woda przez [30] łzy [31] uciekła.

CXI. Ktore są znaki śmierci? W [1] chorobie znaki bliſkiey śmierci, kiedy człowiek [2] od rozumu odpadaiąc [3] wściekłość (szaleństwo) pokazuie; gdy mowę traci; [4] zbiera około siebie, co pochodzi z [5] ściśnienia serca; nie może na światło patrzać, co pochodzi, że oczy się pſuią; gdy w gorączce wſzyſtek się [6] pali, a ręce i nogi [7] ziębną; gdy [8] odetchnienia przez nos i gębę zimne, znak iest ſerca uſtaiącego w ſwoim cieple; Na twarzy farba zielona albo czarna się pokazuie, co iest z wielkiego krwie [9] zepſowania; czoło się [10] wyciąga i [11] schnie; [12] ſkronie wpadaią, uſzy się [13] kurczą i ziębną; nos się [14] oſtrzy; oczy się [15] kryią, znaki to ſą uſtaiącego ciepła, ſą i inne krom tych znaki, i owſzem w każdey chorobie oſobliwa śmierć, bo każda choroba ma ſwe oſobliwe ſkutki w ciele chorego. [16] Pospolity zaś znak iest śmierci, gdy człowiek podobnieyſzy iest tak na farbie iako i [17] leżeniu, umarłemu, ani niżeli żywemu.

[29] leichter werden [30] die Thräne [31] entlaufen.

CXI. [1] Die Krankheit [2] von Verstand kommen [3] Wuth, Raserey [4] sammlen, zusammen lesen [5] die Beklemmung [6] brennen [7] kalt werden [8] Athemholung [9] Verderbung [10] niedrig und länglicht werden, sich ausrecken [11] schwinden, mager werden [12] der Schlaf [13] einschrumpeln, sich krümmen [14] scharf werden, spitzig werden [15] einfallen, sich verstecken [16] allgemein [17] das Liegen.

CXII. O rzeczach rożnych. *Czemu uczeni ludzie rzadko w* [1] *ochędostwie są* [2] *wyśmienici?* Myśl swoię cale [3] utopili w nauce i rzeczach [4] wyższych, tak, iż o te małe [5] dbaią, ktore należą do [6] stroiow. *Czemu niektorzy co wino z wodą piią, nie zaraz zmieszawszy piią?* To czynią aby tym czasem wino strawiło [7] surowość wody. *Czemu niektorzy od radości, drudzy od strachu wielkiego iakoby nagle umieraią?* Bo w smutku nazbyt się [8] ściska serce, a w radości nazbyt się [9] rozprzestrzenia. *Czemu potrawy nazbyt gorące są nie dobre?* Bo krew palą, a krew spalona obraca się w [10] ciężką melankolią. *Czemu zaraz po obiedzie szkodzi uczyć się?* Bo ciepło ktore miało bawić się w żołądku, idzie do głowy. *Czemu gdy żołądek* [11] *boleie, wszystek człowiek* [12] *słabieie?* Bo żołądek ma z sercem, z mozgiem i wątrobą porozumienie, ktore są przednieysze części ciała. *Czemu ciało umarłego cięższe niż żywego?* W ciele żywego iest ogień i powietrze, ktore z przyrodzenia swego maią się ku gorze, a zatym ciało lżeysze czynią, a tego niemasz w umarłym. *Czemu* [13] *ziewamy, gdy patrzym na ziewaiącego?* I owszem, gdy tylko [14] pomyślem o ziewaniu, ziewać nam się chce,

CXII. [1] Die Reinlichkeit [2] vorzüglich, vortrefflich [3] utopić myśl w czym, sich einer Sache gänzlich widmen, sich in etwas vertiefen [4] hoch [5] achten [6] der Putz [7] Raubigkeit, Schärfe [8] zusammen ziehen [9] sich erweitern [10] schwer [11] Schmerzen empfinden [12] schwach werden [13] gähnen [14] denken.

chce, sprawuie to imaginacya, ktora do tego pobudza.

CXIII. O rzeczach do [1] obyczaiow należących. *Czemu nie iest rzecz dobra być gniewliwym?* Bo gniew czyni podobnym [2] szalonemu. *Czemu nie trzeba szczęsciu [3] dufać?* Bo iest [4] niestateczne. *W czym przyiaźń [5] zależy prawdziwa?* Kiedy toż oba chcą i nie chcą. Kiedy poznać, *kto iest prawdziwym przyiacielem?* W nieszczęściu. *Iaki iest żywot [6] łakomych?* [7] Ustawicznie się trapić, ustawicznie pragnąć, ustawicznie się bać, aby nie utracił co ma. *Ktory [8] stopień iest pierwszy do cnoty?* siebie samego dobrze poznać. *Iako mamy około cudzych spraw [9] chodzić?* Tak abyśmy swoich nie [10] zapominali. *Na co maią pamiętać młodzi?* Że też i sami będą [11] kiedykolwiek staremi. *Kto iest [12] mężny?* Ktory nad sobą panuie. *Iako kto z [13] utrapienia wyniść może?* Przez cierpliwość. *Komu [14] przykre ubostwo?* Temu, ktory go nie znosi cierpliwie. *Co pracę [15] chłodzi?* [16] Odpoczynek. *Czemu szczęście [17] ślepe?* Bo swoich czyni ślepemi. *Co się rzadko [18] zgadza?* [19] Uroda z [20] czystością, bogaty z mądrością, młodość ze

CXIII. [1] Die Sitten [2] rasend [3] sich verlassen auf etwas; it. ufać [4] unbeständig [5] beruhen, auf etwas ankommen [6] geizig [7] unaufhörlich [8] die Stufe [9] vorstehen, mit etwas umgehen [10] vergessen [11] mit der Zeit, dermaleins [12] tapfer, männlich [13] Kummer [14] zuwider, beschwerlich [15] erquicken, it. kühlen [16] die Ruhe [17] blind [18] übereinstimmen, sich schicken [19] Schönheit des Körpers [20] Keuschheit.

ze [21] ſtatkiem, ſtarość z [22] nieuprzykrzeniem się. *Kto nie umie mowić?* Ktory [23] milczeć nie umie. *Co ieſt prawdziwym człowieka* [24] *obrazem?* Mowa iego. *Iako ſobie sławy* [25] *przymnażać możemy?* Mało mowiąc a wiele czyniąc. *Iako się ratować w utrapieniu?* Zapominaiąc go. *Czemu* [26] *gardzić mamy rzeczami ziemſkiemi?* Bo [27] przemiiaią. *Czemu wielkie bogactwa ſzkodliwe?* Bo ſprawuią zapomnienie Boga i [28] uczciwości. *Co iest* [29] *wſtyd?* Iest [30] hamulec od złego. *Iako poznać człowieka dobrego?* Przypatruiąc mu się, iako ponosi nieszczęście.

CXIV. *Przez co mogą trwać* [1] *rzeczy poſpolite?* Kiedy starsi umieią dobrze rozkazować, a młodsi [2] poſłuſznemi być. *Kiedy się na woynie nie* [3] *powodzi?* Kiedy wielu rządzi. *Ktore krolestwo ſzczęśliwe?* W ktorym poddani prawdziwie miłuią Pana, a z sobą [4] zgodni. *Iako używać doſtatkow?* Tak abyś ty im panował, nie one tobą. *Czemu ciężka rzecz krolować?* Bo niepodobna każdego ukontentować. *Czemu tak miła cnota?* Bo się z rozumem zgadza. *Ktora woyna ſprawiedliwa?* Ktora ſzuka pokoiu ſamego. *Czym żyią* [5] *dworſcy?* Nadzieią. *Ktora przyiaźń nie prawdziwa?* Ktora się łacno kończy.

[21] geſetztes Weſen [22] Unverdrüßlichkeit [23] ſchweigen [24] das Portrait; Bild [25] vermehren [26] verachten [27] vergehen; vorbey gehen [28] die Ehrbarkeit [29] die Schamhaftigkeit [30] die Hemmkette, Rad-ſperre.
CXIV. [1] Das gemeine Weſen, die Republik [2] gehorſamen [3] von ſtatten gehen [4] einig [5] ein Hof-Mann.

czy. *Co wſzyſtko* odkrywa? Czas. Co [6] droższego nad złoto? Wolność. Kto nayubożſzy? Łakomy. Kto ma naywięcey czaſu? Ktory, co ma czynić, nie [7] odkłada. Kto zawſze iest człowiekiem. [8] Trzeźwy. Czym się cnota [9] karmi? [10] Dziełami ſwemi. Kto nayprędzey nauczy? Ktory z siebie [11] przykład daie. Kto namniey cierpi? Ktory chcąc cierpi. Kto naydłużey żyie? Ktory albo ma wiele Synow, albo wiele ksiąg. Iako się może sekret [12] utaić? Gdy go nikomu nie powiesz. Ktory dom nieſzczęśliwy? Ktorym [13] ſkąpy rządzi. Gdzie ſludzy przewodzą? Gdzie się im Panowie poddaią. Co iest ſzczęście ludzkie? Sen czuiącego. Kto ma dosyć? Ten ktory więcey nie pragnie. Co [14] gubi zgodę? [15] Upor. Kto w karty grać może bespiecznie? Ktory ma niepotrzebne pieniądze. Co iest [16] trucizną przyiaźni? [17] Podchlebstwo.

CXV. O [1] rzemieślnikach i [2] wyzwolonych naukach. Co iest rzemieślnik? Iest człowiek, ktory [3] robi iaką [4] sztukę inſtrumentami, i [5] naczyniami, [6] ktore mu ſą właſne. Co to iest ſztuka? Iest to [7] zabawa, gdzie się zażywa ſwego [8] dowcipu, i ſwoich rąk, dla zrobienia

[6] theuer [7] verschieben [8] nüchtern [9] sich erhalten, nähren [10] die That [11] ein Beyspiel [12] sich verbergen [13] karg [14] vermeiden [15] Hartnäckigkeit, Eigensinn [16] das Gift [17] die Schmeicheley.

CXV. [1] ein Handwerker, Künstler [2] die freye Kunst [3] treiben, machen [4] die Kunst [5] ein Werkzeug [6] die dazu gehören [7] die Beschäftigung [8] der Verstand.

iakiego dzieła. Wielorakiego są rodzaiu sztuki? Dwoiakiego, sztuki wyzwolone i mechaniczne. Co są sztuki wyzwolone? Są [9] nayszlachetnieysze, i takie, ktore [10] wyciągaią więcey dowcipu i [11] sprawności, niżeli siły. Powiedz mi osobliwsze wyzwolone sztuki? Malowanie, [12] snycerstwo, Architektura, [13] Żeglowanie, Retoryka, Poetyka, [14] nauka ieżdżenia na koniu, Drukarstwo, [15] Księgarstwo, i [16] Mennica. Co iest sztuka mechaniczna? Iest ta, ktora więcey potrzebuie mocy i sprawności ciała, niżeli [17] sposobności umysłu. Między sztukami mechanicznemi ktore są naypotrzebnieysze? Są te ktore do życia służą, iako to: [18] Młynarza, [19] piekarza, kucharza, krawca, Szewca, [20] Kapelusznika, Mularza, Stolarza, Dachownika. Ktorzy są rzemieślnicy mechaniczni [21] wygodni? [22] Cerulik, [23] Mydlarz, Woźnica, [24] Gancarz [25] Szklarz, [26] Rękawicznik, [27] Kowal, [28] Tkacz [29] Bednarz, [30] Kotlarz. Powiedz mi, ktorzy, nie są potrzebni, tylko do ozdoby albo [31] ukontentowania? Zegarmistrzowie, Muzycy na instrumentach graiący, Tancmistrze, [32] Tokarze, [33] Po-

[9] edel [10] erfordern [11] Geschicklichkeit [12] die Bildhauerkunst [13] die Schifferkunst [14] die Reitkunst [15] der Buchhandel [16] das Geld-Münzen [17] die Fähigkeit des Verstandes [18] Müller [19] Becker [20] Hutmacher [21] zur Bequemlichkeit [22] der Barbierer [23] der Seifensieder [24] Töpfer [25] Glaser [26] Handschuhmacher [27] der Schmied [28] der Weber [29] der Bötiger, Büttner [30] der Kupferschmied [31] das Vergnügen [32] Drechsler.

[33] Pozłotnicy, [34] Sztycharze, Farbierze, [35] Introligatorowie, [36] Cukiernicy. Perukarze, [37] Miecznikowie, [38] Kuśmierze, i Złotnicy.

CXVI. O [1] mliwie. W młynie biega kamień na kamieniu [2] kołem obracany; [3] zciera ziarna i oddziela [4] otręby, ktore ſpadaią do ſkrzyni, od [5] mąki przez pytel [6] przepadaiącey. Młyn Bulgarſki iest małego koſztu, bo bez [7] palcow i [8] cewow. O [9] piekarſtwie. Piekarz [10] przesiewa mąkę sitem, i ſypie ią w [11] dzieżę. Potym przylewa wody, czyni [12] ciaſto i [13] rozczynia ie [14] kopyścią drewnianą; potym robi chleb, kołacze, żemły, i [15] obarzanki. Kładzie ie potym na [16] łopatę, i wſadza do pieca chlebowego przez [17] czeluście. Ale wprzod wygarnia [18] kosiorem ogień i [19] węgle, i tak się chleb piecze, ktory po wierzchu ma ſkorkę, a zewnątrz [20] kruſzynę (ośrzodek).

CXVII. Rybak łowi ryby; abo w iezziorze [1] wędą, ktora na nici wisi; abo w [2] czołnie

 [3] sie-

[33] ein Vergolder [34] Petſchierſtecher, sztycharz blach, Kupfer-Stecher [35] Buchbinder [36] ein Conditor [37] Schwerdtfeger [38] ein Kürſchner.

CXVI. [1] Mühlwerk [2] das Rad [3] zermalmen [4] die Kleyen [5] das Mehl [6] ſtäuben [7] ein hölzerner Wirbel [8] Trilling, das Getriebe [9] Bäcker-Handwerk [10] durchſieben [11] Backtrog [12] der Teig [13] kneten, einrühren [14] das Knetſcheit [15] die Bretzel, Kringel [16] die Backſchauffel [17] das Ofenloch [18] Ofenkrücke [19] die Kohle [20] die Broſame, Brod-Krume.

CXVII. [1] Die Angel [2] der Kahn.

3 siecią, abo 4 matnią, ktorą przez noc zanurzaią. — Ptaſznik ſporządza 5 gaiek, zaſtawia 6 sieć ptaſzą, a ſchroniwſzy się do budy, 7 wabi ptaki 8 świerkotaniem wabnych ptaſzkow; abo stawia 9 sidła, na ktorych się zawieszaią i 10 zadawiaią. — 11 Łowczy (myśliwiec) zwierze 12 łowi, gdy las 13 obſtawia sieciami, ktore ſtawiaią na 14 ſoszkach. Wilk wpada do 15 dołu; 16 dzik przebity bywa 17 oſzczepem; Niedzwiedź kąſany od pſow.

CXVIII. Rzeźnik biie 1 bydło karmne, abo zarzyna nożem, 2 odziera ſkorę z bydła, i 3 rozrębuie, a mięso na przeday w 4 iatkach wykłada. Swinię opala ogniem, abo 5 oparza 6 warem, (ukropem) i czyni 7 ſzołdry, (szynki) 8 schaby, 9 połcie i 10 kiełbaſy. 11 Sadło i 12 łoy 13 wyſkwarzaią. — O kucharſtwie. Kucharz warzy rozmaite potrawy; ptaki wprzod 14 oſkubuie, i 15 wywnętrza. Ryby 16 oſkrobuie i 17 płata. potym warzy w garncach i kociełkach na ogniſku, i ſzumuie 18 warzęchą. Odwarzone

19 za-

3 das Netz, Zuggarn 4 die Reuſe 5 der Lockherd 6 das Vogelgarn 7 Locken 8 das Singen, Zwitſchern 9 Schlingen legen 10 erwürgen 11 der Jäger 12 jagen 13 umſtellen mit Garnen 14 Garnſtange 15 Grube 16 wild Schwein 17 der Jägerſpieß.

CXVIII. 1 Das Maſtvieh ſchlachten 2 abziehen 3 zerſtücken 4 Fleiſchbänke 5 brühen 6 ſiedendes Waſſer 7 der Schinke 8 Ribbenſpeer 9 die Speckſeite 10 die Bratwurſt 11 das Schmeer 12 das Unſchlitt, der Talk 13 auskreiſchen, ausſchmelzen 14 rupfen 15 ausnehmen 16 ſchuppen 17 reiſſen, ſpalten 18 der Kochlöffel.

[19] zaprawia korzeniem, ktore tłucze [20] tłuczkiem w moździerzu, albo [21] trze na tarce. Niektore piecze na [22] rożnach, albo [23] smaży w panewce na [24] dynarku. [25] Kuchenne statki są nad to: [26] Ożog, [27] krzesiwo, misy, połmiski, [28] siekacz, kosz i [29] miotła.

CXIX. Gdzie niemasz wina, piią piwo, ktore z [1] słodu, i [2] chmielu w kotle warzą; potym ie do [3] kadzi wylewaią, i [4] ostudzone [5] cebrami do piwnic noszą, i w [6] beczki leią. Z wina i piwa, gdy [7] skwaśnieie, bywa ocet. — Gdy gotuią [8] bankiet, nakrywa się stoł [9] obrusem od [10] kredencerzow, ktorzy nad to kładą talerze, [11] łyszki, noże z widelcami, serwety, chleb z solniczką; potrawy przynoszą na misach; [12] goście potym siadaią za stoł, [13] kraycży [14] rozbiera potrawy i rozdawa.

CXX. [1] Len i konopie [2] trą [3] cierlicą, ktore potym [4] przędki przędą, obracaiąc prawą ręką [5] kołowrot. Nici [6] motaią na [7] motowidło, z tego

[19] würzen [20] der Stämpfel [21] reiben [22] der Bratspieß [23] rösten, pregeln [24] der Dreyfuß [25] das Küchen-Geräthe [26] die Ofenkrücke [27] das Feuerzeug [28] das Hackmesser [29] der Besem.

CXIX. [1] Das Malz [2] der Hopfen [3] der Kübel [4] abgekühlet [5] der Zuber [6] die Tonne, Bierfaß [7] versauren [8] eine Gasterey anstellen [9] das Tischtuch [10] der Tafeldecker [11] der Löffel [12] der Gast [13] Vorschneider [14] zerlegen.

CXX. [1] Der Flachs und der Hanf [2] brechen [3] die Breche [4] die Spinnerinn [5] das Spinnrad [6] haspeln [7] die Weiffe, Haspel.

tego albo 8 kłębki wiią, albo 9 przędziona czynią. — 10 Tkacz 11 ſnuie przędzę i 12 zwiia na 13 wał; siedząc za 14 kroſnami, rozdziela 15 oſnową (grzebieniem) 16 poſtawę; przerzuca 17 czołnek, na ktorym iest 18 wątek i przybiia 19 płochą, i tak robi 20 płotno. Tak też ſukiennik 21 tcze ſukno z wełny. Płotna bielą, wodą polewaiąc, aż wybieleią. Z nich 22 ſzyie 23 szwaczka koſzule, chuſtki, 24 kołnierze; Te, gdy się 25 pobrudzą, znowu 26 pierze praczka wodą abo ługiem i 27 mydłem.

CXXI. Krawiec rozkrawa sukno nożycami; 1 zszywa 2 igłą i nicią; 3 praſuie 4 ſzwy 5 żelazem, i tak robi ſuknie z 6 obłogami, 7 płaſzcze, z kołnierzami, 8 kabaty z 9 guzikami i z 10 rękawami, 11 ubiory z 12 wſtęgami; rękawice, 13 ponczochy. — Szwiec robi 14 szydłem i dratwą, na 15 kopycie z ſkory 16 trzewiki, boty i pantofle. — 17 Cieśla ocioſuie 18 toporem drzewo, od ktorego padaią 19 wiory. Mularz zakła-

8 der Knäuel 9 ein Strähn, oder 40 Gebinde Garn 10 Weber 11 anzetteln 12 rollen 13 der Weberbaum 14 der Weberſtuhl 15 der Weberzettel 16 Einſchlag des Webers, die Webe 17 der Weberſpuhl 18 der Eintrag 19 das Weberblatt 20 Leinwand 21 weben 22 nähen 23 die Nätherinn 24 der Kragen 25 unrein werden 26 waſchen 27 die Seiſe.

CXXI. 1 Zuſammen nähen 2 die Nähnadel 3 bügeln 4 die Nath 5 das Bügeleiſen 6 das Gebräme 7 der Mantel 8 das Wammes 9 der Knopf 10 der Ermel 11 die Unterkleider 12 das Band 13 Strumpf 14 die Ahle 15 der Leiſten 16 Schuh 17 der Zimmermann 18 mit der Zimmeraxt zimmern 19 der Span.

zakłada grunt i wystawia mury z kamieni albo cegieł, ktore z [20] piasku i [21] gliny z wodą zmieszaney kształtuią i ogniem wypalaią; potym narzuca [22] wapnem.

CXXII. Przede [1] drzwiami domu iest [2] przedsionek. Drzwi maią [3] prog, a z obustron [4] podwoie; Z prawey strony są [5] zawiasy, na ktorych wiszą drzwi; z lewey zamek abo [6] zapora. Po [7] schodach wstępuią na wyższe [8] piętra. Zewnątrz widać okna, [9] kraty i filary. Na samym wierzchu iest dach, nakryty dachowką, albo [10] szkudłami, (gontami) ktore leżą na [11] łatach, te zaś na [12] kozłach. Mieysce bez dachu zowie się [13] podniebiem. Na dachu bywaią [14] Altany, [15] gałki i [16] wietrzniki. — [17] Rudnicy spuszczaią się [18] do szybu po stopniach z pochodniami, i kopią [19] kruszcową ziemię, ktorą w koszach [20] liną wyciągaią, i do [21] pieca hutarskiego, w ktorym się [22] roztapiszcza, przynoszą; [13] Żużele na stronę odrzucaią.

CXXIII. Kowal [1] wzdyma ogień w [2] kuźni [3] miechami, ktore podnosi nogą, i tak [4] rozpala żela-

[20] Sand [21] der Leim [22] Kalk.
CXXII. [1] Die Thür [2] Vorhaus [3] die Schwelle [4] Thür-Pfoste [5] Thürangel [6] Schloß [7] Trepp [8] Stockwerk [9] das Gegitter [10] die Schindel [11] die Latte [12] der Sparren [13] Ort unter freyem Himmel [14] der Altan [15] ein Knopf, Kügelchen [16] der Wetterhahn, die Fahne [17] Bergknappe [18] der Schacht [19] das Erzt [20] das Seil [21] Brennofen [22] schmelzen [23] die Schlacke.
CXXIII. [1] Aufblasen [2] die Schmiede [3] der Blasebalg [4] glühend machen.

żelazo. Potym wyimuie ie [5] kleſzczami, kładzie na [6] kowadle i [7] kuie młotem, z kąd [8] iſkry [9] wylatuią; i tak kuie [10] goździe, [11] podkowy, szyny, łańcuchy, blachy, [12] kłotki z kluczami, [13] zawiaſy i tym podobne. — Stolarz hebluie [14] tarcice heblem na warſtacie, [15] przewierca ie świdrem, [16] zkleia ie kleiem i liſtwami, i robi z nich tablice, stoły, [17] ſkrzynie. — Tokarz toczy [18] dłotem tokarſkim kule i kręgle. — [19] Zdun (garcarz) siedząc nad [20] kołkiem czyni z gliny garki, [21] dzbany, miſy, kachle [22] pokrywki. Garniec stłuczony daie [23] ſkorupy.

CXXIV. Dom rozdziela się na gmachy, iako to ſą: [1] sień, izba, komora, kuchnia, [2] spiżarnia, sala, [3] ſklep, [4] łożnica z przybudowanym [5] wychodkiem. Na podworzu [6] studnia, staynia, [7] chlew, [8] obora; pod domem piwnica. [9] Statki izdebne ſą, ławy, zedelki, stołki, stoły, [10] podnożki, piece, [11] ściany, [12] zwierciadła, obrazy; łoże ieſt uſłane z [13] prześcieradłami i [14] kołdrami; [15] poduſzka leży pod głową, [16] urynał

[5] die Zange [6] der Amboß [7] ſchmieden [8] der Funke [9] herausſpringen [10] Nagel [11] Hufeiſen [12] Vorleg-Schloß [13] Thürangel [14] das Bret [15] bohren [16] zuſammen fügen [17] ein Kaſten [18] das Dreheiſen [19] der Töpfer [20] die Scheibe, Rad [21] ein Krug, Kanne [22] die Stürze [23] die Scherbe.

CXXIV. [1] Das Vorhaus [2] die Speiſekammer [3] das Gewölbe [4] die Schlafkammer [5] der Abtritt [6] der Brunnen [7] Sau-Stall [8] Ochſen Stall [9] Stuben-Geräthe [10] der Fußſchemmel [11] die Wand [12] Spiegel [13] Bett-Tuch [14] Bettdecke [15] das Küſſen [16] der Nachttopf.

nał iest dla puszczania wody. Barwierz goli brodę [17] brzytwą; puszcza krew [18] puszczadłem; (lancetem) [19] cyrulik goi rany. [20] Bednarz opasany szuslalem robi z [21] prętow leszczynowych [22] strugiem [23] obręcze, a z drzewa [24] klepki, z tych czyni beczki, węborki. (wiadra) — [25] Powroźnik kręi liny ze [26] zgrzebi albo z konopi, ktore około siebie obwięzuie. Rymarz kraie ze skory wołowey [27] rzemienie, [28] uzdy, [29] pasy, [30] pendenty, [31] kalety, [32] tłomoki.

CXXV. [1] Ieźdźiec kładzie na konia siodło, ktore [2] podpina [3] popręgiem, nakrywa go też czaprakiem, przyozdabia go [4] nagłowkiem, [5] podpiersieniem i [6] podogoniem. Potym siada na konia, wtyka nogi w [7] strzemiona; lewą ręką trzyma cugle [8] wędzidła, ktorym konia kieruie i wstrzymuie; potym [9] zwiera go ostrogami i pobudza [10] prętem. [11] Olstra wiszą od [12] głowy siodłowey, w ktore kładą pistolety; [13] Saniami się woziemy po śniegu i po [14] lodzie. Taczki maią tylko iedno koło. Części wozowe

są:

[17] das Scheer=Messer [18] der Schnepper, Laßeisen [19] Wundarzt [20] Faßbinder [21] Weidenruthe [22] Schnitzmesser [23] der Reif [24] die Faß-Taube [25] Seiler [26] Werk vom Flachs [27] der Riemen [28] der Zaum [29] der Gürtel [30] das Degengehenk [31] Tasche, Geldbeutel [32] Felleisen.

CXXV. [1] Reuter [2] angürten [3] Gurt [4] Stirnriemen [5] Brustriemen [6] Schwanzriemen [7] der Steigbügel, Stegreif [8] das Gebiß [9] Spornen geben [10] die Spitzruthe [11] die Hulftern [12] der Sattelknopf [13] der Schlitten [14] das Eis.

ſą: dyſzel, waga, [15] zwory, drabki, oſi, około ktorych biegaią koła, ktorym na przodku wbiiaią [16] lony.

CXXVI. Gdy rzeka [1] brod ma, [2] brodzą przez nię. Buduią też [3] trafty, albo [4] prumy z balek mocno z ſobą [5] ſpoionych, daley wyrabiaią czołny, ktore pędzą [6] wioſłem, abo ciągną liną. Okręt pędzony bywa, nie wioſłami, ale tylko mocą wiatrow; w tym [7] wyſtawiaią maſzt, do ktorego przywięzuią żaglowe [8] drągi, na te [9] płachty, ktore przeciwko wiatru [10] rozpuſzczaią. Na maſzcie iest koſz i wietrznik wiatry znaczący. [11] Kotwicą się okręt [12] zaſtanawia. [13] Ołowianką żeglarſką głębokości [14] dochodzą. Gdy [15] burza nagle powſtawa, zciągaią żagle, żeby się okręt o ſkałę nie [16] rozbił, abo na [17] miałkość nie wpadł. Ieżeli tego nie mogą [18] odwrocić, ponoszą [19] okrętu rozbicie.

CXXVII. Starzy piſali na tablicach woſkowych moſiądzowym [1] rylcem. My używamy gęsiego piora, ktorego [2] rurkę (pipę) [3] rozrzynamy [4] temporalikiem; (szczyzorykiem;) potym [5] ma-

[15] die Fuge, Zwinge [16] Radlöhne.

CXXVI. [1] Die Furth [2] durchwaden [3] die Flöße, der Floß [4] die Fähre [5] zusammen fügen [6] mit dem Ruder forttreiben [7] aufstellen [8] die Seegelstange [9] das Seegeltuch [10] ausspannen [11] Anker [12] anhalten [13] das Senkbley [14] die Tiefe erkundigen [15] Sturmwetter [16] gerathen, geworfen werden [17] seichter Ort [18] abwenden [19] der Schiffbruch.

CXXVII. [1] Der Griffel [2] der Kiel [3] zuschneiden [4] Federmesser.

[5] maczamy [6] wrąb w kałamarzu, ktory inkauſtem napełniony iest. Pismo ſuſzemy [7] bibułą, albo piaſkiem z piaśnicy. Papiernik robi papier ze [8] ſzmat ſtarych. Bela papieru ma ryż dziesięć. Ryza papieru ma 20 liber; libra papieru ma 24 arkuſzy. Co ma długo trwać, pisze się na pargaminie.

CXXVIII. Pewny żołnierz znayduiąc się w pośrzod morza z ſwoią żoną pod czas [1] nawałności, widział że żeglarze z wielką [2] ſkwapliwością, wszyſtko to, co znaleść mogli, na towary nawet zadnego nie maiąc [3] względu w morze rzucali. A gdy bardziey ieszcze [4] krzyczeć poczęli, ażeby wszyſcy, ieżeliby z dobrami razem życia ſwego stracić niechcieli, coby cięższego przy sobie mieli, wyrzucali; żołnierz to ſłyſząc, ſwoią natychmiaſt porwał żonę, i w morze ią wrzucił, mowiąc: iż nic cięższego i [5] przykrzeyſzego dla siebie nie ma, iako własną żonę.

CXXIX. Konrad III. Ceſarz dobywszy miaſta Weinsbergu, [1] przedsięwziął w [2] pień wyciąć wſzyſtkich iego mieſzkańcow, ſamym tylko niewiaſtom z miaſta wyniść, i z sobą, coby nay-

[5] eintunken [6] die Spalte [7] das Löſchpapier [8] Lumpen.

CXXVIII. [1] Groſser Sturm [2] mit aller Macht, Haſtigkeit [3] Erwägung, Betrachtung [4] ſchreyen [5] beſchwerlich, das einem zur Laſt iſt.

CXXIX. [1] Sich feſt vornehmen [2] über die Klinge ſpringen laſſen, in die Pfanne hauen.

naymilſzego mieli, z niego wynieść pozwolił. Niewiaſty z tego pozwolenia [3] korzyſtaiąc, własnych mężow na ſwoich ramionach wynioſły, powiadaiąc, iż nad nich nic w świecie milſzego niemiały. Ten uczynek tak się Ceſarzowi podobał, iż wſzyſtkich mieſzkańcow życiem darował.

CXXX. Scypio Nazyka przyſzedłſzy do poety Enniuſza, gdy się u drzwi chłopca iego pytał, ieżeliby był w domu Enniuſz, chłopiec odpowiedział: że go niemaſz. Nazyka [1] pomiarkował, iż on z Pańſkiego rozkazu to powiedział, i że Enniusz w domu się znaydował. W kilka dni potym, gdy do Nazyki przyſzedł Enniuſz, i u drzwi pytał się, ieżeliby Nazyka był w domu, na ten czas ſam Nazyka zawołał, iż go w domu niemaſz. Na co Enniuſz: Coż to iest? alboż to ia głoſu twego nie znam? [2] Niewſtydliwy, rzecze Nazyka, Enniuſzu iesteś, ia, gdym się o ciebie [3] niedawno pytał, twemum człeku uwierzył, iż cię w domu nie było; ty zaś mnie ſamemu wierzyć nie chceſz.

CXXXI. [1] Nadzieia [2] otrzymania kardynalſkiego kapeluſza, pewnego Francuzkiego Arcybiſkupa do tego przywiodła, iż przedsięwziął ſwoią do Rzymu odprawić [3] podroż; ale na ſwoiey będąc

[3] ſich zu Nutze machen, profitiren.

CXXX. [1] Merken, vermerken [2] unverſchämt [3] ohnlängſt, letzthin.

CXXXI. [1] Hoffnung [2] Erlangung [3] eine Reiſe.

dąc [4] omylony nadziei, do swego nazad powrocił się Arcybiskupstwa, i takiego z drogi [5] nabawił się [6] kaszlu, ktory mu nie mało sprawował [7] przykrości. Pewny [8] żartownik, ktory o przyczynie i [9] skutku tey podroży wiedział, często go słysząc po swoim [10] powrocie kaszlącego, obrociwszy się do iednego z tych, ktorzy [11] przytomni byli: Nie dziwuię się, rzecze, że nasz Arcybiskup na kaszel choruie, albowiem długą bardzo podroż bez kapelusza odprawił.

CXXXII. Dyonizy, Tyran Sycylii, [1] zdarłszy z [2] posąga Iowisza Olimpiyskiego płaszcz złoty, ktory więcey niż pięćdziesiąt tysięcy talerow wart był, [3] wełniany na mieysce iego nań włożyć kazał, mowiąc: iż ten płaszcz iest bardzo zimny pod czas zimy, a pod czas lata cięźki, trzeba więc mieć [4] staranie o Iowiszu; wełniany daleko mu wygodnieyszy będzie.

CXXXIII. Alfons Krol Neapolitański, takiego miał przy dworze swoim [1] Błazna, ktory wszystkie głupstwa, ktore tylko Dworscy iego [2] popełniali, w swoich [3] pugilaresach notował. Pewnego czasu chciał Krol czytać, co też tam napisanego było, i zdziwił się mocno, gdy na

 począ-

[4] fehlgeschlagen, mißlungen [5] bekommen [6] der Husten [7] Beschwerlichkeit [8] Spaß-Vogel [9] Ausgang [10] die Wiederkunft [11] zugegen.

CXXXII [1] Wegnehmen, abreißen [2] Bildsäule [3] von wollen [4] sorgen.

CXXXIII. [1] Ein Narr [2] begehen [3] die Schreibtafel; it. książki kamienne.

początku zaraz przed inſzemi ſwoie [4] poſtrzegł imię. Pewnemu albowiem Maurowi dał był dziesięć tysięcy talerów, ażeby iechał do Barbaryi, na [5] ſkupowanie koni. Coż to ia za głupſtwo popełniłem, ſpyta się go Krol, żeś mię w ten regieſtr wpiſał? Oto to Krolu, odpowie błazen, że takiemu [6] dowierzaſz człeku, ktory ani [7] czci, ani wiary nie ma. A kiedy on, rzecze Krol, powróci z końmi, albo mi moie nazad przyniesie pieniądze, co ty na to rzeczesz? Na ten czas, odpowie błazen, [8] wymażę z moich pugilareſow W. K. Mci imię, a iego na to mieyſce [9] włożę.

CXXXIV. Pewny [1] towarzyſz od Senatora zaproſzony na obiad, widząc, że przed inſzemi gośćmi wielkie, przed nim zaś ſame tylko [2] drobne były poſtawione ryby; [3] Każdą z oſobna biorąc, do ucha [4] przytykał. A gdy go o przyczynę tego ſpytano: Miałem, odpowie, Oyca, ktory utonął, pytam się więc teraz tych rybek, ieżeli o nim niewiedzą; ale mi one powiadaią, że ſą młode, i ſtarſzych się, ryb pytać o to każą.

CXXXV. Pewny Gaſkończyk, nie maiący tylko [1] letnią na ſobie ſuknią, pewnego czaſu w zimie po nowym [2] moście w Paryżu [3] przechodził

[4] gewahr werden [5] einkaufen [6] trauen [7] Treue, Ehre [8] auslöschen, verwischen [9] setzen; legen.
CXXXIV. [1] Ein adelicher Kriegsgeselle [2] klein [3] einen nach dem andern [4] anhalten.
CXXXV. [1] Sommerkleid [2] Brücke [3] spatzieren gehen.

dził się. Krol, ktory na ten czas w karecie iechał, postrzegłszy go, rzekł do niego: Moy kochany, dla czegoż to podczas tak [4] ciężkiego zimna w tey przechodzisz się [5] sukmanie? Ia lubo dobre mam [6] futro, a przecie ledwie go wytrzymać mogę. Nayiaśnieyszy Krolu, rzecze Gaskończyk, gdybyś W. K. Mość toż samo, co ia, czynił, nigdyby W. K. Mci zimno nie było. Coż ty tedy czynisz, spyta się Krol? Krolu odpowie Gaskończyk, oto ia wszystkie na sobie, noszę suknie.

CXXXVI. Pewny Dworzanin, ktory niczego się nie nauczył, szukaiąc u Iana Tarła Woiewody Sendomirskiego [1] służby, spytany, ieżeliby pisać umiał, odpowiedział że umie. A gdy ten Pan chcąc widzieć [2] charakter iego, kazał mu co napisać, ten wziąwszy pioro, żadney litery nie potrafiwszy figury, to co mu się [3] zdawało, na papierze [4] nagryzmolił. Czytayże teraz, rzecze Pan, coś napisał. Iam tylko powiedział W. M Panu, odpowie Dworzanin, że pisać umiem, ale nie czytać.

CXXXVII. Wsiadaiącego w okręt żeglarza spytał się Filozof; Moy kochany, powiedzże mi, gdzie twoy Oyciec umarł? Utonął, Odpowie żeglarz. A twoy [1] dziad i [2] pradziad? także.

 Dla

[4] heftig, schwer [5] ein schlechter Rock, Kittel, Jacke [6] ein Pelz.

CXXXVI. [1] Dienst [2] die Hand, so einer schreibet [3] dünken [4] kritzeln.

CXXXVII. [1] Großvater [2] Aeltervater.

Dla czegoż tedy, rzecze Filozof, [3] śmiesz się ty na morze [4] puszczać? Na co żeglarz: Powiedzże mi ty także, gdzie też twoy Oyciec umarł? Na swoim, rzecze Filozof, spokoynie łożku. A twoi [5] przodkowie? tymże samym sposobem. Iakże ty tedy, zawoła żeglarz, śmiesz kłaść się co dzień na łożku?

CXXXVIII. Pewny [1] rzezimieszek widząc wchodzącego na Komedyą kupca, poszedł za nim, [2] spodziewaiąc się od niego dostać złotych [3] guzików, które przy aksamitney miał sukni; i żeby lepiey tego mógł [4] dokazać, w tyle za nim stanął. Na końcu Aktu pierwszego począł zaraz rzezać suknią, chcąc od niey [5] oderznąć guziki. Kupiec to postrzegłszy, dobył noża z [6] kieszeni, i tak dobrze sobie czas [7] upatrzył, iż rzezimieszkowi ucho urznął, który krzyczeć począł: Ach ucho moie, ach ucho moie! Kupiec także krzyknął: Ach guziki moie, ach guziki moie! [8] Naści, rzecze rzezimieszek do kupca, guziki twoie; który mu odpowiedział; Naści także ucho twoie.

CXXXIX. Widząc chłop, że Sędzia wszelkiey, [1] ile mogł, zażywszy pilności w [2] inkwizycyi [3] żyda, który mu był [4] ukradł konia, żadnego pewnego nie mogł się na nim [5] dobadać [6] kra-

[3] getrauen, wagen [4] sich begeben [5] Vorfahren.
CXXXVIII. [1] Beutelschneider [2] in der Hoffnung [3] Knopf [4] bewerkstelligen [5] abschneiden [6] Tasche [7] seine Zeit absehen, abpassen [8] da, da hast du.
CXXXIX. [1] So viel, nach Vermögen [2] Ausforschung [3] Jude [4] stehlen [5] einen Beweis finden.

[6] kradzieży dowodu; swoią koniowi na głowę zarzucił [7] siermięgę, i spytał się złodzeia, na ktoreby oko ow koń był ślepy? złodziey tym [8] zmieszany pytaniem, [9] na szczęście odpowiedział, iż na prawe. Na ten czas chłop odkrywszy koniowi głowę; [10] Oczywiście się, rzecze, pokazuie, że ten koń nie iest twoy; ponieważ niewiesz o tym, że on ani na prawe, ani na lewe nie iest ślepy oko.

CXL. August, po [1] odniesionym pod *Actium* zwycięstwie, powrociwszy się do Rzymu, papugę i [2] srokę, od ktorych był [3] powitany, za [4] znaczne pieniądze kupił. Ten [5] przykład nieiakiego ubogiego Szewca [6] wzbudził do uczenia kruka, ktoryby mu takież powitanie uczynił. Gdy zaś [7] żywienie ptaka owego wiele go kosztowało, zaczym do niego nic nie odpowiadaiącego często te słowa [8] powtarzał: Daremna praca i koszt. Naostatek [9] ustawiczną [10] pilnością [11] dokazał przecie tego na ptaku, iż te, ktorego go uczył, wymawiać powitanie począł, ktorym, gdy przechodzącego Augusta powitał: Już dosyć, rzecze Cesarz, takowych w domu moim mam [12] Witaczow. Na co kruk, [13] pamię-

[6] der Diebstahl [7] schlechter Rock, grober Kittel [8] verlegen, verwirrt [9] aufs Gerathewohl [10] es liegt deutlich vor den Augen.

CXL. [1] Erfochten [2] die Aelster [3] bewillkommen [4] eine ansehnliche Summe [5] Zufall, Beyspiel [6] aufmuntern [7] der Unterhalt [8] wiederholen [9] anhaltend [10] Fleiß [11] seinen Zweck erreichen [12] ein Grüßer [13] sich erinnern.

miętaiąc i owe słowa, ktòre [14] tyle razy był słyszał, przydał: Daremna praca i koszt. August [15] uśmiechnąwszy się na to, za tyle owego ptaka kupić kazał, ile za żadnego [16] dotąd nie dał.

CXLI. Pewna Spartanka, ktòra piąciu swoich Synòw na woynę wysłała, z [1] utęsknieniem bitwy końca [2] wyglądała. A gdy ktoś przyszedłszy do niey powiedział iey, że wszyscy Synowie na placu polegli: Nie pytam się, rzecze, o to, tegom tylko [3] ciekawa iest wiedzieć, przy ktòrey stronie [4] wygrana została. [5] Skoro zatym dowiedziała się, że Spartanie zwycięzcami zostali; zawołała: Ach! po tak [6] chwalebnym zwycięstwie, z radością o śmierci Synòw moich [7] odbieram nowinę.

CXLII. Pewny Papież, maiąc dnia iednego takie [1] zabawy, w ktorych [2] przerwanym być nie chciał, rozkazał stoiącemu na warcie przy pałacu swoim Szwaycarowi, ażeby nikogo do siebie nie puszczał. W tym siostra papieska przyszła do niego z wizytą; ktorey Szwaycar gdy wpuścić nie chciał, ieden z iey [3] asystencyi rzekł mu, iż to papieska była siostra; na co Szwaycar: Kiedy ia mam rozkaz, ażebym tu nikogo niepuszczał, choćby więc nie tylko papie-

[14] so viel mal [15] lächeln [16] bis hieher.
CXLI. [1] Sehnsucht [2] erwarten [3] neugierig [4] Sieg, Preis [5] so bald [6] rühmlich [7] etwas vernehmen.
CXLII. [1] Verrichtung, Geschäft [2] gestöhrt [3] das Gefolge.

pieſka, ale moia właſna przyſzła ſioſtra, tedy iey żadną miarą niepuſzczę.

CXLIII. Humiecki Woiewoda Podolſki stoiąc na przeciwko [1] zwierciadła, postrzegł, że rzezimieſzek, ktory się u niego na [2] pokoiach znaydował, srebrny lichtarz z kredensu [3] zemknął. Woiewoda niechcąc go [4] zawſtydzać, ſzczerozłotey tabakierki z [5] kieſzeni dobył, i tamże ią położywſzy, kazał przyiść [6] Filutowi ku zwierciadłu, i wziętą z kredenſu do kieſzeni tabakierkę [7] chowaiąc ſpytał się go, ieżeliby to widział? Widzę, rzecze Filut. Tęż dobywſzy tabakierkę z kieſzeni, gdy ią znowu na kredensie położył, po wtore ſpytał się, ieżeliby i to widział? Widzę, odpowiedział rzezimieſzek. Toż ſamo tedy, rzecze Woiewoda, i ty ze śrebrnym lichtarzem, ktory maſz w kieſzeni, uczyń, a ia na przeciwko zwierciadła ſtanę.

CXLIV. Pewny ubogi chłopek wchodząc do [1] Barwierni ſpytał się, ieżeliby go tam [2] dla miłości Boskiey kto nie [3] ogolił? Czemu nie, odpowie Barwierz, chodź ieno, i siaday tu. [4] Natarł go zatym zimną wodą, i wziął [5] brzytwę, ktora iuż i [6] oſtrza nie miała. Tym czaſem, gdy on [7] nieboraka [8] męczył, ktory nic

CXLIII. [1] Spiegel [2] ein Zimmer [3] ſtehlen, mauſen [4] ſchamroth machen [5] Taſche [6] ein Spitzbube [7] ſtecken, verwahren.

CXLIV. [1] Barbierſtube [2] um Gottes willen [3] barbieren [4] waſchen, einreiben [5] das Scheermeſſer [6] die Schärfe; ſo ſchon keinen Strich mehr hielt [7] armer Menſch [8] martern.

nie mowiąc, wſzyſtko to cierpiał, kot, ktòrego w izbie bito, ſtraſznie 9 wrzeſzczał. Barwierz nie mogąc zcierpieć tak wielkiego wrzasku; Coż to tam, rzecze z gniewem, temu kotowi robią, że tak 10 potężnie wrzeſzczy? Oto Mości Panie, odpowie chłopek, musi być podobno iakiś tam ubogi kotek, ktorego także dla miłości Boskiey golą.

CXLV. Ezop z rozkazu Pana ſwego idąc zobaczyć, ieżeliby 1 łaźnia gotowa była, z mieyskim 2 ſpotkał się 3 Woytem, ktòry go się ſpytał: Gdzie idzìesz? Ezop mu zaś odpowiedział: Nie wiem gdzie wcale. Wòyt rozumieiąc, że mu na 4 wzgardę iego tak odpowiedział 5 niewolnik, wziąć go do 6 więzienia kazał. Ezop nazad się powracaiąc: Patrzayże, rzecze do Woyta, ieżelimci nie 7 nader foremnie na twoie odpowiedział pytanie; gdyż teraz idę do więzienia, iam zaś 8 wcale o tym nie wiedział, żebym tam iść miał. Wòyt tą tak nieſpodzianą odpowiedzią iego zdziwiony, śmiać się począł, i onego wolno puścić kazał.

CXLVI. Ze z 1 chmur grzmoty, błyskawice, pioruny, 2 grady, 3 dżdże i rozmaite 4 niepogody bywaią, doswiadczył się o tym Sokrates, co się mu z oną ſławną iego żoną Xantippe trafiło:

9 ſchreyen 10 ſo ſehr.
CXLV. 1 Das Bad, die Badſtube 2 einen antreffen, begegnen 3 Stadt-Richter 4 Verachtung 5 Sclave 6 Gefängniß 7 recht, ſehr füglich 8 gänzlich.
CXLVI. 1 Wolke 2 Hagel 3 Regen 4 ſchlechtes Wetter.

ſiło: [5] zebrały się iey raz, (a bywało to i częściey) [6] humory i chmury wielkie w głowie: uczyniła w domu [7] ſrogi [8] trzask i [9] hałas. Sokrates widząc, że się na wielką niepogodę [10] zanosiło, iako Filozof, nie [11] wadząc się z nią, chciał [12] umknąć się z domu, ale przecie nie [13] uſzedł: bo gdy on ze drzwi wychodzi, onego z okna [14] pomyiami oblała. Aż on rzecze do iednego z przyiacioł ſwych, ktorzy tam byli: po takim grzmocie, takiego deszczu trzeba było [15] oczekiwać: na to się one chmury zbierały, aby mię tak oblały.

CXLVII. Siedm [1] cudow świata naſtępuiące były: Mury i ogrody Babylońskie, Pharos Alexandryiski, Grob Mauzola, Kolos Rodyiski, Kościoł Diany z Efezie, Labirynt Minoſa na [2] Wyspie Krecie, i Piramidy Egipskie. — Okręty na morzu będące, nie mogą bez [3] niebeśpieczeństwa [4] zbliżać się ku ziemi. Z by tedy wiedzieli, że niedaleko iest ziemia, kładą ogień czyli [5] światło na [6] brzegu morskim. Ludzię więc [7] zoſtaiący w okręcie, widząc ten ogień, albo to światło nocne, nie przybliżaią się do brzegu. Na takie światło Krol Egipski Ptolomeuſz

[5] zuſammen ziehen [6] Feuchtigkeit [7] gräßlich, abſcheulich; ſehr groß [8] das Wettern, Poltern [9] Lerm, Geſchrey [10] ſich zu etwas anlaſſen [11] zanken [12] ſich entfernen [13] entkommen [14] Spülwaſſer [15] erwarten; herausgucken.

CXLVII. [1] Wunderwerk [2] Inſel [3] Gefahr [4] ſich nähern [5] Licht, Schein des Feuers [6] Ufer des Meeres [7] ſeyn; bleiben.

meuſz [8] wyſtawił [9] wieżą marmurową tak piękną, iż iednym z między cudow świata była. Kładziono tedy światło na wierzchu tey wieży dla [10] przeſtrogi okrętow, i nazwano ią Pharos a od tego czaſu wſzyſtkie wyſokie mieyſca, na ktorych światło w nocy kładą, iako i laternie przy [11] portach zawieſzone, dla [12] żegluiących po morzu, nazwano Pharos. — Co to był grob Mauzola? Była to Krolowa Karyi [13] imieniem Artemizya, ktora bardzo kochała męża ſwego Mauzola, ten gdy umarł, Artemizya wyſtawiła mu Grob [14] wſpaniały ze [15] spiżu ulany; i od tego czaſu wſzyſtkie [16] dzieła, dla [17] pamiątki umarłych [18] ſtawiane, nazywaią się Mauzolea.

CXLVIII. Był niegdyś Krol Krety nazwany Minos. Gdy Ateńczykowie Syna iego zabili, on im [1] wypowiedział woynę, otrzymał zwycięstwo, i na [2] ukaranie ich, [3] naznaczył im co dziewięć lat przyſyłać na [4] pożarcie Minotaurowi siedmiu chłopcow, i tyleż dziewcząt. Ten Minotaurus był to [5] ſtraſzydło, (poczwara,) przez połowę człowiek, a przez połowę [6] byk. Mieszkał w domu, Labirynt nazwanym. Ten dom tak był zrobiony, iż kto tam wſzedł, [7] wynišć

[8] bauen [9] Thurm [10] Warnung [11] der Hafen [12] ein Schiffahrer [13] Name [14] prächtig [15] das Erz [16] ein Werk [17] das Andenken [18] machen, bauen.
CXLVIII. [1] Ankündigen [2] Bestrafung [3] bestimmen die Zeit [4] das Auffressen [5] ein Ungeheuer [6] ein Ochs, Stier [7] herauskommen.

niść z tamtąd dla tysiącznych [8] zakrętow nie mogł. I tak nędzni Ateńczykowie, ktorych tam [9] wsadzono, chociażby nie byli pożarci od straszydła, [10] zgłoduby iednak umierać musieli. Tezeusz, Syn Krola Ateńskiego, [11] umyślił [12] udać się do Krety z [13] młodzieńcami, ktorych tam w [14] Haraczu posyłano, z [15] przedsięwzięciem zabicia Minotaura. Gdy do tego kraiu przybył, Ariadna corka Minosa zakochała się w nim. Tezeusz przyobiecał [16] uwieść ią z sobą, ieżeliby go zachowała od śmierci. Przeto dała mu [17] kłębek nici, i mowiła: żeby go u drzwi Labiryntu [18] przywiązał. Trzymał go w ręce, i idąc, [19] rozwiiał go. Przyszedłszy do Minotaura zabił go, i idąc za [20] nicią, trafił do drzwi i wyszedł. I tak Ateńczykowie [21] oswobodzeni byli od posyłania dzieci na pożarcie Minotaurowi. Tezeusz powracał do Aten, i Ariadna z nim [22] uszła, ale on nią wnet [23] wzgardził, bo Panna, ktora tym sposobem uchodzi z iakim kochankiem, nie iest godna [24] szacunku. I rano podczas noclegu na pewney wyspie, kiedy ona ieszcze spała, wstawszy, [25] odiechał iey. Iak się tylko Ariadna [26] obudziła, i postrzegła, że okręt [27] popłynął, poczęła płakać i [28] żałować, że

[8] ein krummer Gang [9] setzen, einsetzen [10] Hunger [11] sich entschließen [12] gehen, sich begeben [13] junge Leute [14] der Tribut [15] Vorsatz [16] entführen [17] der Knäuel [18] anbinden [19] abwickeln [20] dem Zwirnfaden nachgehen [21] befreyt [22] davon laufen [23] verachten [24] Hochachtung [25] abreisen [26] aufwachen [27] absegeln [28] bedauern.

że opuściła Oyca ſwego, ale iey [29] żale [30] prożne były. Bacchus bożek wina przez teñ wyſep [31] przeieżdżaiąc, poſtrzegłſzy iey [32] urodę, [33] ulitował się nad nią, i poiął ią ſobie za żonę. Ariadna miała Koronę na głowie, Bacchus wtrącił ią do nieba. i odmienił w gwiazdy. Gdy Tezeuſz wyieżdżał z Aten, obiecał był Oycu ſwemu Egeuſzowi, że ieżeli zwycięży [34] rzeczone ſtraſzydło, na znak zwycięstwa białą [35] banderę powracaiąc na okręcie ſwoim [36] wyſtawić każe, ale o tym zapomniał, a Oyciec iego, ktory go codziennie [37] wyglądał, zobaczywszy na okręcie maſzt bez tego znaku, rozumieiąc, że Tezeuſz pożarty od Minotaura, z żalu wskoczył w morze.

CXLIX. Mury, [1] otaczaiące Babilon, naydawnieyſzego na świecie Państwa [2] stołeczne miasto, długie były na mil ſześć dziesiąt, wyſokie na [3] stop dwieście. Szerokie zaś tak były, iż ſześć Karet [4] wygodnie na nich [5] minąć się mogły. Ogrody w Babilonie wiſzące, rownie iak mury iego, cudem świata były. Kolos Rodyiſki, był [6] poſąg miedziany [7] niezmierney wielkości, maiący [8] poſtać człowieka. Rodyiczy-

[29] das Jammern [30] vergebens [31] vorbeykommen [32] Schönheit des Körpers [33] Mitleiden mit einem haben [34] erwähnt [35] Schiffs-Flagge [36] aufstecken [37] erwarten.

CXLIX. [1] Umgeben [2] die Residenzstadt [3] Fuß, Schuh [4] ohne Anstoß, bequem [5] vorbeyfahren [6] eine Bildsäule [7] Gestalt.

czykowie [9] poświęcili go Bogu Apollinowi, i poſtawili go na [10] wniściu do portu Rodyiſkiego na wyſpie tegoż imienia. Ten był tak wyſoki, i nogi iego, poſtawione na dwòch ſkałach, tak były od siebie [11] oddalone, że pomiędzy nie okręty z [12] rozwinionemi żaglami przechodziły; [13] obalony iest [14] trzęsieniem ziemi.

CV. Szoſty cud, Kościoł Diany; był to wſpaniały budynek w mieście Efezie, poświęcony Bogini Dianie. [1] Szalony Heroſtratus ſpalił go, żeby się był [2] wſławił w Hiſtoryi. — Piramidy Egipſkie, są dzieła ſławne od lat czterech tysięcy wyſtawione, ktore ieszcze do dziś dnia bliſko Wielkiego Kairu miaſta Afryki widzieć się daią. Krolòw Egipſkich w nich [3] chowano. Koło naywyżſzey Piramidy robiło przez lat dwadzieścia, rzèmieślnikow trzyſta ſześćdziesiąt ſześć tysięcy. Gdzie też było [4] wyrażone, że ſame [5] leguminy dla rzemieślnikow, koſztowały tysiąc ośm ſet talentòw, co uczyni około ośm kroć ſto tysięcy czerwonych złotych.

CLI. W kraiu Egipcie wielkie bardzo są ciepła, a iednak w nich nigdy, albo [1] przynaymniey rzadko deſzcz pada; a lubo bez deſzczu nie urodzi się nic, ani zboże, ani [2] kapuſta, ani ſałata, ani trawa, ani owoce, a iednak w Egip-

cie

[9] widmen [10] der Eingang [11] entfernt [12] mit vollen Segeln, aufgewickelt [13] umgeworfen [14] Erdbeben.
CL. [1] Tollkühn [2] sich bekannt machen [3] begraben [4] Man hat angemerkt [5] Hülsenfrucht.
CLI. [1] Wenigstens [2] der Kohl.

cie wſzyſtko się do znayduie. Bòg, ktory nie chciał, żeby deſzcz w tym kraiu padał, na to mieyſce dał mu wielką rzekę, ktora się nazywa Nil. Ta rzeka co rok [3] wychodzi z brzegòw ſwoich, i [4] oblewa całą ziemię Egiptu przez kilka miesięcy; a co iest dziwnieyſzego, że wody Nilowe przynoſzą z ſobą takie [5] błoto, ktore zmieſzane z ziemią, wielką [6] żyzność ſprawuie. Lecz chociaż Nil [7] wyleie, przecie niemaſz wody w miaſtach, bo miaſta na mieyſcach [8] wynioſłych wyſtawione ſą, i z iednego do drugiego miaſta moſtem trzeba przechodzić.

CLII. Nic w całey naturze niepożytecznego nie znaydziemy; wſzyſtko na ſwoim mieyſcu, w ſwoim porządku, tak dalece, że ani znaleść, ani [1] wymyśleć nic doſkonalszego nie można. Pełny świat cudow; patrzamy na nie, [2] otaczaią nas, a przecie ich nie [3] uważamy. Naprzykład: Skoro [4] kurczęta z [5] ſkorupy iaia wynidą, iakaż iest matki w ich [6] bronieniu od wſzelkiey [7] szkody [8] troſkliwość? [9] Tchorzliwa, i naymnieyszey rzeczy [10] strachaiąca się kura, gdy kto dzieciom iey krzywdę iako czyni, staie się [11] odważną iako Lew, na pſa, ba i na twarz człowieka [12] ſkoczyć gotowa. Iam widział

[3] außtreten [4] überſchwemmen, beſtrôhmen [5] Schlamm [6] Fruchtbarkeit [7] außtreten, ſich ergießen [8] erhaben.
CLII. [1] Erdenken [2] umgeben [3] erwägen [4] ein Hühnchen, Küchlein [5] die Schaale [6] Beſchützung [7] Schaden [8] groſſe Sorge [9] furchtſam [10] ſcheu [11] kühn [12] ſpringen.

dział kurę, ktora podłożone sobie [13] kacze iaia [14] wylęgła. Kaczęta skoro podrosły, [15] puściły się podług zwyczaiu swoiego na wodę, a biedna kura, że pòyść za niemi nie mogła, [16] straśznie się gniewała. Ale i w tym [17] Opatrzność Boską [18] upatrować możemy: Kura tylko dotąd do dzieci swoich tak [19] przywiązana, poki [20] obrony, i pomocy potrzebuią. Lecz skoro [21] dorosną, i mogą się bez niey [22] obeyść, [23] odstępuie ich, i więcey za swoie nie zna.

CLIII. I to nam [1] pochop dać może, do [2] chwalenia przedziwney mądrości i Opatrzności Stworcy. Wszyscy ludzie maią na twarzy nos, oczy, usta, brodę, [3] brwi, [4] policzki; a przecie iednež członki, iednym prawie urobione [5] ksztaltem, tak rożne, że dwoch ludzi, ktorzyby do siebie doskonałe podobieństwo mieli, w świecie znaleść nie można. Ktoryż rzemieślnik taką w [6] sztuce swoiey [7] rożność [8] wydać [9] potrafi? Pewny wielkiey sławy Filozof, raz z [10] księżniczką iedną po ogrodzie się przechodząc, z tą [11] odezwał się [12] propozycyą; że w całym świecie, dwòch rzeczy doskonale sobie podo-

[13] von Enten [14] ausbrüten [15] sich begeben [16] sehr böse seyn, ergrimmen [17] Vorsehung [18] bewundern [19] zugethan [20] Schutz [21] anwachsen [22] sich ohne etwas behelfen [23] verlassen.

CLIII. [1] Gelegenheit [2] erheben [3] Augenbraunen [4] Backen [5] Art [6] die Kunst [7] Mannichfaltigkeit [8] hervorbringen [9] gewachsen seyn, können [10] die Prinzessinn [11] vorbringen, sich melden [12] Satz.

podobnych niemasz? [13] Wyśmiano go; a Panowie wszyscy, ktorzy szli za księżniczką, dzień [14] zupełny [15] strawili, [16] listki ieden przy drugim kładać, a podobnych dwòch [17] dobrać i znaleść nie mogli.

CLIV. Chrześcianie zawsze nie tylko [1] okrucieństwem, ale i fałszywą nauką [2] trapieni byli. Nayokrutnieyszy tyran był Cesarz Nero, ktory chcąc raz widzieć, iak się przy [3] pożarach miasta Troiańskiego [4] powodziło, Rzym zapalić kazał, ktory [5] zaiąwszy się ognia, przez siedmnaście dni się palił. A gdy się lud gniewać i [6] markotać począł, [7] składał winę na Chrześcianòw i [8] wkładał na nich nayokrutnieyszą karą, kiedy ich wielu [9] smołą obmazać a potym zapalić dał.

CLV. Kiedy i od kogo iest Rzym założony? Rzym iest założony przed narodzeniem Pańskim, siedm set piętnaście lat, od Romulusa, z potomstwa Numitora Krola Albańskiego, od ktòrego mu też Rzym [1] nazwisko dano. Iako rozmaitych Panòw miał Rzym? Naprzod Krolowie tym Państwem rządzili, ktorych było siedm; lecz gdy Syn Tarkwina [2] pysznego, Krola ostatniego gwałt Lukrecyi Rzymiance uczynił, i siebie

[13] auslachen [14] ganz, vollkommen [15] zubringen [16] ein Blatt [17] wählen, erwählen.

CLIV. [1] Grausamkeit [2] quälen [3] Feuersbrunst [4] ergehen [5] Feuer fassen [6] murren [7] schieben auf einen [8] einen belegen [9] Pech, Theer.

CLV. [1] Der Name [2] stolz.

bie i Oyca [3] zgubił, bo ich [4] wypędzili Rzymianie, a więcey mieć Krolòw na potym nie chcieli. Panowali tam Krolowie lat dwieście czterdzieści cztery. Po ich [5] wygnaniu, dwu obierano co rok Senatorow, ktòrzy [6] ſpolnie Rzeczpoſpolitą ſprawowali tylko rok, co [7] trwało lat czteryſta sześćdziesiąt, aż do Gaiuſa Iulego Ceſarza, ktòry ten rząd, gwałtownie na Oyczyznę [8] naſtąpiwſzy, [9] odmienił, i ſam ieden o wſzyſtkim wiedział; od niego się [10] poczęli Ceſarze Rzymſcy, i trwali aż do Konſtantyna wielkiego, ktòry [11] ochrzciwszy się, do Bizancyum się z [12] Stolicą ſwą ceſarską przenioſł.

CLVI. Co za religia była w Rzymie? Pogańska była religia w Rzymie, iako i po wſzyſtkim świecie, żydow [2] wyiąwſzy, ktorzy prawdziwego Boga wedle iego opiſania [3] chwalili. Więc rozmaite Bogi i Boginie mieli, iako [4] twierdzi Alexander ab Alex., że Marek Warro ſtary Rzymianin, naliczył Bogòw i Bogiń, więcey niż trzydzieści tysięcy, [5] pospołu ie licząc. *Ktoryż iest [6] naydawnieyſzy z Bożkòw?* Saturn. *Co o nim powiadaią?* iż [7] pożerał dzieci ſwoie właſne żywo. *Kto iest [8] posłem Bożkow?* Merkury-

[3] ins Unglück bringen, ſtürzen [4] vertreiben [5] Vertreibung [6] gemeinſchaftlich [7] währen, dauren [8] angreifen [9] verändern [10] Anfang nehmen [11] ſich taufen laſſen [12] die Reſidenz verlegen; der Thron. przenieść się, ſich wo anders hin begeben, einen andern Ort wählen.

CLVI. [1] Heidniſch [2] ausgenommen [3] verehren [4] melden [5] zuſammen [6] alt [7] auffreſſen [8] der Bote.

kuryusz, ktory razem 9 patronem iest handlu. *Co mowią o Iowiszu?* Ze iest naymocnieyszy i naywyższy, ze wszystkich Bogow; i że ma 10 pioruny w mocy swoiey. Neptun panował nad morzem. Pluton iest Bożek 11 piekielny, iego 12 znaki są 13 widły i korona żelazna. *Kto* 14 *pilnuie piekła?* Wielki pies o trzech głowach, ktory iest 15 przykowany, i nazywa się Cerber. *Co iest Mars?* Iest Bożek, ktory 16 włada na woynie. Minerwa iest Bogini mądrości; a Bogini zboż nazywa się Ceres; iey znaki są 17 snopki pod 18 pachą. *Czyia żona iest Wenus?* Wulkana, Bożka 19 kuźni; iest kulawy i bardzo 20 brzydki.

CLVII. Iacy to byli ci Olbrzymi? Byli wielkiego 1 wzrostu, bardzo szpetni, i po iednym tylko oku mieli na śrzodku 2 czoła. Razu iednego chcieli Iowisza, (iako Grecy, ktorzy się w baykach i 3 powieściach bardzo 4 kochali, mowią,) wypędzić z nieba, ale że nie mieli tak długiey 5 drabiny, żeby do Nieba po niey weszli, 6 zbierali więc gory, i iednę na drugiey kładli, żeby po nich 7 doszli, ale Iowisz, iednych piorunami pozabiiał, drugich zaś owemi wiel-

9 Beschützer der Handelschaft 10 Donner 11 höllisch 12 Kennzeichen 13 Gabel 14 bewachen 15 angeschmiedet 16 Commando führen, Oberhaupt seyn 17 Garbe, 18 Arm, Achsel 19 die Schmiede 20 häßlich, ungestaltet 21 vorstellen einen 22 ein Riese.

CLVII. 1 Statur; über die Massen groß 2 die Stirne 3 ein Mährchen, eine Erzählung 4 Gefallen haben 5 Leiter 6 nehmen, sammlen 7 gelangen.

wielkiemi gorami, ktore poznosili byli, [8] przywalił; więc Grecy mowili, że się ziemia [9] trzęsie, ile razy Olbrzymi [10] usiłnią [11] dobyć się z pod onych gor, ktoremi są od Iowisza przywaleni. Tę powieść oni z okazyi wieży Babilońskiey [12] złożyli. [13] Przyszło też było i do tego pogańſtwu temu, że sobie [14] wymyślili Boga śmieszka i kościoł mu zmurowali. Przy ofierze powinni byli śmiać się i rozmowy [15] żartowne sobie powiadać.

CLVIII. Chwalebnego bardzo sposobu, na ukaranie [1] porywczości w gniewie przyiaciela swego mądry Cesarz zażył. Pisze Seneka, iż gdy u Poliona przyiaciela swego był na wieczerzy August Cesarz: Sługa domowy [2] iakoś nieostrożnie [3] stłukł kieliszek kryształowy. Rozgniewany Polio [4] porwać go zaraz kazał, i wrzucić do [5] sadzawki, na pożarcie [6] węgorzom morskim, ktorych tam wiele było. [7] Wymknął się iakoś sługa z ręku, i przypadł do nog Cesarskich; prosząc, żeby przynaymniey inakszą śmiercią zginął, a nie był [8] pokarmem rybom. [9] Wzruszyło bardzo Cesarza to nowe okrucieństwo, i zaraz kazał sługę wolno puścić, a

 wszy-

[8] beschütten [9] zittern, beben [10] bemühen [11] hervorkommen [12] machen, verfertigen [13] dahin kommen [14] erdenken [15] scherzend.

CLVIII. [1] Jachzorn, Hastigkeit [2] auf eine gewisse unvorsichtige Art [3] zerschlagen [4] greifen [5] Fischteich [6] der Aal [7] entwischen [8] Speise, Nahrung [9] rühren, bewegen.

wſzyſtkie naczynia kryſztalowe przed ſobą potłuc, i ſadzawkę ziemią zaſypać.

CLIX. Swiadczy Ariſtoteles, że ſtarzy Filozofowie i [1] prawodawcy, gdy prawa iakie stanowili i [2] pospolstwu dawali, tedy ie napiſawſzy nie czytali, ale śpiewali; a to dla tego, że iako Muzyka i śpiewanie prędzey się w serca ludzkie [3] wpaia i [4] wlepia, tak też za tym śpiewaniem one [5] uſtawy lepiey do ſerc ludzkich [6] przypaść miały. Ztądże Kretenczykowie dzieciom ſwoim wſzytkie prawa w muzyce zapiſali, aby ie lepiey serca dziecińſkie [7] poięły.

CLX. Zwyczay ten był u ſtarych, iż na groby Tryumfatorów kwiaty rzucano: Pisze Suetoniusz o Ceſarzu Auguście, iż w Alexandryi będąc, chciał widzieć ciało wielkiego Alexandra: gdy go z grobu dobyto, długo na nie patrzał; Koronę potym złotą na głowę iego włożywſzy, a kwiatami ciało [1] porząsnąwszy, odſzedł. Wſpomina Kurcyusz o ciele iego, iż było zaraz po śmierci [2] wyczyſzczone i [3] wonnościami napełnione: w grobie w ktorym leżał, ſzczerozłote [4] krzeſło ſtało, i ſzczęścia [5] herby położone były tuż

CLIX. [1] Ein Geſetzgeber [2] das geſammte Volk [3] eindringen [4] kleben bleiben, hängen bleiben [5] Geſetz, Verordnung [6] ins Herz dringen, das Herz rühren [7] faſſen.

CLX. [1] Beſtreuen [2] gereiniget [3] wohlriechende Sache [4] ein Lehnſtuhl [5] das Wappen; Zeichen.

tuż przy głowie; iako [6] dyademy, korony, [7] berła, [8] buławy, szable, [9] łuk, [10] strały.

CLXI. Są takie w kraiach połnocnych kraie i prowincye, w ktorych przez całe połroka światła słonecznego nie widać, z kąd maią [1] tamteczne narody we zwyczaiu, iż gdy po owey długiey połnocney nocy, [2] poprzedzaiącą słońce [3] iutrzenkę pierwszy raz obaczą, wychodzą z domow i miast swoich, z trąbami z [4] bębnami i inszemi muzycznemi instrumentami, i tak wschodzącą a o bliskiey słoneczney [5] iasności [6] obwieszczaiącą gwiazdę wesoło [7] przyimuią i witaią.

CLXII. Kto przyiaciela dobrego znaydzie, iakby też skarbu bogatego dostał. Nie tylko dla tego, że dobry i [1] życzliwy przyiaciel, [2] zdrowey rady dodać, w potrzebie [3] wygodzić, pieniędzy [4] pożyczyć, a czasem i darować może: ale też ieżeli w łasce i [5] konfidencyi u Pana [6] dostatniego zostaie, [7] snadno przyiacielowi, [8] znaczną iaką [9] asygnacyą i [10] darowiznę ze skarbu pańskiego [11] ziedna i uprosi.

[6] königliche Hauptbinde [7] Scepter [8] der Marschallstab [9] der Bogen zum Schießen [10] der Pfeil.

CLXI. [1] Dasige [2] vorgehen, vorhergehen [3] Morgenstern [4] die Trommel [5] Licht, Schein [6] ankündigen [7] aufnehmen, annehmen.

CLXII. [1] Treu, gewogen [2] heilsam; gesund [3] helfen, dienen mit etwas [4] leihen [5] das Vertrauen [6] reich, vermögend [7] leicht [8] ansehnlich [9] Anweisung [10] ein Geschenk [11] auswürken, zu Wege bringen.

CLXIII. Na owych u [1] chełpliwey [2] ſtarożytności ſławnych Tryumfach pokazowano pospolicie wielkie ſkarby. ſrebro, złoto, perły i drogie kamienie: Prowadzono przy tym zwyciężone i [3] zhołdowane narody. O ſławnym Rzymſkim zwycięzcy Pompeiuſzu napiſał Appianus, że w ſamym złocie, na 20 Milionow, okrom pereł i drogich kamieni, przy ſwoim Tryumfie pokazował: a nawet i ſame pogańſkie [4] bałwany, nieść przed ſobą, w teyże [5] pompie kazał.

CLXIV. Iest w Macedonii gora Olimp tak wyſoka, że obłoki na niey nigdy nie bywaią, wiatru niemaſz, litery napiſawſzy ludzie na ziemi, w drugim roku znaleźli ie całe nie [1] rozwiane, tak [2] ſubtelne powietrze, że ptak [3] latać tam nie może, ani człowiek mògłby wytrwać, by z ſobą [4] gębkę wody pełną nie brał: deſzcze też nie bywaią.

CLXV. Ieszcze się taki nie urodził, coby wſzytkim w [1] procederach [2] dogodził. Szedł przez rynek Ateńſki podrożny człowiek z chłopcem, pędząc muła [3] iucznego przed ſobą; aż tu rozmaite [4] cenſury! rzekli iedni: Co za [5] proſtak, maiąc muła ſam pieszo chodzi! On to ſłyſząc,

CLXIII. [1] Ruhmredig [2] Alterthum, alte Zeiten [3] unters Joch bringen [4] ein Götze [5] das Gepränge.
CLXIV. [1] Verwehet [2] dünn [3] fliegen [4] ein Schwamm.
CLXV. [1] Das Verhalten, Verfahren [2] zu Gefallen thun [3] ein Packesel, Saumesel [4] Beurtheilung, Tadel [5] ein einfältiger Mensch.

ſłyſząc, wsiadł na muła; aż insi mowią: iaki rozum, ſam dośyć [6] silny, iedzie, a ſłabemu dziecięciu iść każe. Więc ow i dziecko przy sobie posadził; aż tu żarty: Patrzcie ieno! dwoie ludzi z ciężarem na iednym chudym mule! pewnie im w krotce uſtanie! zsiadſzy tedy [7] nieborak, wziął muła na ſwe ramiona, a [8] tłomoczek na chłopca włożył; aż tu gorſze po rynku śmiechy: Widzicie, co za ſzalony! onby miał na mule ieździć, a teraz muł iedzie na nim. I tak nikomu nie mogąc dogodzić; [9] zatknąwſzy uſzy, wolał iako tako [10] po ſwoiemu chodzić:

CLXVI. W pewnym miaſteczku nigdy nie widziano, a zatym nie znano raka. Wypadł ieden z [1] kobieli wędrownemu rybakowi: nalazło go [2] woytowskie dziecię, i nieoſtrożnie do uſt przyłożyło. Rak chłopca [3] nożycą za noſek: płacz! krzyk! lament! zbiegli się rodzice i sąsiedzi; nie wiedzieli długo co czynić; aż nayśmielſzy ieden, [4] uzbroiwſzy rękę [5] łosią rękawicą, [6] ledwie to ſtraſzne u nich [7] straszydło nie bez rany noſowey oderwał. Dopieroż sąd na [8] winowaycę: iedni na gałąź, drudzy pod

 miecz;

[6] ſtark, bey Kräften [7] armer Mann, unglücklicher Menſch [8] das Bündel [9] verſtopfen [10] nach ſeiner Weiſe.

CLXVI. [1] Der Kober [2] den Dorfſchulzen betreffend [3] die Scheere [4] bewaffnen [5] Elend-Thier [6] es fehlt nicht viel, daß —: faſt, beynahe [7] Ungeheuer [8] Miſſethäter, Verbrecher.

miecz; inni na ogień 9 dekretowali: (skazali, osądzili:) iednak 10 decydowała 11 większa liczba głosów, aby raka w bliskiey rzece utopić: i tak się stało.

CLXVII. Rzadko bywa między ludźmi 1 sekret tam, gdzie ma być. Wyrosły raz z iedney 2 mrowki skrzydła; rozumiała cale, że ptaszęciem została. Wyleci tedy z podziemney 3 iamy, (klausury,) wmięsza się między 4 słowiki, szczygły, czyżyki, 5 konopki: Krotko mowiąc, całe lato i iesień prześpiewa; aż tu na zimę źle: niemasz się gdzie pożywić. Powroci do iamy: zamknięto, 6 kołace, pytaią się, kto tam? iam to, mowi, ia siostra wasza; a gdzieś tak długo była? coś robiła? rzecze: latałam i śpiewałam z ptaszętami: odpowiedzą; śpiewałaś, 7 skaczże teraz! niemasz tu mieysca i 8 żywności dla ciebie! Znayduią się tacy i między rozumnemi ludźmi, ktorzy gdy co dla bliźnich uczynią: wnet lataią od ucha do ucha 9 wyśpiewuią dzieła swoie.

CLXVIII. Ieden zraniony palec wszystkiemu ciału 1 stękać każe. Zartowały w gęstym 2 boru drzewa, gdy się ogień w 3 bylu i 4 chwaście 5 zaiął.

9 verurtheilen 10 entscheiden 11 die Mehrheit der Stimmen.

CLXVII. 1 Geheimniß 2 Ameise 3 die Höhle, Loch 4 die Nachtigall 5 Hänfling 6 klopfen 7 springen 8 Nahrung 9 aussagen, offenbaren.

CLXVIII. 1 Klagen über etwas, seufzen; stöhnen 2 Wald; Fichtenwald 3 das Unkraut 4 Rohrgebüsch.

[5] zaiął. Dobrze tak! coż nam po tym [6] motłochu? pomknął się płomień do [7] chroſtu i [8] krzewiny; i to fraſzka! doſyć tego [9] drobiazgu. Wpadła [10] iskra między [11] sośnie i [12] iodły; [13] mnieyſza o to, nazbyt też tłuſte i [14] zmazane! [15] ogarnął na oſtatek ſrogi pożar cedry, cypryſy, dęby, [16] topole, [17] iesiony, żadnemu nie [18] folgował, dopiero źle: obrocił się żart w lament, śmiech w smutek, [19] dumna [20] wynioſłość poszła w popioł. Napiſały drzewom na ich popiołach taki Nadgrobek wiatry: nie cały las bez iednego drzewa, także też, nie zdrowe ciało z iednym członkiem niezdrowym.

CLXIX. Chciwość, ktorą miał Kardynał ieden, do [1] doſtąpienia Papiestwa, podała mu do [2] pozyskania onego ſpoſoby, dla tego często czynił się chorym, i aby tym lepiey uwierzono, chodził cale [3] skrzywiony, wiedząc, że zwyczayna Kardynałom [4] nayzgrzybialszym i nayſtarſzym korona papieska bywa [5] konferowana, i że naywiększa część takich tey doſtępuie godności. Po śmierci papieskiey Kardynałowie zgromadzili się w Watykanie, dla obierania papieża nowego, gdzie tenże Kardynał, ktorego rozu-

[5] Feuer faſſen, ſich entzünden [6] ſchlechtes Zeug [7] das Reis-Holz, Strauch [8] der Buſch [9] klein Zeug; Ausſchuß [10] der Funke [11] die Fichte [12] die Tanne [13] das iſt was Geringes [14] beſudelt, beſchmiert [15] umfaſſen, umfangen [16] Pappelbaum [17] Eſchenbaum [18] nachſehen, ſchonen [19] ſtolz [20] Ehrgeiz; Erhöhung.

CLXIX. [1] Erlangung [2] Gewinnung [3] gekrümmt [4] eisgrau, gebeugt vom Alter [5] ertheilen.

rozumieli być słabym, obranym był głową kościoła. W krotkim czasie potym, widziano go z wielkim podziwieniem, mocnym, wesołym i prosto chodzącym, co [6] pobudką było iednemu Prałatowi, z ktorym [7] poufale żył, pytać się go: zkąd to pochodzi, święty Oycze, że się nie [8] krzywicie od owego czasu, iakżeście zostali Papieżem? Dla tego odpowiedział Papież, będąc Kardynałem, chodziłem krzywo szukaiąc [9] kluczy S. Piotra, ktore iuż znalazłszy, więcey nie szukam.

CLXX. Wiedli prawo czas nie mały dwoie [1] szlachty, ieden ktory sprawiedliwszą miał, aby mogł mieć prętszą [2] odprawę, darował Sędziemu wielki [3] rydwan. [4] Przeciwnik iego obaczywszy to, darował sędziemu parę koni dobrych. [5] Rospieraiąc się prawem [6] skazał sędzia za onym, co mu konie darował. On co mu Rydwan dał, rzecze Sędziemu: Panie sędzio, źleście moy rydwan nakierowali; rzecze Sędzia: nie dziwuy się, konie go nakierowali, iak konie ciągnęli, tak rydwan musiał iść. Pospolita [7] przypowieść, kto lepiey nasmaruie, temu nie [8] skrzypi. — Panie Sędzio! pomniy na [9] mary, nie sądź za dary.

CLXXI.

[6] veranlassen, Bewegungs-Grund seyn [7] auf eine vertraute Art [8] krumm gehen, sich krümmen [9] der Schlüssel.

CLXX. [1] Edelleute [2] Abfertigung [3] eine Landkutsche [4] Gegner, Widerpart [5] processiren, rechten [6] einen frey sprechen [7] Sprichwort [8] knarren, knirren [9] Todtenbahre.

CLXXI. Wdzięczność w małey liczbie tryumfuie; niewdzięczność w naywiękſzey ¹ szwankuie. Dziwowała się Grecya niewdzięczności Bazyliuſza Macedona, ktory od ² rozbeſtwionego lelenia na łowach, za ³ pas rogami porwany, niby na haku wiſząc, pewney ⁴ zguby czekał. Poſtrzegł to życzliwy dworzanin, i mieczem pas ⁵ przeciąwſzy, Ceſarza zachował. Iakież wziął ⁶ odwdzięczenie? Kazał mu okrutnik łeb uciąć; świadczy Cedrenus; pod pretekſtem ⁷ pozorney racyi, że na Monarchę miecza dobył.

CLXXII. Było raz dwoch ¹ kalekow: ślepy i kulawy. ² Chromy wiſząc na ramionach ślepaka, obaczył na drodze włoski orzech, i dał mu znać o nim. Ow schyliwſzy się ³ namacał i podiął. Dopieroż tu ſprzeczka, kto miał być orzecha posiadaczem? (posiadcą?) ślepy mowił: do mnie należy, bom ia pierwey wziął w rękę: chromy mowił, do mnie, bom ia pierwey obaczył: byłby ſpor długi o tym, gdyby ich Pan Sędzia ⁴ mimo idący nie ⁵ pogodził? Iakże? oto tak. Zrozumiawſzy, rzekł do nich: ⁶ upominanie się z obu ſtron ſłuſzne; trzeba koniecznie

rowny

CLXXI. ¹ Straucheln, taumeln; Nachtheil leiden ² wild, ſcheu geworden ³ Gürtel, Binde um den Leib ⁴ Untergang, Verderben ⁵ durchhauen ⁶ Vergeltung, Erkenntlichkeit ⁷ ſcheinbar.

CLXXII. ¹ Gebrechlicher, ein Krüpel ² hinkend, lahm ³ fühlen ⁴ vorbey ⁵ verſöhnen, vergleichen ⁶ Anforderung.

rowny podział uczynić. To powiedziawszy 7 rozłupał orzech, sam 8 iądro ziadł, a kalectwu rownusieńkie łupiny oddał.

CLXXIII. 1 Dobra zdrada naylepszey rowna się 2 szczerości: stało to się w krolestwie Francuskim: Przybiegł Kuryer; 3 szepnął w ucho Flaminy pod czas weselnego tańca: Hypias małżonek Was Pani w batalii zabity zginął: ażci ona wziąwszy go do Gabinetu, rzecze: moy kochany proszę cię, cicho teraz o tym; nie 4 ogłaszay przed ludźmi, aż się wesele skończy. Po trzech dniach 5 naskakawszy się, 6 naszalawszy się, dała posłańcowi publiczną o śmierci mężowey audyencyą: dopieroż w płacz! w narzekanie, rwie 7 warkocze, łbem o 8 ścianę biie, 9 omdlewa! 10 Co żywo do Apteczki, do 11 serdecznych wodek. Azaż nie 12 sztuczna afektow odmiana.

CLXXIV. Iako bez 1 tchnienia, tak też bez wzdychania trudno żyć na świecie. Nie tylko przy 2 rolniczey strawie, przy 3 ościstyh borysach, przy twardych 4 sucharach, przy 5 okopconych wędzonkach; lecz i przy Pańskich stołach, ban-

7 aufhalten 8 der Kern.

CLXXIII. 1 Redlich, gut, wohl gemeynt 2 Aufrichtigkeit 3 zischeln 4 ruchtbar machen 5 satt springen 6 rasen 7 der Haarzopf 8 die Wand 9 in Ohnmacht fallen 10 alles, was nur lebt 11 herzstärkendes Wasser 12 künstlich.

CLXXIV. 1 Das Athmen 2 Landmanns-Kost 3 stachlichtes grobes Brod 4 gedörrtes Brod 5 beschmauchtes geräuchertes Fleisch.

bankietach, 6 kolacyach, ſerdeczne z pierśi wypadaią szturmy, przed połmiſkową parą 7 kurzą się z ust wzdychania. Nie darmo przed 8 Maieſtatami Krolòw Cypryiſkich srebrolite wieſzano gołąbki wonnym 9 nadziewane balſamem, z tym napiſem: Kto wleciał na wyſoki ſtopień 10 doſtoyności, nie zawſze iak ſłowik, albo kanarek weſoło wyśpiewuie, częstokroć z 11 ięczącą 12 stęka gołębicą.

CLXXV. Kiedy Rzymſki Monarcha i 1 zwycięźca *Titus Veſpasianus*, kroleſtwo żydowſkie i miaſto Ierozolimſkie całe 2 zruinowawſzy, z tryumfem do Rzymu wieźdźał, między inſzemi 3 zwycięſkiemi znakami, iako Rzymſcy Hyſtorycy 4 wſpominaią, niesiono przed nim drzewo balſamowe, ktore się w Paleſtynie rodzi, a w Rzymie ieszcze go nie widziano; Co było znakiem zwycięstwa i ſławy bardzo wielkiey.

CLXXVI. Powiadaią, że tak dzikie małpy 1 łowią: przyniesie iaki 2 łowczy 3 świeże ſzafianowe boty do laſu, i ſtanąwszy pod drzewem, w owe się boty 4 obuwa, i mocno ie rzemykami podwięzuie, a potym boty i podwiązki 5 zoſtawiwszy, na ſtronę odchodzi: widząc to na drzewie

6 ein Schmaus; die Collation 7 häufig kommen; it. dampfen, rauchen 8 der Thron 9 gefüllt 10 Ehre, Würde; sich auf eine hohe Ehren-Stufe schwingen 11 girrend 12 klagen.

CLXXV. 1 Ueberwinder, Sieger 2 zerstöhren 3 ein Siegs-Zeichen 4 erwähnen, melden.

CLXXVI. 1 Fangen 2 ein Jäger 3 neu, frisch 4 anziehen, Schuhe oder Stiefeln 5 lassen, hinterlassen.

wie siedząca małpa, bieży co prędzey do owego zostawionego [6] obuwia, ciągnie ie też na nogi, i obuwszy, podwiązkami mocno zwięzuie: wypada zatym [7] zataiony myśliwiec, i w botach ludzkich uwięzioną chwyta abo zabiia małpę.

CLXXVII. Starożytni u Pogaństwa mędrcy, płakać przy ludzkim narodzeniu, a [1] weselić się przy śmierci nauczali i [2] rozkazowali, tę tego przyczynę dawali, mowiąc: że człowiek na pracę się, nędzę i wszelkie [3] utrapienie rodzi, idzie za tym, że początek życia iego, [4] rzewno ma być opłakany. Ze zaś umieraiąc, po pracy i utrapieniu ma odpoczynek, słusznie się z tak szczęśliwego [5] dokończenia [6] cieszyć i weselić trzeba.

CLXXVIII. Polak ieden iechawszy na naukę do Włoch, nie był tam ieno przez lato, a na zimę przyiechał zaś do domu: Kiedy go Ociec pytał, czemu tak rychło przyiechał? powiedział, że mię tam przez wszystko lato trawą karmiono, tak żem się bał, żeby mi w zimie siana nie dawano: daiąc znać, że mu się sałata włoska nie podobała.

CLXXIX. [1] Liszka nie widziawszy nigdy w życiu Lwa, [2] zeszła się z nim trefunkiem; tak się [3] zalękła tym [4] spotkaniem się, że ledwie nie umarła

[6] Anzug [7] versteckt [8] stecken geblieben, gefesselt.
CLXXVII. [1] Sich freuen [2] verordnen, befehlen [3] Kummer [4] bitterlich [5] Vollendung [6] sich trösten.
CLXXIX. [1] Fuchs [2] einem begegnen [3] erschrecken [4] Begegnung.

umarła z boiaźni. [5] Zobaczyła go raz drugi, i w wielkim ieszcze zostawała [6] strachu, lecz strach ten nie [7] wprawił ią w niebeśpieczeństwo śmierci; a postrzegszy go raz trzeci, żadney w sobie nie [8] uczuła boiźni, owszem zaczęła z nim mowić i [9] rozmawiać, z wszelką, iako tylko być może, [10] poduffałością. [11] Sens moralny. Rzeczy które się nam przy początku swoim zdaią bardzo trudne, za czasem staią się łatwemi.

CLXXX. Wiele osób [1] uchodzi za wielkich ludzi; lecz iak tylko przez nieszczęśliwy iaki dla nich przypadek pokaże się ich [2] nieumieiętność, [3] przychodzą na pośmiewisko. Oczym następuiąca bayka. Osieł [4] przyodziawszy się skorą Lwa, poszedł w pole dla [5] rozrywki; za naywiększą maiąc [6] roskosz, napełniać boiaźnią wszystkie bestye. Postrzegłszy liszkę, poszedł na przeciw niey; lecz nieszczęściem iego liszka usłyszawszy go [7] ryczącego, rzekła: [8] przyznam ci się, żebym ciebie się była bardzo zlękła, gdybym była nie usłyszała twoiego głosu.

CLXXXI. Wielu iest takich, ktorzy obiecuią i mowić i czynić wiele, a z tym wszystkim, ani tego,

[5] sehen [6] Furcht [7] einen der Todes-Gefahr aussetzen [8] empfinden [9] sich unterhalten [10] Vertraulichkeit [11] die Sittenlehre.

CLXXX. [1] Angesehen, gehalten werden [2] Unwissenheit [3] ins Gelächter kommen [4] sich bedenken [5] Ergötzlichkeit, Zeitvertreib [6] Vergnügen [7] schreyen [8] gestehen.

tego, ani owego nie czynią. — Wilk [1] chodząc za pożywieniem, przechodził trefunkiem około iednego domoſtwa, w ktòrym ſłyſzał dziecko małe płaczące ze wſzyſtkich sił, i Babę mòwiącą: Czegòż to tak płaczeſz? Ieżeli nie poprzeſtaniesz tego płaczu, dam cię zaraz [2] zieść Wilkowi. Wilk [3] po prostu uwierzył, że Baba mowiła to [4] prawdziwie, zbliżył się ku drzwiom, a czekaiąc długi czas z niewymòwną cierpliwośćią, na koniec uſłyſzał, że Baba mowiła, [5] głaſkaiąc małe to dziecię, iuż nie płaczące: Ieżeli tu teraz wilk przyidzie, zabiiemy go tym [6] rożnem. Wilk wſzyſtko to ſłyſzący, [7] uciekł boiąc się, ażeby nie był zabity: mowił zaś ſam w ſobie: w domu tym nie można być beſpiecznym; gdyż co inſzego [8] przed się biorą, a co inſzego chcą [9] wykonać.

CLXXXII. Pomnieyſzey fortuny ludzie [1] gubią się, gdy [2] usiłuią [3] wyrownać wielkich Panòw i [4] ich naśladować. — Żaba uyrzawſzy wołu na łące, [5] ſpodziewała się wyròwnać go w wielkośći, [6] nadąwſzy [7] rugowatość ſwey ſkòry. Usiłowała więc wſzelkiemi siłami [8] dokazać tego, i pytała się ſwoich [9] towarzyſzek, ieże-

CLXXXI. [1] Auf Raub ausgehen, Nahrung ſuchen [2] auffreſſen [3] ganz gewiß, ſchlecht weg [4] im Ernſt; wahrlich [5] ſtreicheln, liebkoſen [6] der Bratſpieß [7] davon laufen [8] ſich vornehmen [9] thun, vollführen

CLXXXII. [1] Sich ruiniren [2] ſich beſtreben [3] gleich kommen [4] nachmachen, nachahmen [5] ſich einbilden; hoffen [6] aufblaſen [7] die Runzeln an ſeinem Fell [8] ins Werk richten [9] Camerad; Gefährtinn.

ieżeliby była tak [10] gruba, iak wòł: Odpowiedziały iey, że nie; Odpowiedź ta była przyczyną, że większe ieszcze w tey mierze [11] czyniła usiłowania, po których spytała się [12] podobnież, i też którą pierwey odebrała opowiedź: tu [13] rozpękła się natychmiast od gniewu i [14] żalu.

CLXXXIII. Posłuszeństwo Rodzicom iest zawsze z pożytkiem dla dzieci. — Uczy nas tego owa bayka. Koza idąc [1] paść się, zostawiła swoie [2] koźlątko w [3] owczarni; Zamknąwszy dobrze drzwi, i [4] zaleciwszy mu, ażeby nikomu, prócz iey samey nie otwierało. Wilk [5] ukrywaiący się około obory usłyszał to; i gdy odeszła, przyszedł ku drzwiom, [6] zakołatał, i zaczął [7] beczeć iak koza, rozkazuiąc koźlęciu ażeby otworzyło. To poznaiąc [8] oszukanie, rzekło mu: prawda iest, że beczysz tak, iak moia matka, lecz widzę dobrze przez [9] szparę we drzwiach, że nią nie iesteś.

CLXXXIV. Wrona usiadszy dnia iednego na [1] grzbiecie Owieczki, [2] dziubała ią, [3] wyrywała iey wełnę, i [4] krakała ze wszystkich sił swoich. Owieczka [5] przynaglona boleścią, którą ztąd czuła, rzekła do niey: ah! gdybyś to czyniła

 ze

[10] dick [11] die Kräfte anspannen [12] auf gleiche Art [13] zerbersten [14] Verdruß, Unwillen.

CLXXXIII. [1] Weiden [2] Böcklein [3] der Schaafstall [4] empfehlen [5] sich versteckt halten [6] anklopfen [7] blöcken [8] Betrüger n, Betrug [9] die Ritze.

CLXXXIV. [1] Der Rücken [2] hacken [3] ausrauffen [4] krähen [5] genöthiget.

ze pſem, co zemną czyniſz, nie [6] uſzłoby ci to bez kary. Nie miey mię za tak głupią, odpowie iey śmieiąc się Wrona, wiem ia dobrze co czynię; kocham okrutnych, a [7] nienawidzę [8] łaſkawych. Sens moralny. Ludzie [9] powolni i [10] spokoyni częściey bywaią źle traktowani, aniżeli oſoby [11] popędliwe i okrutne.

CLXXXV. Ieleń [1] pozwał dnia iednego Owieczkę przed sąd Wilka, dla [2] przymuſzenia iey do zapłacenia ſobie [3] korca zboża, który [4] mienił że mu była winna. Owieczka pewna będąc o ſwoiey niewinności, [5] przyznała się do długu widząc Wilka, i prosiła o [6] wyznaczenie terminu w którym miała go oddać. Gdy czas ów [7] upłynął, Ieleń [8] dopominał się zapłaty; lecz Owieczka nie widząc [9] przytomnego swego nieprzyiaciela, [10] zaparła się długu, i rzekła mu: że ieżeli obiecała mu zapłacić, to iedynie dla tego uczyniła, iż bała się, ażeby iey wilk nie pożarł, [11] przydaiąc, że niemaſz [12] obligacyi dotrzymać tego, co się [13] przyrzecze z [14] przymuſu.

CLXXXVI.

[6] es würde dir nicht ſo ungeſtraft hingehen [7] haſſen [8] ſanftmüthig; gütig [9] ſtill, willfährig [10] friedfertig [11] gewaltſam, ungeſtüm.

CLXXXV. [1] Fordern vors Gericht [2] zwingen [3] Scheffel [4] ſagen, erzählen [5] ſich zu etwas bekennen [6] Beſtimmung, Auszeichnung [7] verfließen [8] von einem etwas fordern; upominać się [9] anweſend [10] läugnen [11] hinzufügen [12] nicht verbunden ſeyn [13] verſprechen zuſagen [14] Zwang.

CLXXXVI. Cudze nieszczęście powinno nas nauczyć, ażebyśmy żadnych [1] zatargów nie mieli z naymożnieyszemi. — Lew, Osieł i Liszka poszli dnia iednego na [2] polowanie. Dziwnie im pod czas tey rozrywki [3] sprzyiało szczęście. Zchwytawszy wiele [4] zwierzyny, Lew rozkazał Osłowi podzielić ią na części. Osieł [5] po prostu rozdzielił ią na trzy rowne części. Lew o to [6] rozgniewany rzuca się na Osła i [7] rozrywa go na sztuki; potym [8] zleca tę sprawę Liszce, ażeby z zwierzyny od nich [9] upolowaney uczyniła podział. Liszka [10] frant z natury, i [11] nauczona cudzym nieszczęściem, rozdzieliła zwierzynę; lecz część dla Lwa [12] wyznaczona była bardzo wielka, a dla niey bardzo mała. Lew, widząc to, zdziwił się mocno, i spytał, ktoby iey nauczył tak dobrze dzielić? Liszka [13] wskazuiąc na Osła zabitego odpowiedziała: [14] okropny przypadak nieszczęśliwego tego Osła.

CLXXXVII. Wilk postrzegłszy [1] Baranka idącego w kompanii z kozłem, rzekł: dla czegóż to opuściłes ukochaną twoią matkę, ażebyś szedł za tym [2] śmierdzącym [3] capem? Wròć się, wròć się, moie [4] pieścidełko, do twoiey

 matki,

CLXXXVI. [1] Händel, Zank [2] auf die Jagd [3] günstig seyn [4] Wildpret [5] aufrichtig [6] ergrimmt [7] zerreissen [8] auftragen [9] auf der Jagd gefangen [10] listiger Vogel; Schlauer [11] mit des andern Schaden klug geworden [12] ausgezeichnet [13] zeigen [14] gräulich

CLXXXVII. [1] Das Lamm [2] stinkend [3] Bock, Widder, kap cap po sobie, sie kriegten einander bey die Köpfe [4] Engelchen, Schätzchen.

matki, ktòra ma pełne piersi mleka, możesz ie ssać do woli. Mòwił to, rozumieiąc, że Baranek [5] odłączy się od kozła, a tym sposobem mògłby z niego był dobry mieć bankiet. Ale baranek odpowiedział mu matka moia dała mię [6] pod straż kozłowi; przeto chcę iey być posłusznym; wiem albowiem że mię kocha: lecz mamże tobie być posłusznym i wierzyć temu wszystkiemu co mowisz? wiem dobrze, że [7] iedwabnemi twoiemi słòwkami chciałbyś mię oddalić od mego [8] stròża, ażebyś mię pożarł. — S. M. Nie zawsze potrzeba wierzyć pięknym słowom ludzkim; bo częstokroć [9] omylne są, i do tego iedynie [10] ściągaią, ażeby [11] zdradziły tych; do ktòrych są wymòwione.

CLXXXVIII. Chłop złapał dnia iednego w swoie [1] sidła wiele [2] Żòrawiòw i Gęsi, ktòre [3] wnęciły się były w iego zboża, między ktòremi [4] zaplątał się także był i [5] Bocian, ktòry upraszał go pokornie o wolność, i [6] przekładaiąc mu, że nie był ani Gęsią, ani Żòrawiem, lecz nędzną i niewinną ptaszyną; a nad to naylepszą ze wszystkich: pròcz tego przydał, wielkie mam staranie o starey moiey matce, i [7] żywię z taką, z iaką tylko mogę [8] usilnością. Nie dbam

[5] sich trennen [6] zur Aufsicht [7] Schmeichel-Worte, glatte Worte [8] der Wächter [9] betrügerisch [10] zielen wohin [11] betrügen; verrathen.

CLXXXVIII. [1] Das Netz [2] der Kranich [3] sich anlocken lassen [4] sich einmengen [5] Storch [6] vorstellen [7] ernähren [8] Darsetzung der Kräfte, Bemühung.

dbam nic na to wſzyſtko, odpowiedział Chłop, ponieważ zchwytałem cię razem z innemi ptakami, które mi poczyniły ſzkodę, umieray także razem z innemi. S. M. Z ſamemi tylko poczciwemi ludźmi 9 przeſtawać należy; częstokroć albowiem niewinni giną iedynie dla tego, że znayduią się pomiędzy niepoczciwemi.

CLXXXIX. Kot bardzo 1 zgłodniały 2 rzucił się na 3 Koguta, i trzymał go 4 arcy ściśle, w 5 intencyi ziedzenia go; lecz że radby był uſprawiedliwić ſwóy poſtępek; ieſteś, rzekł do niego, ptak bardzo nieſpokoyny, i wſzyſtkim 6 nieznośny, śpiewaſz po całych nocach, i nie dopuſzczaſz spać sąsiadom. Czynię to, odpowiedział Kogut, nie dla ich 7 przeſzkody, lecz dla pożytku, i żebym ich 8 wezwał do pracy, dla tego ich 9 budzę. 10 Racye te tylko były pozorem, (pretekſtem) rzecze kot; lecz umieram od głodu, potrzeba mi ieść. To mówiąc, rzuca się na Koguta i 11 zaduſza go.

CXC. Dnia iednego 1 uſkarżała się Owieczka przed Paſtuchem, i mowiła, że się z nią źle obchodził: że z rana 2 doił ią, a w wieczor 3 ſtrzygł, 4 odzieraiąc ią z wełny, i że tym ieszcze nie kontentuiąc się, zabiiał maleńkie iey

 5 ia-

9 umgehen.

CLXXXIX. 1 Verhungert 2 einen packen 3 Hahn 4 ſehr feſt 5 Meynung, Wille 6 unerträglich 7 Beſchwerlichkeit 8 ruffen 9 wecken 10 Grund, Urſache 11 erwürgen.

CXC. 1 Sich beklagen gegen einen 2 abmelken 3 abſcheeren 4 berauben.

[5] jagniątka. Paſtuch odpowiedział iey na to; nie tylko mam moc odebrać ci mleko i wełnę, i zabiiać twoie dzieci, lecz nad to, ieżeli mię będzieſz przyprowadzała do gniewu, zaſłać cię do [6] iatek; i gorzey poſtąpię z tobą, ieżeli zechcę, zoſtawię cię bowiem na pokarm wilkom i pſom: tu natychmiaſt biedna Owieczka [7] zamilkła. S. M. Nie przynależy [8] ſzemrać gdy nas Bòg [9] ogołaca z tego co mamy; ieſt wſzyſtkiego Panem, nie powinniśmy przeto nań [10] uſkarżać się!

CXCI. Lew Kròl zwierząt ziemſkich, miał [1] niegdyś woynę z ptaſtwem. Dnia tego, ktòrego miano [2] odprawić batalią, uſzykował wſzyſtkie ſwoie zwierzęta iako ſwoich żołnierzy, w porządku do [4] ſprawy, ktòre widząc Oſła i Zaiąca między sobą, ſpytały Lwa, coby z niemi miał czynić, ponieważ nie byli [5] ſpoſobni do ſłużenia mu na woynię, ani do [6] woiowania przeciwko ptaſtwu. Lew [7] zadoſyć im czyniąc, odpowiedział: że Osieł [8] rykiem ſwoim miał ſłużyć za Trębacza, co ich [9] zachęcać miało do [10] potyczki; [11] co się tycze zaiąca, [12] przydał, ponieważ ieſt [13] przedziwnie [14] chybki, (chyży) będzie

[5] junges Lamm [6] Schlachtbank; Fleiſchbank [7] ſtill ſchweigen, verſtummen [8] murren [9] berauben [10] ſich beſchweren, beklagen.

CXCI. [1] Einſtens [2] eine Schlacht liefern [3] ſtellen, richten [4] Schlacht [5] geſchickt [6] ſtreiten [7] um ſie zu befriedigen [8] das Geſchrey [9] anfriſchen [10] Streit [11] was anbelanget [12] fuhr er fort [13] überaus [14] flink.

będzie mi służył za Kuryera. S. M. Niemaſz człowieka, chociażby też był [15] naylichſzym, ktòryby nie mògł do czego [16] się przydać.

CXCII. Pewny podròżny [1] strudzony [2] niezmiernie drogą, [3] ślub uczynił Merkuryuſzowi, obiecuiąc mu [4] ofiarować połowę tego wſzyſtkiego, cokolwiekby w drodze ſwoiey znalazł, byleby mu pokazał się łaſkawym, i dał mu ſzczęśliwie zakończyć podròż. W kròtce znayduie na drodze ſwoiey [5] worek pełny [6] daktylòw i [7] migdałòw, [8] zdiął (podnioſł) worek, i ziadł wſzyſtkie w nim [9] zawieraiące się owoce: żeby się zaś nieiakim ſpoſobem [10] uiścił był w ſwoim ślubie, ofiarował Merkuryuſzowi wſzyſtki [11] peſtki z daktylòw, i wſzyſtkie z migdałòw ſkorupy; przydaiąc: że się bardzo ſprawiedliwie dzielił z Merkuryuſzem, ponieważ dawał mu i [12] śrzòdek i [13] powierzchowność tego, co był znalazł. S. M. [14] Łakomcy, ani Bogòw, ani ludzi w godnym nie maią [15] poſzanowaniu; złoto iest ich naypierwſzym bòſtwem, ktòrego, żeby iak naywięcey nabyć mogli, [16] oddaią na zgubę i honor i [17] ſumnienie.

[15] elend, ſchlecht [16] taugen, dienlich ſeyn.

CXCII. [1] Ermůden [2] åuſſerſt, überaus ſehr [3] angeloben, verſprechen [4] darbieten [5] Såckchen [6] Dattel [7] Mandel [8] nehmen, aufheben [9] in ſich ſchließen, in ſich faſſen [10] ſein Verſprechen halten, ſelbigem ein Genůge leiſten [11] Stein [12] das Innwendige, die Mitte [13] das Auswendige [14] ein Geitzhals [15] Hochachtung; einen reſpectiren [16] aufopfern [17] das Gewiſſen.

CXCIII. Pies położywszy się na [1] kupie siana, [2] roziadł się, i zaczął pokazywać zęby wołowi [3] zbliżaiącemu się, ażeby się [4] pożywił. Bydlątko to widząc tę iego [5] dzikość, i ten [6] sprzeciwiaiący się rozumowi gniew, zawołało nie bez [7] wewnętrznego [8] poruszenia: musisz być [9] arcy niepoczciwym i obrzydłym zwierzęciem, kiedy mi nie dozwalasz ieść siana, ktòrego sam ieść nie możesz. S. M. [10] Zazdrośni, ani sami są szczęśliwemi, ani mogą zcierpieć, ażeby inni zostawali w szczęściu.

CXCIV. Stara małpa widząc pieska kość [1] gryzącego, postanowiła [2] zażartować z niego podług swego zwyczaiu, i kość mu tę porwać. W tym będąc [3] zamyśle, przystąpiła do niego, zaczęła z nim igrać dla [4] zabawienia go, i sprawienia, ażeby kość wypuścił. Pies nie dał się wprowadzić w [5] łapkę, ktòrą na niego [6] zastawiała; [7] warcząc na nią, nie przestawał gryść swoiey kości, nie uważaiąc na iey [8] pochlebstwa; ta iednak trwaiąc statecznie w swoim [9] przedsięwzięciu, tyle zażyła sposobòw, iż na ostatek odebrała Psu gwałtem to, czego nie mogła

CXCIII. [1] Haufen; kopa siana, Heuschober [2] ergeimmen [3] sich nähern [4] sich nähren [5] Wildheit, Grausamkeit [6] unsinnig, unvernünftig; dem Verstande zuwieder seyn [7] innerlich [8] Gemüths-Unruhe [9] erzböse [10] neidisch.

CXCIV. [1] Nagen [2] spaßen, scherzen [3] Vorsatz, Vorhaben [4] verweilen, beschäftigen [5] die Falle [6] stellen, aufstellen [7] gnorren [8] Schmeicheley [9] Vorhaben, Unternehmen.

gła ogebrać swoią [10] sprawnośćią. S. M. [11] Oszuści tyle zażywaią [12] sztuk, że się ich [13] zdrad [14] ustrzec żadnym sposobem nie można.

CXCV. Ptastwo zgromadziwszy się dla obrania sobie Krola, obrociło oczy swoie na Pawia, rozumieiąc że był [1] zdolny do rządzenia niemi, dla piękności piòr swoich; sama tylko [2] Sroka sprzeciwiała się temu, i [3] na oko pokazowała z wielką [4] żywośćią, że sama tylko piękność piòrek [5] omamiała całe [6] zgromadzenie, z ktòrych iak tylkoby był [7] wyskubany, nie miałby nic w sobie, czymby sobie mògł zasłużyć na ten honor; ponieważ ani sił, ani [8] odwagi, na danie [9] odporu nieprzyiaciołom ich nie miał w sobie. S. M. Nie ieden często oszukał się fałszywą powierzchowną [10] pozornośćią.

CXCVI. Małpa, chcąc ieść kasztany, ktore widziała [1] pieczące się pod [2] żarem, niewiedziała coby miała czynić dla wyięcia ich. Postanowiła na ostatek po wielu [3] uwagach wziąść za [4] łapę kota, i [5] wygrzebywać ie nią, nie [6] wzruszaiąc się bynaymniey [7] wrzaskiem nędzne-

[10] Geschicklichkeit [11] Betrüger [12] der Rank, List [13] Tücke, Verrätherey [14] sich vor etwas in Acht nehmen, etwas vermeiden.

CXCV. [1] Fähig [2] die Elster [3] vor Augen legen, darthun [4] Eifer, Feuer des Gemüths [5] blenden [6] Versammlung [7] ausrupfen [8] Herz, Kühnheit [9] Widerstand [10] Ansehen, Schein.

CXCVI. [1] Braten [2] die Gluth, glühende Kohle [3] Ueberlegung [4] die Pfote [5] herausscharren [6] gerührt werden [7] Geschrey.

dznego tego zwierzęcia, i oto tylko, ftaraiąc się, ażeby fwoie ukontentowała [8] żądze. S. M. Możni Panowie ofiaruią wfzyftko dla nafycenia fwoich [9] chuci.

CXCVII. Koguty, zobaczywfzy na [1] dziedzińcu [2] świeżo wpufzczoną kuropatwę, z taką [3] zaiadłością [4] dziubać ią poczęły, że w oftatniey zoftawała [5] rozpaczy. W nieiaki czas potym, [6] zwadziły się fame z fobą, i tak się [7] zażarły ieden przeciwko drugiemu, że się krwią fwoią [8] zbroczyły. Woyna ta domowa pociefzyła cokolwiek kuropatwę, gdy widziała, że Koguty te nie z większą były ludzkością ku fobie, razem z fobą będąc [9] wychowane, iak ku niey, która była [10] obcą. S. M. Nie potrzeba fpodziewać się [11] uczciwości i ludzkości po grubiianach.

CXCVIII. Szczur mieyfki nawiedził Szczura [1] wieyfkiego, iako dawnego fwoiego przyiaciela, który go famemi tylko uczęstował [2] leguminami. Po bankiecie [3] pożegnał się z fwoim gospodarzem. który obiecał mu oddać wizytę. [4] Ufkutecznił fwoię obietnicę. Przyięty był z wielką [5] wfpaniałością. Lecz przez niefzczęśliwość

[8] Begierde, Luſt [9] groſſe Begierde.
CXCVII. [1] Hofplatz [2] neu, unlängſt [3] Verbitterung, Grimm [4] picken, mit dem Schnabel hacken [5] Verzweifelung [6] in einen Zank gerathen [7] ergrimmen wider einen, grimmig anfallen [8] ſich mit Blut beſudeln [9] erzogen [10] fremd [11] Höflichkeit; Ehrbarkeit.
CXCVIII. [1] Dorf-Ratze [2] Hülſenfrucht [3] von einander Abſchied nehmen [4] erfüllen [5] Pracht, Herrlichkeit.

wość [6] przerywali ich [7] biesiadę służący przechodzący się ustawicznie, ktòrzy taką w Szczurze wieyskim sprawili boiaźń, iż [8] przymuszony był powiedzieć Szczurowi mieyskiemu. Prawdziwie ci mowię, moy kumie, że bardziey mi się podoba moie ubòstwo bez boiaźni, aniżeli twoie bogactwa złączone z [9] troskami i [10] niebespieczeństwy. S. M. Zycie prywatne iest dla człowieka, i szczęśliwsze i spokoynieysze, niżeli to, ktòre bywa przymuszony prowadzić w [11] zgiełku i w [12] zakrętach u Dworu.

CXCIX. Chłopek miał wołu, ktòrym ustawicznie pracował, i krowę, ktorą [1] tuczyć za wielką miał roskosz. [2] Zuchwałe to bydlątko [3] naśmiewało się z nędznego wołu, że tak był chudym, i tak ciężko pracował. Lecz w nieiaki czas potym, gdy ta nędznica [4] stłuściała, chłopek zaprowadził ią do [5] iatek, i dał wołowi okazyą do [6] wyrzucenia iey na oczy, że tłustość iey i dobra [7] tusza, ktòre ią przedtym czyniły zuchwałą, były przyczyną iey śmierci. S. M. Ci, ktòrzy w [8] pomyślnościach swoich [9] szydzą z innych, nie znayduią takich, ktòrzyby ich w [10] ucisłkach pocieszyć usiłowali.

CC.

[6] stöhren, unterbrechen [7] Gastmahl, Schmaus [8] gezwungen [9] Sorge, Gram [10] Gefahr [11] das Getümmel [12] Unruhe, Verwirrung.

CXCIX. [1] Mästen [2] übermüthig [3] auslachen, verspotten [4] fett werden [5] Fleischbank [6] einem etwas unter die Augen sagen [7] Leibes-Beschaffenheit [8] Glück Wohlergehen [9] spotten [10] Bedrängniß, Unglück.

CC. [1] Kawka [2] nadęta pychą, [3] zdięła pawie piorka, i przybrała się niemi. [4] Chełpiąc się potym, i [5] szczycąc tą nową ozdobą, poczęła pogardzać innemi kawkami, ktore nawet [6] porzuciła, dla [7] przyłączenia, się do [8] stada pawiow, ci [9] oskubali ią natychmiast z przyprawionych piòrek. Nędzne to zwierzątko [10] trapiąc się nieszczęśliwym swoim [11] losem, powrociło się do innych kawek; lecz te odpędziły ią od siebie z wielką [12] gwałtownością: a tak w iednym czasie wzgardzoną się widziała od innych ptakòw, i odrzuconą od swego własnego rodzaiu. S. M. Gdy kto wzgardza swoiemi ròwnemi, i wynosi się wyżey, niźli iego [13] wyciąga godność, [14] zaciąga na siebie wzgardę.

CCI. Człowiek pewny kupiwszy sobie Murzyna, mniemał, że się on stał czarnym, przez [1] niedbalstwo pierwszego swoiego Pana; przeto przyprowadziwszy go do swoiego domu, zaczął go [2] myć z wielką pilnością i [3] usilnością, nie [4] oszczędzaiąc ani pracy, ani kosztu, dla iego wybielenia, i na odięcie z twarzy iego tey czarności, ktòrey nie miał za naturalną. Wszystkie iego [5] starania były [6] bezskuteczne, Murzyn został

CC. [1] Dohle [2] aufgeblasen [3] aufheben, zusammen sammlen [4] prahlen [5] sich einer Sache rühmen [6] abstehen, verlassen [7] sich mit einem verbinden [8] die Heerde [9] berupfen [10] sich grämen, betrüben [11] Schicksal [12] Gewalt [13] erfordern [14] sich zuziehen.

CCI. [1] Nachläßigkeit [2] waschen [3] Mühe [4] sparen; it. oszcządam [5] Bemühung [6] unnütz, unwirksam.

ſtał czarnym tak iak zawſze. Lecz dla [7] mąk tych, które mu, myiąc go, [8] zadawano, w padł w chorobę. S. M. Natura i obyczaie nigdy się nie odmieniaią. Niepodobna rzecz iest, ażeby rak chodził proſto.

CCII. Wilk gonił z [1] zaiadłością Owieczkę uciekaiącą z wielką [2] chybkością. Nie mogłaby iednak była [3] uniknąć iego zębów, gdyby była nie uciekła do kaplicy, w ktorey znalazła drzwi otworzone. Wilk rozgniewany, że mu się [4] łup iego nie [5] udał, tak mało miał [6] roſtropności, że z nią razem wbiegł do Kaplicy. Drzwi zamknęły się natychmiaſt, [7] tak dalece, że i Wilk i Owieczka poglądali iedno na drugie, nic do siebie nie mówiąc. Owieczka dla boiaźni Wilka, a wilk dla [8] wſtydu, że się ſam tak [9] nieroſtropnie w [10] sidła uwikłał. S. M. Sprawiaią częstokroć Nieba, że ci, ktorzy pragną [11] zgubić ſwego bliźniego, [12] ściągaią na siebie ſamych [13] zgubę.

CCIII. Dway ludzie, śmiertelną ku ſobie nienawiścią [1] pałaiący, na iednymże okręcie odprawiali podróż. Ieden zawſze siedział na [2] przo-

[7] Marter [8] anthun, anrichten.
CCII. [1] Grimm, Wuth [2] Behendigkeit, Schnelligkeit [3] entgehen, vermeiden [4] Beute [5] gelingen, von ſtatten gehen [6] Klugheit, Verſtand, Scharfſinnigkeit [7] dergeſtalt, daß [8] Beſchämung, Schamhaftigkeit [9] unvernünftiger Weiſe [10] in die Falle, Schlingen, gerathen [11] ins Unglück bringen [12] ſich zuziehen [13] Untergang, Verderben.
CCIII. [1] Brennen vor etwas, etwas empfinden.

[2] przodzie. a drugi w [3] tyle okrętu. [4] Gwałtowna [5] wſzczęła się z [6] nagła [7] burza, i dała poznać żegluiącym, że iuż zginąć mieli bez żadney nadziei. Ten, ktory był w przodzie okrętu, ſpytał się Sternika, ktoraby część okrętu pierwey [8] zatonąć miała? Sternik odpowiedział, iż pierwey tył okrętu miał być w wodę [9] pogrążony. Cieſzę się teraz moim nieſzczęściem, rzekł na to, i śmierć ſama nie może mi być nie miłą, ponieważ będę miał roſkoſz zapatrywania się na zgubę moiego nieprzyiaciela. S M. Wielka to iest [10] niegodziwość nie czuć włáſnych nieſzczęśliwości, dla tey iedyney przyczyny, że tych, ktorych nienawidziemy, podobnyż los ſpotyka.

CCIV. Stary wilk, nakrył się dnia iednego [1] ſkorą owczą, i wmięſzał się [2] kſztałtnie pomiędzy [3] trzodę [4] Baranow, tak, że tego Owczarz nie poſtrzegł, iako też i tey ſzkody, ktorą w trzodzie ſwoiey codziennie [5] ponosił. Nie wiedząc, komuby ią miał przypiſać, [6] ſkrył się za wielkim iednym drzewem, zkąd mogł łatwo zobaczyć ſtarego owego [7] hultaia Wilka, ktory mu na ow czas nawet pożerał ieſzcze iednę Owieczkę. Na on czas zawołał ieszcze innych Owcza-

[2] das Vordertheil [3] Hintertheil [4] gewaltig [5] entſtehen [6] plötzlich [7] Ungewitter [8] unterſinken [9] verſinken [10] Unerlaubniß, Unanſtändigkeit.

CCIV. [1] Schaafs-Fell [2] auf eine geſchickte Art [3] Heerde [4] ein Schaf-Bock [5] leiden, ertragen [6] verſtecken, verbergen [7] Holunke; liederlicher Kerl.

Owczarzòw na pomoc; [8] schwytali Wilka, i [9] powiesili go na drzewie z [10] zdradliwą ową, a nie do niego [11] należącą [12] opończą. S. M. Nie potrzebaj o ludziach sądzić z [13] powierzchowności, ale z ich [14] postępkòw i uczynkòw.

CCV. Młody Owczarz, ktòry pasał swoie trzòdy na iedney [1] gòrce, często zwykł był [2] straszyć dla swoiey rozrywki innych Pasterzòw, i w fałszywą ich wprowadzać [3] trwogę, krzycząc na Wilka, chociaż nie widział żadnego. Przytrafiło się dnia iednego, że Wilk [4] porwał mu [5] w samey rzeczy Owieczkę, na òw czas krzyczał ze wszystkich swoich sił. [6] Koledzy iego rozumieiąc, że podług zwyczaiu swego żartował, i że w ten czas ieszcze chciał ich [7] zwieść, żadney nie dali mu pomocy. A tak Wilk porwał Owcę, i nikt się mu w tym nie [8] sprzeciwiał. S. M. Ten cały iest [9] zysk z [10] kłamstwa, że kłamcom nie wierzą na òw czas nawet, kiedy prawdę mòwią.

CCVI. Wrona w wielkim pragnieniu znalazła trefunkiem [1] Dzban maiący dosyć w sobie wody, ktòrąby się [2] pokrzepiła; lecz że Dzban był

[8] fangen [9] aufhängen [10] verrätherisch [11] es kommt ihm nicht zu [12] Decke, Regen-Mantel [13] äußerliches Ansehen, Wesen [14] Aufführung, Verfahren.

CCV. [1] Hügel [2] einen schrecken [3] einem Furcht einjagen [4] rauben, wegnehmen [5] würklich, in der That selbst [6] Mitgesell; towarzysze [7] verführen, betrügen [8] zuwider seyn [9] Gewinn, Vortheil [10] die Lüge.

CCVI. [1] Krug, Kanne [2] sich stärken.

był bardzo głęboki, nie mogła iey dostać. Chciała nayprzod rozbić go swoim [3] dziobem; lecz nie mogąc tego dokazać, przedsięwzięła wiele weń rzucać małych kamyczków; co gdy uczyniła, woda [4] podniosła się aż ku [5] brzegom, a tak pić ią mogła aż [6] do woli. S. M. Dokazać można mądrością i rozumnym sobie [7] postępowaniem, czegoby gwałtownością i siłą dokazać nie było można.

CCVII. [1] Chlubca swoiemi [2] szczycący się [3] pochwałami, samych tylko nierozumnych oszukuie, a [4] pośmiewiskiem iest dla tych, ktorzy się na nim [5] znaią. Dnia iednego [6] zachciało się Lwowi, wziąść z sobą na [7] polowanie Osła. Gdy iuż byli w lesie, Lew ukrył go w [8] gęstwinie, i rozkazał mu [9] ryczeć, ażeby ryk iego nadzwyczayny, przestraszył bestye, ktore [10] nieochybnie miały wybiegać, a on ie, stoiąc na [11] przesmyku, miał chwytać. Ten więc [12] nastawia swe uszy iak tylko może, i rykiem wydanym znagła przestrasza wszystko, cokolwiek go dosłyszeć może. Bestye w tey będąc trwodze, szukaią [13] przeyścia dla ukrycia się, a Lew porywa ie. Na koniec zmordowany zabiianiem, rozka-

[3] der Schnabel [4] steigen, sich erheben [5] Rand; Ufer [6] zur Gnüge, satt [7] das Aufführen, Verhalten.

CCVII. [1] Ein Prahler [2] sich rühmen [3] Lob, Beylob [4] Gelächter [5] einen kennen [6] Lust bekommen [7] die Jagd [8] dickes Gebüsche [9] schreyen [10] ohnfehlbar [11] enger Paß [12] in die Höhe richten [13] Weg, Durchgang.

rozkazuie milczeć Osłowi i przywołuie go do siebie. Ale on [14] pysznіąc się, że mu się tak dobrze nadeło; Coż ci się [15] zdaie, Panie, rzekł, głos moy, nie uczyniłże ci wielkiey przysługi? Cudów dokazywał, odpowie Lew, bałbym się był sam, gdybym nie znał się na twoiey [16] odwadze i na twoim [17] urodzeniu.

CCVIII. Dwa Muły [1] obciążone szły w Kompanii; ieden z nich niósł pieniądze w koszykach, a drugi wory napełnione [2] ięczmieniem. Pierwszy noszący bogactwa, pysznił się, [3] potrząsaiąc [4] dzwonkami, lecz drugi szedł po swoiemu zwolna, i bez [5] grymasów; aż znagła rozboynicy wychodzą z [6] zasadzki, [7] uderzaią na nich. Gdy się [8] potykali z ich [9] prowadzicielami: Muł noszący bogactwa, odebrał ran kilka od pałasza, a po skończoney potyczce Rozbóynicy zabrali iego ciężar. O ięczmień bynaymniey nie dbano; tak dalece, że ten który go niósł, widząc kompana swego rozpaczaiącego po tym trefunku, rzekł sam w sobie; prawdziwie! cieszę się z tego, że mną wzgardzono, nic nie utraciłem, i nie iestem raniony. S. M. Według tey baieczki ubóstwo iest beśpieczne, a bogactwa wielkim są [10] podległe niebeśpieczeństwom.

[14] stolz hochmüthig seyn werden [15] vorkommen, dünken [16] Herzhaftigkeit [17] Herkunft; Geburt.

CCVIII. [1] Beladen [2] die Gerste [3] schütteln [4] ein Glöcklein [5] Grimassen, lächerliche Aufführung [6] Hinterhalt [7] anfallen [8] sich mit einem in ein Gefecht einlassen [9] ein Leiter, Führer [10] unterwerfen.

CCIX. Lew, pragnąc zabić dzikiego Wołu, zaprosił go do siebie na wieczerzą. Moy przyiacielu, rzecze do niego, zabiłem owieczkę bardzo tłustą, chodź ią ieść zemną. Woł uwierzywszy [1] po prostu, poszedł, lecz wchodząc do kuchni, nie zobaczył owieczki; przeto słowa nie powiedziawszy, uciekł natychmiast. Lew postrzegłszy to, rzekł: dla czegoż tak prętko odchodzisz? Woł nie zatrzymuiąc się, odpowiedział mu na to: dla tego, że postrzegłem wszystkie [2] naczynia przygotowane dla [3] oprawienia wołu, a nie Owcy. Ludzie rozumni i [4] rostropni odkrywaią złe [5] zamysły swoich nieprzyiacioł.

CCX. [1] Sokoł zobaczywszy gołębicę, [2] uderzył [3] krążąc na nią, ażeby ią pożarł. Już ią trzymał w swoich [4] szponach, gdy szczęściem postrzegł gołębia, ktory mu się zdawał być większy i tłuscieyszy. Puścił więc gołębicę dla [5] uganiania się za gołębiem. Gołębica widząc się bydź wolną, uciekła [6] posuwistym [7] lotem. A gołąb tak lekko i chybko latał, że go żadnym sposobem schwytać nie mogł. Chciał więc potym [8] udać się za gołębicą, lecz ta oddaliła się iuż była mocno, a tym sposobem ani iey, ani gołębia dostać nie mogł. Sokoł w tey baycze wyra-

CCIX, [1] Im Ernste; auf einfältige Art [2] Geräthschaft; Gefäß [3] ein geschlachtetes Vieh zurichten [4] klug [5] Vorhaben.

CCX [1] Ein Falke [2] angreifen [3] in die Runde fliegen [4] Klaue [5] einem nachjagen, nachsetzen [6] schleifend, schiebend [7] der Flug [8] sich wenden.

wyraża tych łakomych i nienasyconych ludzi, ktorzy tracą częstokroć to co maią, dla 9 nieumiarkowanego 10 pragnienia tego, czego nie maią.

CCXI. 1 Litość nawet zwierzętom pokazana, iest znakiem 2 wspaniałego Serca. Pewna Dama miała corkę, imieniem Iulią. Ta Panna nikomu w życiu swym złego nigdy nie uczyniła, nawet samym zwierzętom. Iednego dnia Iulia zażywaiąc Spaceru, uyrzała 3 psinę, ktorego małe dzieci na 4 powrozie do wody ciągnęły, chcąc go utopić. Ten psina bardzo był brzydki, i 5 błotem 6 zeszpecony. Iulia się iednak nad nim zlitowała, i mowiła do tych małych dzieci; daycie mi tego psa, dam wam talar bity. 7 Pokoiowa iey mowiła: Na co się Wc. Pannie przyda tak brzydki pies? To prawda, Iulia rzekła, ale iest nieszczęśliwy, ieżeli ia go 8 porzucę, nikt się nad nim nie zlituie. Kazała go więc obmyć, i wsadziła go do karety. Gdy się powrociła do domu, wszyscy się z niey śmieli, ale ona na to nieuważaiąc, przez trzy lata go chowała. Raz gdy 9 zasnęła: pies skoczył na iey łożko, i począł ią ciągnąć za 10 rękaw, na 11 reszcie, poty 12 skomlał, poki się nie 13 obudziła.

9 unmäßig 10 die Begierde.
CCXI. 1 Erbarmung, Mitleiden 2 großmüthig 3 armer Hund 4 Strick 5 Koth 6 besudelt, verunreiniget 7 die Kammerfrau 8 verlassen, abstechen 9 einschlafen 10 Aermel 11 übrigens 12 winseln, schreyen 13 erwachen.

działa. Spoyrzy na pſa, bo się [14] świeciło w pokoiu Iulii, a on ſkomli, poglądaiąc pod łożko. [15] Porwie się z łożka, zawoła [16] ſlug, ktore ieszcze ſzczęściem nie ſpały; przychodzą do pokoiu ſłużące, aż znayduią pod łożkiem [17] złodzieia, [18] puinał w ręce trzymaiącego, ktòryby zabił był w nocy Iulią, dla wzięcia iey Diamentòw, gdyby ią był psina nie obudził.

CCXII. Podrożny pewny, idąc przez las, zabłądził; a gdy iuż prawie połhoc była, uyrzał [1] iaſkinię, i wſzedł w nią, maiąc czekać do iutra, ale ledwie moment minął, widzi idącego ku tey iaſkini Lwa. [2] Przeląkł się wielce podrożny, i rozumiał, że go Lew pozrzeć miał. Ten Lew na trzech [3] łapach ſzedł, a czwartą w gorę [4] wyciągnioną trzymał, zbliżył się do podrożnego, pokazał mu tę łapę, w ktorey [5] trzaſka [6] utkwiona była. Podrożny wyiął mu z łapy tę trzaſkę, i [7] udarłſzy kawałek [8] chuſtki, [9] obwiązał mu ią. Podziękował mu òw zwierz za tę przyſługę, i na kſztałt pſa, na znak wdzięczności, [10] lizał się przy nim bynaymniey mu nieſzkodząc. Nazaiutrz podrożny udał się w ſwoią drogę. W kilka lat potym ten ſam człowiek za pewny [11] wyſtępek [12] ſkazany był na pożarcie zwie-

[14] licht seyn, schimmern [15] aufspringen [16] Leute; Diener, Dienerinn [17] Dieb [18] Dolch.
CCXII. [1] Höhle [2] erschreckt n [3] Pfote [4] gereckt [5] der Splitter [6] stecken [7] abreissen [8] Schnupftuch [9] verbinden [10] liebkosen einen; sich lecken [11] Verbrechen [12] verurtheilt.

zwierzom; Gdy iuż był wyprowadzony na plac, wypuſzczono na niego ſtraſznego Lwa, ktòry zaraz biegł ku niemu, żeby go pożarł. Ale gdy iuż był bliſko niego, [13] zaſtanowiwſzy się, poglądał na niego, i poznał, że to ow człowiek był, ktòry mu trzaſkę z łapy wyciągnął; począł tedy zbliżywſzy się ku niemu, na pokazanie radości ſwoiey, że tego człowieka uyrzał, łbem i ogonem [14] ruſzać. Ceſarz patrząc na to, bardzo się zdziwił, i zawoławſzy do siebie człowieka, pytał się go, czyliby znał tego Lwa, [15] winowayca [16] opowiedział mu całą ſwoię hiſtoryą, i życiem od Ceſarza darowany był.

CCXIII. Był pewny człowiek, imieniem Likurgus, ktòry napiſał prawa miaſtu Sparcie. Te prawa, że nie były do [1] guſtu iednego młodzika, ktòry [2] nielubił Likurga, uderzył kiiem prawodawcę, i oko mu wybił. Lud Spartańſki mowił Likurgowi: weźmiy do siebie tego niecnotliwego chłopca, i podług woli twoiey, ukarz go. Likurgus odpowie: chętnie to uczynię, i tak go ukarzę, że się świat dziwić będzie. Wziął więc owego młodego, zaprowadził go do domu ſwego, i tak się z nim [3] obſzedł, iakoby Synem iego był. Codzień mawiał do niego: że darować krzywdę ſwoię, pokazywać ludzkość i łaſkawość, naywiękſze w życiu iego było

[13] ſtehen bleiben [14] wedeln, rühren [15] Miſſethäter, Verbrecher [16] erzählen.
CCXIII. [1] Geſchmack, Sinn [2] nicht gut ſeyn, nicht lieben [3] mit einem umgehen.

było ukontentowanie. Ten młody tak dobrocią Likurga [4] wzruszonym z stał, iż postanowił u siebie stać się tak dobrym, iakim był Likurgus. Wszyscy się według obietnicy Likurga, tey iego zemście dziwili; Ale młodzieniec mowił do ludu: [5] surowiey mię, nad [6] mniemanie wasze ukarał Likurgus; bo gdyby mię był kazał zabić, iednegobym tylko momentu był cierpiał, teraz zaś z [7] żalu, żem mu oko wybił, całe życie moie cierpieć będę.

CCXIV. Dnia iednego Kanut wyszedł na brzeg morski z całym [1] Dworem. Dworzanie [2] podchlebcy, iako to [3] pospolicie bywa, mowili mu, że był krolem nad krolmi, i Panem morza i ziemi. Kanut krol pobożny i [4] rozsądny, chcąc pokazać, że się znał na podchlebstwach, i że nie mogł być głupią oszukany mową, [5] złożył płaszcz, i siadł na nim; działo się to pod czas [6] przybywania wody morskiey, to iest, w ten czas, kiedy morze, wychodząc z [7] koryta swego, [8] oblewa ziemię, rzekł więc Kanut do morza: Ziemia, na ktorey siedzę, należy do mnie, a przeto i ty morze iesteś mi poddane; rozkazuię więc, żebyś w mieyscu twoim zostawało, i nog mi nie [9] zamaczało. Wszyscy słysząc

[4] gerührt; verbunden, gewonnen [5] härter, schärfer [6] als ihr denket [7] die Reue, Leid.

CCXIV. [1] Der Hofstaat [2] Schmeichler [3] gewöhnlich [4] vernünftig [5] zusammenlegen [6] die Fluth [7] aus seinen Ufern treten; der Trog [8] beströhmen [9] naß machen.

ſłyſząc Krola te ſłowa mowiącego, mieli go za głupiego; tym czaſem morze co raz daley [10] wylewało, aż na koniec nogi Krolowi zmaczało. W ten czas Kanut porwawſzy się z ziemi, rzekł do podchlebcow: patrzaycież, iakim ia ieſtem Panem morza, a uczcie się z tego, że [11] władza Krolow bardzo iest [12] określona, Bog tylko ſam iest Krol nad Krolmi, ktory niębem, ziemią i Morzem rządzi.

CCXV. Pewny człowiek [1] przechodząc się po polu, uyrzał wielkie dęby, maiące maleńki owoc, ktory się nazywa [2] żołądź; tego ſamego czaſu, poſtrzegł maleńki [3] ſzczep ziemi [4] tykaiący się, ktory [5] miał na ſobie wielkie [6] banie, cztery razy większe od iego głowy. Rzecze więc do siebie: Mnie się zdaie, że gdybym ia był na mieyſcu Boskim, lepieybym rzeczy był [7] rozporządził. Banie rodziłyby się na tym wyſokim drzewie, a żołądź na tym maleńkim ſzczepie. Gdy ſobie tak [8] rozmawia, wziął go sen, a ponieważ było gorąco, układł się w cieniu pod dębem. W tym w krotce powſtał ſtraſzny wiatr, i zrzucił z dębu żołądź na ſam koniec noſa iego, ktora go obudziła. W ten czas dopiero zawołał: wyznaię głupſtwo moie, i mowię: że Bog wſzyſtkie rzeczy mądrze rozporządził;

[10] austreten, ſich ergießen [11] Macht [12] eingeſchränkt.

CCXV. [1] Spaßieren gehen [2] Eichel [3] Pflanze [4] liegen, berühren [5] tragen [6] der Kürbis [7] einrichten [8] mit ſich ſelbſt vernünfteln.

dził; coby się zemną było ſtało, gdyby Banie rodziły się na dębie? zapewnieby mi były głowę, z tak wyſoka ſpadaiąc, [9] rozbiły. Od tego czaſu mędrſzym się stał, iuż więcey w rozporządzenia Boskie nie [10] wchodził, ale tego, ktory ie uczynił, mądrość i doskonałość wychwalał.

CCXVI. A widziałżeś kiedy, iak zboże rośnie, i z czego chleb robią? Nie widziałem. Słuchay tedy, powiem ci. Naprzod go w [1] ziarnach wrzucaią w ziemię, i to czynią przed zimą, to iest, w [2] iesieni, kiedy bywaią deſzcze, przez ten czas ziarno zboża [3] gniie, i puſzcza z siebie [4] kieł, ale gdyby ten kieł zaraz wzróſł, nie byłby mocny; otoż zima, podczas ktorey ziemia zimnem iest [5] ściśniona, nie pozwala mu wzraſtać, żeby miało czas [6] nabrania pożywienia. Gdyby po skończoney zimie zaraz było lato, ten kieł, czyli [7] trawka, zarazby [8] uschła, i nie miałaby czaſu rość. Coż uczynił Bòg dobry? oto dał wioſnę, ktora ani zimna, ani ciepła, między zimą i latem; podczas wioſny kieł, czyli trawka, [9] zamykaiąca w ſobie ziarno, powoli się podnosi w gorę, na [10] końcu iey wzraſta bardzo wiele [11] komorkow, i w każdey ieſt ziarno zboża, ktore powoli wzraſta; a gdy iuż ſwey

[9] zerſchmettern [10] ſich in etwas einlaſſen, mengen.
CCXVI. [1] Körnchen [2] der Herbſt [3] faulen [4] keimen [5] zuſammengedrückt [6] ſich nähren [7] der Grashalm [8] vertrocknen [9] in ſich halten [10] die Spitze [11] ein Kämmerchen.

ſwey wielkości nabędzie, na ten czas przez wielkie ciepła do [12] pory ſwey przychodzi, i zielony kolor odmienia w żołty. Każde ziarno ieſt otoczone [13] skorką żołtą, iakom powiedział, ale twardą, pod tą skorą znayduie się malenka rzecz biała iako śnieg, ktorą kładą między dwa kamienie, i w [14] proch obracaią, ten proch iest biały, to iest, [15] mąka, z ktorey chleb robią.

CCXVII. Krolewicz pewny na imię Iozefat [1] zabłąkawſzy się pod czas [2] polowania, uſłyſzał w świecie nayprzyiemnieyſze śpiewanie; a [3] zdumiawſzy się, że na mieyſcu puſtym tak piękny głos [4] zdarzyło mu się ſłyſzeć, poſzedł w ową stronę, z ktorey to wychodziło śpiewanie, w tedy nierownie większym podziwieniem był [5] zdięty, gdy zobaczy, że to ten śpiewaiący był [6] żebrak [7] trędowaty, i ktorego ciało prawie iuż na poł zgniło. O! Boże moy! rzecze do niego Krolewicz, iakoż się tobie chce śpiewać w tak nędznym będącemu stanie? Sprawiedliwą mam radowania się przyczynę, odpowie [8] Kaleka; czterdzieś i iuż lat na świecie iestem, to iest czterdzieści iuż lat duſza moia w więzieniu tego ciała [9] ſzpetnego zamknięta zoſtaie, mury tego to [10] uprzykrzonego więzienia [11] kawałkami opa-

[12] der gehörige Zustand, die Reiffe [13] das Häutchen [14] der Staub [15] das Mehl.

CCXVII [1] Sich verirren [2] das Jagen [3] erstaunen, sich verwundern [4] gelingen [5] eingenommen, gerührt [6] Bettler [7] aussätzig [8] elender Mensch [9] häßlich [10] überdrüßig [11] stückweise.

opadaią, mam więc nadzieię, że duſza moia w krotce przez [12] zepſowanie zupełne ciała [13] oſwobodzona, do Boga ſwoiego [14] wyleci, aby tam nieskończoney używała ſzczęśliwości, nadzieią tą tak się raduię, iż [15] wſtrzymać się nie mogę, żebym nie miał głos ku niebu podnoſząc, [16] opiewać przyſzłe oſwobodzenie moie.

CCXVIII. Bog wyuczył wſzyſtkie stworzenia [1] bezrozumne tego, co czynić powinne, ani od tego na [2] krok nieodſtępuią. On wyuczył ptaki, gniazda ſobie z taką doskonałością robić. On nauczył [3] kurę, że potrzeba długo na iaiach siedzieć, ieżeli chce mieć [4] kurczęta. On nauczył kotki [5] zmyślać się śpiącemi, kiedy chcą myſzkę [6] ułowić. On tego [7] pſzczoły wyuczył, że z kwiatow zbieraią [8] sok, a potym z tego zebranego ſoku miod i woſk robią. Zaiſte dziwnieyſzego nic nie iest nad pſzczoł Krolestwo. Kroleſtwo, mowię, bo we wſzyſtkich domkach ſwoich, ktore się nazywaią [9] ulami, maią ſwoią Krolowę, ktorą od pracy wſzelkiey wolną inſze pszczołki żywią. Ona tylko ſama nie pracuie, inſze zaś, gdyby chciały być [10] leniwemi, tedyby ie bez miłosierdzia zabito. Każda ma ſwoy urząd. Do iednych należy ul czyścić, do dru-

[12] Zernichtung [13] befreyet [14] fliegen [15] sich enthalten [16] besingen.

CCXVIII. [1] Unvernünftig [2] ein Schritt [3] die Henne [4] das Küchlein [5] sich stellen, als wenn man schliefe [6] erhaschen [7] die Biene [8] der Saft [9] der Bienenstock [10] müßig, faul.

drugich [11] czuwać nad pracuiącemi. Te zrana zaraz wylatuią na zbieranie kwiecia, i często, niżeli ie znaydą, wiele wprzod ulecieć muszą. Kiedy maią urzędy swoie, pamiętaią snadno o swoim ulu, ani do cudzego nie wlatuią. Wiedzą doskonale, ktorą cząstkę kwiecia [12] wyciągnąć maią sposobną do robienia [13] wosku, z wosku zaś robią nie wielki [14] plastr, w ktorym chowaią miod, inaczey nie byłoby [15] przyzwoicie.

CCXIX. Potrzeba, ktora iest matką [1] dowcipności, [2] zrodziła wszystkie umieiętności i sztuki, sama Astronomia początek swoy od [3] prożnowania bierze. Pierwsi ludzie [4] pasieniem trzod osobliwie się bawili. Że zaś mieszkali w kraiach [5] wielkim upałom podległych, zostawali na noc w polach, i przez ten czas nie maiąc nic do roboty, gwiazdom się [6] przypatrowali. Przypatruiąc im się po całych nocach, [7] uważali, że o pewnych godzinach pewne pokazowały się gwiazdy. Widzieli, że gwiazdy te [8] szły porządnie, a powoli drogi ich i mieysca [9] zgadywać nauczyli się. Z tych ich uwag niby prawa iakieś zebrane, ktore rozumni ludzie [10] roztrząsnąwszy, pewną z nich uformowali naukę, [11] zasadzaiącą się na [12] doświadczeniu.

Ta

[11] Acht haben [12] ausdrücken [13] das Wachs [14] die Honig-Wabe [15] sauber.

CCXIX. [1] Fleiß und Geschicklichkeit [2] erzeugen [3] der Müßiggang [4] die Hüttung [5] sehr heiß, der Hitze ausgesetzt, unterworfen [6] betrachten [7] bemerken [8] fortrücken [9] errathen, voraussagen [10] untersuchen [11] gegründet.

Ta [13] nauka gwiazdarſka [14] znaydowała się długo w Egipcie, ale nie była nigdy wydoſkonalona ani u Rzymian, ani u Greków.

CCXX. [1] Dawniey nie wiedziano o przyczynie [2] zaćmienia, i rozumiano, że zawſze iakąś nieſzczęśliwość [3] rokowało; a przeto we dni, ktorych były zaćmienia, nic nie robiono. Sławny Hetman Perykles na woynę się gotuiąc, miał do okrętów wsiadać. Skoro nogą na okręt wſtąpił, stało się zaćmienie ſłońca. [4] Maytek iego niechciał [5] wioſłem robić, rozumieiąc, iżby natychmiaſt zginąć mieli. Perykles iako był człowiek rozumny, nie bał się tego, i mowił ſwoiemu żeglarzowi, że ta była rzecz naturalna, i że księżyc pomiędzy ſłońcem i ziemią stanąwſzy, widzeniu światła ſłonecznego [6] przeſzkadzał. Kiedy maytek bynaymniey tego nie rozumiał; Perykles niecierpliwy, zarzucił na głowę ſwoię płaſzcz, (paludament,) i pytał maytka, czy widzisz mię? Nie mogę, odpowiedział maytek, widzieć cię, bo mi przeſzkadza płaſzcz między tobą i oczyma moiemi będący. Rzecze tedy Perykles. [7] Głupcze, otoż przyczyna, dla ktorey nie widzisz ſłońca, bo miesiąc (księżyc) iest między ſłońcem i oczyma twoiemi, iako moy płaszcz wpośrzod mnie i oczu twoich.

CCXXI.

[13] die Sternſeherkunſt [14] ſich erhalten.
CCXX. [1] Vor Zeiten [2] die Sonnenfinſterniß [3] verkündigen [4] der Steuermann [5] rudern [6] verhindern [7] dummer Kerl.

CCXXI. Naypotrzebnieyſza dla ludzi rzecz po upadku Adamowym była, [1] uprawiać ziemię, [2] potrzeba ta dała początek ſztuce, ktora się nazywa [3] Rolnictwem. Potym potrzeba było [4] myśleć o mięſzkaniu. Zrazu ludzie po dziurach się i iamach kryli, ale że i te nie wſzędzie były, [5] stawiali mięſzkania, ktore zrazu ich od [6] odmian powietrza [7] żachowywały; w dalſzym czasie wynaleziono wygodnieyſze, nakoniec ozdoby w nich i wſpaniałości szukać poczęto, a z tąd wſzczęła się druga umieiętność, nazywaiąca się budownicza nauka. (Architektura.) Ci ktorzy mięszkali w Egipcie, w kraiu nigdy deſzczu nie znaiącym, gdzie Nil tylko [8] wzbiera, i wody całey Prowincyi polom udziela, wynaleźli inſzą umieiętność nazwaną Geometryą; to ieſt sztukę [9] mierzenia i rachowania.

CCXXII. Oyciec pewny tak był nieſzczęśliwy, że Syn iego, ktorego iednego miał, sprzysiągł się na [1] odięcie mu życia. [2] Zwierzył się tey złośliwey [3] myśli pewnemu ſługącemu, z ktorym w [4] towarzystwie aż do owego dnia Oyca ſwoiego kradł; lecz ten młodzieniec maiąc [5] wſtręt od tak [6] ſrogiego wyſtępku, upadłſzy do nog Pana, oznaymił mu o [7] niegodziwym Syna

CCXXI. [1] Das Feldbauen [2] die Bedürfniß [3] der Ackerbau [4] bedacht seyn [5] bauen [6] schlechtes Wetter, rauhe Witterung [7] beschützen [8] austreten [9] messen.

CCXXII. [1] Nehmen [2] vertrauen [3] Vorsatz [4] Gesellschaft [5] der Abscheu [6] ein gräßliches Verbrechen [7] unerlaubt.

Syna iego zamyśle. Starzec nie [8] wydawał się bynaymniey z wiadomością tak [9] okropnego sekretu, ale rzekł Synowi swoiemu, iż go chciał z sobą na wieś wziąść, i pokazać mu [10] pewną piękney urody i znaczney substancyi Panienkę, z ktorąby się mògł ożenić. Potrzeba było przeieżdżać przez las bardzo niebespieczny, gdyż w nim często [11] rozbiiano. Wiachawszy w śrzodek lasu, oyciec rozkazał Synowi zsiąść z konia, i rzekł mu: Dowiedziałem się o [12] spisku, ktory na życie moie uczyniłeś, żeś mi chciał [13] ukrocić kilka tych dni, ktore mi ieszcze żyć na świecie zostaie; ale Synu moy, rozważyłżeś coby to za tym twoim nastąpiło uczynkiem? Oto [14] zbrodnia ta twoia, gdyby ią odkryto, zaprowadziłaby cię na plac, na ktorym szyią pod miecz [15] katowski dałbyś; chciałem cię zachować od tey ostatniey kary, tu cię wiodąc, gdzie mi serce [16] przebić bespiecznie możesz. [17] Pchniy, Synu moy, przydał Staruszek, podaiąc mu [18] sztylet, i piersi otwieraiąc, pchniy, ukarz mię, żem ciebie takie [19] straszydło na świat wydał. Tę przynaymniey mieć będę pociechę, że życie twoie, i honor twoy [20] ocalę, na puszczy tey umieraiąc. Może ci kiedy na pamięć dobroć moia przyidzie, a [21] uięty tym, ktòry ci teraz poka-

[8] sich äußern [9] abscheulich [10] ein schönes und reiches Mädchen [11] Strassenraub begeben [12] gräulicher Vorsatz [13] verkürzen [14] das Verbrechen [15] des Henkers [16] durchbohren [17] stossen [18] der Dolch [19] ein Ungeheuer [20] in Sicherheit setzen [21] gerührt.

pokazuię, dowodem żałować twoiego oycoboystwa będziesz. Tą mową oyca [22] zawstydzony niewypowiedzianie aczkolwiek nie dobry Syn, [23] żałował szczerze, i w tak dobrego potym zamienił się człowieka, iak złym był przed tym.

CCXXIII. Była w Alexandryi [1] wspaniała księgarnia, ktorą Krolowie Egipscy z wielkim kosztem i [2] staraniem założyli i przyozdobili. Nie były tam takie książki, iakie są nasze, bo wtedy drukować nie umiano, ale były księgi ręką pisane. Gdy Machometanie tego miasta dobyli, Filozof pewny, przyiaciel Hetmana ich, prosił go, ażeby mu tę [3] mnogość książek darował. Nie śmiał tego [4] dozwolić Hetman, ale pisał do Pryncypała swoiego, pytaiąc się, coby miał z tą księgarnią czynić. Otoż Pryncypała odpis: ieżeli we wszystkich tych księgach to samo iest, co w Alkoranie, więc iako niepożyteczne potrzeba spalić; ieżeli iest co inszego, także maią być spalone. Spalono więc tę w świecie naysławnieyszą księgarnię; w ktorey tyle ksiąg było, że nie mi sześć miesięcy we wszystkich [5] łaźniach publicznych palono.

CCXXIV. Turcy i Arabowie nie są [1] bałwochwalcy. Uznaią iednego Boga tegoż, ktòremu

[22] beschämt [23] es reuete ihn aufrichtig.
CCXXIII. [1] Prächtig [2] die Sorgfalt [3] große Anzahl [4] die Bitte bewilligen [5] die Badstube.
CCXXIV. [1] Ein Götzendiener.

remu się my [2] kłaniamy; lecz ſą niewierni, bo nie wierzą, że Iezus Chryſtus iest Bogiem. Mowią, iż to był wielki prorok od Boga zeſłany Chrześcianom, iako Moyżeſz żydom, a Machomet im. Procz tego Turcy nie są źli, owſzem bardzo dobrą [3] naturę maią. Wiele miłosierdzia czynią, i nie tylko nad ludźmi, ale nad zwierzętami [4] politowanie maią. Są nawet niektorzy, ktorzy umieraiąc, [5] zoſtawiaią pewną pieniędzy ſumę na ſkupienie mięſa pſom, i zboża ptakom. Prawda, iż się często źle z Chrześcianami [6] obchodzą; lecz to pochodzi z tąd, że niemi pogardzaią. Zowią nas pſami, nie dla tego, że Chrześcianami ieſteśmy, ale że nie zachowuiemy przykazań Chryſtuſa, tego to, iak mowią, naſzego Proroka. [7] Przeciwnie, kiedy poczciwego Chrześcianina widzą, nie tylko nic mu złego nie czynią, ale i owſzem [8] ſzanuią go. Mowię zaś o ludziach maiących iakieś [9] wychowanie, bo poſpolſtwo w każdym kraiu iest grube, [10] nienawidzi, gardzi, [11] źle się obchodzi bez uwagi, i bez przyczyny.

CCXXV. Machomet był [1] ſługą kupieckim, ktory się z [2] wdową Pana ſwoiego ożenił. Miał [3] dowcip wielki, [4] odwagę piękną, ale nadewſzyſtko pychę i [5] wynioſłość bezmierną. Iako tedy

[2] anbeten [3] Herz [4] Erbarmen [5] vermachen [6] ſchlecht begegnen einem [7] im Gegentheil [8] ſchätzen [9] Erziehung [10] haſſen [11] ohne Grund mißhandeln.
CCXXV. [1] Kaufmannsdiener [2] Wittwe [3] Verſtand [4] Herzhaftigkeit [5] ein ungemeſſener Ehrgeiz.

tedy urodzenie dało mu życie nieznaiome, tak postanowił [6] wsławić się przez wynalezienie nowey religii. Co tym mu snadniey było dokazać, że Chrześcianie w owych częściach żyiący byli bardzo nieuczeni, żydzi też i Poganie tam mieszkaiący nie więcey [7] oświecenia mieli. A co pokazuie wielki w Machomecie dowcip, że samey choroby, ktoraby mu przeszkadzać była powinna, użył na [8] snadnieysze [9] imprezy swoiey [10] wykonanie. Miał [11] wielką chorobę. Ci ktorzy iey [12] podpadaią, upadaią na ziemię i [13] straszliwie się [14] tłuką, [15] pianę toczą, iak [16] wścieklі, i długo bez pamięci zostaią; Kiedy się na Machometa ta choroba [17] zbliżała, mawiał, że [18] w zachwycenie wpadał, to iest, że Bog do niego mowił, albo do Nieba go brał, aby mu swoią obiawiał wolą.

CCXXVI. Rozumni ludzie [1] śmiali się z niego, iednakowoż takich zawsze iest mało. [2] Przymuszony był do ucieczki Machomet, ale go żadne nie [3] zmięszały [4] przeciwności. Nową religią swoią takim [5] ułożył sposobem, że snadno znalazł uczniow. Żeby sobie [6] pozyskał Chrześcian, o Mistrzu ich Chrystusie z chwałą, iako

 o wiel-

[6] sich hervorthun [7] Erleuchtung [8] leicht, bequem [9] Unternehmen, Vorsatz [10] Ausübung, Ausführung [11] die fallende Sucht [12] verfallen, bekommen [13] schrecklich [14] schlagen [15] schäumen [16] rasend [17] einen Anfall wovon bekommen [18] in Entzückung gerathen.

CCXXVI. [1] Sich über einen aufhalten [2] genöthiget [3] schrecken [4] Schwierigkeit [5] einrichten [6] gewinnen.

o wielkim i zacnym Proroku, mowił; toż o Moyżeszu, aby do siebie żydòw pociągnął; żeby zaś nie 7 rozdrażnił Pogan, zachował w całości niektore ich 8 obrządki. Mowił, że Bog dawszy prawo przez Moyżesza w grzmotach i błyskawicach, chciał aby go słuchano z boiaźni, a gdy się 9 śrzodek ten nie 10 powiodł, zesłał inszego Proroka, żeby przywiodł do posłuszeństwa 11 dobrocią, a gdy i ten sposob 12 nie był skuteczny, zesłał iego, aby siłą 13 oręża przymuszał do wierności. Na tym fundamencie, mowił, że iego nauka miała być ugruntowana orężem, co mu wiele 14 zewsząd skupiło ludzi, spodziewaiąc się, że pod iego 15 znakami mogą znaleść szczęście. Tym sposobem Machomet z 16 Prawodawcy stał się Monarchą, i tron swoiemu 17 potomstwu zostawił. Grob iego iest w Mekce, gdzie go 18 czci większa część Azyatyckich narodòw, ktòre są Machometańskiey sekty.

CCXXVII. Były niektore w Machometańskiey 1 sekcie artykuły bardzo 2 sposobne do 3 omamienia ludzi. Naprzykład, pozwala im tyle mieć żon, ile wyżywić mogą; obiecuie im po

7 abschrecken 8 Ceremonie 9 das Mittel 10 glücken 11 Sanftmuth 12 vergebens seyn 13 die Waffen, Schwerdt 14 von allen Seiten zuführen 15 Fahne, Zeichen 16 Gesetzgeber 17 Nachkommen 18 verehren.

CCXXVII. 1 Religion, Sekte 2 vermögend 3 verblenden, verführen.

po śmierci 4 roskoſzny ray, gdzie ieść 5 wyśmienicie, i pić 6 przepyſzne napoie, 7 upoić nie mogące, będą; bo trunki wſzyſtkie ſą zakazane Machometanom. A co naywięcey ſektę tę 8 pomnożyło, iest, że 9 zabrania ſwoim umieiętności nauk i religii; wiedział bowiem, że iego nauka nie 10 utrzymałaby się, gdyby nie miała z nieumieiętności 11 podpory. Książek inſzych nie znali, oprocz Alkoranu, od Machometa 12 złożonego. Iest to 13 zbior modlitew i 14 ſentencyi, ale bez wſzelkiego porządku.

CCXXVIII. *Pies i Kot.*

Pies z kotem żyły dobrze (co iest rzadka)
Czy to iest bayka? wierz iak chceſz, czy 1 gadka?
Raz w kompanii ow pies z kotem chodząc,
Rożne dyſkurſa koło mięsa wodząc,
Patrzą; Aż 2 duża sztuka mięsa leży,
3 Zaſtanowią się, żaden z nich nie bieży,
4 Poyrzą po sobie, mięsza się w nich 5 poſtać,
Komu się sztuka ta mięsa ma doſtać?
Aż pies 6 uważny rzecze: Panie kocie,
Wſzak o was mowią: miarą idzie o cie,
Nie 7 posiągaycie po te znalezienie,
Ale takie iest moie 8 rozumienie;

 Byśmy

4 ein luſtiges Paradies 5 herrlich 6 vortreffliche Getränke 7 berauſchen 8 verſtärken 9 verbieten 10 beſtehen 11 Stütze, Unterſtützung 12 gemacht 13 Sammlung 14 ein Spruch.

CCXXVIII. 1 Räthſel 2 groß 3 ſtehen bleiben 4 einander anſehen 5 Geſtalt 6 bedachtſam überlegt 7 langen 8 Meynung, Sinn.

Byśmy przyiaźni swey nie [9] naruszyły,
Abyśmy sztuki wprzod rożne czyniły,
Kto więcey [10] figlow, i lepszych pokaże,
Ten sam zie mięso bez żadney [11] uraze. (urazy)
Kot [12] skromnie rzecze: Dobrze Panie Kumie,
Pokazuymyż dziś co z nas każdy umie.
Pies, iako starszy, figle swe poczyna,
Iak to nie trudno u [13] suczego Syna.
Naprzod *servire*, na dwoch [14] łapkach siędzie,
Potym *Ostende Draconem* [15] dobędzie,
W tym przez kiy skacze, dziwne robiąc [16] susy,
Czym kot nieborak w duchu się swym [17] suszy.
Wszystko to robił niedaleko drzewa
Pies, a nadzieię ze psich sztuk [18] zagrzewa.
Gdy stroiąc figle, moy się pies zmordował,
Kot iakby niczym się nie [19] zkonfundował,
Porwał za mięso, i na drzewo skoczył,
A z drzewa tylko te słowa [20] przytoczył:
Ia tylko iednę skakać sztukę umiem,
Ale że na mnie iey dosyć rozumiem.

Sens moralny.

Prawdę powiedział, nie wielkie nauki
Uczynią mądrym; niepotrzebne sztuki;
Ale dość iedney, a dobrey w [21] przygodzie,
Czyni pożytek, zażywać w [22] pogodzie.

CCXXIX.

[9] verletzen [10] Kunststück zur Lust [11] die Beleidigung [12] bescheiden [13] der Hündinn [14] die Pfote [15] hervor suchen [16] Sprünge der Thiere [17] sich sehr kümmern [18] sich immer mehr Hoffnung machen; anfrischen [19] beschämt werden [20] anführen, anziehen [21] Nothfall [22] rechte Zeit, Gelegenheit.

CCXXIX. *Osieł.*

Był osieł ieden u Pana iednego,
Ale, co rzadka, rozumu dobrego,
Osieł iako Lis [1] frant, (a to nie bayka)
Ani się [2] tknęła nigdy go [3] nahayka.
Pan tego Osła solą to handlował,
I solą Osła zwyczaynie ładował.
Ze wsi zaś swoiey, co była uboga,
Przez [4] brod i wodę szła do miasta droga.
I przez tę wodę Osła ładownego
Z solą Pan pędził, do handlu swoiego.
Raz się moy Osieł [5] potknął napoł w wodzie,
[6] Beczki zanurzył, w tym większey [7] przygodzie,
A niżeli wstał, sol wszystka [8] zpłynęła,
I [9] zysku tego nadzieia zginęła.
Osieł powstaie, [10] alić lżey Osłowi,
Dobrze upadać w wodzie, sobie powi:
Chociaż wziął kiiem, nie dbał nic na [11] plagi,
Ale gdy przyszło, nowe soli [12] wagi
Nosić przez wodę, znowu się położył,
I [13] ciężar w wodzie rozpłyniony złożył.
Było to kilka razy, że się w wodzie
Kładł z solą Osieł, w wielkiey Pana szkodzie.
Poznał [14] frantowstwo Pan; [15] domyślny Ośle,
Iuż cię, rzekł: z solą więcey ia nie poślę.

 Nała-

CCXXIX. [1] Schalk, listiger Vogel [2] anrühren [3] Kantschuk, Peitsche [4] die Furth, Wasserfahrt [5] stolpern [6] das Faß [7] Zufall, Noth [8] zerschmelzen [9] der Gewinn [10] siehe da [11] der Schläge nicht achten [12] Ladung; Wage, Gewicht [13] die Last [14] die List. [15] witzig, der auf etwas leicht fällt.

Naładował go [16] wańtuchami z wełną,
Ktorey na grzbiecie aż nad uſzy pełno.
Osieł mniemaiąc, że się z wełną stanie,
Co z solą, [17] znawia ſwoie pokładanie;
Aleć gdy z wody z ſwym ciężarem wſtaie,
Daleko więkſzy na grzbiecie [18] doznaie.
Bo się ta wełna tak wody napiła,
Ze franta Oſła o ziemię [19] zwaliła,
Osieł [20] na rozum bierze w dobrey radzie,
I iuż się więcey w tey wodzie nie kładzie.

O iakiś mędrſzy, Ośle przyiacielu!
Nad siłu ludzi, i nad [21] Mędrcow wielu;
Co ich przypadki, ni ſwoie [22] przykłady
Do lepſzey nigdy nie przywiodą rady.

CCXXX. *Baba w nowym [1] Kożuchu.*

Pomiędzy bayki hyſtorye mięſzać,
Gdy co lepſzego nie trafi się piſać,
I mnię się [2] godzi. Otoż tedy Baba,
Tak na rozumie, iak na ciele ſłaba,
Kożuſzek nowy raz ſprawiła ſobie,
I nie chodziła w tey nowey ozdobie,
Aż go chowała od wielkiego święta,
Dopiero była w ow czas ſuknia wzięta.

3 Nie-

[16] ein Wollſack; grobe Pack-Leinwand [17] aufs neue anfangen [18] erfahren [19] zu Boden werfen [20] merken [21] ein kluger, weiſer Mann [22] Beyſpiel.

CXXXC. [1] Der Pelz [2] erlaubt ſeyn.

[3] Nieſzpor śpiewano na ów czas w kościele,
(I na Nieſzporze ludzi ieſt nie wiele,)
Tak się trafiło, że zaczęto śpiewać
Magnificat, gdy każdy się [4] dobywać
Zwykł, w ławce wſtawać. Baba w tey wchodzi,
I głupia sobie te myśli [5] rozwodzi:
Pewnie dla mego kożucha ci wſtaią,
I moiey nowey ſukni honor daią.
Więc od iednego do drugiego idzie,
I niby przy ſwym tak mowiła [6] wſtydzie:
Siedź Waſzeć, tylkoć ten kożuch koſztuie
Złotych kilkoro, każdy się dziwuie,
Każdy się śmieie;
Tak będą i z ciebie,
Kiedy [7] nad zamiar będziesz nosił siebie.

CCXXXI. [1] *Wieprz, Koza i Baran.*

Chłop wiozł raz na [2] targ iednym wozem z rana,
Wieprza tłuſtego, kozę i Barana.
Baran i koza iak z Natury [3] cisi;
Skromnie leżeli, ale Wieprz nad [4] Biſy
[5] Kwiczał iak Swinia, i iakby [6] Rzeźnika
Poczuł nad gardłem bliſkiego [7] kozika.
Wieprz [8] głuſzył ludzi owych, [9] przeſtraſzaiąc
Dobrze bydlątka, ſam na gwałt wołaiąc.

 Aż

[3] die Veſper [4] ſich heraus bringen [5] ſich vorſtellen [6] die Schamhaftigkeit [7] über die Maße.
CCXXXI. [1] Ein Bork, Schwein [2] der Markt [3] ſtill [4] Teufel, böſer Geiſt [5] quiken wie ein Schwein [6] Fleiſcher [7] ſchlechtes Meſſer [8] taub machen [9] Schrecken einjagen.

Aż chłop mu rzecze: czego [10] brzydka świnio
[11] Wrzeſzczyſz? i czego te drugie nie czynią?
Widziſz iak ſkromnie w kupie leżą obie,
Iakby w [12] koſzarze [13] ſpoczywały ſobie,
Mògłbyś się od nich ty beſtyo uczyć
Rozumu, a nie tak ſtraſzliwie [14] huczyć.
Aż wieprz mu rzecze: ty maſz za mądrego
Z kozą Barana, a ia za głupiego;
Gdyby on wiedział, co się z nim dziś stanie,
Wrzeſzczałby i on na Boſkie ſkaranie.
Baran rozumie, że wełny [15] pozbędzie,
Koza, że ią kto [16] doić w mieście będzie,
Mniemaią, że się maią czym wykupić;
Ia zaś wiem pewnie, że mię z ſkory [17] łupić
Będą, [18] zakłowſzy, Bo ia wiem że żywy
Na nic się nie [19] zdam, w mleku, ni w [20] przędziwy.
Tylko po śmierci pożytek przynoszę,
Dla tego kwicząc, narzekam i proſzę.

Głupiś o wieprze, i każdy człowiecze,
Ktory narzekaſz, gdy cię na śmierć [21] wlecze
[22] Przeznaczenie Boſkiego [23] wyroku i woli;
Mądry co milczy, gdy go [24] rana boli,
Nie odmieniemy nieszczęścia i łzami,
Lecz kto cierpliwy, powiedz, między nami?

CCXXXII.

[10] garſtig [11] ſchreyen [12] die Hürde [13] ruhen [14] juchhe ſchreyen wie Beſoffene [15] los werden [16] melken [17] die Haut abziehen [18] abſtechen [19] taugen [20] Garn [21] ſchleppen [22] Vorherbeſtimmung; Andeutung [23] der Rathſchluß [24] die Wunde.

CCXXXII. *Bogacz i Sąsiad.*

Bogaty ieden tak siła nazbierał,
Że nad tym iednym ledwo nie umierał:
Gdzie złoto [1] podzieć, i swoie [2] dostatki,
Żeby ni żona o nich, ani dziatki
Nic nie wiedziały. Będęli ie chować
W domu? Iakbym też ię miał hazardować,
Złodziey ukradnie; Ia za niego stanę,
Iakbym sam ukradł, gdy ich dobyć wstanę.
[3] Skępstwo z [4] szaleństwem w towarzystwie chodzi,
I wszystkie głupie Akcye w nas [5] płodzi.
I owen Bogacz wraz się głupim staie,
Gdy swoie myśli swoiemu [6] wydaie,
Tak sąsiadowi; mowiąc: Kumie Bracie,
Dawno doznałem przyiaźni twey, ia cie
[7] Ufam w Sekrecie, że mię nie [8] zawiedziesz,
Dopieroż w samey rzeczy mię nie [9] zwiedziesz.
[10] Zgoła; coż mamy [11] koło płota chodzić?
Mam złota dosyć, nie wiem gdzie go podzieć.
W domu nie wierzę, i wszędzie się boię,
Day, kędy złożyć, rady, [12] zdanie twoie.
Sąsiad i Pan kum skąpemu odpowie:
Nie masz tu nad czym myśleć człowiekowi,
Zakop te w lesie [13] depozyty drogie,
A ia ci pracy wiernie dopomogę,

Oraz

CCXXXII. [1] Lassen [2] Reichthum, Vermögen [3] der Geitz [4] Raserey [5] erzeugen, hegen [6] entdecken [7] vertrauen [8] hintergehen [9] betrügen [10] gänzlich [11] mit der Sprache nicht heraus wollen, płot, der Zaun [12] Meinung, Gutachten [13] anvertrautes Gut.

Oraz Sekretu dotrzymam [14] życzliwie;
A zatym idą, i kopią szczęśliwie.
Lecz w krotce potym ow sąsiad niewierny,
Wybrał pieniądze, co widział. [15] Mizerny
Bogacz włosy [16] rwie, ledwo nie szaleie,
A sąsiad z boku i w [17] kącie się śmieie.
Przecię się Bogacz ow prętko [18] domyśla,
Ze go kum [19] zdradził, i taki wymyśla
Na niego [20] koncept: Nic się nie [21] frasuiąc,
Idzie do niego, niby uśmiechuiąc,
Mowi: A wiesz co? Fortuna mi miła,
Znowu pieniędzy nowych [22] przyczyniła,
Trzeba nam odkryć nasze to [23] schowanie,
I nowey sumy przyłożyć staranie.
Kum usłyszawszy o tym nowym [24] składzie,
A nic nie myśląc o Bogacza [25] zdradzie,
Bieży do lasa, i pieniądze wraca;
Ktorych po cich gdy Bogacz pomaca,
Bierze do domu, i chowa do skrzyni,
Gdy kum [26] odrwiony swoie głupstwo [27] wini.

Nie sprobowawszy złemu nie powierzay,
A ty Frantowi drugi raz nie wierzay.

CCXXXIII.

[14] getreu [15] elend [16] ausreissen [17] der Winkel [18] vermuthen [19] verrathen [20] der Entwurf, das Concept [21] sich grämen, kümmern [22] darzu thun [23] Aufbewahrung; Behältniß [24] Ablegung [25] die Tücke, Verrätherey [26] betrogen [27] Schuld geben.

CCXXXIII. [1] *Wrobel i Kot.*

Ieden Goſpodarz, czy też Goſpodyni,
W tym ſobie wielką uciechę raz czyni,
Ze młode [2] kocię i wrobla młodego
Wychować chciała, w kupie ich każdego,
Ieść razem obom co trzeba dawała,
I tak w kompanii ich przyzwyczaiała,
Ze kot bez wrobla prawie i nie [3] ſtąpił,
Wrobel kotowi także nie [4] uſtąpił
W ſwoiey przyiaźni; tak z ſobą [5] poroſły,
Ze [6] konfidencyi [7] nayściśleyſzey doſzły.
Wrobel [8] ſwywolny, a kot był [9] ſtateczny,
Z tym wſzyſtkim doſyć weſoły i [10] grzeczny.
Kot się na ſłońcu [11] rozwaliwſzy [12] parzył,
Wrobel go [13] dziobał, przecię się nie [14] ſwarzył,
Tylko go łapką iak muchę odganiał,
Albo też [15] noſa krotkiego [16] zaſłaniał.
Miała pociechę goſpodyni z tego,
Iakoż nie było parze nic rownego.
Lecz tey uciechy nie było iey długo,
([17] Nie wiemy iaki Kołek fata na nas ſtrugą.)
Wrobel to [18] obcy, czy to w [19] nawiedziny,
Czyli to z inſzey, a z ſłuſzney przyczyny,
Wle-

CCXXXIII. [1] Der Sperling [2] junge Katze [3] einen Schritt thun [4] weichen [5] aufwachſen [6] Vertrauen [7] genau [8] leichtfertig, muthwillig [9] ernſthaft [10] artig [11] ſich in die Länge hinſtrecken [12] ſich wärmen [13] picken, mit dem Schnabel hacken [14] ſich zanken [15] die Schnautze [16] bedecken, vorſchützen [17] wir wiſſen unſer Schickſal nicht [18] fremd [19] Beſuch.

Wleciał do [20] klatki wroblowey otwartey,
(Znać że nie było u drzwi żadney [21] warty.)
Wprzod [22] czołem, czołem; Potym tu, tu, po co?
Zrazu się wroble, tylko słowy [23] szpocą,
A potym za [24] łby, i [25] łap cap po sobie.
Widzi to moy kot, i krzyknie: A tobie
[26] Pogański Synu, co do kamerada
Mego? [27] hultaiu, a to co za [28] zwada?
Na dom [29] naieżdżać, ludzie [30] napastować,
Potym nie daiąc mu się wymawiać,
Za łeb obcego bierze [31] napaśnika,
I ziadł go zaraz, w pomstę [32] domownika.
Ziadł, [33] oblizał się, i rzecze: Bay prawie,
Jeszczem nie wiedział o tey ia potrawie
Tak [34] wyśmienitey, Nie wiedziałem głupi,
Jak smaczne wroble; za tym swego [35] łupi
Wrobla Kompana ow kot [36] niecnotliwy;
Darmo się prosił wrobel nieszczęśliwy;
Kot mowił: gdybym cię był nie ratował,
Tobym, iak dobre wroble nie sprobował,
I ześćby mi się ciebie nie zachciało.

O iak tych kotow na świecie nie mało,
Ci poty złego nam nie [37] wyrządzaią,

Poki

[20] Vogelbauer [21] Wache [22] Ihr Diener! [23] häßlich machen [24] bey den Haaren [25] hernach kriegten sie sich bey die Köpfe; rips raps [26] Bösewicht [27] Holunke [28] Zank [29] angreifen, einreuten [30] nicht zu Frieden lassen [31] Händelmacher [32] Hausgenoß [33] belecken [34] herrlich [35] schinden [36] schelmisch [37] thun, ausüben.

Poki przez probę wprzod grzechu nie znaią.
Ale i temu trzeba mocno wierzyć,
Ze [38] łatwo o kiy, kto chce pſa uderzyć.

CCXXXIV. [1] *Tchorz a [2] nadęty.*

Przypominam też [3] trafunek pewnego
[4] Brawury, a zaś tchorza [5] wierutnego.
Ten idąc z miaſta z szerokim pałaſzem,
Ktorym to [6] bruki [7] krzeſał on z hałaſem;
Na [8] ściśłey [9] ściesce potkał nad [10] wąwozem
Chłopa, ktory to ſzedł za cudzym wozem.
[11] Brukownik krzyknie: [12] Wara, chłopie z drogi,
Ieżeli nie chceſz, by cię przypadek ſrogi
Potkał, i żebym z tobą nie uczynił,
Co wczora z drugim, ktory mi [13] zawinił.
Chłop widząc, że się oraz [14] ma do broni,
Skoczy aż w wąwoz, i od niego [15] ſtroni;
Ale przyſzedſzy do siebie, on stanie,
I rzecze, proſzę, powiedzcie mi Panie,
Coście to z owym wczoray uczynili?
Co się nie [16] umknął wam podczas tey [17] chwili.

Bra-

[38] man kann bald eine Urſache vom Zaune brechen.
CCXXXIV. [1] Ein Haſe, furchtſamer Menſch [2] aufgeblaſen [3] Zufall [4] Eiſenfeeſſer, beherzter Kerl [5] recht, wahr; abgefeimt [6] Stein-Pflaſter [7] wetzen mit dem Degen [8] enge [9] Fußſteig [10] hohler Weg [11] Pflaſter-Wetzer, Händelmacher [12] Platz! an die Seite [13] in den Weg kommen [14] zum Gewehr greifen [15] vor etwas fliehen [16] einem ausweichen [17] Gelegenheit.

Brawura rzecze: Lepſzy on od ciebie
18 Pacholek, tak mi ſtanął w tey 19 potrzebie,
Zem ia ſam w wąwoz ſkoczył 20 chyżo przed nim;
Tobym i z tobą tym 21 przykładem 22 przednim
I dziś uczynił, i tobie uſtąpił,
Gdybyś się nie 23 zląkł, i na mnie 24 naſtąpił.

Dobrze to mowią: że nie każdy 25 kąsa,
Kto na drugiego 26 wąſami potrząsa,
I owſzem tchorza, że iest 27 ladaiakiem,
Słowa, 28 pogrożki, ſą pradwziwym znakiem.

CCXXXV. *Stary kot i młoda myſzka.*

Młodego 1 zmiękczyſz, 2 odrwisz, czy uprosisz,
Kiedy mu racye i prośby 3 przenosisz;
Stary iak kamień, ni 4 ugryść się nie da,
Ani na racye woli ſwey nie 5 przeda.
Teyże to prawdy i myſzka doznała,
Gdy nieoſtrożnie po 6 strzesze biegała.
Kot, ſtara 7 wyga, uczynił się śpiącym,
I 8 chrapał mocno raz na dniu gorącym.
Czy go widziała myſz, czy nie poſtrzegła,
Młoda, dość że mu ſama w łapy wbiegła.

Gdy

18 Kerl 19 Nothwendigkeit; Zwang; Sache 20 hurtig 21 Beyspiel 22 Kern- Haupt-; schön 23 erschrecken 24 angreifen 25 beißen 26 pochen, trotzen, wąs, Stutzbart 27 schlecht 28 Drohung.
CCXXXV. 1 Erweichen 2 berücken, betrügen 3 vorbringen 4 abbeißen 5 verkaufen 6 Giebel, Boden unter einem Strohdach 7 ein altes schlaues Weib 8 schnarchen.

Gdy ią pochwycił, nie [9] przelęwki widzi,
I płacząc mowi: a kot się z niey [10] szydzi;
Kocie [11] wſpaniały, czyż ia twoiey gęby
Godna? czy będziesz miał na wſzyſtkie zęby
Tak mało mięsa? i ieszcze chudego,
Puść mię, na Syna [12] zaprawę twoiego.
Tak młodą, iak ia, niech się [13] paſą dzieci,
Czyż ci okazya na wieki [14] uleci?
Złapać mię znowu, gdy będę tłuścieyſzą;
Miey i uwagę na to też nie mnieyſzą,
Ze żadney prawie nie czynię ci ſzkody,
Jeżeli ziarnko znaydę dla [15] wygody,
Ty tego nie iesz, ia [16] połci nie ruſzę,
I mięsa nie iem, ale zawſze [17] suſzę.
Kot na to wſzyſtko tak iey odpowiada:
Piękne to ſłowa, racye i rada
Są twoie, myszko; ale uważ przecię,
Kot, a kot ſtary, w tak [18] podeſzłym lecie,
Z rąk ma upuścić myſz przy głodnym [19] brzuchu,
Mòw co chcesz myſzko, a ia nie mam ſłuchu.

CCXXXVI. *Lis, Wilk i Kura.*

Lis z laſa pod wieś raz wypadnie bliſko,
Trafi na świeże krwi [1] poboiewiſko,

Znać

[9] er ſiehet, daß es kein Scherz iſt, daß es gefährlich ausſiehet, przelewek, Umguß [10] ſpotten [11] groſsmüthig [12] Zurichtung eines Gerichts [13] ſich mäſten [14] entgehen, wegfliegen [15] Bequemlichkeit [16] eine Speckſeite [17] faſten, wenig eſſen, ſich mit trocknen Speiſen beköſtigen [18] betagt [19] Bauch.

CCXXXVI. [1] Waplſtatt.

Znać niedźwiedź wołu zabił i ſzyndował,
Ziadſzy po woli, do laſu się ſchował,
Skory [2] kawalec tam świeżey zoſtawił,
Bo na bankiecie ſwoim się nie bawił.
Lis głodny [3] łowny trafił ną tę ſkorę,
I mowi ſobie: [4] stanie to za kurę,
Tym czaſem, co Bog da, to do [5] kobiałki,
Ugryzł [6] ſzmat dobry, a drugie kawałki,
Myśli, do domu zanieść, [7] lisiey iamy,
Do ktorey forty nie było i bramy.
Tym czaſem kiedy powracać się myśli,
[8] Kogut i kury ze wsi owey wyſzły.
[9] Zapieie kogut, Lis się moy raduie,
I rzuca ſkorę, ſam się [10] wyprawuie
Na [11] podiazd, i iuż iak Lis się [12] wyciąga,
Iakby ich poiadł, tak się im [13] urąga.
Wtym wilk nadeydzie, iako był znaiomy,
Pyta: do czego się [14] ſkrada? łakomy
Lis rzecze: do kur, iako wiesz zwyczaynie;
Wilk mu odpowie: Lisie [15] obyczaynie,
A widzisz chłopca? co za płotem ſtoi;
[16] Drwi Lis moy z tego, [17] dybie, się nie boi,
Aż tylko ma się rzucić na koguta,
[18] Wytnie go z [19] kuſzy (wiesz Lis nie miał bota)
Chło-

[2] Stück von etwas [3] der gut fangen kann, der die Jagd liebet [4] vor etwas stehen, statt etwas seyn [5] der Kober [6] ein Lappen [7] Fuchs-Höhle [8] Haus-Hahn [9] krähen [10] sich zu etwas fertig machen [11] Streif-Parthey [12] ausdehnen, ausrecken [13] Spott treiben, verhöhnen [14] auf einen lauren [15] höflich, anständig [16] spotten, sich über etwas aufhalten [17] lauren [18] einen Schlag, Hieb geben; schießen [19] die Armbrust.

Chłopiec ow w nogę, że ledwo nie złamał,
Nazad Lis chyżo, chociaż dużo chramał.
Wraca się tam, gdzie swą ſkorę położył,
Nie [20] zaſtaie iey; bo kruk się nie [21] drożył,
I porwał ſkorę. A moy Lis łakomy,
Głodny bez ſkory powrocił i chromy.

Tak co nieſłuſznych profitów ſzukaią,
[22] Guzy zamiaſto zyſków doſtawaią.

CCXXXVII. *Osieł, Lew i Kogut.*

Wiedzieć potrzeba, iako wſzyſcy piſzą,
Że Lwi Koguta, iak ieno uſłyſzą,
Straſznie się boią, i tak uciekaią,
Iako na wſzyſtkie zwierza [1] nacieraią.
Paſł się spokoynie osieł raz pod drzewem,
Czy to [2] Iaworem, czy też pod [3] Modrzewem;
A Lew zbyt głodny z laſa go [4] śpiegował,
I na śmierć Oſła tamże [5] dekretował.
Skoczy Lew iak Lew, osieł moy [6] ſtruchleie,
Aż Kogut, siedząc na drzewie, zapieie,
Lew iakby mu w pyſk dał nazad odſkoczy,
Co kiedy głupi osieł cudo zoczy,
Mniema, że się Lew zląkł iego ſamego,
Nie wiedząc, że to z piania koguciego,

P 2 Nabę-

[20] antreffen, finden [21] etwas hoch halten, hochſchä-
tzen [22] eine Beule.
CCXXXVII. [1] Auf einen losgehen [2] Ahornbaum [3] Ler-
chenbaum [4] einen beobachten, auf einen lauren [5] ver-
urtheilen [6] ſtarren, erſchrecken.

[7] Nabędzie serca, i Lwa [8] dureń goni,
Kiedy Lew kura, nie Oſła się [9] chroni.
Wtym biegu myśli, niechay to kroniki
[10] Głoſzą, że dziś padł od Oſła Lew dziki,
Obeyrzy się Lew, a oraz się [11] zdumi,
Ze Osieł tyle o sobie rozumi, (mie)
Ieſzcze go daley od kura prowadził,
By błazna Oſła, [12] ułowił i [13] zgładził.
Potym się razem na niego obroci,
I uchwyci go, i iak worem rzuci,
Mowiąc: gdybyś był pod drzewem poczekał,
I wiedział, żem nie przed tobą uciekał,
Zyłbyś [14] nie boże, lecz twey [15] zuchwałości
Karę odnioſą, twa skora i kości.
Znay się na ſwoiey i ty człecze sile,
Nie [16] goń [17] więkſzego, [18] miiay go o milę.

CCXXXVIII. *Osieł u siłu Panow.*

Osieł tylko się [1] doſtał Ogrodnikowi,
[2] Uprzykrzyło się zaraz też Oſłowi,
Ze letkie zioła i ſałaty nosił,
Tak do Iowiſza modlitwy [3] przenosił:
Nie mam pokoiu, to mi ciężar wſadzą,
To mi się wyſpać po pracy, nie dadzą,
Ieſzcze

[7] bekommen [8] dummer, ſtolzer Kerl [9] fliehen vor einem [10] melden, verkündigen [11] erſtaunen [12] fangen [13] umbringen [14] du elender Menſch! [15] Frechheit [16] jagen, nachſetzen [17] ſtark, groß [18] vorbey gehen.
CCXXXVIII. [1] Zu einem kommen, gerathen [2] beſchwerlich fallen [3] vortragen, bringen.

Ieſzcze i kogut przed dniem nie zapieie,
Iużci ogrodnik ſwoie zioła sieie,
I wſtać mi każe. A patrz Boże! na co
Nieść [4] chwaſt z ogroda, i wſzelkie [5] ladaco,
Potrzebna rzecz to? aby mi [6] ſen przerwał,
I ładował mię, ledwom się nie [7] zerwał.
Uſłuchał Iowiſz Oſła mego [8] łgarza,
Dał mu za Pana mocnego garbarza,
Ten go ładuie [9] potężnie skorami,
[10] Ięczy, [11] krzywi się Osieł pod [12] ſmrodami;
Ey! mowi znowu: przecięm się [13] pożywił
U ogrodnika, chociemem się krzywił,
Tu mało co ieść, ſmrod, zawſze robota;
Znowu się skarży przed Bogiem [14] niecnota.
Przecię i ten raz ſłucha go fortuna,
I [15] węglarzowi Oſła [16] Importuna
W ſłużbę oddaie; a tym nowym poſłem
Węglarz uſtawnie robi iako oſłem.
Znowu się skarży, ale mu rzeczono:
Mniemaſz to Ośle, importunie, [17] pono?
Na iedną roskoſz na świecie stworzono,
Mylisz się durniu; pokić życia będzie,
Pracować trzeba każdemu i wſzędzie.

⁂

Nigdy nie kontent człowiek z ſwego ſtanu,
Tak [18] żebrakowi, iako też i Panu

[4] allerley Unkraut [5] schlecht Zeug [6] im Schlafe stöhren [7] sich verbrechen, sich verheben [8] Lügner [9] dichtig, sehr [10] krächzen, stöhnen [11] sich krümmen [12] der Gestank [13] Speise genießen [14] Bösewicht [15] Kohlenbrenner [16] ein beschwerlicher, verdrüßlicher Mensch [17] vielleicht [18] ein Bettler.

Chce się odmiany, a często z lepszego
Idziemy [19] bytu, do bytu gorszego;
Odmieniaiąc się, skarżemy [20] żałośnie,
Na iednym mieyscu i kamień [21] obrośnie.

CCXXXIX. *Wrobel, Dziw, Dziw.*

A wiecie zkąd to? dziw, dziw, wroble [1] kraczą,
Kiedy po [2] strzechach, i po [3] płotach skaczą? —
Wrobel z dalekich aż do polskich kraiow
Przyleciał, (ieżli wiem zem [4] dzieiom [5] baiow)
Widzi [6] powiaty [7] obszerne zasiane,
Widzi po polach i [8] kopy [9] zebrane,
Nikt nie [10] pilnuie, każdy [11] gnuśno zbiera,
Widzi, że każde ptastwo tam [12] naciera,
Nie odganiaią, ani ich [13] strzelaią,
Bo chleba dosyć, drudzy nad to maią.
Pomyśli sobie, czy ludzie nie [14] śmieią,
[15] Bić ptaki, czy też dla nich zboże sieią.
Nie tak u [16] Włochow, Francuzow, Hyszpanow,
Nie tak się dzieie u Niemcow, Brytanow.
Ci to każdego [17] kłosu tak pilnuią,
Że ledwo muchy z [18] łanow nie [19] ruguią,

[20] Ła-

[19] Zustand eines Menschen [20] betrübt, wehmüthig [21]

CCXXXIX. [1] Schreyen [2] das Strohdach [3] der Zaun [4] Geschichte [5] Fabelhanns; ein Mährchen [6] District [7] weitläuftig, geraumig [8] Heuschober [9] zusammengebracht [10] Achtung geben, in Acht nehmen [11] faul, unfleißig [12] losgehen auf einen [13] schießen [14] wagen [15] schießen [16] Welscher [17] die Kornähre [18] die Hufe Landes [19] verjagen.

[20] Łapać i strzelać ptaki, przy tym wiedzą,
I wroble same [21] niebożęta iedzą;
A zaś Polacy dbaią o to mało.
Tak myślącemu dziwem mu się zdało,
I wołać począł; dziw! dziw! wielkim głosem,
A zaś pszenicę [22] śmiele dziobał nosem.
Zbiegły się wroble prętko na głos iego,
I dziw! dziw! wrzeszczę, aż do czasu tego.

CCXL. *Furman, co [1] uwiązł.*

Furman raz uwiązł z wozem w strasznym [2] błocie,
Łatwo pomyśleć o iego kłopocie,
[3] Bicz ani Wiu! Wiu! nic mu nie pomaga,
[4] Dzwigać i wrzeszczeć iuż prawie nie [5] zmaga.
Wprzod [6] kląć zaczyna, i diabłom [7] oddawa,
Potym [8] skruszony do Bogow [9] udawa,
Iednego sobie ze wszystkich wybiera,
Od Herkulesa pomocy [10] napiera.
Ty, mowi: Bożku, coś [11] smoki zabiiał,
Coś po łbach monstrow swę [12] pałkę [13] wywiiał,
I coś na koniec same dzwigał Nieba,
Twoiey tak [14] silney ręki mi potrzeba.
Herkules wyirzy z Nieba na te słowa;
Podoba się i Bogom [15] chlubna mowa;

 Rze-

[20] fangen [21] die armen Leute [22] dreist, unerschrocken.
CCXL. [1] Stecken bleiben [2] der Koth [3] die Peitsche [4] heben, eine Last [5] vermögen [6] fluchen [7] opfern; übergeben [8] bußfertig [9] sich wenden [10] unabläßlich bitten, anhalten [11] der Drache [12] Keule [13] schwenken [14] stark [15] schmeichlerisch; prahlerhaft.

Rzecze z obłokow: słyszno, weźno kołu,
Dzwignijno osi, chłop mniema pospołu
Robić z Herkulem; Bożek mowi dali:
Postawno kamień, Furman kamień, [16] wali,
[17] Obiyno z błota [18] zakleione koła,
Iużci Herkules, wiu! wiu! z nieba woła,
Furman woz popchnie, aż i szkapy idą,
I tak szczęśliwie na sucho wynidą
Furman się zdziwi: coż to iest? wyszedłem,
A Herkul z nieba: i iać tu przyszedłem,
Abym ci pomogł, ale pomoż i ty
Sam sobie, będziesz miał pracy [19] obfity
[20] Skutek. Tak Bog chce, abyś sam pracował,
On dopomoże, byleś nie [21] lenował.

CCXLI. Co za [1] obrządki w Wenecyi w dzień [2] wniebowstąpienia bywaią sprawowane? Dnia wniebowstąpienia Pańskiego [3] książę Weneckie wziąwszy z sobą Senat wszystek, Pany i szlachtę, z wielką [4] okazałością pompą i Tryumfem iedzie na Galionie złocistym, ktory zowią Bucentaurus, dla [5] zbytniey wielkości, do pewnego portu morza Adryatyckiego. Tamże nie bez Ceremonii wielkich pierścien barzo drogi z palca [6] zdiąwszy rzuca w morze. Rozumieią niektorzy, iż to dla tego czyni, aby morze zbyt gniewliwe i [7] burźliwe tym [8] ubłagał, żeby pod-

[16] wälzen [17] abschlagen [18] verkleistert [19] genugsam, reich [20] Effekt, Erfüllung, Wirkung [21] faullenzen.
CCXLI. [1] Ceremonie [2] Himmelfahrt [3] der Doge [4] das Ansehen [5] übermäßig, zu viel [6] abnehmen, abziehen [7] stürmisch [8] besänftigen.

poddani iego ſpokoyniey żeglować i kupiectwa ſwe [9] bespieczniey odprawować mogli. Ale inſza iest przyczyna tey drogi i [10] pystępku iego, to iest, aby takową Ceremonią, prawo, ktore ma na to morze darowane i dane z pierścieniem od Papieża Alexandra III, gdy był do tey rzeczypoſpolitey przed okrucieńſtwem Ceſarza Fryderyka Barbaroſe, przyiechał, pokazał, dla czego też kiedy rzuca pierścień mowi: na znak [11] uſtawicznego Panowania nad morzem Adryatyckim.

CCXLII. Iakie [1] ſprawowanie Rzeczypoſpolitey? Sprawuią Rzeczpoſpolitą Wielka rada, Senat i książę; na tych trzech wſzyſtek rząd Państwa [2] zawiſł. Do wielkiey rady przynależy szlachta, ktorzy iedno lat przeszli dwadzieścia pięć, Senatorow ſto dwadzieścia, książę iedno. Wſzyſcy [3] upatruią wedle urzędu i powinności ſwey [4] całość praw i wolności, [5] rozſzerzenie Państwa, dobro poſpolite, ozdoby miaſta, [6] zgodę z pogranicznemi. Są niektorzy, co nad wſzyſtkim Państwem [7] czuią, niektorzy co o morzu [8] zawiaduią, i co o [9] maiętnościach ziemnych [10] opiekę maią. Iako się kto w mieście sprawuie, i zkąd żyie, pilnie acz wzbyt potaie-

[9] ſicher [10] das Verfahren [11] immerwährend.

CCXLII. [1] Verwaltung, Regierung [2] auf etwas beruhen [3] auf etwas ſehen [4] Unverbrüchlichkeit, Unverletzlichkeit [5] Vergrößerung [6] Einigkeit, Eintracht [7] wachen [8] etwas verwalten, einem Amte vorſtehen [9] Landguth [10] in Obacht nehmen.

potaiemnie, [11] dochodzą. — Co za [12] intrata Rzeczypospolitey Wenekiey? Idzie roczny dochod Wenetom z morza i ziemi; a gdy padnie potrzeba pieniędzy, a skarb nie ma, zaraz [13] myta podwyższaią, więcey [14] dziesiencin przyczyniaią, rozmaite maią sposoby, do zgromadzenia głowney sumy, wedle potrzeby rzeczypospolitey.

CCXLIII. W iakiey gotowości na woynę stoią Weneci? Weneci Panowie swego morza i ziemi na oba gwałty zawsze są gotowi. Bo i pieniądze u nich leżą w skarbie [1] zamnożone, i Cekauz ze wszech miar [2] dostateczny maią. Arsenał albo Ceka z ich, rachuiąc go ze wszystkim, ma w około dwie mile [3] włoskie, bo iest w kącie miasta wysep dobrze murami, [4] basztami, [5] przekopy głębokiemi [6] obwarowany, na ktorym są ulice rozmaite rzemieślnikow pełne, co innego nic nie czynią, iedno albo morskie, albo ziemne woienne potrzeby robią i [7] gotuią. Tam uyrzysz kowalow, ślosarzow, [8] płatnerzow, i rzemieślnikow rzadko słychanych; iedni [9] działa leią, drudzy kule [10] kuią, drudzy broń i [11] zbroie chędożą; [12] kosy, [13] łańcuchy, [14] osęki, [15] kotwice, żagle, [16] wiosła, [17] siekiery, spisy,

[18] pasy

[11] Kundschaft einziehen, entdecken [12] Einkunft [13] Hauszins; Zoll [14] vermehren die Zehenden.

CCXLIII. [1] Gehäuft [2] hinreichend [3] italienisch [4] Basteyn [5] Graben [6] versehen [7] verfertigen [8] Waffenschmied [9] Kanone [10] schmieden [11] Rüstung [12] Sense [13] Kette [14] eiserner Haken [15] Anker [16] Ruder [17] die Axt.

[18] pasy bez przestanku robią, no ktore co wychodzi pomyśl. Uyrzysz sale pełne wszelakiego rynsztunku, tak, że wielkie woysko zaraz może się [19] wybrać, i w [20] szyku stanąć, gotowo do potrzeby. Ukazuią też okręty, galery, nawy, tak [21] domowe, iako na morzu po zwycięstwach [22] wzięte.

CCXLIV. Pisze Plutarchus o nieiakim Besusie, iż gdy złośliwie Oyca swego zabił, a ten zły uczynek iego [1] niewiadomy był; za czasem idąc zaprosżony na bankiet, i iaskołki [2] świerkocące słysząc, gniazdo ich [3] drzewcem zrzucił, i wszystkie iaskolęta [4] pobił. Spytany od przytomnych, dla czegoby tak [5] pierzchliwie sobie [6] postąpił, i nad niewinnemi ptaszętami okrutnie się [7] pastwił. Odpowiedział: izali nie słyszycie iako na mnie [8] niecnotliwie krzyczą, i iakbym Oyca mego zaboycą był, świadczą. Zadziwili się wszyscy około stoiący, i te słowa iego krolowi [9] opowiedzieli, i tak sam Besus iawnie się [10] wydał; a racyami słusznymi [11] pokonany, iako zasłużył był skarany. Dobrze Mędrzec w piśmie świętym powiedział: boiaźliwa złość daie świadectwo [12] potępienia.

CCXLV.

[18] ein Wehr Gehenk, Gurt [19] sich fertig machen [20] in Schlacht Ordnung stellen [21] einheimisch [22] erobert.
CCXLIV. [1] Unbekannt [2] zitschern [3] ein langes Speer [4] tödten [5] schüchtern [6] verfahren, umgehen [7] mit einem übel umgehen [8] auf eine boshaftige Art [9] anzeigen [10] sich verrathen [11] überwiesen [12] Verdammung.

CCXLV. Piękna rzecz iest [1] ludzkość, i [2] nieſkąpe przyiacielom, iako też i inſzym ludziom, chleba ſwego [3] użyczenie; wſzakże ale i miary w tey ſprawie, i w ludziach [4] brak mieć potrzeba, tak żeby żaden niepotrzebnie, i niepotrzebnym ludziom w [5] częstowaniu zbytków nie czynił; a żeby też to z ludzkości [6] raczey i z [7] baczenia, i z [8] hoyności [9] złączoney z cnotą chrześciańſką, aniżeli z głupiego [10] marnotrawſtwa i z [11] prożney chwały pochodziło. Kto abowiem małe [12] dochody ma, a często [13] hoyne [14] uczty [15] ſprawuie, nie tylko ſwym źle [16] ſzafuie, ale i prętko [17] żebrakiem zoſtanie. Wielki on kraſomowca *Cicero* mowi tak: Ktorzy ucztami i [18] połmiſkami znaiomości ſobie, [19] zachowania i [20] ozdoby ſzukaią; okazuią ſię być w cnocie [21] niedoſtateczni. Mądry człowiek nigdy ludzmi [22] nikczemnemi stołu ſwego nie zaſadza; ale godnym i potrzebnym dom ſwoy otwiera: i dla nich stoł gotuiąc; hoyność [23] przyſtoyną pokazuie. Możeć to kto chce, przyiaciela i ſąsiady poczciwie uczęstować, i [24] ochotnym ſię goſpo-

CCXLV. [1] Leutſeligkeit [2] freygebig, nicht geitzig [3] Genuß, Vergünſtigung [4] Wahl, Unterſchied [5] das Tractiren [6] vielmehr [7] Achtung [8] Freygebigkeit [9] verknüpft, verbunden [10] Verſchwendung [11] eitel; leer [12] Einnahme, Einkunft [13] prächtig, reichlich [14] Tractament, Schmaus [15] anſtellen [16] wirthſchaften, verwalten [17] Bettler [18] Schüſſel [19] Freundſchaft, Umgang [20] Anſehen; Zierde [21] unvollkommen; dürftig [22] ſchlecht, nichtswürdig [23] anſtändig [24] vergnügt, luſtig.

ſpodarżem [25] ſławić; iednak bez [26] naruſzenia zdrowia i ſumnienia ſwego, nie daiąc ani ſobie, ani miłemu gościowi. [27] gwałtowney przyczyny do brzydkiego obżarſtwa albo piiaństwa; albowiem iako ieden napiſał:

„Kto przyiaciela ſwego przymuſza pić wiele,
„[28] Czworakiem iest zaboycą na duſzy i ciele.

CCXLVI. Nie mądrze bardzo czynią, gdy niektorzy godności i urzędow, ktore ſądy w ſobie maią, chciwie [1] pragną; albowiem na takich urzędach trudno się Bogu i ludziom podobać, ponieważ nie rzeczypoſpolitey pożytku i dobra, ale ſwego ſzukaią, żeby tak [2] dumie ſwey i [3] łakomstwu doſyć uczynili. Takim potrzeba rzeczy dobrze uważyć: naprzod, iż chciwe pragnienie godności iest ciężar ſtraſzliwy i wielki: Nad to [4] wdaią się w wielkie [5] kłopoty i [6] fraſunki, gdyż często w myślach ſwych nie małe [7] roztargnienie cierpią; [8] bacząc, iż na się maią wiele ludzi [9] zawaśnionych, wiele [10] zazdrosnych, wiele ſprawy ich ganiących; bo na urzędzie siedzący, wſzyſtkich ludzi oczy na się [11] obracaią, i wſzyſcy poſtępki ich [12] notuią

[25] ſich bezeigen, ſtellen [26] Verletzung [27] gewaltſam, dringend [28] vierfach, vielfältig.
CCXLVI. [1] Verlangen, ſtreben [2] Bauerſtolz Einbildung [3] Geitz, Unerſättlichkeit [4] ſich ausſetzen: ſich einlaſſen [5] Kummer [6] Sorge, Bekümmerniß [7] Zerſtreuung, Stöhrung [8] bemerken, erſehen, erwägen [9] gehäßig, aufgebracht [10] neidiſch [11] auf ſich ziehen, wenden [12] notiren.

tuią i [13] cenſuruią; i tak w ſwoim urzędzie wielki niepokoy przez wſzyſtek czas żywota ſwego ponosić muſzą. Sławny był na urzędzie ſwym wyſokim za czaſow Adryana Ceſarza nieiaki Simeles; ten [14] złożywszy urząd ſwoy, i ſpokoynie żywot prywatny w maiętności ſwoiey przez siedm lat prowadząc, będąc iuż bliſki śmierci, na grobie ſwoim taki napis [15] ſporządził: Tu leży Symeles, ktorego [16] wiek i życie wiele lat miało; iednak z tych tylko lat siedm przeżył. [17] Daiąc znać, iż wſzyſtkie lata przeżył w [18] turbacyach [19] rozmaitych, a te siedm lat będąc wolen od urzędow i ſądow, ſpokoynie.

CCXLVII. Muzyka cieszy człowieka, piſze Apollonius, że Amphion, Zethus i Palaephatus wdzięcznemi głoſami ſwemi i śpiewaniem świat bardzo cieſzyli: iż ſamo miaſto Thebańſkie tak wielkie, bez koſztu zmurowali: albowiem kiedy było trzeba kamieni albo [1] wapna, albo iakiey inſzey materyi, [2] ſkoro tylko śpiewać poczęli, natychmiaſt ludzie się zgromadziwszy, i chcąc ſłuchać tak wdzięcznego śpiewania, ſami [3] to kamienie, to wapna, to inſze materye nosili, dawali, drudzy murowali: Ktore prace ludziom

[13] beurtheilen; tadeln [14] sein Amt niederlegen, aufgeben [15] machen, verfertigen [16] Alter, Lebenszeit [17] zu verstehen geben [18] Unruhe, Beschwerlichkeit [19] mancherley.

CCXLVII. [1] Der Kalk [2] so bald als [3] to — to, bald — bald.

ludziom ſamym tylko śpiewaniem płacili. Wſpomina Horacyuſz, iż taką melodyą [4] karmił świat, on to Lutniſta ſławny Orpheus, że kiedy zagrał, natychmiaſt rzeki [5] chyżo [6] bieżące [7] stawały, drzewa [8] niezgrabne, kamienie twarde, laſy, [9] bory [10] Pargameſzki odprawowały; [11] byſtre i [12] ſrogie zwierzęta do oney melodyi przybiegały i [13] łaſkawemi się stawały: [14] owo zgoła wszyſtkie rzeczy, ſwoią melodyą karmiąc, Orpheus [15] poruſzał.

CCXLVIII. Rożne [1] prognoſtyki czynili sobie ſtarzy, ale lubo rożne, przecię mało fortunne; mieli od [2] dowcipnych Mathematykow prognoſtyki z ptaſtwa, z powietrza, ludzi, ktoż inne wyliczy. Pisze Plutarchus, że iednego czaſu [3] wrożkę niefortunną, przyſzłey woyny domowey, Rzymianie [4] uznali. Trzy krucy [5] przyleciawſzy, każdy po małym kruczęciu przynioſł, i w pośrzodku Rzymu na ſamey drodze położył. Ci zaś ſwoie owe kruczęta, przy [6] widoku Senatorow [7] rozſzarpali. Gdy się Senat o to pytał [8] wieſzczbiarzow w kościele Belony, a owo między tak wielką [9] zgraią przyleciał

[4] unterhalten; nähren [5] ſchnell [6] laufend [7] ſtehen bleiben, ſtill halten [8] ungeſtalter, ungeſchickt, häßlich [9] Heide, Fichtenwald [10] Kurzweil [11] wild; ſchnell [12] grimmig [13] zahm [14] kurz zu ſagen [15] in Bewegung bringen.

CCXLVIII. [1] Wahrſagung [2] ſinnreich, witzig [3] Wahrſagerinn; Vorbothe, Anzeichen [4] erkennen; für etwas erklären [5] herzufliegen [6] im Geſicht [7] zerreiſſen [8] Wahrſager [9] ein Haufen Leute, die Schaar.

ciał wrobel, trzymaiąc [10] konika małego robaczka, ktorego przy pospolstwie na dwie części rozszarpał, i iednę część porzucił, a drugą z sobą wziął. Znak to był niedobry, [11] niezgody przyszłey Rzymskiey. Wspomina też i inszy Autor, kiedy Longobardowie obrali na Państwo Hyldebranda, gdy pod czas koronacyi usiadł na [12] maiestacie, [13] berło krolewskie w ręku trzymaiąc, trefunkiem przyleciała kukawka, i usiadła na berle krolewskim. Czego postrzegłszy [14] wieszczkowie, niedobry prognostyk powiedzieli: albowiem za znak niemądrego Pana to być [15] poczytali. Zaczym [16] obrzydziwszy go sobie Longobardowie z niefortunney praktyki, prętko go z Państwa [17] złożyli.

CCXLIX. [1] Przyganą to barzo, gdy się kto [2] stanem swym nie kontentuiąc, onego nie [2] przestrzega; co się osobliwie znayduie w miastach, ponieważ zbytki tak w [3] życiu iako i w szatach bardzo się [4] zamogły: wiele ludzi w stanie [5] mieyskim, nad stan swoy żyią. Obaczysz rzemieślnika, albo też i niektorego [6] mieszczanina, szlachcie i [7] wielmożnym Panom się

8 sprze-

[10] ein Graß-Pferdchen, it. der Klee [11] Uneinigkeit, Zwietracht [12] Thron [13] Scepter [14] Wahrsager [15] für etwas halten [16] Abscheu vor etwas bekommen, verabscheuen [17] dethronisiren, absetzen.

CCXLIX. [1] Es ist zu tadeln [2] gemäß leben, behaupten, beobachten [3] übermäßiger Aufwand im Lebens-Unterhalt [4] überhand nehmen [5] bürgerlich [6] Bürger [7] groß, vielvermögend.

[8] sprzeciwiaiąc, ſzat drogich zażywa, ktore adamaſzkiem [9] podszyte na sobie nosi; one [10] guzami koſztownemi od [11] paſa do gęby [12] upſtrzy: Kapeluſzem śrebrną albo złotą [13] wſtęgą obſzytym głowę ſwoię ſtroi, w ſzafianowych botach chodzi. A o zbytkach białogłowskich co rzeczemy? te zaprawdę w ſzatach i [14] ſtroiach tak [15] miarę przebrały, że końca [16] utratom ich niemaſz. Ieśli widziały u ktorey wielmożney Pani ſuknią nowym [17] kroiem, [18] ſobole, [19] manele, [20] kolczyki, [21] zauſzki [22] wytworne i koſztowne, [23] pontały na ſzacie, to im [24] koniecznie potrzeba mieć. A ieżli mąż nie pozwala [25] ſprawić, to się Pani [26] Duſzka [27] dąſa, [28] ſapa, chorą się czyni, z mężem do kilka dni, niedziel nie mowi: w czym iest [29] marność wielka i grzech.

CCL. Iest drzeweczko iedno w Indyi, Granedillus nazwane, ktore kwiaty rodzi dziwnie piękne i [1] wonne, siedm iakoby ma [2] mieczykow na sobie: rodzi iakoby pięcioro kropel krwawych, kolumnę, [3] goździe trzy i koronę

4 cie-

[8] ſich befleißigen, einem gleich zu kommen; einem nachahmen [9] unter gefüttert [10] Knopf [11] Gürtel [12] putzen; bunt machen [13] die Borte [14] der Putz [15] das Maaß überſchreiten [16] die Verſchwendung [17] Tracht; Schnitt [18] Zobel [19] Armband [20] Ohrringe [21] Ohrgehänge [22] prächtig [23] Beſatz [24] durchaus [25] anſchaffen [26] Seelchen, Herzchen [27] böſe ſeyn [28] vor Zorn ſchnauben [29] Eitelkeit.

CCL. [1] Wohlriechend [2] ein Schwerdtchen [3] ein Nagel.

4 ciernistą, 5 list zielony, podobnym iest 6 oszczepowi, 7 witeczki iako na 8 drzewie winnym kształt 9 powrozów maią. 10 Owoc iakoby na serce poyrzał, a ma w sobie sok bardzo słodki i 11 lekarski. Kwiat ten iako chrześcianie mowią, pierwey 12 ukazował Indyanom mękę Pańską, niż o niey słuchywać poczęli: i był 13 poniekąd wielkim 14 powodem do uwierzenia w Chrystusa Pana, 15 ukrzyżowanego onym Poganom.

CCLI. U Rzymian starych wszelakiey 1 przystoyności pilnych 2 dozorców, taka bywała w 3 uznawaniu i 4 zawdzięczaniu dobrodzieystw 5 pobożność, że nie tylko samych Bogów, ktorym wszystko dobro i szczęście swoie przypisowali; nie tylko Cesarzów, za ktorych woienną 6 dzielnością granice Państwa swego i ziemią i morzem 7 rozszerzali; ale też i 8 zrzodła pospolite, z ktorych czerpali wodę zdrową, pewnym co rok świętem 9 raczyli, i miasto koron ślicznemi 10 wiankami z rożnego kwiecia 11 uwitemi 12 przybierali. Ztądże między innemi rocznemi święty, mieli też iednę do roku 13 uroczystość nazwaną *fontinalia*, w ktorą 14 gromadno

4 dornicht 5 ein Blatt 6 ein Spieß, Lanze 7 Ranken, Schnörkel 8 Weinstock 9 ein Strick, Seil 10 Frucht, Obst 11 heilsam 12 zeigen 13 einiger massen, zum Theil 14 Anlaß, Gelegenheit 15 gekreuzigt.

CCLI. 1 Der Wohlstand 2 Aufseher 3 Erkenntlichkeit 4 Vergeltung 5 Frömmigkeit, Gottesfurcht 6 Tapferkeit 7 erweitern 8 Quelle 9 ehren, eine Ehre anthun 10 Kranz 11 gewunden 12 schmücken 13 eine feyerliche Begehung 14 schaarweise.

madno i w kupach niemałych [15] ſchadzali się nad zrzodła mieyſkie, i na znak wdzięczności, że im [16] żywey wody dodawały, rzucali w nie rozmaite wieńce, iakoby ie za ich dobrodzieyſtwa koronuiąc. I z tey Ceremonii urosła ona piękna [17] przypowieść. Ieżli wody zażywasz, zrzodła [18] ſzanuy, i [19] zdob iako naylepiey możeſz.

CCLII. Demokryt Filozof cieſząc w [1] żałobie Darguſza Perſkiego Monarchę, z tą mu kondycyą zmarłą krolową [2] wſkrzesić obiecał, ieźliby mu w ſzerokim ſwym Państwie troie ludzi bez żałoby, [3] kiedyś, bądź po rodzicach albo inſzych [4] przodkach, bądź po innych [5] krewnych nalazł i [6] poſtawił: Co było niepodobna.

CCLIII. Piſze Plutarchus o Liſandrze Spartańczyku, że po [1] zwycięstwie znacznym nad Ateńczykami, kazał ſobie [2] miedzianą kolumnę wyſtawić z dwiema gwiazdami *Pollucis i Caſtoris*, ktore się przed okrętem iego, gdy bitwę na morzu z nieprzyiacielem [3] zwodził, pokazały, i przyſzłe zwycięstwo iego [4] opowiadały.

[15] zuſammen kommen [16] friſches, lebendiges Waſſer [17] Sprichwort [18] ehren, Achtung haben; ſchonen [19] zieren.

CCLII. [1] Trauer [2] von Todten erwecken [3] zu irgend einer Zeit [4] Vorfahren [5] ein Blutsfreund [6] ſtellen.

CCLIII. [1] Sieg [2] ehern [3] eine Schlacht liefern wollen [4] ankündigen.

CCLIV. Często to u Panow wielkich bywa, że ku przyiacielowi i gościom [1] na ludkość się zdobędą, z [2] czeladzią zaś inaczey nie umieią, tylko * z gory, albo co gorſza, z gniewem, z [3] trzaſkiem, z furyą, nie pamiętaią na odpowiedź Antygona Krola Macedońſkiego ktoremu gdy radzono, aby Ateny szturmem [4] wzięte murem [5] opatrzył, rzekł; mur to iest [6] niedobyty u ſług i poddanych miłość, inſzego koło miaſta Ateńſkiego nie potrzebuię: Nie [7] naśladuią też Ceſarza Weſpazyana, ktory [8] starał się o to, aby nie tylko u obcych, ale u wſzyſtkich domowych ſwoich miał ten tytuł: [9] Roſkoſz rodu ludzkiego. Także nie podoba im się [10] obyczay Adryana Ceſarza, ktory weſołym być nie mogł, gdy czeladnika ktorego [11] zaſmuconego widział; nie [12] znieważył nigdy ſłowem czeladnika; [13] pomniąc na on wierſz; [14] łagodne panowanie, ma wielką moc w ſobie.

CCLV. [1] Litość nawet zwierzętom pokazana, iest znakiem wſpaniałego serca. Każda oſoba dobrego charakteru z [2] przyiemnością obchodzi się z ſwemi domowemi. Nie dziw że

CCLIV. [1] Sich bemühen freundlich zu seyn [2] ein Dienstbote, das Gesinde * auf stolze Art [3] mit Ungestüm, mit Poltern [4] erobert, eingenommen [5] versehen [6] nicht zu erobern [7] nachahmen [8] sich um etwas bemühen [9] Vergnügen [10] die Art, Gewohnheit [11] betrübt [12] beschimpfen, verachten [13] gedenken [14] sanftmüthig, gütig

CCLV. [1] Mitleiden [2] liebreich mit einem umgehen; Annehmlichkeit.

że ſłudzy są źli, bo ich Panowie złemi czynią. Nie kocha ich Pan, to i oni Pana nie kochaią; ſłużą bo potrzebuią pieniędzy, ale oraz [3] przeklinaią ubòſtwo ſwoie, dla ktòrego ſłużyć muſzą. Będę ia zawſze o tym pamiętał, co Iego Mć Pan Kiycki mawiał do Syna ſwoiego, ktory mu umarł i ktoryby na przyſzły czas, [4] wzorem wſzyſtkim Panom był: ieżeli chceſz, moy kochany, mieć dobrych ſług, staray że się, żeby ci z [5] ochotą, nie dla [6] interesu, nie dla pieniędzy, ale z [7] przychylności, i dobrego Serca, ſłużyli. [8] Wystrzegay się iako [9] występku naywiększego, ſłowy [10] przykremi i [11] zelżywemi łaiać ich. Pokazuy im zawſze weſołą twarz, i dobre day ſłowo, żeby poznali, że ich pilność w uſługach szacuiesz, że myślisz o ich fortunie, chorobach, i fraſunkach. Ieżeli za radą moią poydziesz, domowi twoi będą w tobie uznawać Oyca, będą cię [12] szanować, i [13] chętniey za mnieyſzą płacę ſłużyć ci będą, a niżeli u kogo innego za większą.

CCLVI. Naytrudniey w szczęściu na śmierć pamiętać; [1] gorzkie iest [2] rozmyślanie o śmierci człowiekowi bogatemu. Iowianus Ceſarz taki

Q 3 ſobie

[3] verfluchen [4] Muſter, Beyſpiel [5] Luſt [6] das Intereſſe, Vortheil [7] Zuneigung, Liebe [8] ſich hüten, ſich in Acht nehmen [9] Fehler, Uebertretung [10] widrig, verdrüßlich [11] ſchändlich, läſternd [12] ehren, Hochachtung haben [13] willig.

CCLVI. [1] Bitter [2] die Betrachtung, Erwägung, Gedanken.

ſobie obraz malować kazał: Woz złoty, na nim człowiek umarły, trzy konie w wozie, a każdy z napiſem na głowie. U pierwſzego te ſłowa, iest nie iest. U wtorego nie iest. U trzeciego niczym iest. Piękny [3] wizerunek śmiertelnego [4] poiazdu. O Alfonsie Krolu Aragońſkim piſze Hyſtoryk iego: że miał zegar taki, u ktorego na wierzchu była kolumna z ſzafiru wyrobiona, ktora się, gdy zegar godzinę iaką [5] wybiiał, obracała, a każdey godziny [6] inſzy a inſzy obraz pokazowała. Gdy się krol [7] modlił, pokazowała mu krucyfiks; gdy Krol piſał, pokazowała piorko z [8] kałamarzem; gdy Krol iadł, pokazowała noże z widelcami: Napis na sobie taki miała. Żywot Krolewſki. Pod kolumną leżała śmierć z koſą i z napiſem: Godny mądrego Krola, i czas dobrze [9] ſporządzaiącego, i na śmierć pamiętaiącego zegarek. Smierć malarze tak więc maluią [10] pospolicie: ſama iest [11] kościſta, a na [12] chudym koniu bieży, na głowie ma zegarek, a w ręku [13] oſtrą koſę trzyma ukrwawioną, ktorą głowy ludzkie w biegu [14] scina.

CCLVII. Pisze Raderus, iż gdy Henryk Cęſarz Rzymski [1] dobywał iednego obronnego w Apulii miaſta, [2] uporem i [3] hardością [4] obleżonych

[3] Vorbild [4] die Fahrt, Hinfahrt [5] ſchlagen [6] immer ein anderes [7] bethen [8] das Dintenfaß [9] ordnen, einrichten [10] insgemein [11] knochicht, beinigt [12] mager [13] ſcharf [14] abhauen.

CCLVII. [1] Beſtürmen, angreifen [2] Hartnäckigkeit [3] Troß, Widerſpenſtigkeit, Stolz [4] belagert.

nych w mieście [5] obywatelów do gniewu pobudzony, poprzysiągł, iż doſtawſzy miaſta nikogo w nim [6] żywić nie miał. Poſtrzegłſzy na oſtatek obleżeńcy, że się [7] bronić więcey nie mogli, przez rożne [8] posełstwa, [9] nisko się Ceſarzowi [10] korzyli, miaſto poddać obiecowali: o żywot tylko i miłosierdzie [11] pokornie prosili. Atoli zagniewany zwycięzca, [12] użyć się żadnemi prośbami nie dał: [13] odſtąpić [14] przysięgą [15] stwierdzoney [16] obietnicy, żadną miarą nie chciał. Widząc Gubernator, ktory na ten czas miaſtem obleżonym rządził: że Ceſarz żadnym ſpoſobem [17] ubłagać się nie chce, [18] uſzykował na oſtatek gromadne z małych dzieci woysko; między ktoremi małego Syna ſwoiego, iakoby Hetmanem uczyniwſzy, [19] wyprawił z miaſta, z kościelnemi [20] chorągwiami, pięknie [21] ſporządzone [22] połki, ktore gdy się wedle daney [23] nauki, nisko Ceſarzowi [24] pokłonili, o łaskę i miłosierdzie proſząc, [25] łacno Ceſarskie serce, mali owi [26] rycerze, zwyciężyli, i do [27] łaskawości snadno [28] nakłonili: iż dla nich, miaſto [29] opa-

[5] Einwohner [6] das Leben ſchenken, Pardon geben [7] ſich wehren [8] Geſandtſchaft [9] ergebenſt [10] ſich demüthigen [11] demüthigſt [12] ſich gewinnen laſſen [13] abſtehen [14] Eid [15] beſtätigt [16] Zuſage [17] beſänftigen [18] in Schlacht-Ordnung ſtellen [19] abfertigen [20] Fahne [21] geordnet [22] Regiment [23] Unterricht [24] einen durch ehrerbietige Neigung grüſſen [25] leicht [26] Held [27] Gütigkeit, Sanftmuth [28] lenken.

[29] opanowawſzy, wſzyſtkich zdrowiem i życiem darował.

CCLVIII. O Filipie Krolu Macedońskim, wſpominaią rożne hyſtorye, iż gdy ten ſławny Monarcha na to się był [1] zaſadził, aby był miaſta Bizancyum wſzelkim ſpoſobem dobył; co chcąc [2] do ſkutku przywieść, woysko wielkie [3] zbierać i kupić, na [4] dobycie miaſta [5] pomienionego bez odwłoki kazał: a nad to i ſam się w osobie ſwoiey na oblężenie i dobycie tegoż miaſta [6] wybrał. Ktorego potkawſzy Filozof ieden, z pilnością pytał, gdzieby tak gromadne woysko i [7] potężną armatę prowadził? Na co Krol odpowiadaiąc mowił: Miaſta Bizancyum dobywać idę, ktorego poki nie mam, za nic ſobie Krolestwa Macedońſkiego nie [8] ważę. Co ſłyſząc Filozof, tak Krolowi radził: Ieżeli, powiada, chceſz ſnadno miaſta Bizancyum doſtać, 9 rozpuśćże po większey części woyſko, [10] pozwiiay chorągwie, pochoway szable, miecze, i inſze [11] oręża, a miaſto [12] łuków, [13] strzał i 14 arkabuzów, każ nabrać rożnych inſtrumentów, cytr, lutni, cymbałów i kornetów, w ktore, [15] przy-

[29] ſich bemächtigen, einnehmen.

CCLVIII. [1] Worauf beſteben, beharren [2] bewerkſtelligen [3] errichten, zuſammenziehen, werben [4] Eroberung [5] erwähnt, vorgedacht [6] ſich aufmachen, fertig machen; ſich rüſten [7] mächtig [8] achten, ſchätzen 9 von einander laſſen [10] zuſammen rollen, wickeln [11] Gewehr, Waffen [12] ein Bogen zum Schießen [13] der Pfeil [14] eine Büchſe, Feuerrohr.

15 przystąpiwszy do miasta, każ wesoło zagrać, a prędzey muzycznym 16 okrzykiem, niż żelaznym dzwiękiem, serca sobie obywatelów miasta Bizancyum 17 zniewolisz, i miasto otrzymasz. Usłuchał mądrey rady Krol, z wesołą muzyką, nie z 18 ogromną armatą, pod miasto podstąpił, i tak prętko 19 upragnionego miasta dostał.

CCLIX. Kiedy człowiek sobie 1 przypomina, iako ciężkie i 2 niexnośne męki, rożni ludzie na tym świecie cierpieli, 3 pamięć i rozum ludzki na to się 4 wzdryga, i skora na człowieku 5 drzy. Byli tacy Męczennicy, ktorych na rożnach 6 rospalonych i 7 kratach żywo 8 pieczono; znaydowali się tacy, ktorych w oleiu, w smole i 9 żywicy 10 smażono, i 11 rostopinnym w ogniu 12 ołowiem, miasto 13 posiłku 14 poiono. Patrzyło oko ludzkie na takich, ktorych w 15 doł wykopany, miedzy węże, 16 iaszczurki, 17 padalce i insze 18 iadowite gadziny, na okrutne pożarcie wrzucano. Był taki na świecie Tyran Makrynus nazwany, ktory 19 winowaycow w ścierw zabitego i 20 rozprotego wołu żywo mię-

15 sich nähern, heran rücken 16 durchdringender Schall; Geschrey 17 gewinnen, sich verbinden 18 fürchterlich 19 sehr begierig nach etwas.

CCLIX. 1 Sich erinnern 2 unerträglich 3 das Andenken; Gedächtniß 4 einem grauen, sich scheuen 5 es schauert mir 6 glühend gemacht 7 der Rost 8 braten 9 das Harz 10 pregeln, braten 11 zerschmolzen 12 das Bley 13 Stärkung 14 tränken 15 Grube 16 die Eider 17 Kupfer-Eider 18 giftiges kriechendes Thier 19 Missethäter 20 aufgeschnitten, zertrennet.

między wnętrzności wſadzać, głowę im tylko po ſzyię pokazawſzy, kazał; gdzie, gdy w [21] zaśmiardłym wołowym ścierwie robactwo się [22] zawzięło ludzi owych w ścierw zaſzytych, z wielką boleścią [23] roztaczało

CCLX. Po czasie ludzie dobro utracone poznawaią: Takci się na świecie dzieie, poki ludzie, wielcy zwłaſzcza Panowie, żyią, częste [1] przymowki, [2] cenſury i [3] nagany od rożnych ięzykow cierpią; a po śmierci, [4] co żywo ich chwali żałuie. Za żywota pełno na nich paſzkwilow bywało: a na pogrzebie tak wiele [5] pochwał i [6] wyſławienia maią. Skarżą się owo ſługy i poddani na ſkąpych, złych i niemiłosiernych Panow, a kiedy potym ieszcze gorſzych doſtaną, pierwſzych wychwalić się nie mogą. [7] Skwierczała na złego męża żona: aż kiedy ieſzcze gorſzego po śmierci iego doſtała, nie raz z [8] żałością mowi: bodayże się taki mąż iaki był [9] nieboſzczyk [10] święcił; nie umiałam czcić dobrego i życzliwego przyiaciela: bodaiem była głowę iego [11] zaległa, a teraz Pan Bog mię pianicą, [12] koſterą i [13] ſzaławiłą ſkarał. — Ganią często mężowie, złe i [14] ſwa-

[21] ſtinkend geworden [22] ſehr zunehmen an etwas, entſtehen [23] durchfreſſen.

CCLX. [1] Stichel-Rede [2] Schaltung, Beurtheilung [3] Tadel [4] jeder, alle Welt [5] Ruhm [6] Lobes-Erhebung [7] klagen, jammern [8] Herzeleid, Betrübniß [9] der Selige [10] heiligen, ſegnen [11] todt bleiben [12] Spieler [13] Balger, Händelmacher, szałaput.

[14] ſwarliwe żony: a kiedy ich przez śmierć pozbędą, a gorſzych ieszcze i ſwarliwſzych doſtaną, nie ieden z nich mowi, święteż to i dobre czaſy za niebośzczki bywały, szło goſpodarſtwo dobrze, nie trudno było o groſz i dobre [15] mienie, a ta [16] iędza i nie wiele do domu moiego wniosła, i co [17] zoſtała, [18] roſtrwoniła, iedno [19] przestroiła drugie przepiła.

CCLXI. Kady ludzkie na [1] upominki patrzą, ktore i gniewy błagaią. Niemaſzci na świecie takowego gniewu i [2] furyi, ktoreyby hoyna ręka [3] uiąć i [4] ukoić nie mogła. [5] Zwodzą owo na się pograniczne narody [6] zbroyne i gromadne woyska, [7] zataczaią z obu ſtron [8] obozy, z dział na się kartanow [9] biią, ogniſte granaty rzucaią, [10] harce zwodzą, i [11] wſtępnym [12] boiem [13] bitwy ſtaczaią: Krew się z obu ſtron leie i [14] trup [15] gęsto pada: niechże ieno iedna ſtrona drugiey fortece i miaſta iakiego uſtąpi, części albo całey prowincyi [16] pozwoli, milionow kilka wyliczy: [17] aż iuż owu [18] woienna furya piorem się na papierze

[14] zänkiſch [15] das Haben, Wohlbefinden; der Ruf, Name [16] böſ s, verteufeltes Weib; Furie [17] antreffen [18] verſchleudern [19] in Kleidern verthun.
CCLXI [1] Geſchenk zum Andenken [2] Grimm, Wuth [3] vermindern [4] beſanftigen, begütigen [5] zuſammenführen, bringen [6] gerüſtet [7] ein Lager aufſchlagen [8] Lager [9] ſchießen, feuern [10] ſcharmutziren [11] zum ordentlichen Angriff des Feindes gehörig [12] Streit, Kampf [13] Schlacht liefern [14] ein Todter [15] dick, dicht, in Menge [16] einräumen [17] ſiehe da [18] Kriegswuth.

pierze ſkończy, nieprzyiazne narody [19] ligę z ſobą i wieczne [20] przymierze uczynią. Gniewa się o co Pan na poddanych ſwoich, grozi się że ich do turmy, albo [21] gąsiora wſadzać, i karać rozmaicie będzie: Niechże ieno mu dar iaki ofiaruią, [22] ſkładkę na przyięcie Pańſkie bogatą uczynią: aż gniew zaraz [23] opłonie, twarz [24] afrontami [25] zmarſzczona w łaſkawą się [26] wypogodzi. Chodzą owo sąsiedzi z ſobą w [27] odpowiedzi, do pierwſzego potkania wzaiem ſobie [28] odpowiadaią, niechże ieden drugiemu dług i intereſe zapłaci, granicy uſtąpi, w dom zaprosi, uczęstuie i udaruie: aż po owych gniewach i [29] odpowiedziach zgoda i miłość braterska [30] naſtąpi, zdrowia dobrego ſobie życząc, [31] duſzkiem na nie [32] pełnić obadway będą.

CCLXII. Rodzi się w Baktrach [1] wielbłąd bardzo wielkich sił, aczkolwiek ich w Arabii więcey bywa, bo się mnożą bardziey. Ta iest między niemi rożnica, że Arabſcy dwa [2] garby na [3] grzbiecie maią, Baktryańscy tylko ieden. Piſze Solinus, iż do czterech dni wytrwa bez napawania wielbłąd; ale ci ktorzy Afrykę, Libią

[19] eine Ligue [20] Bündniß, Stillſtand [21] Stock, Klauſe [22] Beyſteuer, Geld, ſo man zuſammenſchieſſet [23] ſich legen [24] Beleidigung, Beſchimpfung [25] gerunzelt [26] aufheitern, in ein Sanftmüthiges verwandelt werden [27] Aufkündigung der Freundſchaft [28] einander aufforderen, anfeinden [29] die Befehdung [30] folgen [31] ohne abzuſetzen, in einem Athem [32] Beſcheid thun, volles Glas trinken.

CCLXII. [1] Das Cameel [2] Buckel [3] der Rücken.

bią i Arabskie Państwo [4] zwiedzili już czaſow naſzych, świadczą, że i do piętnaſtu dni. Kiedy piie, tak piie, żeby i na dalſzy czas mògł wytrwać, a nie piie wody klarowney, ktorą ſobie ieſzcze nogą [5] zamięſza. Gniewliwa to iest bardzo beſtya, choć [6] żołci nie ma w ſobie, a co więkſza długo krzywdy pamięta i [7] kiedyż tedyż się zemści. Pisze Leon iako ubity od ſwego [8] maſztalerza czas długi cierpiał, aż też gdy go furya napadła, porwał zębami i wzgorę wyniożſzy, rzucił o ziemię, potym nogami bardzo [9] zdeptał i [10] zamordował. Bieg ma zbyt prętki, że na dzień każdy [11] ubieży ſto tysięcy krokòw. Zyią do ſtu lat, [12] chyba żeby w daleką stronę a do krainy zdrowiu ich [13] nieſposobney kto zaprowadził. O [14] ſłoniach też wſpomina, iako ich tańcować uczą, iako się w Muzyce [15] kochaią, i czegoby po dobrey woli nie uczyniły, to [16] gwoli abo śpiewaniu, abo graniu czynią.

CCLXIII. Wiele ludzi daleko łatwiey bliźnich naſzych [1] obelgom, [2] infamiom, niż chwalebnym [3] mieniom wierzą. Ci godni [4] oſtrowidzowie bez perſpektywy gwiazdy liczą.

[4] durchziehen, durchwandern [5] trübe machen, vermischen [6] Galle [7] mit der Zeit [8] Stallknecht [9] zertreten [10] zu todte martern [11] mit Laufen zurücklegen [12] es sey denn [13] nicht zuträglich [14] Elephant [15] Gefallen woran haben [16] wägen.

CCLXIII [1] Harte Beleidigung, Schmach [2] Entehrung [3] Gerücht, Ruf, Nahme [4] scharfsichtiger Mensch; Luchs.

czą. Uczy nas tego owa fabułka. Ieſzcze przed Ganimedeſem [5] aſyſtował Iowiſzowi [6] wyſmukły młodzik, gładki, [7] obrotny, [8] wiercipięta, miał iednak iednę [9] przywarę. Gdy go pytano: Czy bogaty Saturn? odpowiedział nie; a czy [10] tetryczny, [11] pochmurny Melankolik? tak iest. Czy hoyny Iowiſz? nie! a czy [12] zapalczywy? tak iest. Czy [13] waleczny Mars? nie; a czy [14] obrotny? tak iest. Czy wymowny Merkuryusz? nie! a czy złodziey? tak iest. Czy dobry rzemieślnik kowal Wulkan? nie! a czy kulawy? tak iest. Czy cnotliwa Iuno? nie; a czy [15] rada obcym bez Iowiſza Bożkom? tak iest. Czy mądra Minerwa? nie! a czy [16] zgodna do [17] tkackiego warſtatu? tak iest. Czy [18] wſtydliwa Dyana? nie! a czy tanecznica, na koniach [19] haſaiąca, po łowach lataiąca, [20] bąki ſtrzelaiąca? tak iest. Wſzyſtkim się Bogom i Boginiom ten gadacz nie podobał: przetoż go w [21] ſępa przemienili, ktory do tych czas czuie [22] ścierwa i trupow ſmrody; nie czuie zapachu. Takiemić ſą ſępami, u ktorych [23] wonność cudzey

[5] aufwarten [6] geſchniegelt, heiter [7] gewandt, gelenk [8] aufpaſſend, der ſich durch Dienſtfertigkeit jemandes Gunſt zu erwerben weiß [9] Fehler, Mangel [10] grillenfängeriſch [11] verdroſſen; finſter [12] jachzornig [13] kriegeriſch, ſtreitbar [14] gewandt, wetterwendiſch [15] einen gerne ſehen [16] tauglich, geſchickt [17] der Weberſtuhl, Werkſtatt [18] ſchamhaftig [19] turniren ſpringen, ſchwärmen [20] die Zeit unnütz, mit Fliegenfangen zubringen, strzelać Bąki, Rohrdommel ſchießen [21] der Geyer [22] das Aas [23] Wohlgeruch.

dzey sławy, dzieł chwalebnych, cnot [24] wyśmienitych za nic, za baykę iest. [25] Swądem się tylko [26] paraią, nie ma u nich [27] kredytu [28] poczciwość, ma kredyt [29] zniewaga.

CCLXIV. Dawneć to przysłowie: skoro wino wnidzie do gęby, wnetże wynidzie [1] taiemnica z gęby: niemasz pewnieyszego klucza do ust milczenia [2] zawartych, do listow cytrami pisanych, iako pełny kieliszek. [3] Rzadki to Zeno Filozof, ktory będąc w Atenach na traktamencie posłow [4] cudzoziemskich, przy rozmaitych dyskursach, gdy sam ieden bardzo mało mowił, spytany od posłow: co też o tobie Pryncypałowi swemu powiemy? odpowiedział: Nic więcey nie mowcie nad to, że iest między Ateńczykami taki starzec, przez ktorego przy rozmownych gościach wino nie gada: umie on i między [5] krasomowskiemi [6] puharami milczeć. Ktoż mądry da ale temu wiarę, iż białogłowa może dobrze reprezentować figurę [7] taiemnego sekretu? u niey sto papug na ięzyku, tysiąc szpakow w ustach, iako się pokazało w owey: Znalazszy [8] klepacz zgubiony, zwoływa wszystkie przyiaciołki i sąsiadki, mowiąc winszuycie mi! pomożcie radości! a coż gdyby

[24] herrlich [25] Gestank, übler Geruch [26] mit etwas umgeben [27] Credit, Gunst, Glauben [28] Ehrlichkeit, Redlichkeit [29] Verunehrung, Unehre.

CCLXIV [1] Geheimniß [2] verschlossen [3] rar, selten [4] ausländisch, fremd [5] rednerisch [6] grosser Trinkbecher; ein Römer [7] verborgen [8] ein schlimmer Heller.

gdyby znalazła drogi dyament albo cały skarb, pewnieby o tym cała 9 okolica, całe miaſto wiedziało; bo niepodobna, żeby się razem 10 zgodzić miały te rzeczy z ſobą: niewiaſta i ſekret.

CCLXV. Bogactwo 1 gnuśnym i leniwym czyni. Trafiło się Rzymſkiemu Lukulowi, gdy przeciw Mitrydateſowi woiował, chcąc uczynić formalny atak (nacieranie na fortecę) pewney fortecy, ktorą bez pożytku w długim trzymał 2 oblężeniu, deklarował znaczną ſumę temu, ktoby naypierwſzy z chorągwią Rzymską na murach ſtanął, 3 odważył się na tę 4 imprezę 5 chudeuſz ieden, ktory był oſtatni 6 zapas w kostki, czyli w karty przegrał, i dokazawſzy czego chciał 7 skutecznie, obiecaną 8 zapłatę do ſłowa odebrał. Przyſzłoż potym pod fortecę drugą; 9 zachęca tegoż 10 lunaka Wodz, 11 namawia, 12 wmawia w niego, 13 pobudza do podobney 14 przewagi: ażci się ow kręci, 15 ociąga, ſłabość zdrowia 16 przywodzi, a na koniec 17 w klar powie: przyznam się mościwy Panie, u kogo mieſzek złotem 18 napełniony, temu ciężko do

9 die umliegende Gegend 10 ſich vertragen.

CCLXV. 1 Faul und träg 2 die Belagerung 3 ſich erkühnen, wagen 4 das Unternehmen 5 ein armer Mann 6 der letzte Pfennig, Noth-Groſchen, groſz zapaśny 7 würklich beweiſen 8 Lohn, Belohnung 9 anfriſchen 10 junger Soldat 11 überreden 12 einem etwas einreden, zureden 13 reitzen 14 Unternehmung einer ſchweren Arbeit 15 ſich weigern, Ausflüchte ſuchen 16 anführen 17 frey heraus 18 angefüllt.

do gory i na mury skakać, niech tam poydzie kto [19] łżeyſzy, kto przegrał albo zgubił, iak ia przed tym, pieniądze.

CCLXVI. Nie powinien ſługa w wſzyſtkim się z wolą Pańſką [1] zgadzać, i wſzyſtkich rozkaków Pańſkich ſłuchać; chyba byle droga nie była zła, niecnotliwa [2] niepoczciwa. Widział Diogenes za karetą [3] znacznego Pana [4] walącą się [5] kawalkatę, w modney, ſtroyney, [6] barwie: (liberyi) i rzekł, proſzę was, zatrzymaycie się, a chcieycie mię informować, na co was tak wielu Iegomość chowa, [7] karmi, [8] odziewa? co za urzędy, co za [9] ſprawowania macie? trudno było [10] zbyć owego [11] dziwaka. Rzecze ieden: ia dla [12] faworu Iegomości [13] rozbiiam, [14] wydzieram, [15] graſuię. Drugi: ia dla pożytku Iego Mości [16] paluszkuię, po proſtu mowiąc, kradnę. Trzeci: ia dla iego exkuzacyi kłamam. Czwarty: ia dla uciechy iego gram, żartuię, [17] śmieszki ſtroię, [18] figle wyrabiam. Piąty: ia dla [19] przyſługi, dla [20] pozyska-

[19] leicht.

CCLXVI. [1] Uebereinstimmen [2] unehrlich [3] vornehm, ansehnlich [4] heran kommen, rollen [5] eine Cavalcade, Aufzug zu Pferde [6] die Liberey [7] speisen, nähren [8] bekleiden [9] Verrichtung [10] los werden [11] ein seltsamer, wunderlicher Mensch [12] Gunst [13] Strassenraub begehen [14] entreissen, berauben [15] des Nachts auf den Gassen schwärmen [16] fingern [17] spaßen [18] Possen machen [19] aus Gefälligkeit [20] um zu gewinnen.

zyſkania łaſki iego, [21] ſpodchlebiam, [22] piękrzę się, [23] pieszczę się, i tam daley. Dopieroż zawoła Diogenes: ieſzcze niemaſz między wami iednego, coby po ſkończoney fabule, albo komedyi życia, dla [24] upodobania, dla [25] kontentecy Pańskiey. chciał za niego, albo z nim w [26] komitywie [27] zgodney, poyść do piekła.

CCLXVII.

Apelles, malarz za czaſu ſwoiego,
I Aleksandra naypierwſzy wielkiego,
Miał dobry zwyczay: że co namalował,
Przed domem ſwoim obraz wyſtawował;
A za obrazem [1] płotnem skryty siedział,
Co ludzie mowią, to ſłuchał i wiedział.
A tam notował wszyſtkie ich przygany,
Zkąd potym bywał obraz [2] poprawiany.
Gdy raz Wenerę, [3] urody Boginię, (nią)
Matkę miłości, ktorą ona [4] ſłynie,
Wſzyſtkie na ciele [5] wdzięki iey poſtawił,
Ten głowny obraz przed domem wyſtawił;
Zbiegli się ludzie, iedni się dziwuią,
I do poprawy nic tam nie znayduią,
Raczey [6] wynoſzą, i tak mowią cale:
Ze cały obraz wſzyſtek iest bez Ale.

Ieden

[21] ſchmeicheln [22] ſich ſchniegeln, putzen [23] zärtlich thun, affectiren [24] Gefallen [25] großes Vergnügen [26] Gefolge [27] einmüthig, verträglich.
CCLXVII. [1] Die Leinwand [2] verbeſſert [3] Schönheit [4] berühmt ſeyn [5] Reitz, Anmuth [6] erheben, ſehr loben.

Ieden się znalazł Szwiec [7] proſty i gruby,
Tak niewiadomy, iako pełen [8] chluby;
Ten, że źle sądzą i chwalą, [9] wymawia,
A potym oczom Wenery [10] przymawia,
Mowiąc: że całe nie maią i wdzięku,
Znowu proporcyi nie znayduie w ręku.
Słyſzy Apelles, gniewem się [11] zaiada,
A potym z kiiem na Szewca wypada,
Mowiąc: Kiedybyś przymawiał [12] trzewikom,
I malowanym nie dobrze [13] rzemykom,
Tobym cię [14] ſłuchał; ale nad [15] kopyto
Nie noś się Szewcze, [16] boday cię zabito!
A potym Szewca Apelles [17] wyłupił.
Nie ieden ſwoią [18] nieuważną kupił
Cenſurą plagi, boć to iest znak Oſła,
Przymawiać, co nie iest twego [19] rzemioſła.

CCLXVIII. *Pastuch i Lew.*

W Tesalskich polach koło Arkadyi,
Co pod gorami leży w [1] oney Grecyi,
Sławne [2] pastwiska onych czaſow były,
Na ktorych bydeł [3] ſtada się mnożyły.
Woły tak wielkie, iako na Podolu,
[4] Napaſszy się dość na [5] obfitym polu,

[7] ſchlecht, gemein [8] Prahlerey [9] vorwerfen, vorrücken [10] tadeln [11] ergrimmen, erboſten ſich [12] Schuh [13] Leder; Riemen [14] anhören, Gehör geben [15] der Leiſten [16] daß man dich todt ſchlüge! [17] ausprügeln [18] unbeſonnen [19] Handthierung, Gewerb, Handwerk.

CCLXVIII. [1] Berühmt [2] Vieh-Weide, eine Trift [3] die Heerde [4] ſich ſatt weiden [5] ſehr fruchtbar.

Potym na gory [6] żyzne przechodziły,
Kędy się słońca promienie [7] chroniły,
Gospodarz ieden, z tłustym dużo brzuchem,
Był sobie Panem i oraz pastuchem.
Ten miał swą trzodę, a między drugiemi
[8] Naycelnieyszego miał wołu, co swemi
Rogami łokciem [9] przewyższał ich prawie.
Ten [10] wytuczony na tak żyzney trawie,
[11] Zbuiał się mu raz, i zabłąkał cale.
Szuka gospodarz po lesie i skale,
Woła, narzeka, a gdy nieznayduie,
Na koniec w sobie tak sam konkluduie:
Że go ktoś ukradł [12] niecnotliwy pewnie,
A zatym płacząc wołu swego [13] rzewnie,
Do Boga Iowisza słowa obroci,
Mowiąc: twoia moc i ręka, co [14] smuci,
Może pocieszyć, i szkodę nadgrodzić,
Ktora obłoki zwykła [15] gorne wodzić.
Oto Iowiszu, ieźli mi odkryiesz
Złodzieia, ktory piorunami biiesz,
Naytłustsze z trzody ofiaruię cielę,
I na ołtarzu położę w kościele.
Wysłuchał Iowisz, bo gdy [16] zamyślony
Chodzi gospodarz, i [17] pogląda w strony,
Aż Lwa obaczy tuż blisko [18] srogiego,
Ktory szyndował tegoż wołu iego.

[19] Zląkł

6 überaus fruchtbar 7 fliehen 8 gut, vortrefflich 9 übertreffen 10 gemästet 11 ausreissen, herum rennen 12 boshaftig 13 bitterlich beweinen 14 betrüben 15 Ober das oben ist 16 tief in Gedanken, tiefsinnig 17 um sich sehen 18 grimmig.

19 Zląkł się on o swe, nie o wołu skory,
I kiedy mniema, że iuż wpadł w [20] pazury,
Tak do Iowisza woła: Iam ci cielę
Obiecał, gdy moie nieprzyiaciele,
To iest: złodzieia mi ukażesz, ale
Gdy złodzieiowi [21] zakryiesz mię cale,
Dam parę wołów, niechże mię nie widzi.

Tak miedzy ludźmi nie ieden się [22] bidzi, (biedzi,)
Kiedy [23] otrzyma, co dopiero żądał,
Rad by iuż tego więcey nie oglądał.
Spuść się na Boga w tym, co sobie życzysz,
Często to to dobre, czemu się ty [24] przeczysz,
A to na dobre bywa i [25] wychodzi,
Co [26] trwogę w sercu zrazu i bol rodzi.

CCLXIX. Nie prosta sztuka [1] krzywą albo złośliwą mowę [2] naprostować. Poszukać tak dobrego sztukmistrza, ktoryby ięzyczne [3] wykręty umiał pod linią [4] regulować, ktoryby złe [5] konwersacye, [6] nieforemne dyszkursy, [7] bezecne rozmowy, [8] przytomnością, [9] powagą, [10] namawianiem [11] potrafił naprawiać. Takie

 miał

[19] erschrecken [20] in die Klauen gerathen [21] verdecken, verhüllen [22] sich quälen, sich plagen [23] erlangen [24] dawider streiten, widersprechen [25] ein gutes Ende nehmen, gut ausschlagen [26] Schrecken, Furcht.

CCLXIX. [1] Krumm, schief [2] gerade machen [3] die Ränke eines losen Mauls [4] reguliren, richten [5] Gesellschaft, Umgang [6] unanständige Rede [7] schändlich [8] Gegenwart [9] Ansehen [10] das Zureden [11] vermögen, können.

miał ſzczęście u Pogańſtwa Plato: dla tego [12] ſnáć nazwany *divinus*, coś Boſkiego w ſobie maiący: Ktòry między cholerycznych [13] furyatow partye wmięſzawſzy się, [14] łagodnemi słowy do razu [15] zapalczywe [16] hałaſy w ciche przemieniał komplementy: o czym Plutarchus. Tak i òw [17] Trefniczek Dyogenes, ktory w koryncie ſłyſząc [18] świegotliwe białogłowki, krytyczne [19] cenſorki, rynkowe papugi, o rożnych ludziach z [20] uſzczerbkiem ſławy [21] ſzpaczkuiące, ſtanąwſzy w ich zgromadzeniu, rzekł: Wiecież! że wczora bocian w zbroi i [22] przyłbicy, przytym [23] ſaydaczno, na [24] ciſawym [25] rumaku do kościoła Dyany wiachał? To powiedziawſzy daley poſzedł, aż wnet babski dyſzkurs o zbroynym i o konnym bocianie! a Filozof wielce kontent, zawołał po Grecku; lepiey o ptakach niż o ludziach gadać.

CCLXX. Naſze lata rychło [1] dążą do doyrzałości, do ſtarości, iako kwiaty i drzewa polne i ſadowe, ktore krotkość życia, ſłabość, [2] znikomość ſławy, pompy, urody ludzkiey [3] wyrażaią. Nie długo kwitną one [4] urodziwe palmy,

[12] wie es ſcheint, dem Anſehen nach, vielleicht [13] hitziger, grimmiger Menſch [14] ſanftmüthig, gelind [15] jachzornig [16] Lerm, Zank [17] Spaß Vogel [18] geſchwätzig [19] eine critiſche Tadlerinn, die gern beurtheilet, ſchändet [20] Beſchneidung; Nachtheil [21] Spaß treiben [22] Sturmhaube [23] mit einem Köcher verſehen [24] caſtanienfärbig [25] Gaul.

CCLXX. [1] Eilen [2] Vergänglichkeit, Eitelkeit [3] darſtellen [4] ſchön, wohlgeſtaltet.

palmy, owe śliczne lilie, owe zielone mirty, owe wonne lawendy, owe purpurowe roże, owe [5] delikatne goździki, ow pieſzczony marcowy kwiat. Nie mniey [6] iaſne w ogrodowych owocach śmiertelney [7] kondycyi naſzey [8] wyrażenie. Była taka w mieście Granateńskim Dama, ktora w goździkowych kwiatach maiąc wielkie upodobanie, gdy ie w kryſztałowym naczyniu co raz [9] ożywiała [10] fontaną, gdy miłym widokiem co dzień delektowała [11] zrzenice, w momencie iednym [12] zblakował ow ſzarłat, i w czarną przemieniony żałobę, nieodmienną prożności światowey wzgardę iey [13] sprawił. Piſze Lipſius: iż nieiaki Niderlandzyk iednego tulipana za tysiąc czerwonych złotych przedać nie chciał, na rozmnożenie tak drogiego kwiatū łakomy [14] ostrząc apetyt; ażci teyże nocy myſz go polna [15] podgryzła; a chciwego i łakomego [16] nieutulonym żalem napełniła. Takci nienaſycona [17] żądza, niepomierna chciwość ſławy, co raz więcey pragnąc, wſzyſtko traci, i na kſztałt [18] uſchłych tulipanow w [19] zawiedzionych [20] oſycha [21] nadzieiach niepewnych.

[5] niedlich, delicat [6] deutlich, hell [7] Zustand [8] Darstellung, Abbildung [9] auffrischen, stärken, neues Leben geben [10] Gießkanne [11] Augapfel [12] verschließen [13] bewirken [14] es stach ihm in die Augen, machte ihm das Maul wäßrig [15] annagen [16] schmerzliche Traurigkeit [17] Verlangen [18] verdorret [19] fehl geschlagen, verführt [20] vergehen, sich verlieren [21] ungewisse Hoffnung.

CCLXXI. Dwòch przyiaciòł tak [1] ściſłą z sobą [2] zabrali byli przyiaźń, iż poprzysięgli sobie byli nigdy ieden drugiego nie [3] odſtępować. Gdy ich [4] interes iakiś przymusił do podròży, poszli razem. Przechodząc przez las, poſtrzegli niedźwiedzia idącego proſto ku nim, co ich tak wielką [5] nabawiło boiaźnią, że [6] przeſtraſzeni, ieden z nich nie [7] troſzcząc się bynaymniey coby się stało z iego [8] Towarzyſzem, [9] wlazł iak tylko mògł nayprędzey na drzewo; drugi nie mogąc się na nie [10] ſchronić, a widząc, że nie był w ſtanie [11] bronienia się, wziął na tych miast [12] rezolucyą [13] udać się za umarłego, [14] przypomniawſzy ſobie, że niedźwiedź nie iada nigdy [15] trupa, rzucił się więc na ziemię iak długi, nie ruſzaiąc ani nogami, ani rękoma, i bynaymniey nie [16] oddychaiąc, ile mògł wytrzymać. Niedźwiedź zbliżywſzy się ku niemu, [17] powąchał mu koło uſzu i noſa, a że człowiek ten żadnego nie [18] wydawał życia znaku, [19] miał go za umarłego, i odſzedł od niego nic mu złego nie uczyniwſzy. Dway podrożni ucieszywſzy się, że [20] wyrwali tym ſpoſobem ſwe życie z tak oczywiſtego niebespieczeństwa, i z pazu-

CCLXXI. [1] Genau [2] schließen [3] sich trennen [4] Angelegenheit [5] Schrecken verursachen [6] aus Furcht [7] sich bekümmern [8] Gefährte [9] steigen [10] hinaufklettern, sich verbergen [11] sich wehren [12] einen Schluß fassen [13] sich stellen [14] sich erinnern [15] ein todter Körper [16] Athem holen [17] riechen, beriechen [18] kein Lebens-Zeichen von sich geben [19] halten [20] befreyen, herausreißen.

pazurów niedźwiedzich, szli daley [21] na drodze przedsięwziętey. Idąc, ten który się był ukrył na drzewie spytał swego kompana, coby mu leżącemu na ziemi powiedział do ucha? Powiedział mi, odpowie ów, ażebym tylko tych za prawdziwych moich miał przyiacioł, którychbym [22] doznał wierności w nieszczęściu. S. M. Przyiaciele [23] odstępuiący nas w niebespieczeństwie, [24] godni są tego, ażebyśmy ich porzucili.

CCLXXII. Liszka [1] zaprosiwszy na wieczerzą Bociana, dała mu na [2] płytkim (płaskim) bardzo półmisku potrawę bardzo [3] rzadką, Bocian usiłował z niey wziąść co swoim [4] dziubem, lecz nadaremnie; wszystkie iego usiłowania były bez pożytku. Liszka [5] złośliwa tak dobrze wszystko [6] wychłeptała, że czysty zostawiła półmisek: [7] biedny Bocian musiał tak głodny odeyść iak przyszedł; [8] tknięty do żywego [9] zelżywością, którą mu uczyniono, rzekł poglądaiąc na Liszkę z daleka: ieżeliś ty [10] zażartowała zemnie, mogę ia [11] zażartować także z ciebie. W kilka dni potym zaprosił ią na obiad, ta, poniewaź spodziewała się dobrego bankietu, przepędziła półtora dnia nic nie iedząc;

 iak

[21] seine Reise fortsetzen [22] erfahren [23] verlassen [24] verdienen.

CCLXXII. [1] Einladen [2] flach, platt [3] flüßig, dünn [4] Schnabel [5] schalkhaft [6] auflecken [7] arm [8] bis an die Seele gerührt [9] Schmach, Beleidigung [10] eines spotten [11] einen zum Besten haben.

iak tylko Liſzka przyſzła, Bocian natychmiaſt włożył obiad w butelkę, ktòra miała bardzo długą i bardzo ciaſną [12] szyikę, i wyiadł ſwoim [13] kończyſtym dziubem wſzyſtko co w niey było. Liſzka [14] ledwie nie rozpaczała, widząc obiad, a nie mogąc go ieść, [15] przymuſzona była odeyść głodnieyſzą, a niżeli była przyſzła. [16] Głupiam była bardzo, rzekła [17] odchodząc, żem się nie [18] bała, aż by mi Bocian nie zapłacił tąż ſamą monetą, mſzcząc się za [19] ſzalbierstwo, ktorem mu była uczyniła.

CCLXXIII. Pod czas [1] tęgiey iedney zimy, pewny ubogi ſtarzec poſzedł do laſa dla [2] rąbania drew [3] na opał. Zrobiwſzy z nich dosyć wielką [4] wiązań włożył ie na [5] plecy, i ſzedł ku ſwoiemu domowi: lecz że droga była [6] przydaleka, i dla ſtarości [7] uciſkaiącey go, i dla [8] fatygi, ktòrą [9] podeymował, [10] opuścił ſwòy ciężar w pòł drogi, i usiadł bliſko niego dla wypocznienia. Gdy cokolwiek wypoczął, i [11] pokrzepił się, wſtał, [12] chcąc znowu włożyć na ſwe ramiona wiązań, ktòrą przynioſł był z laſu dla zaniesienia iey do siebie; lecz przez nieſzczęście [13] mimo wſzelkie usiłowania, nie mògł iey włożyć na ſwe plecy; co przypro-

wadzi-

[12] Hals [13] ſpitzig [14] faſt verzweifeln [15] genöthiget [16] thöricht [17] den Rückweg nehmen [18] befürchten etwas [19] Poſſen, Betrügerey.

CCLXXXIII. [1] Hart, ſtreng [2] hauen [3] zur Heitzung der Stube [4] das Bündel [5] die Schulter [6] wenig lang [7] drücken [8] Beſchwerlichkeit [9] unternehmen [10] fallen laſſen [11] ſich erhoben [12] willens [13] ohngeachtet.

wadziło go do rozpaczy, [14] przypominaiąc ſobie ſwą młodość, ktòra była mocna i [15] czerſtwa, [16] wzywał śmierci, wołaiąc: O śmierci! dla czegoż mię tak długo zoſtawiasz przy życiu? [17] Nużeż przychodź, przychodź iako nayprędzey, widzę [18] doſkonale, że iuż do niczego nie eſtem [19] zdatny; hey śmierci! czemuż nie przychodzisz prędko? Smierć uſłyſzawſzy, że iey Starzec wzywał tak pilnie, przybiegła i rzekła do niego: oto ieſtem, czegoż odemnie pragniesz? uważay iak ci poſłuſzna iestem. Biedny ſtaruſzek widząc [20] poſturę śmierci, odmienił w momencie ſwe [21] zdanie. Zawołałem cię rzekł do niey, ażebyś mi dopomogła włożyć na plecy ten ciężar, ktòry pragnę zanieść do ſwego pomięſzkania, dla [22] ogrzania się, boiąc się, ażebym od zimna nie umarł. S. M. Nic niemaſz miłſzego nad życie, i ludzie [23] przenoſzą zawſze nayświękſze mizerye nad [24] nayłagodnieyſzą śmierć.

CCLXXIV. Kruk wleciał niegdyś na drzewo dla ziedzenia ze ſmakiem ſera, ktòry trzymał w [1] pyſku. Liſzka [2] ſpoſtrzegłſzy go, przybiegła do niego, nie tak dla miłości ku niemu, iako dla sera, ktòry [3] zwąchała i widziała. Niech cię Bòg ma w ſwoiey [4] opiece, kochany przyiacielu,

[14] ſich erinnern [15] munter, hurtig [16] einem rufen [17] Nun, wohl an [18] wohl [19] tauglich, geſchickt [20] die Geſtalt [21] Meinung [22] ſich erwärmen [23] vorziehen [24] gelindeſte

CCLXXIV. [1] Der Schnabel [2] wahr nehmen [3] riechen [4] Obhut.

cielu, rzekła przywitawszy go; słyszałam często iż mawiano, że [5] wieść iest zazwyczay fałszywa, nie dawałam temu wiary, iako pewney iakiey rzeczy, ale teraz szczęściem przechodząc tędy, uznaię, że cokolwiek mi [6] w tey mierze powiedziano, [7] szczerą iest prawdą. Wieść ta niesie, że iesteś czarnieyszym od [8] smoły, a ia teraz wcale [9] przeciwną rzecz upatruię. Widzę, że bielszy iesteś nad łabędzia, i że białość tych ptaków nie może z białością twoią [10] iść w porownanie. Ieżeli głos twoy też same ma [11] przymioty, ktore maią piora, [12] żadney nie powinno podpadać wątpliwości, że słusznie ci iest [13] przyzwoita być Krolem ptakow. Kruk [14] własną zaślepiony miłością, rozumiał, że Liszka wszystko mowiła prawdziwie, chciał więc zaśpiewać; lecz ledwie otworzył swoy pysk, ser mu natychmiast wypadł. Liszka [15] porwała go z radością [16] naśmiewaiąc się z niego. Kruk poznał na ow czas nie bez swoiey szkody, że był od Liszki oszukany, i wstydził się mocno, iż swoy ser utracił. S. M. [17] Pochwały, ktore odbieramy od naszych nieprzyiacioł, są to [18] sidła, ktore na oszukanie nas [19] zastawiaią.

CCLXXV.

[5] der Ruf [6] davon, hierinnen [7] rein, lauter [8] Pech [9] Gegentheil [10] verglichen werden [11] ist eben so vortrefflich; Eigenschaft [12] es ist unwidersprechlich, ist nicht zu zweifeln, podpadać, fallen, verfallen [13] es kommt dir zu; eigen, gemäß [14] von Eigenliebe eingenommen, verblendet [15] aufheben [16] auslachen [17] das Lob [18] ein Fallstrick [19] aufstellen.

CCLXXV. [1] Winiarz pewny miał dwòch [2] doroſłych Synòw, ktòrych ſerdecznie kochał. Czuiąc się być bliſkim śmierci, zawołał ich do ſwego łożka i rzekł: Kochane moie dzieci, podobno oſtatni iuż dzień mam żyć z wami. W tym będąc stanie, tego iedynie żałuię, żem nic dla [3] zapomożenia waſzego nie uczynił. Zoſtawiam wam iednak [4] honor, ktòry przechodzi wſzyſtkie fortuny dobra, i Winnicę, w ktòrey naydziecie ſkarb: na tych oſtatnich ſłowach śmierć go im wzięła z tego świata. Synowie po [5] stracie Oyca [6] pocieſzeni nadzieią wynalezienia [7] gòr złotych, i przyiście tym ſpoſobem do wielkiey fortuny, [8] wzięli się do rydlòw i w koło od płotòw zacząwſzy ſkopali i [9] wzruſzyli głęboko ziemię, dla wynalezienia owego ſkarbu, [10] tak dalece, że żadney nie było w świecie winnicy, ani lepiey ſkopaney, [11] ani należyciey prawioney. Po wielu ſwoich pracach rzekli do siebie: Kochany naſz Oyciec [12] baiał, gdy umieraiąc powiadał nam, iż nam zoſtawił ſkarb w Winnicy, nadaremnie nas [13] przywiòdł do pracy, ponieważeśmy nic nie znaleźli. Lecz gdy czas iesienny przyſzedł, Winnica dzieciom tym ſześć razy więcey nad zwyczay [14] wydała owocòw. Na òw czas

pełni

CCLXXV. [1] Der Weingärtner [2] erwachsen [3] Versorgung, Aufnahme [4] ehrlicher Name [5] Verlust [6] getröstet [7] Schatz [8] die Grabschaufel nehmen [9] durchwühlen, aufrühren [10] dergestalt [11] noch besser bebauet, zugerichtet [12] verwirrt reden, plappern [13] einem Mühe machen [14] tragen.

pełni podziwienia zawołali, o Boże! cóż za [15] obfitość wina, rzecz ta [16] przechodzi wszelkie nasze [17] żądanie i nadzieie. Nie straciliśmy czasu, kopiąc i wzruszaiąc dobrze ziemię w naszey Winnicy, potrzeba będzie toż samo czynić każdego roku. I ten to iest, przydali, skarb od nas wynaleziony. S. M. Strzeżmy się [18] próżnowania, [19] praca iest dla nas [20] gruntownym skarbem.

CCLXXVI. Przy stole Krola Macedońskiego Filipa [1] wszczęło się raz trudne pytanie takowe: coby też na świecie naywiększego było? Na co przytomni mądrzy Oratorowie i Filozofowie, rozmaicie odpowiadali. Jeden powiedział: że nic większego pod słońcem, nad gorę *Olympus* nazwaną, niemasz; Ktora się wierzchem swoim, ledwo nie samego Nieba tyka. Drugi mowił: że wody i morza wielkością, insze rzeczy [2] zwyciężaią, ktore [3] niezmiernością swoią, więcey niżeli trzy części ziemi szeroko [4] zalały. Trzeci, słoneczney światłości wielkość [5] naywiększą przyczytał: iako tey, ktora świat wszystek całe napełnia, insi insze rzeczy mianowali. Aż na ostatek, ieden powiedział: mnie się, powiada, widzi, że nad serce ludzkie nic większego niemasz: ponieważ żadną się rzeczą [6] do-

[15] Ueberfluß [16] übertreffen [17] das Wünschen [18] die Faulheit, Müßiggang fliehen [19] Fleiß, Mühe [20] gewiß.

CCLXXVI. [1] Entstehen [2] übertreffen; überwinden [3] Unermäßlichkeit [4] überschwemmen [5] ansehnlich, merklich, groß.

[6] dostatecznie nasycić i ukontentować nie może. Które to zdanie od wszystkich było pochwalone i zaiste słusznie: abowiem co ieno iest w ziemi złota i srebra, w głębokim morzu pereł i drogich kamieni, tym się wszystkim serce ludzkie napełnić i ukontentować nie może. Bo kto kiedy tak wiele złota i srebra [7] nagromadził, żeby się nim ukontentowawszy, więcey go szukać i [8] zbierać nie chciał.

CCLXXVII. Trafiło się raz książęciu iednemu; gdy niespodzianie gromada gości [1] naiachała, a w [2] spiżarni nie było, czymby uczęstować tak wielką zgraię, Gospodarz przecię [3] po wierzchu [4] ochotę pokazuie, a w sercu co inszego myśli: prosi, aby sobie nie [5] tęsknili, a wyszedszy dobrze włosów z głowy nie odrze, że nic w garnek włożyć, i [6] zatknąć na rożen nie ma. Widząc [7] czarnoksiężnik ieden, tak [8] frasobliwego Pana, rzecze: nie [9] frasuy się Panie, będzie tu wnet wszystkiego po dostatku; ucieszony obietnicą Gospodarz, [10] odsłużyć i nagrodzić [11] uczynność obiecał. Nie wyszło godziny, aż za sprawą czarnoksięską, potrawy, z powietrza uczynione, a wiatrem [12] nadziane, gęstym porządkiem do izby niosą, stoł gęsto [13] za-

[6] genugsam, zur Gnüge [7] zusammenbringen, häufen [8] sammlen.

CCLXXVII [1] Ankommen [2] die Speisekammer [3] äusserlich [4] Lust, Munterkeit [5] sich die Zeit lange werden lassen [6] an den Bratspieß stecken [7] Zauberer, Schwarzkünstler [8] bekümmert [9] sich grämen [10] wieder einen Gefallen thun [11] Willfährigkeit [12] gefüllt.

[13] zastawiaią, goście do stołu siadaią, jedzą smacznie i [14] trawią, a nikomu nic do żołądka nie idzie: i iak co głodni przyiachali, to [15] na czczo po obiedzie, wiatrem się naiadłszy, odiachali.

CCLXXVIII. Prawi Chrześcianie maią się sercem i afektem do dobr i dostatków niebieskich [1] zachęcać, a od tych prętko ginących [2] doczesności, chciwe i łakome chęci gwałtem [3] odrywać. Wspomina Laercyus, że Poganin Anaxagoras Filozof, kiedy mu maiętności, iedne niesłusznym prawem, drugie nieznośnym gwałtem odbierano: a wierni przyiaciele iego do tego go wiedli, aby sobie dobr i maiętności swoich [4] wydzierać nie dał: na co on w niebo spoyrzawszy, odpowiadaiąc mowił: Mam ia w niebie Oyczyznę i [5] dziedzictwo moie, którego pragnę i szukam, a o te ziemskie doczesności nie dbam. To ten Filozof w pogaństwie żyiąc mądrość chrześciańską [6] wykonywał: a my prawdziwą wiarą oświeceni będąc, gorzey niż poganie żyiemy, dobr doczesnych szukaiąc, o nie się u prawa [7] pieniamy, a czasem i zabiiamy, o dobrach niebieskich i pomyśleć, tak iako trzeba, nie chcemy.

CCLXXIX.

[13] besetzen [14] verdauen, zehren [15] nüchtern.
CCLXXVIII. [1] Streben, sich aufmuntern [2] Eitelkeit, Vergänglichkeit [3] losreissen [4] entreißen, wegnehmen, rauben [5] Erbguth [6] erfüllen, ausüben [7] streben nach etwas.

CCLXXIX. Człowiek rozumny fkarb zawfze z fobą nosi. [1] Ponieważ Symonides [2] kompoſiſta tak ślicznych Aryek był bardzo ubogi, [3] komponował dla zarobienia fobie na chleb [4] piofneczki na pochwałę tych, ktòrzy [5] odebrali nadgrody na igrzyſkach Olimpiackich, i z temi piofneczkami [6] obchodził ſławnieyſze miaſta Azyi, w ktòrych płacili mu, ktòrzy go ſłyſzeć życzyli. Zbogaciwſzy się tym [7] wynalazkiem, [8] powziął pragnienie puſzczenia się na morze z [9] powrotem do domu; Był albowiem z wyſpy Cey. Ale okręt, na ktòrym płynął, będąc ſtary, nie mògł się [10] oprzeć [11] gwałtowney burzy, ktòra nań [12] uderzyła, i [13] rozſypał się ze wſzyſtkich ſtron w pośrzodku morza. Ci, ktòrzy z nim byli, iedni [14] poprzepaſowali się ſwoiemi pieniędzmi, drudzy porobili paki, z tego cokolwiek było [15] naydroższego. A widząc, że ſam tylko Symonides nie brał się do niczego, iednego z nich [16] wzięła ciekawość ſpytać się go, ieżeliby nie pragnął czego wyratować? Kto, ia? odpowiedział, ah! nioſę z ſobą wſzyſtko. Większa część ludzi zginęła dla tego, że byli mocno obciążeni, a ci, ktòrzy [17] puſzczeniem

CCLXXIX. [1] Als, weil [2] der Verfertiger [3] machen [4] ein Lobgedicht [5] Preis davon tragen [6] durchwandern [7] die Erfindung [8] es kam ihm Lust an [9] Rückreise [10] widerstehen [11] wüthendes Ungewitter [12] überfallen [13] allenthalben leck und offen werden, zerfallen [14] um den Leib binden [15] kostbar [16] neugierig seyn [17] durchs Schwimmen.

niem się w pław, ocalili ſwe życie, trafili na zbòycòw, ktorzy ich [18] odarli. A że szczęściem okręt [19] rozbił się bliſko miaſta Klazomeni, udali się do niego wſzyſcy; tu człowiek ieden uczony, ktòry czytywał Symonideſa dzieła, i poważał go ſobie, lubo go z twarzy nie znał, poznał go po niektòrych ſpoſobach mòwienia, przyiął go do ſwego domu, przyodział go, dał mu po doſtatkiem pieniędzy i ſług. kròtko mòwiąc, [20] oporządził go od ſtop do głowy, tak dalece, że gdy drudzy chodzili po mieście, pokazuiąc [21] potret ſwoiego rozbicia się na morzu, i proſząc o [22] wſpomożenie; Symonides, ktòremu na niczym nie zbywało [23] zſzedł się z niemi ſzczęściem i rzekł im: [24] Còż więc, nie dobrzeż wam powiedzałem, żem wſzyſtkie moie doſtatki miał z ſobą? To, coście wy z ſobą wzięli, zginęło.

CCLXXX. Pokazałem wam [1] nie dawno, iak pożyteczne ſą nauki ludziom, lecz teraz [2] przytoczę przykład [3] godny pamięci, o honorze, ktòry im [4] wyświadczyli Bogowie. Tenże ſam Symonides, o ktòrym iuż mòwiłem, kompowował dnia iednego w ſwoim [5] gabinecie dzieło pewne [6] z rozkazu, [7] na pochwałę [8] pewnego ſławne-

[18] plündern [19] ſcheitern [20] verſehen, beſorgen [21] das Gemählde [22] Allmoſen, Unterſtützung [23] einem begegnen [24] Ey!
CCLXXX. [1] Eben, unlängſt [2] anführen [3] merkwürdig [4] erweiſen [5] das Zimmer [6] auf Begehren [7] zum Ruhm [8] ein ſiegreicher Fechter.

ſławnego zwycięstwy zapaśnika; lecz że materya była ſucha i trudna, przez wolność (licencyą) poetyczną, [9] pomieścił w ſwoim wierſzu pochwały Kaſtora i Polluxa dla dania [10] obſzernieyſzego pola poetyckiey ſwoiey [11] wenie. Pokazał potym wſzelką doſkonałość ſwoiego dzieła, temu który się z nim targował o tę iego pracę; lecz gdy ſpodziewał się odebrać należące się sobie pieniądze, ten który się z nim był ugodził, trzecią mu tylko dał część tego co mu był obiecał, mówiąc mu, ażeby prosił o reſztę zapłaty, tych, którym dwie trzecie części [12] dał pochwał. [13] Z tym wſzyſtkim przydał, żebyś nie rozumiał, że cię chcę [14] od siebie odprawić nieukontentowanego, przyrzecz mi laſkę, być u mnie na wieczerzy, daię dnia dzisieyszego balik dla [15] nayściśleyszych moich przyiacioł, z których i ty liczby iesteś. Poczciwy Symonides lubo [16] ſtrapiony, widząc iż go [17] omiliła nadzieia, obiecał mu się iednak, [18] boiąc się utracić iego łaſki; i przyſzedł [19] w ſamey rzeczy do ſtołu na naznaczoną godzinę. Bankiet był wſpaniały, i wina bynaymniey na nim nie [20] oſzczędzono; lecz gdy w pomieſzkaniu owym wſzędzie [21] ſpełniano kielichy, dway młodzieńcy [22] wzroſtu wyżſzego nad ordyna-

 ryiny

[9] einſchließen laſſen [10] um freyern Lauf zu laſſen [11] poetiſcher Geiſt [12] Lob beylegen [13] Inzwiſchen [14] von ſich laſſen [15] der Beſte, genau verbunden [16] niedergeſchlagen [17] betrügen [18] aus Beyſorge [19] wirklich [20] ſparen [21] die Gläſer leer machen [22] von ungewöhnlicher Größe.

ryiny przyszli [23] z prętkością, [24] oblani potem i [25] przykurzeni prochem, prosząc iednego z służących, ażeby do nich wywołał Symonidesa, iakby tylko mògł nayprędzey, twierdząc, że wielką iego w tym była potrzeba, ażeby iednego nawet przez [26] powolność nie stracił momentu. Ten pobiegł mu o tym dać znać, i Symonides wybiegł z wielką niecierpliwością dowiedzenia się, coby to było. Lecz ledwie co wystawił nogę z Sali, aż natychmiast [27] sklepienie [28] przywaliło tych wszystkich, ktòrzy tylko w niey znaydowali się. Dway młodzieńcy [29] zniknęli, iako świadczy hystorya, i nikt nawet nie wątpił, że ci [30] obecni dway Bogowie w nadgrodę [31] ocalili życie Poety.

CCLXXXI. Była raz, iako powiadaią, między wiatrem i słońcem nie mała sporka: czyiaby też moc większa i [1] dzielnieysza była? przyszła rzecz do [2] zakładu i [3] doświadczenia: Ktoby z nich prędzey człowieka odzianego z sukień [4] zewlokł i odarł, przy tym sława większego [5] męstwa zostawać miała: i tak zmowiwszy się, na iednego podrożnego człowieka naprzod wiatr wszystkę swoię moc [6] wichrowatą [7] wywarł, i wszy-

[23] mit Ungestüm [24] mit Schweiß begossen [25] mit Staub bedeckt [26] Säumung [27] das Gewölbe, die Decke [28] befallen, verschütten [29] verschwinden [30] gegenwärtig [31] das Leben retten.

CCLXXXI. [1] Würksam, nachdrücklich [2] die Wette [3] Probe, Erfahrung [4] ein Kleid ausziehen und abreissen, wegnehmen [5] Tapferkeit [6] stürmisch [7] auslassen, fahren lassen.

wſzyſtkiemi siłami [8] dąć na niego iak miechami począł: ale im większą wiatr moc ſwoię wywierał, tym òw człowiek bardziey ſzaty ſwoie na ſobie [9] otulał, i zedrzeć ie z siebie potężnemu wichrowi nie dał: Kiedy wiatr nic zgoła wſzyſtką siłą ſwoią nie [10] wſkorał: dobędzie mocy ſwoiey ſłońce, [11] palić i [12] dogrzewać promieniami ſwoiemi człowiekowi owemu pocznie: aż on [13] z pociwſzy się, haftki i guziki u ſukień [14] odpina, ſuknie z siebie zrzuca, i ochłody iako może ſzuka: i tak ſłońce zakład wygrało, i przy większey męstwa ſławie zoſtało. Takci się właśnie dzieie, moenieyſzać zawſze Boſka miłość bywa, niżeli wſzyſtkie [15] prześladowania i rożnych [16] utrapienia wiatry. Nic to, choć na człowieka [17] nienawistne ięzyki, gniewy i furye ludzkie, iako wichry naſtępuią; mnieyſza o to, choć uboſtwo, nędza albo choroba [18] dokucza: [19] stać przy cnocie i [20] świątobliwosci w takowych okazyach każdy z nas może.

CCLXXXIII. Paw [1] strapiony, że mu Wenus nie dała tak pięknego głoſu iak ſłowikowi, uſkarżał się dnia iednego o to przed nią. On, mòwił, podziwienie ſprawuie wſzyſtkim pta-

[8] wehen, blasen [9] sich einhüllen [10] ausrichten [11] brennen [12] recht heiß machen [13] in Schweiß gerathen [14] aufhefteln, aufknöpfeln [15] Verfolgung [16] Bedrängniß [17] gehäßig [18] zusetzen [19] bey etwas beharren, bleiben [20] Gottesfurcht, Gottseligkeit.

CCLXXXIII. [1] Verdrüßlich.

ſzętom; a ia iak tylko [2] otworzę gębę, do wielkiego ich pobudzam śmiechu. Idź, idź, [3] nie fraſuy się, odpowiedziała mu Bogini; w nadgrodę tego przechodziſz wſzyſtkich w piękności i [4] wſpaniałości. Szyia twoia [5] błyſzczy się iako ſzmaragd, a kolor twoiego ogona, gdy go [6] rozpuściwſzy przechodzisz się, [7] iaśnieie iak ſłońce. Prawda iest, odpowie Paw, lecz na cóż mi się przyda piękność [8] niema? Takiż iuż więc iest mòy [9] wyrok, ażeby ptaſzęta pod czas ſwoich koncertòw [10] nakazywały mi zawſze milczenie? Ptaſzęta, rzecze Wenus, ròżne ròżnemi z was [11] nadane ſą [12] przymioty, według [13] rozrządzenia Wyrokòw: Tobie dano piękność; Orłowi moc; Słowikowi wdzięczny głos; Krukowi i wronie [14] cnota [15] przepowiedania i [16] wieſzczby; i każde kontentuie się [17] użyczonym ſobie darem. Nie żądayże więc tego, co ci nie iest dane przy twoim urodzeniu, inaczey nigdybyś pragnąć nie przeſtawał, i nigdybyś nie był zupełnie uſpokoiony.

CCLXXXIII. Zaiąc [1] wyrzucał na oczy [2] Żòłwiowi [3] ociężałość iego, ktòra mu niedopuſzczała

[2] aufthun [3] ſich zufrieden geben ſich nicht grämen [4] Größe [5] funkeln [6] ausbreiten [7] prangen [8] ſtumm [9] Schickſal, Verhängniß [10] einem Stillſchweigen auflegen [11] verſehen, beſorgt [12] die Gabe [13] Anordnung, Einrichtung [14] die Kraft [15] Vorherſagung, Weiſſagung [16] Vorherbedeutung, Wahrſagung [17] zugetheilt, vergönnt.
CCLXXXIII. [1] Einem etwas unter die Augen ſagen [2] eine Schildkröte [3] Trägheit.

puſzczała żadnego z innemi zwierzętami mieć 4 ſpołeczeńſtwa. Żołw odpowiedział mu tonem 5 wyrażaiącym gniew, iż pewnym był zwyciężyć go w biegu, chociaż on w 6 chybkości wſzelką ſwoię pokładał chwałę. Zaiąc z pogardą przyiął tę 7 obietnicę, pozwalaiąc mu obrać mieyſce, z ktoregoby i do ktòrego bieżeć mieli. Żołw zaczął iść, a zaiąc ſpać, w tym będąc mniemaniu, że nie potrzeba mu było więcey czaſu nad moment, dla 8 dopędzenia Żołwia, i 9 uprzedzenia go w 10 ſtawieniu się przy 11 mecie. Lecz 12 przebudzony zoſtawać muſiał w 13 zadumieniu, widząc Żołwia tryumfuiącego, a siebie 14 wydanego na pośmiewiſko wſzyſtkich innych zwierząt.

CCLXXXIV. Pies i Kogut 1 odprawiali drogę w Kompanii; gdy ich noc 2 zaſkoczyła, Kogut wleciał na drzewo dla 3 przeſpania się; pies zaś położył się przy 4 korzeniu drzewa 5 nieco wydrążonego; około pòłnocy Kogut podług ſwego zwyczaiu zaczął piać: Liſzka uſłyſzawſzy głos iego, przybiegła 6 czymprędzey na mieyſce, z ktòrego głos wychodził, i poſtrzegłſzy Koguta pieiącego na drzewie, zaczęła go prosić,

4 Umgang, Gemeinschaft 5 ausdrücken 6 Schnelligkeit 7 Angelöbniß, Handschlag 8 einholen 9 zuvorkommen 10 Erscheinung 11 das Ziel 12 wachsam geworden 13 erstaunen, sich verwundern 14 dem Gelächter dargestellt.

CCLXXIV. 1 Reisen 2 überfallen 3 ausschlafen 4 der Fuß des Baumes 5 etwas hohl 6 alsobald.

sić, ażeby [7] zleciał z drzewa, [8] mieniąc, że umierała od pragnienia [9] uściskania go i ucałowania dla [10] wdzięku iego głosu. Kogut iey odpowie, nim do ciebie [11] znidę, [12] obudź, proszę, moiego Kompana śpiącego pod drzewem; Liszka zaczyna wołać ze wszystkiey siły: Pies przebudza się natychmiast, [13] porywa ią i [14] pożera: wydaiąc ostatni oddech, na cożem się [15] ważyła, rzekła: obudziłam psa, ktory spał. S. M. Ludzie [16] rostropni umieią [17] składnie [18] wybrnąć z niebespieczeństwa.

CCLXXXV. Orzeł zrobił, sobie gniazdo na wierzchołku iednego dęba, a w iego [1] pniaku kot znalazłszy wydrążoną dziurę, miał kocięta, a potym [2] dzik obrał sobie z swoiemi dziećmi pomięszkanie przy iegoż korzeniu. Lecz kot [3] złośliwy wynalazł natychmiast sposob pozbycia się tych swoich sąsiadow. Gdy albowiem orzeł wlatywał do swoiego gniazda, rzekł do niego: [4] pracuią około twoiey zguby, a podobno też i około moiey; ach mnie nieszczęśliwemu! [5] zamysł tego dzika, ktorego widzisz codziennie [6] ryiącego ziemię, nie inny iest, tylko ażeby podkopał drzewo dla obalenia go, i pożarcia naszych

[7] herunter fliegen [8] sagen [9] umarmen [10] Lieblichkeit [11] herunter steigen [12] aufwecken [13] angreifen [14] auffressen [15] sich erkühnen [16] klug [17] geschickt [18] sich herausziehen

CCLXXXV. [1] Stamm [2] ein wildes Schwein [3] listig, schalkhaftig [4] jemandes Untergang suchen [5] die Absicht [6] aufwühlen.

naſzych dzieci, iak tylko [7] upadną. Tą boiaźnią [8] nabawiwſzy Orła, idzie do iamy dzika, i opowiada mu, że iego prosięta w wielkim były niebespieczeńſtwie, gdyż Orzeł, mówił daley, gotuie się [9] uderzyć na nie, i porwać ci ie, iak tylko wyprowadziſz na paſtwiſko biedne te twoie dziecka. Nabawiwſzy boiaźnią i to iuż mieyſce, powrócił się do ſwoiego [10] legowiſka, i nie wyſzedł z niego aż w nocy [11] na palcach, boiąc się przebudzić ſwoich sąsiadów, i potym [12] przygotowawſzy sobie dosyć, tak dla siebie, iako też i dla ſwoich dzieci żywności, siedział w nim dzień cały, [13] udaiąc, iż się bał, i miał się [14] uſtawicznie na oſtrożności. Co mu się dobrze [15] udało, iż tak Orzeł boiący się w ſamey rzeczy ruiny, nie zlatywał z drzewa, iako też i dzik, [16] obawiaiąc się, żeby dzieci iego nie były porwane, na krok nie odchodził także od ſwoich; dla niedoſtatku żywności, zginęli wſzyſcy, a śmierć ich, ſprawiła dobry [17] bankiet kotowi i iego Kociętom. Ci, którzy [18] nieroſtropnie wierzą wſzyſtkiemu, cokolwiek im kto powiada, mogą z tąd poznać, [19] ile złego [20] uczynić potrafi [21] niepoczciwy ięzyk.

CCLXXXVI Orzeł porwał niegdyś dzieci Wilczycy, i zanioſł ie do ſwego gniazda na pokarm

[7] herab fallen [8] einem Furcht beybringen, mit Schrecken erfüllen [9] herabſchießen [10] das Lager, Loch [11] ganz leiſe [12] Vorrath anſchaffen [13] ſich anſtellen [14] ſtets auf der Hut ſeyn [15] glücken [16] ſich fürchten [17] die Koſt [18] ſo einfältig [19] ſo viel [20] anrichten [21] boshaft.

karm dla Orląt. Matka idąca za nim, upraszała go, ażeby iey tego nie czynił [1] umartwienia; lecz widząc, że nią Orzeł pogardzał, ktoremu wysokość mieysca przydawała bespieczeństwa, umyśliła otoczyć wkoło [2] głowniami drzewo, na ktorym Orzeł mięszkał, i [3] podpalić ie dla [4] zmięszania swoiego [5] żalu z zgubą swoich nieprzyiacioł. Tego więc dokazała, że Orzeł, widząc się w ostatnim nieszczęściu, oddał iey dzieci, [6] przyłączywszy nawet prozby dla [7] odwrocenia niebespieczeństwa, ktore nad nim wisiało.

CCLXXXVII. Ieden sławny niesprawiedliwością i tyraństwem [1] woiownik, ktory i wielkim Monarchom [2] cięźki i straszny z woyskiem swoim bywał, przy śmierci tego naywięcey żałował, iż strasznym być nieprzyiacołom swoim przestawał. Tak sobie o tym myśląc: pokim ia przy zdrowiu i siłach zostawał, bały się mnie Cesarskie j i Krolewskie Maiestaty, [3] drzały na imię moie sławne narody: a po śmierci nikt się bać nie będzie, każdy mi grać na gębie może. Więc myśląc długo o tym, iakoby też mogł być ludziom i po śmierci straszny, taki na to sposob wynalazł. Prosił o to przyiacioł swoich,

CCLXXXVI. [1] Einem Herzeleid anthun [2] Brand, Brandholz [3] Feuer unterlegen, anzünden [4] zu theilen [5] der Schmerz [6] und noch gute Worte dazu [7] abwenden.

CCLXXXVII. [1] Kriegsmann, Soldat [2] beschwerlich, lästig. [3] zittern.

swoich, aby z niego po śmierci skorę [4] obłupili, i onę [5] wyprawić na pargamin dali, a potym z teyże wyprawioney skory, woienny bęben zrobić roskazał, aby tak przynaymniey, ile kroć razy w bęben òw do potrzeby uderzono, dzwiękiem skory iego, strachem się i boiaźnią nieprzyiaciele [6] przerażali.

CCLXXXVIII. Rolnik pewny miał dwòch Synòw żyiących z sobą w wielkiey niezgodzie: [1] Kłòcili się z sobą dnia każdego, i lubo mocno się starał przyprowadzić ich do zgody, nie mògł tego dokazać, ażeby się z sobą nie bili aż do krwi wylania. Dobry ten człowiek [2] ubolewał nad tym wielce. Dnia iednego zobaczywszy ich [3] spokoynieyszych [4] nad zwyczay, [5] chcąc profitować z szczęśliwego tego momentu [6] spoczynku, ktòrego [7] pozwolili swoiey [8] zobopòlney [9] zapalczywości, roskazał sobie przynieść [10] ròzg, i związawszy ie razem, dał Synom mòwiąc: [11] usiłuycie, obydwa, każdy z osobna złamać ten [12] pęk ròzg. Wzięli go w ręce ieden po drugim, i nadaremnie złamać go [13] kusili się. Na òw czas Oyciec rozwiązał pęk, i dał po iedney ròzdze każdemu z nich, mòwiąc:

[4] die Haut abziehen [5] ausarbeiten [6] in Furcht und Schrecken gesetzt werden.

CCLXXXVIII. [1] Streiten mit einander [2] Kummer empfinden [3] friedfertig [4] als sonsten [5] um sich zu Nutze zu machen [6] der Stillstand [7] geben [8] beyderseitig [9] Zorn und Eifer [10] der Reiß, Ruthe [11] sich bemühen [12] das Bündel [13] versuchen.

wiąc: ſprobuycie teraz, ieżeli potraficie [14] dać im radę, co oni z wielką [15] wykonali łatwością. Rozumny ten Oyciec z tąd wziął Okazyą mowienia do nich w ten ſpoſob: Synowie moi, poty będziecie niezwyciężeni, poki tylko będziecie razem [16] ziednoczeni; lecz ieżeli żyć zechcecie w [17] poroźnieniu, w ktorym do tych czas żyliście, [18] wydacie się na zniewagę pośmiewisko nieprzyiacioł waſzych, ktorzy łatwo z wami [19] przyidą do końca. S. M. Przez zgodę [20] trwaią Państwa, a przez niezgodę [21] przychodzą do ruiny.

CCLXXXIX. Niemaſz na świecie takiego nieprzyiaciela, niemaſz takowey [1] potęgi ktoreyby cierpliwość nie zwyciężyła. Doznali tego owi [2] Zakonnicy: ci gdy w pewney potrzebie szli przez iedno pole, z nieoſtrożności, coś trochę zboża na roli [3] zdeptali, co Pan, czyie zboże było, obaczywſzy, [4] łaiać owych zakonnikow począł, mowiąc: gdybyście wy co dobrego byli, w klaſztorzebyście i celach siedzieli, a ludziom po polu ſzkody nie czynili, i więcey ieſzcze na nich gadał i ſzkalował. Co oni ſłyſząc, [5] hasło ſobie po cichu dali, żeby nic zgoła na owe [6] uſzczypki i [7] potwarzy nie odpowiadali; co widząc

[14] thun, bewerkſtelligen [15] mit leichter Mühe verrichten [16] vereinigt [17] Zwietracht [18] ſich dem Hohn bloß geben [19] mit einem leicht fertig werden [20] Beſtand haben [21] zu Grunde gehen.

CCLXXXIX [1] Macht [2] Ordens-Mann [3] zertreten [4] ſchelten [5] das Signal, gegebenes Zeichen [6] Stichelwort; [7] Läſterung, Verläumdung.

widząc ow gniewem zapalony człowiek, ieszcze bliżey ku zakonnikom przyſtąpił, [8] kiwać im [9] pięścią koło gęby i [10] łżyć ich, ieszcze gorſzemi ſłowy począł. Co oni nie tylko wſzyſtko cierpliwie znieśli, ale i owſzem, do wſzyſtkiego co im zarzucił, z pokory się przyznawali: z kąd tak ową cierpliwością zagniewanego człowieka odmienili, że [11] zawſtydziwſzy się [12] niezbożności ſwoiey, nisko im do nog przepraſzaiąc upadł.

CCXC. Lew zachorowawſzy i będąc w niebespieczeńſtwie [1] rozſtania się z życiem, miał ſwoie [2] ſchronienie się w iedney iaskini w ktorey leżał; wſzyſtkie o czterech nogach zwierzęta oddały mu wizytę procz liſzki. Wilk maiąc to ſobie za dobrą okazyą oskarżenia liſzki, rzekł do Lwa, że ze wſzyſtkich zwierząt ona tylko była iedna, ktora pogardzała iego [3] Maieſtatem, ponieważ do tych czas ieſzcze nie była u niego z oświadczeniem ſwoiey powinności, co było [4] niezawodnym znakiem, że go [5] za nic ſobie miała. Gdy się to działo, liſzka nadeſzła, i uſłyſzała oſtatnie ſłowa wilka. Lew, zobaczywſzy ią [6] wpadł w gniew przeciwko niey, i [7] łaiał ią mocno, lecz ona nie zląkłſzy się iego [8] po-

[8] drohen [9] die Faust [10] schimpfen, lästern [11] sich schämen [12] Gottlosigkeit

CCXC. [1] Sterben, von der Welt scheiden [2] Lager, Aufenthalt [3] die Herrlichkeit nicht erkennen [4] untrüglich [5] gar nicht achten [6] über einen ergrimmen [7] einen heftigen Verweis geben.

[8] pogrożek rzekła: że ze wszystkich tych którzy mu oddali wizyty, ona tylko była sama, ktora [9] się prawdziwie na iego ofiarowała usługi, i że dla poratowania Iego Krolewskiey Mci szukała lekarstwa, i wynalazła [10] przedziwnie skuteczne do [11] uzdrowienia iego. Lew rozkazał iey powiedzieć, coby to było za lekarstwo? Nayiaśnieyszy Panie, rzecze lisżka; Każ Wasza Krolewska Mość żywego Wilka obedrzeć, i obłoż się skorą iego ieszcze [12] ciepłą, a pożądane niezawodnie odbierzesz zdrowie. Lew rozkazał natychmiast odrzeć ze skory nędznego Wilka. Liszka widząc go prawie umarłego rzekła: niepotrzeba [13] pobudzać Monarchy do czynienia źle, ale tylko do czynienia dobrze.

CCXCI. Maią ten od natury [1] przymiot, i same nierozumne zwierzęta, że [2] łaskę i dobrodzieystwo sobie pokazane, [3] zyczliwością i [4] usługą nadgradzać, i dobroczynność ludzką sobie oświadczoną, [5] wdzięcznością [6] oddawać zwykły. Napisał Elianus o Orle [7] powieść takową: Wąż, powiada, wielki z orłem się raz nad zrzodłem [8] biedzący, [9] woiował, i gdy już [10] pokonawszy orła, około szyi mocno mu się okręcił, i za gardło trzymał: człowiek po wodę

[8] Drohung [9] sich bemühen einem rechtschaffen zu dienen [10] unvergleichlich [11] Genesung [12] ganz warm über sich legen [13] anreißen.

CCXCI. [1] Die Gabe, Neigung, Eigenschaft [2] Gütigkeit [3] Treue [4] Dienst [5] Dankbarkeit [6] erstatten [7] Sage, Erzählung [8] sich quälen [9] kämpfen, Krieg führen [10] überwältigen.

wodę idąc, gdy tę bitwę obaczył, orła od węża [11] wybawił, wąż zatym [12] zaiadły, bliskie zrzodło iadem swoim [13] zaraził: o czym ów człowiek nie wiedząc, gdy wody ze zrzodła nabrał, i towarzyszów swoich, przy robocie tąż wodą częstował upragnionych, pili koleią wszyscy: na ostatek kiedy się teyże wody, ów co po nią chodził, napić chciał, orzeł, którego od węża wybawił, [14] pędem wielkim z gory przypadszy, [15] statek mu z wodą, z rąk mocno [16] wytrącił, czemu kiedy się on dziwuie, obaczy że owi wszyscy, którzy owę wodę pili, [17] biednąc i umierać poczęli, uznał: że owa woda, iadem wężowym zarażona była.

CCXCII. Dziecko siedząc około iedney studni, postrzegłszy idącego ku sobie [1] złodzieia, tak się wielce przelękło, że [2] rzewliwie płakać poczęło. Kochane dziecię, rzekł złodziey przywitawszy się z nim, dla czegoż się tak bardzo [3] trapisz? Ah! jak ią nieszczęśliwy iestem, odpowiedziało mu [4] sztuczne to dziecię, [5] pomnażaiąc swoie wzdychania, i [6] łkania; przyszedłem tu z naczyniem [7] arcy szacownym dla [8] nabrania wody, lecz nieszczęściem, gdym go napełnione wodą ciągnął, [9] sznurek się zerwał, i naczynie upadło du studni. Złodziey chciwością

[11] befreyen [12] erboßt, ergrimmt [13] anstecken [14] Schnelligkeit [15] Gefäß [16] ausstoßen [17] sich quälen, elend werden.

CCXCII. [1] Dieb [2] heftig [3] sich betrüben [4] verschmitzt [5] verdoppeln [6] das Schluchsen beym Weinen [7] sehr kostbar [8] schöpfen [9] das Seil.

ścią swoią zaślepiony, [10] rozbiera się bez zwłoki i spuszcza się w studnią, gdzie po długim szukaniu nic nie znalazł procz kamieni. [11] Rozgniewany srodze, na małego owego Chłopczyka, wychodzi prętko, [12] maiąc umyślenie [13] obić go dobrze: lecz ktoż wyrazi, w iak wielkim zostawał podziwieniu, gdy [14] wylazłszy ze studni, nie znalazł ani dziecka, ani swoich sukni. S. M. Ci ktorzy pragną cudzego dobra, utracaią częstokroć własne.

CCXCIII. Zniskąd więcey sławy, ludzka [1] kondycya nasza mieć nie może, iako z cnoty i prawdziwey [2] świątobliwości. Zacne i wysokie urodzenie, wielkie bogactwa, i iaśnie oświecone godności, nie pewne to, i prętko [3] wysychaią e sławy ludzkiey zrzodła. Zacne naprzod urodzenia [4] ladaiakie postępki [5] szpecą i [6] hańbią. Bogactwa odmiennego szczęścia [7] niestatek prętko odbiera, śmierć gwałtem wydziera: iaśnie oświecone i nayiaśnieysze godności zazdrość ludzka [8] gasi, a ostatek [9] proch śmiertelny zasypuie. Iako o tym i Poeta świadczy: Nie z godności i bogactw, ani z urodzenia, ale z cnoty trzeba szukać [10] zalecenia; Kto ey to cnoty i świątobliwości, i [11] nayczęstszym i naypewniey-

[10] sich auskleiden [11] erbittert [12] in der Absicht [13] derb ausprügeln [14] herauskriechen.

CCXCIII. [1] Zustand [2] Gottesfurcht [3] austrocknen [4] schlecht [5] verstellen, verunzieren [6] schmähen, schimpfen [7] Unbeständigkeit [8] löschen [9] Staub, Asche [10] Empfehlung, Anpreisung, Lob [11] oft.

wnieyſzym śrzodkiem [12] ſzczodrobliwość bywa tak daiece, iż gdzie się kolwiek hoyność znayduie, tam o cnotę i świątobliwość nie trudno.

CCXCIV. Szewc bardzo [1] lichy przyprowadzony do uboſtwa, począł [2] zabawiać się lekarſką sztuką, i przedawać lekarſtwo przeciwko [3] truciźnie, odmieniwſzy ſwe imię w ktorym go nie znano. Gdy [4] pompatyczne ſłowa, ktoremi [5] zaſzczycał ſwoie [6] oſzuſtowstwo, uczyniły go ſławnym, Pan mieyſca owego będąc [7] złożony chorobą, prosił probuiąc iego [8] doſkonałości o ſklankę wody, a [9] udaiąc iakoby w nią włożył truciznę zmieſzaną z owym lekarſtwem, potym rozkazał mu wypić obiecuiąc za to nadgrodę. Ten [10] uſtraſzony śmiercią, wyznaie zaraz, że nie doſkonałość iego, ale głupſtwo pospolstwa uczyniło go ſławnym Lekarzem. Na ow czas Pan rzeczony rozkazał zwołać wſzyſtkich ſwoich Obywatelow i rzekł im: Nie iesteścież aż nad to [11] nieroſtropni, żeście odważyli się [12] powierzać waſze życie i zdrowie temu człowiekowi, ktoremu nikt nie [13] raczył powierzyć ſwoiego [14] obuwia? Bayka

ta

[12] Mildigkeit.

CCXCIV. [1] Schlecht, elend, verdorbener Schuster [2] sich beschäftigen, Handshierung treiben [3] das Gift [4] prächtig [5] verdecken; beschützen [6] Betrug, Quacksalberey [7] in Krankheit verfallen [8] Fähigkeit, Kunst [9] sich stellen [10] den Tod scheuend [11] recht einfältig [12] anvertrauen [13] wollen [14] Anzug auf die Füße.

ta napiſana iest dla tych [15] głupich, ktorzy lada [16] Mataczowi [17] uwieść się daią.

CCXCV. Sławny ow w Lacedemońſkim Państwie Lizander, chcąc aby matka iego ſłuſzne [1] wyſtawienie od uczonych [2] dowcipow miała: zwoławſzy nie małą ludzi uczonych gromadę, oſobliwą nadgrodę przyobiecał; Ktoby dowcipnym malowaniem matki iego pochwałę wyraził. Rożni zatym rożnie, ieden się nad drugiego [3] przeſadzaiąc, i dowcipy [4] dyſtyluiąc, [5] ſymbola (znaki) na pochwałę tak zacney matrony wynaydowali. Pragnienie chwały, nadzieia nadgrody, wſzyſtkim dowcipy i rozumy złotą [6] osełką [7] oſtrzyła. Iedni zacne i wyſokie urodzenie, drudzy obyczaie i poſtępki [8] poważne, insi insze cnoty, rozmaicie [9] wychwalali, i rożnemi [10] podobieństwy wyrażali. Trudno było [11] rozſądzić, kto lepiey i dowcipniey, zacną owę matronę chwalił: aż na oſtatek ſławny dowcipem i [12] wymową Niceratus ſtanął z [13] tarczą, na ktorey ſłońce wſchodzące wymalowane było, z takim napiſem: Tym, powiada, ta [14] zacna Pani wſzyſtkie godności i pochwały naſze

[15] ein Narr [16] ein Pralhanns, liſtiger Betrüger [17] betrügen.

CCXCV. [1] Darſtellung, Errichtung eines Ehrendenkmals [2] Kopf, Witz, Verſtand [3] einem mit etwas zuvor zu thun ſuchen [4] den Verſtand angreiffen, den Witz aufs höchſte treiben [5] Zeichen, Bedeutung [6] Wetzſtein [7] wetzen, ſchärfen [8] anſehnlich, ernſthaf [9] ſehr loben [10] Gleichniß [11] Urtheil fällen [12] Beredſamkeit [13] ein Schild [14] edel, vortrefflich.

nasze przechodzi, że ciebie tak zacnego i dobru pospolitemu dziwnie pożytecznego człowieka Państwu Lacedemońskiemu, iako słońce, [15] wydała. Co gdy wszyscy obaczyli i czytali, dowcipny [16] wynalazek chwalili i nad insze [17] przekładali.

CCXCVI. Dziecko pewne [1] ukradłszy książeczkę iednemu z swoich kondyscypułow, oddało ią swoiey matce. Ta wzięła książkę nie [2] zgromiwszy bynaymniey swoiego Synka, [3] przeciwnie obłapiła go i [4] pieściła się za to z nim. [5] Podrosły przyzwyczaił się do [6] paluszkowania w rzeczach większey [7] wagi. Gdy go złapano przy kradzieży, oddano go do sądu, od ktorego [8] skazany był na śmierć. Matka szła za nim płacząc, gdy go prowadzono na śmierć. Prosił o pozwolenie kata, ażeby z nią [9] potaiemnie mogł mowić. Zbliżyła ucho ku iego ustom, ktore on porwawszy dobrze zębami [10] odkąsił. Matka iego i wszyscy przytomni zaczęli krzyczeć i [11] wyrzucać mu iego okrucieństwo mowiąc: iż nie kontentował się, że był złodzieiem, ale ieszcze tak wielką [12] niegodziwość [13] popełnił przeciwko swoiey Matce. Ona sama, odpowiedział [14] ozięble, iest przy-

[15] ans Tageslicht stellen [16] Erfindung [17] vorziehen.

CCXCVI. [1] Stehlen [2] verweisen, bestrafen [3] vielmehr [4] liebkosen einen [5] größer [6] stehlen [7] Werth [8] verdammt [9] heimlich, besonders [10] abbeißen [11] verweisen [12] gottlose That [13] an einem verüben [14] kaltsinniger Weise.

czyną moiey nieszczęśliwości; gdyby albowiem zgromiła mię była [15] surowie, gdym iey był raz pierwszy przyniosł książkę, ktorą ukradłem, przestałbym był tego czynić, i niebyłbym w tym nieszczęściu, w ktorym się teraz [16] oglądam.

CCXCVII. Zgłupim źle żartować. Biskup ieden będąc podagrą bardzo [1] udręczony, zwykł był częstokroć przed wielkim bolem te słowa mowić: Prze Bog, [2] dobiy kto! odpuszczę. Trafiło się, iż leżąc w teyże chorobie, nie był nikt inszy przy nim, ieno Tatarzyn kamarady, sługa iego: ten pomniąc, co więc Pan mowił, [3] ofiarował mu się z posługą swą: Panie, powiada, day ty mnie [4] bachmata, a każ mnie wolno do hordy przepuścić, a ia ciebie [5] zarężę, iako prosisz. Biskup spostrzegł się, że z tym źle żartować: Dobrze, powiada, kamarady: ale każ tu komu pierwey do mnie, że mu rozkażę, aby cię po mey śmierci dobrze odprawiono, i wolno puszczono. Wyszedł Tatarzyn, i zawołał kilku sług do Pana. Pan uyrzawszy służących dopiero z onego [6] przestrachu [7] otrzeźwiał, i kazał Tatarzyna do wieży wsadzić, a sam potym był ostrożnieyszy.

CCXCVIII.

[15] ernstlich [16] sich befinden, sich sehen.
CCXCVII. [1] Geplagt [2] vollends todt schlagen [3] anbieten [4] Gaul [5] ermorden, erwürgen [6] Schrecken [7] nüchtern werden.

CCXCVIII. Ci, ktorzy nie ſtaraią się [1] przypodobać innym, często tego żałuią. [2] Swiergotanie [3] konika [4] niezmiernie [5] przeſzkadzało [6] Sowie, przyzwyczaioney ſzukać [7] pokarmu w nocy, a pod czas dnia ſypiać w wydrążonym drzewie. Prosiła go ażeby się [8] uſpokoił, lecz on głośniey ieszcze świergotał. Sowa [9] udała się raz ieszcze do proźby; lecz konik lepiey ieszcze [10] natężył swego głoſu. Nakoniec Sowa nie wiedząc co czynić miała, i widząc, że ſłowa iey były wzgardzone, taką sztuką [11] zażyła tego [12] świergota: (świegota:) ponieważ śliczne twoie [13] piosneczki [14] przebudziły mię, [15] pragnienie mię bierze skoſztować iednego Nektaru, ktory mam darowany sobie od Pallady; ieżeli chceſz, będziemy go pili oboie. Konik ledwie nie umieraiący od [16] pragnienia, iak tylko uſłyſzał tę tak piękną dla siebie [17] pioſneczkę, [18] napuſzywſzy się, zbliża się [19] poſuwiſtym lotem; tu natychmiaſt Sowa wychodzi z ſwey dziury, [20] rzuca się na niego, i zabiia. I tak po śmierci iego otrzymała pokòy, ktòrego iey dać nie chciał będąc żywym.

 CCXCIX.

CCXCVIII. [1] Zu Gefallen leben [2] Zwitſchern, Schreyen [3] Heuſchrecke [4] ungemein ſehr [5] beunruhigen [6] Nachteule [7] Nahrung [8] ſtille ſchweigen [9] anhalten, bitten [10] die Stimme erheben [11] mit List ins Netz führen [12] die Plauderinn [13] Geſang [14] aus dem Schlafe bringen [15] es kommt mir die Luſt an [16] der Durſt [17] Loblied, Lobes-Erhebung [18] ſich aufblähen [19] in vollem Flug [20] überfallen.

CCXCIX. Kościołów Rzym ſtary miał czteryſta dwadzieścia cztery, które rozmaicie murowane, i bogato prawie ozdobione były. Kościoł Iowiſzów, dwieście [1] ſtop ſzeroki, tyleż [2] wzwyż był, ośm ſet w około miał. Trzy w tym kościele były kaplice, Iowiſzowa we śrzodku, a po oboiey iego stronie, Iunony i Minerwy Bogin, z ich [3] Bałwanami. Z tey strony ku rynkowi Rzymſkiemu, trzema [4] rzędami filary marmurowe szły w nim około, z drugiey tylko dwiema. Dachowka była [5] mosiądzowa, [6] strop mosiądzowy, wrota też takie i drzwi, a wſzyſtko [7] złociſto, na co, to iest na pozłotę, wyszło siedm Milionów, bo niektóre drzwi [8] miąższemi blachami złotemi obite były, które Styliko kazał odedrzeć. Były w nim [9] obrazy ſłupowe ze złota i śrebra naczynia złote, śrebrne, kryſztałowe nieoſzacowane, konie [10] poczworne ze złota lane. Pompeiusz wielki ofiarował do niego ſześć [11] tac z kamienia Szmaragdu, kleynot ſzacunku [12] niepodobnego. Tenże, gdy ku Ieruzalem [13] ciągnął z woyſkiem, dary z rozmaitych Pańſtw w Damaſzku będąc wziął, a mianowicie z Ieruzalem [14] macicę winną ze ſzczerego złota, która pięć set Talentów ważyła. Była naprzod ze ſzczerego złota kwadratowa

CCXCIX. [1] Fuß, Schuh [2] hoch, in die Höhe [3] Götze, Götzen-Bild [4] Reihe [5] von Meßing [6] die Decke eines Gemachs [7] vergüldet [8] dick [9] Bildsäule, Statue [10] vierfach, aus vier bestehend [11] eine Trink Schaale, eine Tasse [12] unglaublich [13] marschiren [14] Wein-Stock.

towa gòra, po niey drzewka z owocem rozmaitym, [15] więc lwi, ielenie etc. wſzyſtko to ze złota, co winna [16] przerzeczona macica okrywała. Auguſt Ceſarz darował do teyże kaplicy szesnaście tysięcy funtòw złota; Kleynotòw, to iest kamieni ſamych, za sto dwadzieścia pięć tysięcy taleròw.

CCC. Piękność i ozdoby, te się z rozmaitych rzeczy w Rzymie [1] pokazowały. Cokolwiek Azya, Grecya, świat wſzyſtek rzemieślnikow [2] przednich i [3] wymyślnych miał, tu ich do tego miaſta brano, ſami też drudzy przyieżdżali, czego i natura nie dopuſzczała, o to się ſwoią nauką, aby byli pokazali, [4] kusili, widząc, że u Rzymian iest co wziąść, na ktorych świat [5] orał i [6] młocił, za ktorych się bił. Atoli się chwalił Ceſarz Auguſt, iako wſpomina Swetoniusz Hyſtoryk: Zoſtawiono mi, powiada, Rzym ceglany, zoſtawuię ia marmurowy. Gdy, mowi Amian, pierwſzy raz do Rzymu [7] wieżdżał po zwycięstwie Konſtantyn wielki, zgoła się [8] zdumiewał, na takie ozdoby patrząc. Były w Rzymie [9] dwory, by miaſta zmurowane, domy by kościoły [10] ubrane. Miały domy ſłupy wewnątrz, ktore w dalekich bardzo krainach drogo kupowano, [11] nakładem i koſztem

[15] zu dem, hiernächſt [16] vorgedacht, erwähnt.
CCC. [1] Sich ſehen laſſen [2] vornehm [3] geſchickt zu erſinnen [4] verſuchen [5] pflügen [6] dreſchen [7] einfahren [8] erſtaunen [9] Hof [10] geputzt [11] Aufwand.

ieszcze większym do Rzymu wożono. [12] Sciany tych domow marmurem subtelnie okrywano, pod czas marmur w sztuki [13] rzezano i w ścianach pewnym [14] floryzowaniem sadzono. Stropy zasie z tablic albo [15] słoniowych albo mosiądzowych, złocistych bywały, albo ie złotemi blachami okryto; w samym stropie [16] rozsadzone kamienie drogie [17] tkwiały, i owszem i ściany niektorych Rzymian, i słupy złotem były obite. Przed domem Nerona Cesarza w [18] przysionku słupowy obraz człowieczy na sto dwadzieścia stop wysoki z [19] spiży lany stał, tamże od niego wzdłuż szedł [20] krużganek na milę, marmurowe słupy trzema rzędami maiąc, około iezioro się [21] lało, rozmaite pałace, by iakie miasta były, [22] nuż wsi, role, winnice, [23] łąki, lasy wszelakiego zwierza i bydła pełne; insze zaś strony, zwłaszcza do iego mieszkania przynależące, złotem okryte, kamieńmi drogiemi i macicami perłowemi sadzone były; w [24] iadalnych gmachach stropy, tablicami słoniowemi albo złotemi położone [25] świeciły się, ktore się [26] zmykały, a zatym na goście, to kwiecie padało, to pod czas [27] drogie wodki i zapachy kształtem deszcza, by z [28] rzeszota, z onego

[12] Wand [13] scheiden [14] Blumenwerk, Laubwerk [15] von Elfenbein [16] von einander setzen [17] stecken [18] Neben-Sälchen [19] von Erz gegossen [20] ein bedeckter Gang [21] fließen, laufen [22] dann, ferner [23] Wiese [24] der Eßsaal, das Eß-Gemach [25] glänzen, blitzen [26] sich abschieben, herunter schieben [27] köstliches Wasser [28] das Sieb.

onego [29] wzwyż namienionego stropu [30] ciekły. Nayprzednieyſzy gmach bankietowy był okrągły, i obracał się we dnie i w nocy, od wſchodu słońca do zachodu idąc: na kształt [31] okręgòw Niebieſkich.

CCCI. Rzymianie w pałacach ſwoich rozmaite iadalne gmachy miewali, i *Triclinia*, dla trzech łożek, ktore około ſtołu kładli, nazywali. Iadali o godzinie dziewiątey na dzień. Zwierzchne ſzaty [1] zdeymowali, inſze stołowe brali. [2] Legali tylko potrzech na iednym łożku. Skoro tedy tak i goście legli i goſpodarz, przychodził do niego Kuchmistrz, i dawał mu regiestr wſzyſtkich [3] noszenia i potraw. Więc iż obiad albo wieczerza na trzy części się dzieliła, tedy na pierwſzey dawano iayca, ſałatę, oliwki, [4] nać od czoſnku i tym inſze rzeczy rozmaite podobne, ktore tylko apetyt czyniły. Potym się umywali i noſzono potrawy [5] roſkoſzne, zbyt drogie, a prowadzono ie z Muzyką wielką i śpiewaniem, w wieńcach, zwłaſzcza gdy był znaczny iaki bankiet. Trzecia część obiadu albo wieczerzy była, gdy frukta, (owoce do wetòw) cukry dawano, w czym bez wſzelkiey wątpliwości [6] wymyſłòw i [7] przyſmakòw, nie

 tylko

[29] oberwähnt [30] fließen, laufen; triefen [31] Himmelskugel.

CCCI. [1] Abnehmen, außziehen [2] liegen [3] Tracht Essen, das Auftragen der Gerichte [4] kräutig vom Knoblauch [5] köstlich, leckerhaft [6] Künsteley, Erfindung [7] Naschwerk, Leckerbißchen; Tunke.

tylko domowych, ale i [8] zamorſkich cudzoziemſkich, nie zaniechano. Co się tycze picia, zaraz na pierwſzym pragnieniu, wino z [9] miodem mięſzali i pili; potym iakie kto chciał, bądź z wodą ciepłą sobie zmięſzawſzy, co niemal zawſze czynili, bądź też i ſamo przez się wino pił. Miara była, [10] ile przy [11] towarzyſkiey a przyiacielſkiey wieczerzy, gdyż przy bankietach miary nie chowano. Dziesięć [12] kubków pewnych każdy na ſwą oſobę wypił. Piiąc wſpominali rozmaitych ſwoich przyiaciół, zaczym przez ich zdrowie [13] godziło się iedenaſty kubek wypić. Gdy ieden do drugiego pił, od Bogów ſwych zdrowia i ſzczęścia sobie ſpolnie winſzowali, niemal tymże ſpoſobem, iako i teraz u wſzyſtkich Narodów iest zwyczay.

CCCII. Rozmaite mieli [1] igrzyſka Rzymianie, one które Heliogabal Ceſarz [2] ſprawował, w każdym wieku podziwienia godne, nie tak dla nakładu, ktory był prawie zbytni, iako dla [3] nieprzyſtoynego [4] szaleństwa. Były kopane [5] łożyſka w Rzymie dla wód, kędy [6] ſtatki rozmaite chodziły, a młódz ćwiczenie doma ſwe miała, iakoby się każdy potym na właſnym morzu

[8] See- das übers Meer kommt [9] der Meth [10] in so ferne [11] gesellig, vertraut, bekannt [12] ein Becher [13] es ist erlaubt, es ist nöthig.

CCCII. [1] Schauspiel [2] anstellen lassen [3] unanständig [4] Tollheit, Raserey [5] Lager, Bette [6] ein Gefäß, Kahn, Schiff.

morzu z nieprzyiacielem [7] potykać umiał. Bywały zaś igrzyſka, ktorym się przypatrowali Rzymianie, gdy [8] ſzermierze [9] o sztukę z sobą szli, albo na śmierć zdani, o zdrowie się bili, albo też chciwi do ſławy, męstwo ſwe pokazowali. Więc i zwierz rozmaity albo łowiono, albo [10] ſpuſzczano przed wſzyſtkiemi, iako *in Amphitheatro Coloſſeo*, kędy pięć tysięcy rozmaitego zwierza z lochów albo z ziemnych piwnic wypuſzczano, całe sto dni, przez ktore igrzyſka trwały, lwy, niedźwiedzie, lamparty, [11] rysie, ſłonie. Czyniono też komedye i rożne igrzyſka inne, na ktorych dziwne [12] upominki takim ſpoſobem między poſpòlstwo [13] miotano. Na [14] deſzczułkach maluchnych, wsi, pieniądze, kamienie drogie, konie, ſzaty mianowano, [15] okrutną wielkość tychże deſzczułek między pospòlstwo rzucano, kto co [16] uchwycił, do ſtarſzych ſług, ſprawę onego igrzyſka ponioſł, ukazał, a co było na deſzczulce napiſano, bez wſzelkiey odwłoki, bez wszelkiey trudności albo [17] zmarſzczenia [18] tudzież wziął.

CCCIII. Człowiek pewny wielce bogaty i wielce [1] szczodrobliwy, miał w zwyczaiu zapraſzać prawie dnia każdego ſwoich przyiacioł raz

[7] ſich mit einem in ein Gefecht, eine Schlacht einlaſſen [8] Fechter [9] ſein Beſtes thun, ſich bemühen, es beſſer zu machen [10] loslaſſen, losgeben laſſen [11] Panther-Thier [12] Geſchenk [13] werfen [14] ein Bretchen [15] ſchrecklich viel [16] ergreifen [17] das Runzeln der Stirn, das Sauerausſehen [18] auf der Stelle.
CCCIII. [1] Freygebig.

raz na obiad, drugi raz na wieczerzą, a często- kroć na bal [2] partykularny. Ci z swoiey strony wielce go sobie [3] poważali i [4] szanowali; a przez pochwały, ktòre [5] zlewali na iego osobę, czynil go [6] nayzacnieyszym w świecie człowiekiem. Dnia iednego chcąc [7] doświadczyć, ieżeliby w [8] gwałtowney swoiey potrzebie mògł [9] polegać na ich przyiaźni, udał, [10] ułożywszy na twarzy swoiey smutek i boiaźń, iakoby się dowiedział, że Nieprzyiaciele iego szli sekretnie, ażeby go zabili, i upraszął ich wszystkich [11] w powszechności iako wiernych swych przyiacioł o obronę i ratunek w tey potrzebie; przydaiąc, iż spodziewał się, że w tey okazyi pokazać się mieli prawdziwemi iego przyiaciołmi. Z pomiędzy tylu ludzi, ktòrzy [12] oświadczali się z przyiaźnią ku niemu, dwòch tylko nalazł, ktòrzy mu się chętnie ofiarowali i [13] statecznie chcieli [14] wydać na niebespieczeństwo swe życie dla iego przysługi; wszyscy inni [15] wymòwili się rożnemi sposobami, mòwiąc, że ich to bardzo [16] trapiło, iż nie mogli w tey okazyi [17] wziąść się do broni ku iego obronie; lecz [18] przyrzekali mu, że w innym czasie nie tylko go mieli chętnie bronić, ale też samo na iego usługę łożyć życie.

[2] besonders [3] hoch achten [4] verehren, ehren [5] einen mit Lobreden überhäufen [6] galant [7] versuchen [8] sehr groß, dringend [9] sich verlassen [10] erdichten [11] insgesammt [12] versichern, betheuren [13] standhaft [14] aussetzen [15] sich entschuldigen [16] es geht ihnen sehr nahe [17] die Waffen zu eines Beschützung ergreifen [18] versichern.

życie. Tu poznał, iak mało ku niemu mieli przyiaźni wſzyſcy ci ludzie: [19] pozbył się więc ich, i dwòch tylko za prawdziwych ſwoich uznał przyiaciòł, ktorzy pragnęli ſwe życie dla iego przyſługi na zgubę [20] ofiarować, [21] pokazuiąc przez to; że prawdziwemi byli iego przyiaciołmi. S. M. W ſamym tylko nieſzczęściu można poznać prawdziwych przyiaciòł.

CCCIV. Gdy Ròlnik siał [1] len, iaſkołka [2] poleciała do wielu ptakòw, i mowiła im, że potrzeba było [3] wyieść to nasienie, ażeby nie [4] weszło i nie [5] zrodziło. Czego ieżeliby nie uczyniły, miały w nim być wſzyſtkie [6] ſchwytane. Ptaſtwo uſłyſzawſzy tę radę iaſkołki, śmiać się zaczęło, i lubo powinno było tę iey [7] przeſtrogę aprobować, i podziękować iey za nią, [8] poczytało ią za głupią. Iaſkołka [9] ſprzyiaiąc mu, a widząc że len wſchodził, poſzła powtòrnie dać mu przeſtrogę, i rzekła, że mogło ieszcze zieść len wſzyſtek, ponieważ był ieszcze [10] w zielu, i bardzo [11] miękki. Lecz na nowo wſzyſcy się z niey śmiać i [12] żartować poczęli. Potym gdy iuż len dożrzał, gdy go iuż miano zbierać, poſzła ieszcze raz przeſtrzec ie mòwiąc, iż potrzeba go było [13] zagubić, [14] za-

[19] ſich eines entſchlagen [20] ſein Leben aufopfern [21] zu erkennen geben.

CCCIV. [1] Den Leinſamen ausſtreuen [2] ſich begeben [3] auffreſſen [4] hervor wachſen [5] reif werden [6] auffangen [7] Warnung [8] einen wofür halten [9] wohl wollen [10] als ein Kraut [11] zart [12] Kurzweil mit einem treiben [13] verderben.

[14] zapuściwszy w niego ogień; lecz ptastwo raz ią iuż [15] osądziwszy głupią, nie [16] raczyło iey nawet i słuchać. Iaskołka widząc iego [17] zacięctość, zaślepienie, i że bardzo mało sobie poważało iey dobrą radę, [18] odeszła od niego, i poszła do Rolnika dla [19] zawarcia z nim przyiaźni, przyrzekaiąc mu, iż zawsze mieszkać miała w iego domu, i rozweselać go swoim śpiewaniem. Rolnik przyobiecał nic iey nie czynić złego, i mieć ią za swoię przyiaciołkę. W kilka dni potym wszystkie ptastwo złapane było w sieci zrobione z tego lnu, ktory iaskołka [20] radziła zieść i zgubić, sama tylko [21] cieszyła się wolnością. Inne ptaki, widząc się wszystkich [22] zawikłanych w sieciach Rolnika, mowiły do siebie; nazywaliśmy głupią tę, ktora nam tak dobrą podawała radę, ale teraz my prawdziwie iesteśmy głupi, ponieważ nas oszukano, nie [23] słuchaliśmy iey rady. S. M. Nie potrzeba nigdy [24] odrzucać cudzey rady; lecz [25] należycie uważać, ieżeli nam może być pożyteczna.

CCCV. Szczęśliwy każdy, ktory stara się wszelakim sposobem, dobrze czasu [1] zażywać, a czasu bardzo drogiego, na [2] marności i zbytki szko-

[14] Feuer anlegen [15] halten, verurtheilen [16] wollen, belieben, würdig halten [17] Halsstarrigkeit [18] einen verlassen [19] machen [20] rathen [21] Freyheit behalten [22] bestrickt [23] dem Rathe folgen [24] verwerfen [25] wohl untersuchen.

CCCV. [1] Die Zeit anwenden [2] Eitelkeit.

ſzkodliwe nie [3] obraca. Ieden Poeta wprowadził na teatrum ſłońce, na wyſokim i wſpaniałym wozie, ktore ciągnęły dwanaście Bogin pięknie [4] przybranych, z [5] ſkrzydłami i z [6] strzałami, na znak prętkości ſwoiey, ozdobionych: acz w tym rożność miały, że nie rownego [7] wzroſtu, ale iedne wyſokie, drugie niżſze, i drugie ieszcze niżſze były. Czemu zaſzedſzy im w oczy Merkuryusz, dziwował się i pytał: [8] coby zacz były, i dla czego tak rożnego wzroſtu? Odpowiedziały, iesteśmy godziny, ktore ciągniemy czas. I rzekły one nayınnieyſzego wzroſtu; My iesteśmy godziny Modlitwy i nabożeństwa na ſłużbie Bożey. Srzednie: My iesteśmy godziny spraw [9] potocznych. Owe zaś naywiękſze, rzekły: My iesteśmy godziny spania, iedzenia, grania, żartow i wſzelakiey dobrey myśli. Zaprawdę ſubtelnie wyraził ten Autor, żywot ludzi [10] światowych, ktorzy zapominaią ſłow Pawła świętego: Poki czas mamy, dobrze czyńmy.

CCCVI. Człowiek pewny ſzedł [1] śpieſzno, chcąc powrocić się do domu przed nocą. Widząc, że iuż ciemności [2] okrywać zaczynały ziemię, a śnieg był tak wielki, że bardzo mu było ciężko z niego [3] dobyć się, poſtanowił ſzukać iakie-

[3] verwenden [4] geputzt [5] ein Flügel [6] Pfeil [7] Wuchs, Statur, Größe [8] wer sie wären, von was für einem Stande [9] gewöhnlich, täglich [10] weltlich, fleischlich. CCCVI. [1] Eilend [2] sich über die Erde ausbreiten [3] herauskommen.

iakiego [4] schronienia się, na ktòrymby mògł bespiecznie przenocować' Iednę tylko znalazł [5] iaskinię, ktora była pomęiszkaniem Niedźwiedzia. [6] Ociągał się z początku, ieżeliby miał do niey wniść, boiąc się, ażeby ta tak dzika bestya, nie [7] rozszarpała go na cząstki i nie pożarła. Z tym wszystkim, gdy mu zimno zaczynało [8] dokuczać, wolał się [9] zdać na dyskrecyą (wzgląd) Niedźwiedzia, a niżeli umierać od zimna. Niedźwiedź zapomniał nieiako o naturalney swoiey dzikości, i zobaczywszy go wchodzącego do swoiey iaskini, począł się około niego [10] łasić, ofiaruiąc mu orzechy, iabłka, i inne frukta. [11] Posłał mu słomy, siana i drzewowych [12] liściòw, sporządzaiąc dla niego łòżko. Łaskawe to przyięcie, ośmieliło podròżnego, ktòry był wszedł drżąc cały. Iadł frukta, ktore mu ofiarował Niedźwiedź, i położył się dla wypocznienia krotkiego, oczekiwaiąc z wielką niecierpliwością powrotu dnia. Iak tylko dzień [13] zaiaśniał, porzucił [14] czymprędzey śpiącego ieszcze swoiego Gospodarza i z wielką pilnością szedł do swoiego domu, w ktòrym stanął nie bez wielkiey fatygi. Iego sąsiedzi zadziwili się, zobaczywszy go, i poiąć nie mogli, iakimby sposobem mogł się dobyć

ze

[4] Ort [5] eine Höhle [6] sich weigern [7] in Stücken zerreißen [8] einem zusetzen [9] sich eines Willen überlassen [10] sich gegen einen freundlich stellen; sich schmiegen [11] streuen, Streu machen [12] Blätter [13] anbrechen [14] in der größten Eile.

ze śniegu. Opowiedział im [15] od słowa do słowa swoy przypadek; i rzekł, że przenocował w iaskini Niedźwiedzia, i ieżeliby chcieli, łatwoby go tam [16] zeyść mogli. [17] Mieli za dobrą wszyscy radę iego, i wzięli broń dla [18] nacierania na Niedźwiedzia; ten zwierz widząc ich przychodzących w dobrym [19] szyku, [20] osądził łatwo, że nie mogł [21] oprzeć się tylu nieprzyiaciołom, i że liczba sama miała go [22] potłumić, lecz rozpacz sił mu dodała, ażeby się bronił aż [23] do ostatniego. Rzucił się więc ślepo pomiędzy gmin, i [24] wyciągnął niewdzięcznika, ktory go był zdradził, bywszy od niego z taką [25] ludzkością i tak uymuiącym za serce sposobem przyięty. Rozszarpał zębami i [26] pazurami swemi nędznika tego, i padł trupem na nim. maiąc sobie za pociechę oglądać go umarłego, gdy sam ginął. Często ci, ktorym naywięcey wyświadczyliśmy dobrodzieystw, staią się nayszkodliwszemi naszemi Nieprzyiacołmi. Niewdzięcznik albowiem nie może widzieć [27] wesołym okiem swoiego dobrodzieia.

CCCVII. Pewny Krol poluiąc dnia iednego, zabłądził. Gdy szukał drogi, usłyszał iakiś głos; a przybliżywszy się do tego mieysca, z ktorego głos

[15] ausführlich [16] einen beschleichen, antreffen [17] etwas billigen [18] angreiffen [19] Ordnung [20] wohl urtheilen [21] Widerstand thun [22] überwältigen [23] aufs äusserste [24] erhaschte [25] Güte [26] Klaue [27] offen, freudig.

głos był ſłyſzany, poſtrzegł Męſzczyznę i Niewiaſtę drwa [1] rąbiących. W tym uſłyſzał Niewiaſtę mowiącą do ſwego Męża: Prawdziwie naſza matka Ewa była bardzo [2] łakoma, [3] pożywaiąc owego iabłka, gdyby była ſłuchała Pana Boga, nie pracowalibyśmy teraz uſtawicznie. Mąż iey odpowiedział: Ieżeli Ewa łakoma była, tedy Adam był bardzo [4] nieuważny, iż to czynił, co mu ona kazała; gdybym ia był na iego mieyſcu, a tyś mi kazała pożywać tych iabłek, iabym ci [5] dobry wyciął policzek, i niechciałbym cię ſłuchać. Krol zbliżył się do nich, i rzekł im: O! nęzdni ludzie, macie widzę doſyć pracy. Tak iest, Mci Panie, odpowiedzieli, bo nie wiedzieli, że to był Krol, pracuiemy iak konie od rana do wieczora, a przecież nie możemy się [6] wyżywić. Podźcie za mną, rzekł im Krol, bez pracy waſzey żywić was będę. Natychmiaſt [7] dworzanie Krolewſcy, ktorzy go ſzukali, przybyli, ktorych gdy uyrzeli owi biedni ludzie, zadziwili się, i bardzo radzi byli. Gdy przyſzli do pałacu, Krol kazał im dać piękne ſuknie, karetę, lokaiow, i co dzień dwanaście potraw na obiad mieli, na końcu miesiąca, dawano im dwadzieścia cztery potraw, ale we śrzodku ſtawiano wielki [8] połmiſek przykryty. Niewiaſta będąc [9] ciekawa, chciała

CCCVII. [1] Hacken, hauen [2] gefräßig, naschhaft [3] essen [4] unbesonnen [5] eine derbe Maulschelle geben [6] ernähren, erhalten [7] Bedienter [8] eine zugedeckte Schüssel [9] neugierig.

chciała odkryć ten półmisek, ale dworzanin krolewski będąc [10] obecny, rzekł iey: że Krol zakazał tego połmiska [11] dotykać się, i niechciał, abyście to wiedzieli, co iest w nim. Gdy Dworzanie wyszli, mąż postrzegł, że żona iego nic nie iadła, i smutna była, spytał się iey, coby to znaczyło, ona mu odpowiedziała, że o wszystkie dobre potrawy, ktore bywaią na stole, nie dbała, tylkoby chciała widzieć, co iest w nakrytey misie. Głupiaś iest, rzekł iey mąż, nie powiedzianoż ci, że nam odkrywać tey misy Krol zakazał? Niesprawiedliwy iest Krol, rzekła Niewiasta, kiedy niechciał, abyśmy widzieli, co iest w tey nakrytey misie, nacoż ią kazał przynieść na stoł. I natychmiast poczęła płakać, i mowiła, że [12] się zabiie, ieżeliby iey mąż nie chciał odkryć misy. Gdy ią mąż uyrzał płaczącą, mocno się gniewał, a że ią kochał bardzo, rzekł iey, że wszystko dla niey uczyni, co tylko zechce, byle się tylko nie [13] frasowała. I zaraz odkrył misę, z ktorey wybiegła maleńka mysz, i [14] ukryła się w pokoiu. Bieżeli za nią, aby ią złapali, lecz się ukryła w małey [15] iamce, a w tym Krol wszedł, i spytał się, gdzieby była mysz? Nayiaśnieyszy Panie, rzekł mąż, żona mi się [16] naprzykrzała, żeby wiedziała, coby było w tey misie, odkryłem ią więc przeciwko moiey woli, a

[10] gegenwärtig [11] anrühren [12] sich Leid thun [13] sich härmen [14] sich verstecken, sich verkriechen [15] Loch [16] plagen.

myſz z niey wybiegła. Ach! rzecze Krol, nie dawnom cię ſłyſzał mowiącego, iż gdybyś był na mieyſcu Adama zoſtawał, policzek byś Ewie był wyciął, gdyby była ciekawą i łakomą być chciała, trzeba żebyś ſobie był ſwoię [17] przypomniał obietnicę. A ty zła Niewiaſto, miałaś tyle innych potraw, iako Ewa, a nie byłaś ieszcze kontenta; chciałaś ieść z miſy odemnie zakazaney. Idźcież precz nieſzczęśliwi, wroćcie się do laſa pracować około rąbania drew, nie [18] żalcie się na Adama i Ewę, bo wyście ten ſam [19] wyſtępek, ktory i oni, [20] popełnili.

CCCVIII. Pewny człowiek, nie bardzo bogaty, wziął ſobie za żonę śliczną Niewiaſtę. Raz w zimie pod wieczor siedząc u [1] komina, rozmawiali ſobie o ſzczęściu ſwoich sąsiadow, ktorzy byli nad nich bogatſzemi. Ach! gdybym ia była Panią, żebym mogła to wſzyſtko mieć, czegobym pragnęła, rzecze żona, byłabym w krotce ſzczęśliwſzą nad nich wſzyſtkich. I iabym też, rzecze mąż, chciał [2] pozyſkać łaſkę [3] Wrożki, żebym to wſzyſtko miał, czegobym żądał. To mowiąc, uyrzeli w Domu bardzo śliczną Damę, ktora im rzekła: ia ieſtem Wrożka. Obiecuię wam [4] pozwolić trzech naypierwſzych rzeczy, ktorych żądać będziecie; ale pamiętaycie o tym, że oprocz troiakiego żądania,

[17] gedenken [18] sich über einen beschweren, klagen [19] That [20] begehen.

CCCVIII. [1] Das Camin [2] gewinnen [3] die Fee [4] gewähren.

nia, więcey wam nic nie pozwolę. Gdy Wrożka zniknęła, poczęli mąż z żoną myśleć, czegoby żądać mieli. Ia rzecze żona, gdybym była Panią, wiem czegobym żądała, ale teraz ieszcze nie żądam, iednak mi się zdaie że niemasz nic lepszego, iako być piękną bogatą i szlachetnie urodzoną. Ale mąż icy odpowiedział: chociażbyś to miała, iednak możesz chorować, możesz być w frasunku, możesz młodą umrzeć; lepiey byłoby żądać zdrowia, [5] pociechy i długiego życia. A nacożby się przydało długie życie przy ubostwie, rzecze żona, chyba tylko na to, żebyśmy długo byli nie szczęśliwemi. Powinna nam była Wrożka pozwolić [6] dwunastu darow, ponieważ naymniey dwunastu potrzebuiemy rzeczy. To prawda, rzecze mąż, ale tym czasem pomyślmy na iutro o trzech rzeczach, ktore nam naybardziey są potrzebne, a potym o nie prosić będziemy. Ia całą noc myśleć będę, rzecze żona, tym czasem [7] ogrzeymy się trochę, bo zimno. A w tym [8] rozłożyła ogień, gdy się zaś iuż dobrze paliło, i było wiele węglow, zapomniawszy się rzekła: Mężu! iabym teraz chciała mieć łokieć kiełbasy na wieczerzę, moglibyśmy ią sobie łatwo przy tym ogniu upiec. Tylko co to wymowiła, aż zaraz łokieć kiełbasy kominem spadło. Bodaybyś przepadła z twoim obżarstwem, i z twoią kiełbasą, rzecze mąż, otoż śli-

[5] Freude [6] Dutzend [7] sich wärmen [8] zurechte schüren.

śliczne [9] żądanie! iuż tylko nam teraz dwie rzeczy zostały; Tak się gniewam o to na ciebie, iżbym chciał, żebyś miała tę kiełbasę na [10] końcu nosa; tylko co to wymowił mąż, aż postrzegł, że on był głupszym od żony, bo przez to żądanie, kiełbasa skoczyła na koniec nosa biedney żony, ktorey nie mogł oderwać. Ach! ia nieszczęśliwa! Krzyknęła Niewiasta, cożeś mi [11] niecnoto zrobił! czemużeś żądał kiełbasy na moim nosie: Poprzysięgam ci, moia kochana żono, żem się zapomniał, odpowie mąż, ale cóż teraz będziemy czynili? Ia teraz będę żądał bogactw, i każę ci złote [12] puzderko na ukrywanie tey kiełbasy zrobić. Broń cię Boże! rzecze żona, gdybym miała żyć z tą kiełbasą, zarazbym [13] się zabiła. Iuż nam tylko iedno żądanie zostało, albo mi go [14] ustąp, albo się [15] zrzucę z okna; to mowiąc biegła do okna; Mąż kochaiąc ią bardzo, [16] krzyknął na nią: zaczekay moia kochana żono, iuż ci pozwalam żądać wszystkiego, czego będziesz chciała. Dobrze, rzecze żona ia chcę, żeby ta kiełbasa upadła na ziemię; natychmiast kiełbasa odpadła iey od nosa, a żona będąc rozumną, rzekła do męża: Wrożka z nas [17] zadrwiła, i słusznie to uczyniła, możebyśmy maiąc bogactwa nieszczęśliwszemi byli, niżeli teraz. Moy przyiacielu, nie

[9] der Wunsch [10] der Nasenzipfel [11] Bösewicht [12] das Futteral [13] sich Leid anthun [14] überlassen, abtreten [15] sich hinausstürzen [16] einem zurufen [17] sich über einen aufhalten, spotten.

nie żądaymy niczego, bądźmy z tego kontenci, co nam Bog dał. Tym czasem ziedzmy tę kiełbasę, ktorey przez nasze troiakie żądanie dostaliśmy. Podobała się Mężowi mowa żony iego, iedli kiełbasę, ani się chcieli więcey [18] zatrudniać iakim żądaniem.

CCCIX. Iednego dnia Iowisz i Merkuryusz, wzięli na siebie [1] postać ludzką, i [2] zwiedzali świat. Przyszli wieczorem do iedney wielkiey wsi, i prosili o nocleg, ale ich nikt przyiąć nie chciał. A gdy [3] kołataiąc we drzwi, wszystkie obeszli domy, przyszli na koniec do iedney chałupki pokrytey słomą, i liściami z drzew. Gospodarz tey chałupki był ubogi starzec, ktory żył w zgodzie z Bocys żoną swoią. Bogowie prosili ich, żeby im pozwolił spoczynku u siebie, chętnie to uczynili. I zaraz Filemon prosił Bocys, żeby zagrzała wody, na [4] obmycie nòg tych podrożnych; Niewiasta, żeby prętko ogień [5] wznieciła, ułamała kilka [6] gałązek, ktoremi chałupka przykryta była, potym [7] roznieciła, [8] dmuchaiąc ustami, ogień, bo [9] mieszka nie miała. Gdy się woda zgrzała, Filemon [10] zdiął z kołka drewnianą miskę, nalał w nią wody, i umywał nogi tych podrożnych, a tym czasem Bocys umyła stoł, okadziła go

 [11] mię-

[18] sich beunruhigen.

CCCIX. [1] Gestalt [2] durchreisen, durchziehen [3] klopfen [4] waschen [5] Feuer anmachen [6] ein Reiß [7] zum Brennen bringen [8] anblasen [9] Blasebalg [10] herab nehmen vom Pflock, Holz-Nagel.

[11] miętą, [12] podparła drewnem, bo miał iedną nogę złamaną. Stołkòw w ubogiey tey chałupie nie było, trzeba było siedzieć naławie. Bocys, żeby nie było twardo dla gości siedzieć, przykryła ią kawałkiem [13] obicia, ktorym w święta wielkie łożko przykrywała. Pobiegła do ogroda, przyniosła na liściach winnych [14] śliwek, miodu trochę na [15] ſkorupie, i sera kawałek. Zasiedli goście do ſtołu, a Filemon ich przepraſzał, że ich tak źle [16] przyiął. W tym Filemon przypomniał ſobie, że miał iednę gęś, [17] umyślił ią więc zabić na wieczerzą dla podrożnych; poszli więc łapać ią, ale owa raz w tę, drugi raz w inną ſtronę uciekała, a ſtarcowie goniąc ią, tak się [18] znużyli, iż się [19] pot z nich lał. [20] Na reſzcie, gęś między nogi Iowiſza [21] uciekła, a Bòg rzekł do Filemona i Bocys: bardzom kontent z waſzey [22] ludzkości, idźcie za mną na tę wyſoką gorę. W tym Iowiſz i Merkuryusz, pokazali się światłem [23] otoczeni. Gdy iuż weſzli na gorę, Iowiſz im rzekł: [24] obeyrzyicie się za siebie, a gdy to uczynili, iuż więcey nie uyrzeli wsi, ale tylko na iey mieyſcu wielkie iezioro, bo Iowiſz na ukaranie [25] nieludzkości mieſzkańcòw tey wsi, wszyſtkich [26] zatopił, [27] ſprowadziwſzy na to mieyſce

[11] Krauſemünze [12] ſtützen [13] Tapete [14] Pflaume [15] ein Scherben [16] bewirthen [17] ſich entſchlieſzen [18] ſich abmatten [19] Schweiß [20] endlich [21] ſich flüchten [22] Gutherzigkeit [23] umgeben [24] hinter ſich ſehen [25] Härtigkeit [26] erſäufen [27] entſtehen laſſen.

ſce iezioro. Wpośrzod tego iezioraa widzieć było iednę tylko maleńką chałupkę tych starcow. Bardzo się tym nieſzczęściem sąsiadow swych Filemon i Bocys, iako ludzie ludzkość kochaiący zaſmucili, lubo wiele złego od nich ponosili. Potym rzekł do nich Iowiſz: ſproście mię o nadgrodę, a zaraz ią otrzymacie. A gdy się [28] naradzili ſtarcowie, prosił Filemon Iowiſza: ponieważ łaſka twoia iest, iż nam ludzkość naſzą nadgrodzić maſz wolą, niechcemy nic więcey, tylko naſzą chałupkę przenieś na tę gorę i przemień ią w kościoł, w ktorymby cię [29] czczono, a ia i z żoną moią, żebyśmy przy tym kościele kapłanami byli; ale cię ieſzcze i o to prosiemy, niech śmierć naſza iednego dnia, w iedney godzinie będzie. Pozwolił na to wſzyſtko Iowiſz, chałupka przemieniona była w kościoł, przy ktorym ci dobrzy ludzie długo żyli. Dnia iednego siedząc u drzwi kościelnych: i rozmawiaiąc z ſobą o kochaniu Bogow, gdy się chciał Filemon [30] podnieść, poſtrzegł, że iuż niemiał nog, ale się w drzewo obrociły, Bocys chciała go poyść, i iey nogi także się w drzewo przemieniły. [31] Pożegnała się więc z ſwoim kochanym mężem, i [32] poty do niego mowiła, poki mogła mowić; ale [33] ſkorka powoley [34] wzraſtaiąc, zupełnie ich okryła, i przemienili się w śliczne dwa

 drze-

[28] ſich berathſchlagen [29] anbethen [30] aufſteben [31] Abſchied nehmen [32] ſo lange [33] die Rinde [34] in die Höhe ſteigen, wachſen.

drzewa, ktore zawſze przy kościele zoſtawały.

CCCX. Był pewny człowiek, ktory oprocz ubogiey chałupki na brzegu małey rzeki poſtanowioney, nie miał nic; [1] wyżywienie miał z [2] połowu ryb; ale że w tey rzece nie wiele ryb było, [3] mało też zyſkał, i tylko chlebem i wodą żył. Z tym wſzyſtkim, kontent był z ſwego uboſtwa, bo niczego więcey nie pragnął. Raz wzięła go chętka widzieć miaſto, i poſtanowił ſobie nazaiutrz poyść do niego. Gdy myślał o tey podroży, [4] spotkał się z podrożnym, ktory się go pytał: dalekoby wieś była, żeby mogł do niey zbiec na nocleg; o dwanaście mil iest ztąd wieś, odpowie Rybak, ale iuż nie rychło, nie zbieżyſz do niey: ieżeli zechceſz u mnie zanocować, chętnie cię przyimę. Podrożny [5] zezwolił na to, ktoremu chcąc się przysłużyć rybak, roznie cił ogień, żeby mu kilka rybek ugotował; [6] Krzątaiąc się zaś około wieczerzy, śpiewał sobie, śmiał się, [7] zgoła w humorze bardzo był dobrym. O! iakoś ſzczęśliwy! rzecze do niego gość, że się tak możeſz cieſzyć: iabym wſzyſtko dał, co mam, bylem tylko tak był weſoły. A ktoż ci [8] zabrania? rzecze rybak; moia weſołość nic mi nie koſztuie,

CCCX. [1] Lebens Unterhalt [2] Fischfang [3] nicht viel vor sich bringen [4] einen antreffen [5] das Anerbieten annehmen [6] geschäftig seyn, sich drehen [7] schien sehr aufgeräumt zu seyn, humor, Wille, Sinn [8] verhindern.

tuie, i nigdym w życiu nie miał przyczyny smutku. To pewnie masz iaki frasunek, który ci weselić się nie pozwala? Ach! odpowie podróżny! Wszyscy mię za nieszczęśliwego na świecie maią. Byłem kupcem, 9 zebrałem wielkie bogactwa, alem nie miał momentu odpoczynku; bałem się, żebym nie zbankrotował, żeby mi się towary nie 10 zepsuły, żeby mi okręty nie 11 zatonęły. 12 Porzuciłem więc kupiectwo, chcąc doświadczyć spokoynieyszego życia, i kupiłem sobie 13 Urząd u Krola. W samym początku miałem szczęście podobania się Krolowi, i rozumiałem, żem iuż był szczęśliwym, alem w krotce poznał, żem bardziey był niewolnikiem Krolewskim, niżeli iego 14 fawo-rytem. Trzeba było usiawicznie 15 sprzeciwiać się własnym skłonnościom, a iego 16 naśladować. On lubił polowanie, a ia spoczynek; iednak z nim trzeba było dzień cały biegać po lasach. Powracałem do pałacu znużony, chcąc sobie upragniony uczynić spoczynek, ale darmo, Kochanka Krolewska dawała bal, trzeba iey było 17 asystować dla przypodobania się Krolowi; szedłem więc do Sali 18 gniewem przeięty, ale łaska Krolewska rozweselała mię trochę. Dwa tygodnie 19 blisko temu, iak postrzegłem, że Krol

9 gewinnen 10 verderben 11 Schiffbruch leiden, untergehen 12 die Handlung verlassen 13 Bedienung 14 Liebling 15 seinen Neigungen entsagen 16 folgen 17 Aufwartung machen 18 in voller Bosheit 19 ohngefähr.

Krol poufale rozmawiał z iednym z Panow przy Dworze iego będących, [20] zlecił mu dwa intereſa, i dał się z tym ſłyſzeć, że go u siebie miał za [21] nayuczciwſzego człowieka. Od tego momentu poznałem nieſzczęśliwość moią, i kilka nocy ſpać nie mogłem. Ale, rzekł rybak, [22] przerywaiąc mowę ſwemu gościowi, alboż ci to Krol [23] nie weſołą twarz pokazał, i iuż cię nie kochał? Owſzem, odpowie podrożny, ieszcze mi więcey przyiaźni pokazował, ale mi o to ſzło, że iuż nie mnie tylko ſamego kochał, i że mowili wſzyſcy, że ten Pan drugim będzie faworytem Krolewſkim. To zaś iako rozumiesz dobrze, nieznośna rzecz iest; a dla tego, ledwie nie umarłem z fraſunku. Wczoray wieczorem oddaliłem się smutny do pokoiu moiego, a będąc w nim ſam ieden, począłem płakać. W tym uyrzałem przedemną wyſokiego człowieka, twarz bardzo przyiemną maiącego, ktory do mnie mowił: Azaelu, [24] zlitowałem się nad twoią nędzą, chceszli być uſpokoionym? [25] wyrzecz się miłości bogactw, i [26] pragnienia honorow. Ach! Panie, rzekłem do tego człowieka, całym ſercem chciałbym to uczynić, ale iakiegoż mam zażyć ſpoſobu, żebym opuścił Dwor Krolewſki? odpowiedział mi: Porzuć Dwor, i idź tą drogą, ktorą naprzod zobaczyſz przez dni dwa; głupſtwo pewnego człowieka, gotuie

[20] eine Sache auftragen [21] rechtschaffen [22] in die Rede fallen [23] ungnädig [24] es jammert mich [25] entsagen [26] Begierde.

gotuie ci [27] widok [28] ſpoſobny do [29] uleczenia na zawſze [30] ambicyi twoiey ; a gdy tę drogę ſkończyſz, wrociſz się, i żyć będzieſz ſpokoynie. [31] Czyniąc zadoſyć rozkazowi tego człowieka ſzedłem już dzień cały, a iutro [32] uydę drogi, ale podobno trudno mi ſpodziewać się ſpokoynego życia. Rybak wyſłuchawſzy tey Hyſtoryi, nie mògł się wydziwić głupſtwa tego człowieka, ktòry ſzczęśliwość ſwoią na [33] ſpoyrzeniu, i ſłowach Krolewſkich [34] zakładał. Będę cię rad widział uſpokoionego za powrotem twoim, rzekł rybak do podrożnego, kończ drogę twoią, a po dwoch dniach wracay się do moiey chałupki; ia także poydę w drogę, bom nigdy nie był w mieście, i rozumiem, że napatrzywſzy się mieyſkich zabaw, powrocę weſoły. Źle myślisz, rzecze podrożny, będąc ſzczęśliwym, czemuż [35] umyślnie ſzukasz nieſzczęśliwości? Twoia chałupka dzisiay ci się zdaie dosyć [36] doſtateczna; ale iak tylko zobaczyſz pańſkie pałace, tak zaraz będzie ci się [37] wydawać maleńką i ubogą. Kontent iesteś z twego [38] odzienia, bo ciało twoie pokrywa; ale iak zobaczysz bogate ſuknie, nie będzie ci to miło. Mości Panie, rzecze rybak do gościa; Mowisz W. Pan [39] iak z książki, ſchoway dla

sie.

[27] Schauſpiel [28] fähig iſt [29] heilen [30] Ehrſucht [31] gehorchen [32] zurücklegen, endigen [33] der Blick [34] auf etwas ankommen laſſen. gründen, bauen [35] vorſetzlich [36] zulänglich [37] vorkommen, ſcheinen [38] Kleidung [39] wie ein Doktor.

siebie te piękne [40] reflexye, (uwagi, rozpamiętywania,) żebyś nauczył się nie gniewać, kiedy innym Krol pokazuie twarz weſołą, lub z niemi mowi. Pełny iest świat takich ludzi, ktorzy innym radzą, a ſami ſobą rządzić nie umieią. Podrożny na to nic nie odpowiedział, bo iest przeciwko [41] dobrey manierze, goſpodarzowi w domu iego [42] ſprzeciwiać się. Poſzedł więc nazaiutrz [43] w dalſzą drogę, a rybak też w ſwoią podroż wybrał się. Po dwoch dniach nic [44] oſobliwſzego nie zobaczywſzy Azael, powrocił do chałupki rybaka. Zaſtał go siedzącego przed drzwiami, ręką [45] podpieraiącego głowę, a oczy maiącego [46] ſpuſzczone ku ziemi. O czym myśliſz? ſpyta go Azael; o tym myślę, żem iest nieſzczęśliwy, odpowiedział, rybak. W czymże takim przeciwko Bogu zgrzeſzyłem, że mię tak nędznym, a wielu innych tak bogatemi i ſzczęśliwemi uczynił? W tym ów człowiek, ktory przykazał był Azaelowi dwudniową przed się wziąść podroż, ktory był Aniołem, [47] pokazał się, i rzekł do rybaka: czemuś nie ſłuchał rady Azaela? [48] wſpaniałość miaſta, ktorąś widział, [49] wzniecił a w ſercu twoim [50] chciwość i ambicyą, a ſpokoyność i ukontentowanie [51] wyrugowała.

[52] Umia-

[40] Grund, Betrachtung [41] der Wohlstand [42] widersprechen [43] seine Reise weiter fortsetzen [44] außerordentlich [45] stützen [46] gerichtet [47] erscheinen [48] die Pracht [49] erwecken [50] der Geitz [51] verjagen.

[52] Umiarkuy pragnienia twoie, a znaydziesz te ſzacowne pożytki, ktoreś utracił. Łatwiey ci to mowić odpowie rybak, ale mnie to trudno iest uczynić, i ieżeli Bòg nieodmieni ſtanu mego, zawſze będę nieſzczęśliwym. Odmiana ſtanu twego, rzecze Anioł, z większąby twoią [53] zgubą była. Wierz mi, a z ſtanu twego bądź kontent. Daremna twoia mowa, rzecze rybak, nie zabroniſz mi tego, żebym nie miał żądać innego ſtanu. Wyſłucha czaſem Bòg [54] żądze [55] gornomyślnego człowieka, odpowie Anioł, ale w gniewie ſwoim, i na ukaranie iego. I coż to ci ſzkodzi, rzecze rybak, gdyby tylko o to ſzło, żebym nie pragnął odmiany ſtanu mego, nie bałbym się twoich pogrożek? Poniewaź się więc [56] chceſz zgubić, rzecze Anioł, otoż pozwalam, żebyś żądał trzech rzeczy, a Bòg ci ich [57] użyczy. Rybak kontent z tey obietnicy, pragnął żeby iego chałupka przemieniła się w wſpaniały pałac; i natychmiaſt żądanie iego ſpełniło się. Przypatrzywſzy się pałacowi ſwemu, żądał, żeby rzeka, ktora przed drzwiami iego była, przemieniła się w wielkie morze, i stało się zadoſyć pragnieniu iego. Iuż tylko iedney rzeczy mògł pragnąć, a myśliwſzy długo, żądał na koniec, żeby [58] łodka iego przemieniła się w wſpaniały okręt, naładowany złotem i dyamentami. I zaraz uyrzał okręt, do kto-

[52] mäßigen [53] Schaden [54] Wunsch [55] stolz, ehrgeitzig [56] sein Verderben suchen [57] gewähren [58] die Barke, Kahn.

ktorego wnet wſzedł przypatrywać się bogactwom, ktorych zoſtał Panem; ale ledwie co ſtanął na nim, powſtała [59] nawałność morſka. Chciał czym prędzey powrocić na brzeg, ale nie było [60] ſpoſobu. [61] W ten czas dopiero począł przeklinać chciwość ſwoią; ale iuż nadaremnie, bo [62] pochłoneło go morze ze wſzyſtkiemi iego bogactwy, a Anioł rzekł do Azaela: naucz się z tego przykładu być mędrſzym. Koniec chciwego człowieka, taki prawie zawſze iest, iaki tego rybaka. Dwor na ktorym zoſtaiesz, iest morzem [63] ſławnym nawałnościami, i nieſzczęśliwemi przypadkami: poki ieſzcze możeſz, [64] zbiegay do lądu, bo potym kiedy zechceſz, nie będzieſz mogł. Azael [65] przerażony przyobiecał wypełnić radę Anioła, i dotrzymał ſłowa. Opuścił Dwor i [66] przenioſł się na wieś, gdzie się ożenił z pewną Panną, nie tak bogatą i piękną, iako cnotliwą. Nie zbierał wielkich bogactw, ale tych, ktore miał, [67] pomiernie zażywał; co mu zaś zbywało, ubogim [68] rozdawał. Wten czas dopiero widział się być ſzczęśliwym i ſpokoynym, i żadnego dnia nie [69] opuścił, ktoregoby Bogu nie dziękował, że chciwość i ambicyą iego uleczył, ktora aż dotąd wſzyſtką życia iego ſzczęśliwość [70] mieſzała.

CCCXI.

[59] der Sturm [60] Mittel [61] Nunmehr [62] verſchlingen [63] berufen ſeyn [64] das Ufer zu erreichen ſuchen [65] erſchrocken [66] ziehen [67] mit Mäßigung [68] mittheilen [69] hinbringen [70] vergiften, verwirren; miſchen.

CCCXI. Pewny Krol Duńſki [1] wydał drugą corkę ſwoią, na imię Małgorzatę, za Książęcia Norwegii, ktora z tym Książęciem iednego miała Syna; po śmierci tedy męża i oyca, [2] kredytem i [3] powagą ſwoią tyle [4] dokazała, że Syna iey, z [5] krzywdą ſtarſzey ſioſtry, Krolem mianowano, a ią Regentką Pańſtwa. Do czego ona tak była [6] zdolną, że poſpolicie Semiramis połnocna nazywana była. Tak zaś dobrze ſwoią pod czas Regencyi Pańſtwa [7] ugruntowała powagę, że po śmierci Syna nie śmiano iey Korony [8] odmowić, ktorą ona z powſzechnym wſzyſtkich poddanych uſzczęśliwieniem ſprawowała. Szwecya nie była rownie ſpokoyna, kiedy Obywatele żadney w Krolach nie cierpieli powagi. Krolowie przeciwnie [9] wielowładnie panować chcieli, co uſtawicznych domowych woien początkiem było. Aż na oſtatek przedsięwzięli Szwedzi poddać się Małgorzacie, co też uczynili pod pewnemi [10] obowiązkami, ktoremi ſobie praw i ſwobod [11] narodowych całość [12] warowali. Małgorzata wſzyſtko im to [13] przyrzekła, ale Krolową Szwedzką zoſtawſzy, nic nie wykonała, i śmiała się z Szwedow, gdy iey

CCCXI. [1] Verheyrathen [2] Credit [3] Anſehen [4] ſo anſtellen, es dahin bringen [5] Nachtheil [6] fähig, geſchickt [7] ſich in Anſehen ſetzen [8] einem etwas abſchlagen, verſagen [9] eigenmächtig, freye Macht haben [10] Bedingniß, Verbindlichkeit [11] national, dem Volk eigen [12] guarantiren, einem Gewehr leiſten [13] alles eingehen.

iey obietnice im od niey uczynione przypominali. 14 Naſtępców Małgorzaty panowanie ieſzcze 15 uciężliwſze było dla Szwedow, tak dalece, że się 16 zbuntowali. Krol Duńſki Kryſtyern, nie dobry Pan, 17 wypowiedział woynę Szwedom, chcąc ich 18 przymusić do uznania go za Krola. Aże był młody, ale wielkiego męstwa Kawaler Guſtaw, tego przez zdradę 19 złapawſzy, do Danii odeſłał. Ten zły Krol Panem Szwecyi zoſtawſzy, wſzyſtkich nayprzednieyſzych Panow Szwedzkich na obiad do siebie zaproſzonych, a między inſzemi oyca Guſtawa, 20 pomordował. O czym Guſtaw ſam dowiedziawſzy się, ſchronił się na gorach Szwedzkich, a że Kryſtyern obiecywał wielką nadgrodę temu, ktoby go zabił, przymuſzony był dla 21 ſnadnieyſzego 22 utaienia się wziąść na się żebraka ſzaty, i w dzień pracą się ręczną zabawiać. Poznany był od niewiaſty pewney, ktora 23 poſtrzegła, że 24 kołnierz u koſzuli miał 25 haftowany, 26 ſchronił się tedy u pewnego Szlachcica, ktorego przyiacielem ſwoim być mniemał. Szlachcic ten uprosiwſzy Guſtawa, ażeby w domu iego zoſtał, poſzedł ſam niby 27 rekrutować woyſko, z ktorymby Guſtaw woynę przeciwko Kryſtyernowi mogł 28 wieść.

Lecz

14 Thronfolger 15 übel, beſchwerlich 16 empören 17 den Krieg ankündigen 18 zwingen 19 in die Hände bekommen 20 ermorden 21 leicht, ſchicklich 22 Verhelung, Verbergung 23 gewahr werden 24 Hälschen 25 geſtickt, ſauber genähet 26 zu einem flehen 27 zuſammen bringen, recrutiren 28 führen.

Lecz ſkoro on tylko wyſzedł, żona iego powiedziawſzy Guſtawowi, iż mąż poſzedł ſzukać ludzi na iego [29] ſchwytanie, poſłała go do pewnego [30] Plebana ſwoiego przyiaciela, ktory ſchowawſzy go w [31] szafie w kościele, ieść mu ſam codziennie nosił. Potym Pleban ten, kazaniami ſwoiemi przywiodł wielką chłopow kupę, że woynę z Guſtawem przeciwko Kryſtyernowi podnieść odważyli się. Co tak [32] ſkutecznie się [33] powiodło, że Guſtaw, acz po wielu bardzo pracach, i [34] trudach, przywrocił Szwedom wolność, ktorzy mu [35] to odwdzięczaiąc, Krolem go ſwoim obrali.

CCCXII. Była białogłowa [1] podłego urodzenia, w świecie naynieſzczęśliwſza oſoba; męża miała, ktory ią codziennie tak biiał, iż często z tego chorowała. Poſzła ta do iedney staruſzki sąsiadki ſwoiey, ktorą za mądrą miano, niektorzy zaś mowili, iż czarownicą była, ponieważ wſzyſtkiego [2] dokazywała, co tylko [3] przedsięwzięła. W rzeczy zaś, kobieta ta maiąc wielką [4] roſtropność, i [5] przykładaiąc się do tego, ażeby poznawała [6] natury oſob, z ktoremi żyła, przywodziła ich do czynienia, czego chciała, [7] przewiadywała razem, do czego one chęć miały. Poczciwa babina wyſłuchała sąsiadki

[29] Greifen [30] Pfarrer [31] Schranken [32] wirkſam; nachdrücklich [33] ergehen [34] Beſchwerlichkeit [35] zur Dankbarkeit.

CCCXII. [1] Von geringem Stande [2] ausrichten können [3] unternehmen [4] Klugheit [5] ſich angelegen ſeyn laſſen [6] die Gemüthsart [7] zum voraus ſehen, wiſſen.

siadki ſwoiey [8] żalow, a dobrze ią [9] rownie iako i męża znaiąc, odpowiedziała iey, że umieiętności ſwoiey chce na iey uſługenie [10] zażyć. Kazała przynieść wiadro wielkie z wodą, i położyła ie na stole, obeſzła go trzy razy w koło, iakieś ſłowa łacińſkie mowiąc, potym dwa ziarka ſoli w tę wodę [11] wpuściła, a w buteleczkę iey [12] ulawſzy, rzekła ſwoiey sąsiadce: chowayże tę buteleczkę [13] pilnie, a ilekroć zobaczyſz mężą gniewać się maiącego, nabierz tey wody w uſta, przyrzekam ci, iż poki ią w uſtach trzymać będziesz, poty cię mąż twoy nie [14] uderzy. Podziękowała mocno kobieta sąsiadce, a potym nie [15] omięſzkała iey rozkazu wykonać. Nie wątpiła ona, że ta niewiaſta była prawdziwie czarownica, ponieważ przez ośm zupełnie dni, przez ktore iey wody [16] ſtarczało, ani razu iey się mąż nie tknął. Biedna żonka dziwnie była [17] ſtroſkana, widząc [18] wyprożnioną flaſzeczkę ſwoią, poſzła przeto zaraz do ſtaruſzki proſząc, aby iey znowu wody owey udzieliła. Lecz iey odpowiedziała staruſzka: nie potrzeba iuż, bo to była woda ze zrzodła, nad ktorąm mowiła ſłowa nic nie znaczące. Ale wſzakże, rzekła znowu żonka, woda ta miała dziwną [19] ſkuteczność do utrzymania męża od bicia mię. Prawda, z tey przyczyny, iż ci nie dopu-

[8] die Klage [9] eben so wohl [10] anwenden [11] werfen [12] voll füllen [13] sorgfältig [14] schlagen [15] unterlassen [16] zulangen, zureichen [17] betrübt [18] ausgeleert [19] Kraft.

dopuſzczała odpowiadać mężowi twoiemu, odpowiedziała ſtaruſzka, ponieważ przez wſzyſtek czas, ktorego wodę w uſtach trzymałaś, nic mowić nie mogłaś; powroć do domu twoiego, a zobaczywſzy kiedy męża [20] napiłego, albo [21] w złym humorze, miaſto [22] ſprzeciwienia się iemu, i iego [23] łaiania, milcz, tak właśnie, iakobyś w gębie pełno wody miała, a doznaſz, że gniew iego przeydzie. Kobieta ta uſłuchała rady ſtaruſzki, i powiodło iey się pomyślnie, bo mąż iey nie doznawaiąc ſprzeciwienia się [24] nieprzyzwoitego, pozbył [25] nałogu gniewania się, i dobrze żył z żoną, ktorą, ſkoro się cierpliwą i nie [26] ſprzeczną ſtała, mocno kochał.

CCCXIII. Była kobieta bardzo zła, ktora nie mogła żadnego ſługi utrzymać, biła ſwoie dzieci uſtawicznie, i do takiey ie nieſzczęśliwości przywiodła, że z [1] umartwienia i [2] gryzoty rownie, iako i mąż iey, umarły. Chociaż zaś doſyć ieſzcze była młodą i bogatą, przecież tak u wſzyſtkich [3] ohydzona była, że się nikt z nią żenić niechciał. Naoſtatek iednak Szlachcic pewny iey sąsiad [4] pokochał się w niey, i o nią [5] się ſtarał. Ten zaś iż był [6] arcycnotliwym człowiekiem, [7] żałowali go wſzyſcy; a ieden z

[20] der viel getrunken [21] nicht aufgeräumt [22] sich einem hartnäckig entgegen setzen; widerstreben [23] schelten [24] ungeziemende Widerstrebung [25] die Gewohnheit verlieren [26] zänkisch.

CCCXIII. [1] Kummer [2] Verdruß [3] verhaßt [4] sich in einen verlieben [5] anhalten um ein Mädchen, sich bewerben [6] sehr rechtschaffen [7] beklagen.

iego przyiaciol [8] przekładał mu: że głupstwo w świecie naywiększe [9] popełnia, żeniąc się z tą furyą, ktora go wnet [10] o śmierć przyprawi. Nie [11] troszcz się W Pan bynaymniey, odpowiedział ow szlachcic, miesiąc nie wynidzie, a ia z furyi tey owieczkę zrobię; [12] ślub odprawił się w pałacu Damy o godzinie czwartey rano; wyszedłszy z kaplicy, chciała poyść do swoiey garderoby, ażeby się stroiła, spodziewała się albowiem licznych gości, na obiad od siebie zaproszonych; lecz nie bez podziwienia usłyszała męża mowiącego, że iey się nie potrzeba [13] ubierać, ponieważ miał wolą poiachać z nią na obiad do swoiey wioski o cztery mile [14] odległey. Zaprawdę Mos Panie, rzekła kobieta, musiałeś Wm Pan [15] oszaleć, zapomniałeś to Wm Pan, że maią być u nas goście? Nie powinienem się Wm Pani [16] sprawiać, odpowiedział nowy małżonek. Mcia Pani trzeba przywyknąć do posłuszeństwa Mężowi bez [17] roztrząsania; bo ia iestem takiey niecierpliwości, że Wm Pani [18] żałowałabyś swoiego [19] sprzeciwienia mi się. Wsiaday Mm Pani co prędzey na konia. Kobieta od gniewu prawie [20] wściekła, odpowiedziała mu: że może sam iachać, lecz ona zapewne z domu nie wynidzie. Mąż nie

[8] vorstellen [9] begehen [10] ums Leben bringen [11] sich bekümmern [12] Trauung [13] ankleiden [14] entfernt [15] toll werden [16] Rechenschaft geben [17] Ueberlegung [18] bereuen [19] der Widerstand [20] wütend.

nie [21] wybuchnąwszy z gniewem, krzyknął na czterech [22] słusznych lokaiów, ktorzy z nim przyiachali, i rzekł im: ieżeli Ieymć dobrowolnie na konia wsiąść nie zechce, tedy ią gwałtem weźmiycie, i [23] związaną na konia wsadźcie. Kobieta wszystka gniewem zapalona, widząc, że [24] przemoc nie mogła, wsiadła na koń, strasznie swoiemu [25] złorzecząc mężowi, ktory udawał, iakoby tego wszystkiego nie słyszał. Tym czasem [26] suczka, w ktorey on się bardzo kochał, poczęła się mu [27] lizać, poydź precz, rzecze, nie iestem w humorze, żebym się miał bawić z tobą. A gdy suczka nie rozumieiąc go, znowu [28] powtornie do niego przyszła. Och! rzecze, [29] nie lubię, gdy mię kto nie słucha; i [30] wyrwawszy z [31] olstra pistolet, strzelił w łeb [32] nieszczęsnemu szczenienciu. [33] Widowiskiem tym Ieymć [34] do żywego tknięta, przestała mężowi złorzeczyć, myśląc w sobie samey: może ten [35] okrutnik tak się [36] zemną obeydzie iak z swoią suczką. Uiachali trzy mile, słowka naymnieyszego do siebie nie przemowiwszy; ale koń pod Ieymcią [37] przestrachany, gdy niechciał poyść około drzewa pewnego, kazał zsiąść z konia żonie, zatym do konia rzekł: nauczę ia cię wnet posłuszeństwa; i dobywszy pistoletu,

 zabił

[21] ohne sich zu entrüsten [22] stark, dichtig [23] gebunden [24] überwältigen [25] fluchen, schmähen [26] Hund [27] liebkosen [28] zum zweyten mahl [29] nicht leiden können [30] nehmen [31] die Hulftern [32] arm [33] Anblick [34] erschrocken, bis in die Seele gerührt [35] Unmensch [36] einem begegnen [37] scheu geworden.

zabił go [38] bez naymnieyszego zmięszania się. Ach! Boże ulituy się nademną, wzdychała tak w sercu nieboga żona, cóż ia poczną sama z tym [39] furyatem? on mię tu wnet zabiie. Odmieniłem [40] intencyą moią, rzecze znagła mąż, wroćmy się do zamku Wm. Pani, poiadę ia umyśnie powoli, ażebyś Wm Pani [41] dostarczała iść za mną. Ale niechciałbym tracić [42] kulbaki z konia, ktoregom zabił, chciey Wm Pani wziąść ią na ramiona swoie. Ieymć, ktora ze [43] strachu duszy już prawie w sobie nie miała słówka odpowiedzieć nieśmieiąc, wzięła kulbakę, i do zamku swoiego przyszła zmordowana strasznie i [44] spocona. Pod czas iey niebytności, z rozkazu męża wszystkich iey służących odprawiono, tak, że wszystkich zastała nowych; ci zaś tak [45] straszney postawy byli, że Panią samo na nich weyrzenie [46] przerażało. Radaby uciec z domu, ale myślenia nawet o tym odięto sposoby. Rozkazował obiady i wieczerze mąż iadać, chociaż nie miała apetytu; dopieroż kiedy iey do [47] pokoiu sypialnego wołał, mowiąc, że spać iść chciałby, wtedy umierała od strachu, zawsze bowiem mąż kładł przy sobie pistolety. Wszedłszy do owego pokoiu, ktorego się zawsze iakby grobu swoiego [48] lękała, mąż usiadł

[38] mit der größten Gelassenheit [39] Wüterich [40] Meinung, sich anders besinnen [41] nachkommen können [42] der Sattel [43] Seelen-Angst [44] voller Schweiß [45] fürchterlich aussehen [46] Zittern und Beben verursachen [47] das Schlaf-Zimmer [48] sich fürchten.

usiadł w [49] krzesełku, i kazał iey się [50] rozzuwać. Zona męża rozkaz wykonywała w [51] milczeniu, a mąż potym kazawszy iey usiąść w tymże samym krześle, wzaiemnie ią rozzuł, mowiąc: [52] sprawiedliwa rzecz iest, abym Wm Pani też same usługę [53] oddał, ktorąś od niey odbrałem; bo ia takiego iestem [54] humoru, tak się z ludźmi obchodzę, iak ludzie zemną; [55] do Wm Pani więc należy myśleć o sobie. Będziesz mi Wm Pani [56] przykrość iaką czyniła, ia Wm Pani oddam w [57] czwornasob; podobnież naymniey zey Wm Pani nie uczynisz mi usługi, ktoreybyś z [58] lichwą, to iest, dalcko większey nie odebrała. [59] Zycie Wm Pani będzie [60] miarą moiego. Od Wm Pani samey [61] zależeć będzie, abyś była nayszczęśliwszą kobietą w [62] pożyciu zemną, ale pamiętay Wm Pani, że ieżeli zechcesz tak [63] dziwaczyć zemną, iak z niebolszczykiem, to we mnie sto razy gorszego diabła znaydziesz, niżeliś iest sama. Dość tego, Mci D. dotrzymay Wm Pan słowa, kontenta iestem, ieżeli [64] obyczaie moie maią być [65] prawidłem obyczaiow Wm Pana, iako mi się to być rzeczą sprawiedliwą zdaie, iuż Wm Pana

 nigdy

[49] Lehnstuhl [50] ausziehen Stiefeln, Schuhe, Strümpfe [51] Stillschweigen [52] billig [53] Dienst leisten [54] Sinn, Art [55] darnach können Sie sich richten; Sachen anstellen [56] unvernünftige Aufführung, Grobheit [57] vierfach [58] Wucher [59] Aufführung [60] Vorschrift [61] auf einen ankommen [62] das Leben [63] wunderlich thun [64] das Bezeugen [65] Vorschrift, Richtmaaß.

nigdy nie zobaczę takim, iakiegom dziś widziała. Iakoż kobieta ta uczyniwszy [66] pilne nad życiem swoim uwagi a [67] zapewne rozumieiąc, że daleko od siebie gorszego znalazła męża, postanowiła na koniec poprawić się, czego z wielkim podziwieniem wszystkich dokazała, tak, że nigdy szczęśliwszego nie było małżeństwa.

CCCXIV. Był Krol nazwany Alexander, ktory miał [1] ulubionego swoiego Faworyta Efestyona. Ten Krol, gdy do miasta Sydonu przyiachał, Sydończykowie prosili go, aby im dał z ręki swoiey Krola. Alexander rzekł do Efestyona: tobie tę koronę oddaię, day ią komu z przyiacioł twoich. Efestyon [2] maiąc gospodę u dwoch młodzieńcow, ktorzy byli bracia rodzeni, i bardzo [3] zacni, [4] szlachetni [5] tudzież ludzie, rzekł im: ponieważ Alexander [6] zlecił mi [7] wolne tey korony oddanie, nie mogę lepiey uczynić, iako z was ią iednemu daiąc. Bracia ci podziękowawszy Efestyonowi za iego dobroć, odpowiedzieli, iż nie mogli [8] wstąpić na tron, ponieważ nie pochodzili z Krolewskiey krwi. Efestyon [9] uięty tym [10] względem, z ktorym na prawa narodowne zacni ci braciszkowie byli, rzekł im, że tyle na ich cnocie [11] polegał,

[66] ernsthaft [67] fest überzeugt seyn.
CCCXIV. [1] Auserwählt [2] wohnen [3] brav, wacker [4] edelmüthig [5] hiernächst, deßgleichen [6] frey stellen [7] nach Belieben; frey [8] steigen [9] gerührt [10] edles Wesen, Achtung [11] sein Vertrauen setzen.

legał, iż koronę, ktorey przyiąć dla siebie nie chcieli, w ręce ich oddaie, ażeby ią z Krolewſkiey krwi idącemu, a do tego poczciwemu i zacnemu dali. Był w mieście człowiek pewny z Krolewſkiego w prawdzie Domu, ale tak [12] podubożały, że nic nie miał, oprocz [13] ſzczupłego ogrodka, ktory ręką właſną uprawiaiąc, [14] na wyżywienie zarabiał. Udali się dway bracia do domu tego człowieka, ktory się nazywał Abdolonim: a znalazłſzy go w podłym ubiorze, rzekli mu: porzuć pracę tę [15] nieprzyzwoitą tobie, a [16] osiągniy tron przodkòw twoich. Abdolonim rozumieiąc, iż to były żarty, rzecze: nie pięknie tak przyiść do moiego domu, i [17] ſzydzić ſobie z mnie, iż ubogi ieſtem. Bracia owi widząc, iż im nie chciał wierzyć, zdarli z niego iego [18] połataną ſukmanę, a Krolewſką [19] purpurę, ktorą z sobą przynieśli, nań włożyli. Alexander o tey [20] Awanturze dowiedziawſzy się, upragnął widzieć Abdolonima. Ktory przed Alexandrem z [21] ſkromną [22] wſpaniałością ſtanąwſzy, i ſpytany od niego, iak nową tę godność znosić będzie, ſtarzec temi odpowiedział ſłowami: Bodaybym mògł z takim umyſłem [23] wyniesienie moie znosić, z iakim znosiłem ubòſtwo! Aż dotąd praca rąk moich na kawa-

[12] arm [13] klein [14] ſeinen Lebens-Unterhalt gewinnen [15] unſchicklich, unanſtändig [16] beſteigen; erlangen [17] ſpötteln [18] ſchlecht, geflickt [19] Purpurkleid [20] zufällige Begebenheit, Abentheuer [21] beſcheiden [22] Hoheit, Erhabenheit [23] Hoheit, Erhebung.

kawałek chleba [24] zarabiała, i poki nie miałem nic, nie brakowało mi niczego. Zadziwił się Alexander nad tą odpowiedzią Krola Sydońſkiego, ktorego iuż kochać i ſzacować począł, i wielkie mu ofiarował upominki.

CCCXV. Był Krol Demetryusz Paliorcetes nazwany, ktory wiele dobrego Ateńczykom uczynił. Krol ten [1] odieżdżaiąc na woynę, zostawił żonę swoię y dzieci w Atenach. Przegrał bitwę, y uciekać musiał. Rozumiał zrazu, że do Ateńczykow dobrych przyiacioł swoich iak na pewne mogł się schronić, ale ci niewdzięcznicy, niechcieli go przyiąć, owszem żonę mu iego y dzieci [2] odeſłali, pod pozorem, że w Atenach nie miałyby bespieczeństwa za nieprzyiacioł przybyciem. [3] Postępek ten ich, [4] ranił srodze Demetryusza serce; bo nic nie ieſt nieznośnieyszego uczciwemu mężowi, iako niewdzięczność tych, ktorych miłuie, i ktorym dobrze czynił. Nie zadługo potym Krol począł się obaczać po [5] klęsce, y z wielkim woyſkiem Ateny obległ. Ateńczykowie rozumieiąc, że się nie maią od Demetryusza miłosierdzia spodziewać, postanowili [6] po kawalerſku umrzeć, i wyrok śmierci [7] obwieścili na tego, ktoby o [8] poddaniu się [9] wzmiankę uczynił, a nie [10] mieli

[24] verdienen.

CCCXV. [1] In den Krieg ziehen [2] zurück schicken [3] Aufführung [4] durchs Herz gehen [5] Niederlage [6] mit den Waffen in der Hand, auf Cavalier-Art [7] publiciren [8] Uebergabe [9] Erwähnung.

[10] mieli na to uwagi, że nic prawie w mieście nie było zboża, i nie zadługo brakować im żywności będzie. Iakoż cierpiawszy przez czas długi głod, [11] rozeznańsi mowili: niech nas raczey zabiie Demetryusz, niżeli żeby nas miał głodem umorzyć, przynaymniey się może nad żonami i dziećmi naszemi ulituie. Otworzyli mu więc bramy miasta. Demetryusz rozkazał, aby wszyscy [12] żonaci stanęli na wielkim rynku otoczonym od swoich żołnierzy z [13] dobytemi pałaszami stojących; wtedy płacz i [14] ięczenie słychać było. Zony z mężami, dzieci z Oycami swoiemi ostatni raz żegnali się. Skoro iuż wszyscy na tym rynku byli; Demetryusz na wyższe mieysce wstąpiwszy, [15] wymawiał im ich niewdzięczność w słowach [16] nayprzeraźliwszych, sam zaś, rzewnie płakał, mowiąc. Milczeli wszyscy oczekiwaiąc momentu, ktorego Krol zabić ich rozkaże. Zatym niewypowiedzianie się dziwowali, kiedy ten naylepszy Krol rzekł im: Chcę wam pokazać coście przeciwko mnie [17] przewinęli; niechcieliście dać pomocy, nie nieprzyiacielowi, ale Krolowi, ktory was kochał, kocha ieszcze, i nie myśli się inaczey na was mścić, tylko odpuszczaiąc, i więcey dobrego czyniąc. Wrocćie się do domow waszych, do ktorych żołnierze moi, pokiście wy tu stali, chleba i żywności dostatek nawnoſili.

CCCXVI.

[10] nicht überlegen [11] vernünftig [12] verheyrathet [13] bloß [14] das Seufzen [15] vorhalten [16] rührend [17] verschulden.

CCCXVI. Była w Francyi pewna Panienka godna kochania i bardzo bogata, ktora iędnę tylko [1] przywarę miała. Kochała się zbyt w bogactwach, i niechciała poyść za mąż, tylko za rownego sobie w bogactwach kawalera. Mięszkała ta u [2] stryienki swoiey, u ktorey w schowaniu wszystkie iey były pieniądze, i ktora bardzo dobrze [3] wnuczki swoiey poznawała przywarę. [4] Trafiało się Damie tey kawalerow wiele, a między inszemi Imć Pan Tykiet w niey się zakochał, w czym żeby skłonności swoiey dosyć uczynił, Babce [5] przypodchlebiać się począł. Pani ta, życząc mieć za [6] Wnuka swoiego Imci Pana Tykieta, odkryła mu [7] przywiązanie do bogactw wnuczki, y rzekła, iżby iey pewnie [8] przypadł do serca, gdyby był bogatym. Imć P. Tykiet odpowiedział, nie ma wielkiey [9] fortuny, prosił oraz o pomoc do [10] oszukania w tey mierze wnuczki. Zezwoliła na to Babka, i dała mu piętnaście tysięcy talerow z pieniędzy wnuczki swoiey. Za te pieniądze kupił Imć P. Tykiet [11] bukiet dyamentowy, ktory darował tey Damie w dzień iey urodzenia na [12] wiązanie. Ta rozumieiąc, że człowiek na takie [13] zdobyć mogący się upominki; musiał mieć Krezusa dostatki, dała mu słowo. Lecz żoną

CCCXVI. [1] Fehler [2] Base, Muhme [3] die Nichte, Enkelinn [4] sich-finden zu etwas [5] schmeicheln [6] Neffe, Enkel [7] das Anhängen an etwas [8] einem gefallen [9] Vermögen [10] hintergehen [11] Bouket [12] Binden, Bindung [13] herbey schaffen, auftreiben.

żoną iego zostawszy, i zdrady doszedłszy, wielką ku niemu [14] powzięła niechęć; chcąc się tedy [15] rozerwać, liczną zaprosiła kompanią. Między inszemi ktorzy iey wizytę oddawali, był Kawaler bardzo śliczny, w ktorym się zaraz pokochała. Przeklinała więc moment, ktorego za mąż poszła, a mężowi śmierci iak nayrychleyszey życzyła, aby za swoiego kochanka iść co-prędzey mogła. Pierwszym razem myśli tey życzącey mężowi śmierci, [16] przelękła się, bo iescze nie była ze wszystkim [17] zepsowana; ale uważaiąc sobie, iż nie miała być nigdy szczęśliwą z człowiekiem, ktorego cierpieć nie mogła, o kochanku tudzież swoim [18] nieustannie myśląc, zgoła się serce iey popsuło, że mężowi śmierci życzyła. [19] Rozgościwszy się z tą myślą, ktorą bez przestanku [20] przypuszczała, widziała, iż mąż iey zupełnie zdrow, możeby ią był przeżył, a tak [21] pomału do tego przyszło, że o iego pozbyciu się rychłym myśleć mocno poczęła. Nie razem ona do tey przyzwyczaiła się myśli, nie razem do tego [22] kresu złości przyszła. [23] Naięła zapieniądze człowieka pewnego, ażeby mężą iey zabił; ale hultay ten nie dobrze z pistoletu trafiwszy, ranił go tylko. Wszyscy wie-

[14] Haß bekommen [15] sich zerstreuen, die Grillen vertreiben [16] erschrecken, Abscheu wofür haben [17] verderbt, bosbaft [13] unaufhörlich [19] sich mit einem Gedanken bekannt machen [20] ohne Aufhören Gehör geben [21] nach und nach [22] Ziel, Mahl [23] erkaufen, einen bedingen.

wiedząc o żony ku niemu niechęci, [24] domyślali się łatwo, iż to iey być musiała sprawka, a przyiaciele niektorzy do ucieczki ią, poki czas miała, namawiali, lecz ona boiąc się, ażeby mąż pod iey niebytność bogactw nie [25] zabrał, [26] zbawienney tey nieusłuchała rady. Schwytano więc ią, a o [27] wyſtępek [28] przekonaney głowę ucięto. Otoż to do czego nas złe [29] namiętności przywieść mogą. To zaś [30] pobudzic nas ma, ażebyśmy nieustannie przeciwko nim [31] walcząc niczego im nie [32] pozwalały.

CCCXVII. Schlachcic pewny był wysłany od Krola do Niemiec, w [1] interesach wielkiey wagi. Powracał pocztą z czworgiem służących, i noc go w iedney bardzo mizerney wsi [2] zaſtała, gdzie żadney nie było [3] Austeryi. Pytał chłopa, czyliby nie można było stanąć w zamku. Chłop odpowiedział: Mci Panie, zamek ten ieſt pusty, [4] Podstarości tam tylko ieſt, ktory chałupkę ma za zamkiem, ale tam tylko w dzień bywa, bo w nocy [5] dusze tam iakieś przychodzą, i biią ludzi. Schlachcic, ktory niebył [6] tchorzem podszyty, rzekł do [7] wieśniaka: ia się duchow nie boię, gorszy od nich ieſtem, i ażebym ci tego [8] dowiodł, o to wszystkich sług moich na wsi zostawię, a sam ieden tam nocować

[24] muthmassen [25] nehmen [26] heilsam, gut [27] Verbrechen [28] überzeugt [29] Leidenschaft [30] antreiben [31] kämpfen [32] einem in nichts nachgeben.

CCCXVII. [1] Wichtige Angelegenheiten [2] überfallen [3] Gasthaus [4] Verwalter, Aufseher [5] Geist [6] nicht furchtsam [7] Bauer [8] beweisen.

wać będę. Nie myślał iednak spać, ale często mowiących o tych [9] ſtrachach ſłyſzawszy, bardzo był ciekawy widzieć ich. Kazał tam [10] nałożyć dobry ogień, przynieść [11] lulkę, [12] tytunia i parę butelek wina, a dwie pary [13] nabitych piſtoletow położył na ſtole. O pułnocy uſłyſzał wielki [14] brzęk kaydan, i zobaczył człowieka wielkości nadzwyczayney, ktory go znakiem do siebie wołał. Szlachcic ten, parę piſtoletow do [15] taſaka wziąwſzy, trzeci w kieszeń, a czwarty w prawą rękę, lewą, świecę zapaloną trzymał; tak uzbroiony poſzedł za tym ſtrachem, ktory po ſchodach zszedłſzy, przez [16] podworze przebiegł, i w [17] uliczkę wſzedł, na ktorey koniec przyszedłſzy ten Szlachcic, [18] uczuł, że się podnim rozstąpiła ziemia, i wpadł w loch. Poznał w tedy głupſtwo ſwoie, widział bowiem, iż doſtał się w moc nie duchow iakich, ale dwunaſtu ludzi, ktorzy się [19] naradzali z ſobą, zabići go mieli. Poznał po ich rozmowach, że to byli ludzie monetę fałſzuiący. Widząc się być złapanym, iako mysz w łapce, prosił tych Ichmościow [20] o głos. Ktory gdy mu dano, rzekł: Mości Panowie, z tego, żem tu przyſzedł, miarkować

[9] Gespenst [10] anmachen [11] eine Pfeife [12] Toback [13] geladen [14] Gerassel [15] in den Gürtel; Hirschfänger [16] Hof [17] die Alten [18] empfinden [19] sich mit einander berathschlagen [20] Erlaubniß ein Wort zu sagen.

wać możecie, żem nie ieſt [21] tchorz, a razem, żem ieſt człowiek nie [22] proſty, bo prawie za zwyczay każdy człowiek [23] podły ieſt boiaźliwy. Przyrzekam wam pod poczciwością, że ſekretu o tey awanturze [24] dochowam. Nie zabiiaycie człowieka, ktory nigdy myśli nie miałem ſzkodzenia wam. Do tego ſami zważcie, coby za moią śmiercią poszło. Mam przy ſobie liſty wielkiey wagi, ktore muſzę ſamemu Krolowi do rąk oddać, mam czterech ludzi ſłużących na wsi; bądźcie pewni, że poty szukać i szpiegować będą, gdziem ia się podział, poki się nie dowiedzą. Wyſłuchawſzy go, ci ludzie [25] zgodzili się, że trzeba [26] polegać na iego ſłowie. Kazali mu przysiąc na Ewangelią, że będzie powiadał ſtraszne rzeczy o tym zamku. Iakoż zaraz nazaiutrz mowił, iż widział rzeczy o śmierć boiaźliwych [27] przyprawić mogące, i nie [28] zmyślał. Otoż hiſtorya o tych ſtrachach, ktora się być dobrze [29] ugruntowaną zdaie. Zaden wątpić [30] nie śmiał, kiedy taki człowiek, o iakim dopiero mowiłem, upewniał. Trwało to przez lat dwanaście. A potym czasie, gdy się w Pałacu swoim z wielą przyiaciołami Szlachcic ten [31] bawił, dano mu znać, że człowiek iakiś parę koni prowadzący, na moście czeka, chcąc z nim mowić, ale tu przyiść żadną miarą niechce.

Cie-

[21] eine feige Memme [22] gemein [23] ſchlecht, gering [24] nicht entdecken; verwahren [25] eins werden [26] ſich verlaſſen [27] verurſachen [28] lügen, erdenken [29] beſtätigt [30] nicht getrauen [31] ſich vergnügen.

Ciekawa była wszystka kompania wiedzieć, co ta awantura znaczyła, a skoro Pan z przyiaciołami wyszedł, człowiek na moście będący krzyknie. [32] Zastanow się W. M. Pan, słowko mu tylko mam powiedzieć. Ci, ktorym obiecałeś dotrzymanie sekretu przed dwunastą laty, dziękuią W. M Panu za [33] rzetelność. Teraz iuż uwalniaią W. M. Pana od milczenia. Zarobiwszy albowiem na sposob do życia, wyszli z tego Krolestwa, mnie zaś, niżeli się za niemi udam, [34] zlecili, abym W. M. Panu z strony ich tę koni parę ofiarował. [35] Wrzeczy samey człowiek ten zostawił parę koni u drzewa uwiązanych, a na swoim na kształt piorunu [36] szybko z oczu patrzących zniknął. W ten czas ow Pan opowiedział iednemu przyiacielowi, co mu się przytrafiło; a [37] wnieśli z tego, że nigdy wierzyć nie potrzeba o strachach historyom, chociażby się [38] naypozornieysze być zdały; bo [39] roztrząsnąwszy ie pilnie, pokaże się że złość, albo boiaźń ludzka [40] baykom tym początek dała.

CCCXVIII. Kto [1] odrobinę przyłoży uwagi, baykom wiary nigdy nie [2] da. Bo ktoż będzie rozumiał, że Bog, ktory iest mądrością i [3] dobrocią istotną, chce cuda czynić szczegulnie na

 [4] udrę-

[32] halten, still halten [33] die Thätigkeit [34] auftragen [35] in der That [36] schnell, flink [37] schließen [38] noch so gewiß, scheinbar [39] untersuchen [40] ein Mährchen erzeugen.

CCCXVIII. [1] Nur ein wenig nachdenken [2] beymessen [3] die Güte selbst.

[4] udręczenie ludzi? Czy mniema kto, że pozwala duſzy powrocić na świat, aby na złość inſzym [5] czyniła, [6] zciągała kołdrę z śpiącego, nie dała ſpać, i tyſiąc innych rzeczy śmiechu godnych czyniła? Pokażę ia tu, iako się w podobnych okazyach zachować potrzeba, przez to, co się mnie ſamemu przytrafiło. Wroku ſzoſtym umiałem więcey, niżeli pięć ſet, o tych ſtrachach [7] przykładòw, ktorym iak Ewangelii wierzyłem, co mię też tak boiaźliwym uczyniło, żem się cienia właſnego lękał; ale poczynaiąc do rozumu przychodzić, [8] poſtanowiłem uleczyć się z tey [9] niemocy. Przyzwyczaiałem się więc co wieczor ſam chodzić, z razu z światłem, a potym bez światła. Mowiłem ſobie ſamemu: nie ieſtem ſam, ale iest Bòg w izbie tey, do ktòręy wchodzę, może mię więc obronić. Żatym wchodziłem [10] odważnie, probowałem się, i nie wychodziłem, aż zupełnie uſpokoiony, na koniec śmiałem się ſam z siebie. Ieżelim uyrzał co w kącie, albo w ciemności, ſzedłem, ażebym się dotknął, i znalazłem płotno, albo ſtołek, lub co podobnego, chociaż zdaleka nakſztałt iakiegoś wydawało mi się [11] ſtraſzydła, boiaźń albowiem powiękſza [12] obiekta. Powòli uleczyłem się z tey ſłabości, a pewny, ktòry mi się trafił, przypadek, ca'e mię rozumu nauczył. [13] Miałem interes na kilka mie-

[4] Marter [5] Bosheit ausüben [6] die Bettdecke abziehen [7] eine Geschichte, Beyspiel [8] sich entschliessen [9] Krankheit [10] dreist [11] Schreckbild [12] Gegenstan [13] etwas zu thun haben.

miesięcy do pewnego miasteczka, tam [14] dojeżdżaiąc, kazałem szukać [15] Tapicyera, aby mi pewny pokoy, ktory [16] naiąc miałem, [17] sprzętami opatrzył, (wymeblował.) Tapicyer mi odpowiedział, że miał domek niewielki, już wymeblowany, i że mi cały puści za poł czerwonego złotego na miesiąc. Że domek ten przed dwiema laty był [18] wystawiony, bo dawny na tymże mieyscu będący [19] zgorzał, a do niego kobieta pewna stara z pieniędzmi swoiemi wszedłszy, także zgorzała. Sąsiedzi z dziwną [20] troskliwością opowiadali mi tę hystoryą, i mowili, że taż kobieta co noc do owego domu rachować swoie pieniądze przychodziła. Nie mogłem się od śmiechu wstrzymać, lecz oni przydali: że ia [21] przypłacę moiey odwagi, bo dom ten po wiele już razy był naymowany, a przecie nad trzy dni więcey żaden w nim wymieszkać nie mogł. Radem bardzo, odpowiem, bom zawsze pragnął widzieć, albo słyszeć rzeczy nadzwyczayne; może mię to ukontentowanie tu potka. Ale duchy boią się zawsze nie boiących się siebie; i boię się, ażeby tamta kobieta nie powrociła się już więcey. Skorom się do domu owego [22] wniosł, [23] zwiedziłem go od piwnicy aż do [24] spiżarni, bo acz się nie lękam

 uma-

[14] hinkommen [15] Tapezierer [16] miethen [17] ausmeubliren [18] aufbauen [19] abbrennen [20] Sorgfalt [21] büssen, womit anlaufen [22] einziehen [23] untersuchen [24] der öberste Boden; Speise-Kammer.

umarłych, boię się przecie żywych, i rozumiałem, że iaki nieprzyiaciel Tapicyera [25] bawił się straszeniem ludzi, aby [26] naymowaniu domu przeszkadzał. Nie znalazszy nic, spokoyniem dzień ieden [27] przepędził. Około godziny iedenastey z wieczora siedząc z bratem moim przy [28] kominku, usłyszałem iakiś głos [29] taiemny, alem nie mògł rozeznać, zkąd wychodził, bo co moment z inszego był słyszany mieysca, nayczęściey iednak zdawał się z pośrzodka izby wychodzić. Głos ten nie zastraszył mię, i owszem mowiłem, śmieiąc się; gdybym był nie zwiedził piwnic, rozumiałbym, że tam monetę fałszywą biią, bo szelest był, iakby u złotnika. Rano nic więcey słychać nie było, aż znowy nocy następuiących; a na końcu dwòch tygodni zmiarkowałem, że szelest ten większy bywał daleko w piątek, dzień właśnie, ktorego dom pogorzał. Drugiego piątku noc przepędziłem nie kładąc się, a koło czwartey godziny ranney zdało mi się, żem głos z pod ziemi wychodzący słyszał. Czekałem z niecierpliwością dnia, i prosiłem brata mego, aby został na mieyscu, sam zaś poszedłem do [30] bliskiego domu, ktory był Austerya, i postrzegłem, że staynia tey karczmy była właśnie w podle naszey sali, w ktòrey szelest ten był słyszany. Więc każdemu wiadomo, że konie nogami bez prze-

[25] sich Lust woraus machen [26] Miethung [27] zubringen [28] das Camin [29] ein dumpfichtes Geräusch [30] benachbart.

przestanku w ziemię [31] biią, w dzień nie było słychać, bo szelest z inszych stron idący przeszkadzał, ale w cichości nocy każde [32] uderzenie słychać doskonale było. Wziąłem wielki kiy, a uderzywszy nim ze wszystkiey mocy po trzykroć w ziemię, powrociłem do siebie; aż brat mi moy powiada, że skorom wyszedł, trzy razy w ziemię uderzyło. Piątki były [33] dni targowe, zieżdżało się wielu ludzi [34] z okolicznych wsi, ktòrzy nocowali w mieście, a konie w tey stayni stawiali, a przeto szelest ow musiał być w te dni większy. Powiedziałem natychmiast inszym tę hystoryą, wielu schodziło się słyszeć ten głos, ktòry, odkąd iego przyczynę odkryto, nie był więcey miany za żadne strachy; owszem [35] oczywiście [36] rozeznawano [37] uderzenie nogą w ziemię konia. Ci zaś, ktòrzy się sami bali, i te o tym domie poczynili [38] plotki, zawstydzeni zostali. Miesiąc tylko ieden tam stałem, bo wielu bardzo do [39] naięcia iego [40] cisnęli się, a Pan domu tak był z moiego [41] męstwa kontent, że z wielką ciężkością pieniądze odemnie przyiął.

CCCXIX. Iuliusz Cezar obległ miasto pewne, w ktòrym było dwòch ludzi [1] sprzysięgłych iego nieprzyiaciòł. Z tych ieden boiąc się

[31] mit den Füßen stampfen [32] Fußtritt [33] ein Marktstag [34] vom Lande [35] deutlich [36] erkennen [37] das Stampfen [38] ein Mährchen [39] das Miethen [40] sich drängen [41] Herzhaftigkeit

CCCXIX. [1] Verschworen.

się gniewu zwyciężcy, postanowił się [2] otruć; drugi [3] za rzecz przyzwoitszą osądził poyść do Cezara, bo mowił w sobie samym: może mię daruie życiem, nic zaś nad śmierć nie może mię potkać gorszego; przyimę ią [4] mężnie, gdy na mnie przyidzie; teraz zaś ile mi [5] całość honoru dozwoli, czynić na iey odwrocenie będę. Dwa ci mężowie tak rożne [6] zamysły [7] przed się wziąwszy, pierwszy prosił Lekarza aby mu dał [8] lebką truciznę, ktoraby go bez wielkich bolow o śmierć przyprawiła; drugi zaś z miasta wyszedłszy, poszedł do Cezara życie swoie w ręce iego [9] oddaiąc. Cezar iako był [10] wielkiego i wspaniałego umysłu, [11] zmiękczył się tą człowieka tego ufnością, i rzekł mu: dziękuięć za dobre o mnie rozumienie, żeś się spodziewał, iż ci odpuszczę. Wielkąś mi w tym uczynił przysługę, bo nic mi w życiu milszego nie iest, iako nieprzyiaciołom odpuszczać; możesz [12] polegać na moiey [13] sławie i na moich dobrodzieystwach. Człowiek ten mile zadziwiony tą Cezara mową, pobiegł śpiesznie do miasta, ażeby, ieśliby ieszcze można było, życie przyiaciela zachował. Zastał go leżącego na łożku, bladego, i iakoby iuż duszę maiącego [14] wyzionąć. Zadziwił się mocno, o wspaniałości Cezara dowie-

[2] sich mit Gifte vergeben [3] für besser halten [4] herzhaft [5] alles, was mir die Ehre erlaubt [6] Entschluß [7] fassen [8] gelind [9] stellen [10] eine edle und großmüthige Seele [11] gerührt werden [12] Rechnung machen [13] Hochachtung [14] den Geist aufgeben.

wiedziawszy się, i żal mu było, że się otruł. Przyiaciel iego radził mu posłać po lekarza, i prosić o przeciwne truciznie lekarstwo. Chory uczynić tego niechciał, mowiąc: że się iuż bardzo źle ma, i że mu tylko moment do śmierci; wszakże dosyć czyniąc przyiacielu woli; kazał [15] przyzwać lekarza, od ktorego wziął truciznę, i pytał, czyliby nie miał iakiego lekarstwa na [16] ocalenie życia. Lekarz uśmiechnąwszy sie, rzecze: Patrzcież W. M. Panowie, iak iest [17] moc dziwna imaginacyi. Iegomości sama [18] myśl o bliskiey śmierci do konania przywiodła. Ia bowiem znaiąc łaskawość Iuliusza Cezara, byłbym [19] stawił wszystkie moie dobra, iżby obiema W. M. Panom dpuścił, i żebyś W. M. Pan żałował, żeś sobie śmierć [20] przyśpieszył; dałem przeto W. M. Panu zamiast trucizny pigułkę przeciwko boiaźni [21] umacniaiącą. Wstań więc W. M. Pan boś w rzeczy samey tylko [22] na umyśle chory. [23] Iakoż człowiek ten dowiedziawszy się, że nie wziął trucizny, i że nie było życie iego w żadnym niebespieczeństwie, zdrowym się być uczuł, i wstał natychmiast. Cezarowi gdy o tym doniesiono, nie mògł się wstrzymać od śmiechu, lekarzowi zaś nadgrodził tak chwalebne o nim rozumienie.

[15] rufen [16] Rettung [17] die Einbildungskraft [18] Vorstellung [19] verwetten [20] beschleunigen [21] stärken [22] am Gemüthe [23] so bald als.

CCCXX. Znałem iednę Pannę, na imię Tomellę, ktora była [1] Garderobianą [2] księżniczki Krolewſkiego rodu we Francyi. Księżniczka ta była wielkiey dobroci Dama, ale tak [3] żywa i prętka, że iey się często ſłowa [4] przykrzeyſze wymowić [5] zdarzyło. Wſpomniona Panna to mi powiadała. Dnia pewnego Księżniczka postawiła na ſwoiey [6] gotowalni [7] filiżankę od kafy z [8] wodo pomarańczową. Biedna Tomella, ktora lubiła, aby wſzyſtko na ſwoim mieyſcu było, zobaczywſzy filiżankę, rozumiała, że iey [9] przepomniano na ſwoim mieyſcu poſtawić, a nie [10] bacząc, co w niey było, wylała wodę tę na [11] miednicę. Księżniczka ubieraiąc się, kazała ſobie podać wodę z kwiatu pomarańczowego. Tomella przyznała się, że [12] poſpolitą wodę być rozumieiąc, wylała ią, za co kilka [13] martwiących ſłow uſłyſzała. Księżniczka ta miała młodſzą sioſtrę, ktora potym poſzła za Książęcia *de Conti*, ta była [14] łaſkawości prawie Anielſkiey. Będąc ſama z ſtarſzą ſwoią sioſtrą, rzekła iey: wierz mi, kochana sioſtrzyczko, iżbym ia spać tey nocy nie mogła, gdybym to uczyniła, co ty dzisiay rano. Księżniczka, ktora swoiego łaiania [15] nie pamiętała, pytała sioſtry, o iaki to wielki grzech ſtrofuie ią; a gdy iey młodsza łaia-

CCCXX. [1] Garderobejungfer [2] Prinzeſſinn [3] lebhaft [4] harte Worte ausſtoßen [5] zutragen, fügen [6] Nachttiſch [7] ein Kaffeeſchälchen [8] Orangewaſſer [9] vergeſſen [10] nicht Acht haben, bemerken [11] Becken [12] ſchlecht [13] empfindlich, tödtend [14] holdſelig seyn [15] vergeſſen.

łaianie Panny [16] przypomniała, uśmiechaiąc się, rzecze: To tylko? Ach siostro, rzekła iey młodsza, małą rzeczą zowiesz łaianie, ktore [17] wskroś serce biedney Tomelli raniło? od tego poranku uczyniłaś ią nieszczęśliwą, i upewniam, że kawałka chleba [18] smaczno nie ziadła. Słowa Panow [19] wnoszą z sobą radość albo rozpacz do serc służących; maią się więc tamci [20] usilnie strzec, aby nic nie wymowili [21] przykrego, albo [22] pogardzaiącego, gdyż to iest sztylet raniący cięzko serce tych, [23] do ktorych się ściąga, a osobliwie ieszcze, kiedy osoby te są ku nam z [24] przywiązaniem. Wrocże śpieszno, moia siostrzyczko, spokoyność tey Panience biedney, nadgradzaiąc iey uczynioną krzywdę. Ach! siostro, odpowiedziała starsza Księżniczka, prawdziwie obowiązana ci iestem, za daną mi przestrogę, [25] arcysprawiedliwa iest, i przyrzekam ci że napotym pilnie [26] rostrząsać będę, niżeli co wymowię. Ale iakże to, co iuż minęło, [27] nadgrozić? Wiem, że niezechcesz, abym ia przepraszała tę Pannę, ktora iest mniey niżeli [28] ostatnia z pokoiowych moich? Czemuż się zaś masz [29] bać [30] przeprosić ią, kiedyś ią niesprawiedliwie obraziła? odpowiedziała młodsza Księżniczka. Wierz mi, siostro, że osoba tego, kto-

[16] erinnern [17] empfindlich [18] mit vergnügtem Herzen [19] bringen [20] sehr [21] hart [22] verächtlich [23] auf einen geben [24] Zuneigung, Gewogenheit [25] sehr richtig [26] prüfen [27] wieder gut machen [28] unterste [29] sich scheuen [30] um Entschuldigung bitten.

ktorego my, urodzenia, wtedy się [31] zniża, i wzgardzoną staie, gdy [32] grzeszy, lecz gdy błędy swoie poprawia, podwyższa się, i na dawne powraca mieysce. Darmo mowisz, iż ta Panna iest nierownie od Ciebie niższa, rożnica ta tylko w tedy iest [33] istotna, kiedy ią [34] celuiesz cnotą. Tego mnie, moia siostro, zdrowy rozum nauczył, toż samo i tobie pokaże, ieżeli zechcesz pilney [35] przyłożyć uwagi. W samey rzeczy Księżniczka starsza uznała prawdę [36] reflexyi siostry swoiey. Iest zwyczay we Francyi, że osoba [37] naydystyngwowańsza podaie koszulę Krolowy, albo Księżniczkom ubieraiącym się, i ta za zwyczay iest [38] pierwsza respektowa Dama. W wieczor tedy Księżniczka maiąc się ubierać, rzekła do naypierwszey na Dworze swoim Damy: pozwol W. M. Pani proszę, aby mi *Tomella* podała koszulę, dziś rano połaiałam ią, lecz mocno tego żałuię. Ta biedna za wszystkiemi stała, nie [39] śmieiąc się ukazać, dopiero słysząc tak mowiącą Panią, niezmiernie się uradowała. Podawszy iey koszulę, upadła iey do nog, i ucałowała podaną sobie rękę, ale ią [40] zmoczyła łzami; i przyznała mi się, że tak się [41] upokorzyła, iż [42] na uznanie tey łaski radaby się była w ziemię zagrzebać, i że

[31] sich erniedrigen [32] einen Fehler begehen [33] wirklich [34] übertreffen [35] Acht worauf haben [36] Betrachtung [37] vornehmste [38] die öberste Hofdame [39] getrauen [40] benetzen [41] gedemüthiget werden [42] aus Erkenntlichkeit.

że iakby [43] świętokradztwa [44] żałowała swego przeciwko tak łaſkawey Pani szemrania.

CCCXXI. Była niegdyś Krolowa, ktora dwoch Synow bardzo pięknych miała. Prosiła więc [1] Wrożki przyiaciołki swoiey, aby była [2] Chrzesną matką tych dzieci, i udarowała ich iaką rzeczą. Starſzemu, rzekła Wrożka, na prezent [3] zbior wszystkiego nieszczęścia, aż do lat dwudziestu i pięciu, ofiaruię, i nazywam go, [4] *Fatalis*. Na te ſłowa, poczęła Krolowa krzyczeć, i [5] zaklinać Wrożkę, aby ten prezent w inny zamieniła. Nie wiesz, o co prosisz, rzekła Wrożka, ieżeli nie będzie nieszczęśliwym, cnotliwym nie będzie. Na to nic nie śmiała iey więcey mowić Krolowa, ale prosiła Wrożki, aby iey pozwoliła obrać sobie podarunek, dla drugiego Syna; Podobno przeciwne uczynisz [6] obranie, odpowiedziała Wrożka, ale to mnieysza, wszyſtko to uczynię, o co będziesz prosiła dla niego. Ia ſobie życzę, rzekła Krolowa, żeby mu się we wszystkich sprawach powodziło, tym spoſobem stanie się cnotliwym. Możebyś się [7] zawiodła, rzekła Wrożka, więc tey szczęśliwości w [8] zamyſłach do dwudziestu pięciu lat tylko mu [9] pozwalam.

Oddano więc obydwoch Krolewiczow do karmienia [10] mamkom. Ale po trzech dniach, sta-

[43] Kirchenraub [44] bereuen.
CCCXXI. [1] Eine Fee [2] Pathe [3] Sammlung [4] Fatal [5] beschwören [6] Wahl [7] hintergehen [8] Beginnen, Vorhaben [9] bewilligen [10] Amme.

starszego Krolewicza mamka dostała febry; przywołano drugiey, a ta upadłszy, złamała nogę, trzecia straciła pokarm. A gdy się [11] rozgłosiło że mamki starszego Krolewicza tak były nie szczęśliwe, nie chciał go nikt karmić, ani się do niego [12] zbliżyć. Biedne dziecię z głodu krzyczało, płakało, ale nikt nad nim nie miał litości. Kobieta ze wsi maiąc wiele dzieci, a nie mogąc ich wyżywić, podięła się go wychować, ale za znaczną sumę. Krol i Krolowa, nie kochaiąc *Fatalisa*, dali owey kobiecie tyle pieniędzy ile sama chciała, i kazali go wziąć na wieś.

Drugi Krolewicz nazwany [13] *Fortunatus*, aż nazbyt był kochanym, a o starszym iuż i zapomniano, ktorego owa [14] niecnotliwa kobieta, iak tylko do siebie wzięła, tak zaraz z pięknych [15] pieluch odarła, i [16] powiła niemi Syna swego, ktory był [17] rowiennikiem *Fatalisa*, a biednego Krolewicza w [18] gałgany [19] uwinąwszy, zaniosła do lasu między dzikie bestye, i wrzuciła w doł, w ktorym troie Lwiątek małych było, aby go [20] pożarły. Ale Lwica nic mu złego nie uczyniła, owszem go mlekiem swym żywiła, ktorym tak się [21] wzmocnił, iż po sześciu miesiącach [22] o swey mocy biegał. Tym czasem Syn mamki *Fatalisa*, ktorego [23] udawała za Kro-

[11] ruchbar werden [12] sich nähern [13] Glückhaft [14] böses Weib [15] Windel [16] windeln, wickeln [17] gleiches Alters [18] Lumpen [19] einwickeln [20] fressen [21] stark werden [22] ganz allein [23] ausgeben.

Krolewicza, umarł, z czego Krol i Krolowa, wielce byli kontenci, że się go [24] pozbyli.

Fatalis zaś, w lesie do dwoch lat zostawał, ale Pan pewny [25] poluiąc w tym lesie, znalazł go nie bez podziwienia w pośrzod zwierząt, a zlitowawszy się nad nim, wziął go do siebie; dowiedziawszy się zaś, że szukano dziecięcia dla kompanii *Fortunatowi*, [26] prezentował Krolowy *Fatalisa*. Sprowadzono [27] Metra dla *Fortunata*, aby go uczył czytać, ale przykazano Metrowi, aby mu nie dawał okazyi do płaczu. Krolewicz to usłyszawszy, ile razy brał w ręce Książkę, tyle razy płakał, dla czego w piąciu leciech ieszcze liter nie znał. *Fatalis* zaś, nie tylko czytał doskonale, ale i pisał. Dla [28] nastraszenia Krolewicza, przykazano Metrowi, aby kiedykolwiek *Fortunatus* nienauczy się, zawsze *Fatalis* [29] odbierał karę, a tak biedny *Fatalis*, choć się uczył, iednak był bity; oprocz tego, tak był złośliwy i [30] rozpusłny *Fortunatus*, iż zawsze mu się [31] naprzykrzał, nie wiedząc, iż był Bratem iego. Kiedy *Fatalisowi*, dano iabłko, albo [32] czaczko, *Fortunatus* z rąk mu wydzierał; kiedy zaś *Fatalis* chciał co mowić, to mu milczeć kazał, a kiedy chciał milczeć; on mu mowić kazał, krotko mowiąc, był to maleńki [33] męczennik, nad ktorym litości nie

[24] eines los werden [25] auf der Jagd seyn [26] vorstellen [27] Lehrmeister [28] um Furcht einzujagen [29] gezüchtigt werden [30] leichtfertig, muthwillig [31] einem übel begegnen [32] ein Spielzeug [33] Märtyrer.

nie miał. Żył tak *Fatalis* z *Fortunatem* do lat dziesięciu. Krolowa, widząc Syna [34] nieuka, wielce się dziwiła. Oszukała mię, mawiała Wrożka, iam rozumiała, że Syn moy ze wszyſtkich Monarchow naymędrszy będzie, bom ſobie życzyła, żeby mu się we wszyſtkim powodziło. Udała się więc do Wrożki po radę w tey mierze; ktora iey rzekła: Moia Mcia Pani, trzeba było życzyć raczey sobie dla Syna, aby miał dobrą wolą, a niżeli [35] przymioty, bo nic nie chce dobrego, ale się tylko złego [36] chwyta, w czym się mu też powodzi, iako widzisz. To wyrzekłszy Wrożka, [37] odwrociła się od Krolowy, a Krolowa [38] strapiona, wrociła się do pałacu.

Chciała napomnieć *Fortunata*, aby się lepiey sprawował, ale za miaſt, co miał obiecać poprawę, mowił, iż ieżeliby mu się [39] naprzykrzano, to się miał [40] głodem umorzyć. Czym [41] przeſtraszona Krolowa, wzięła go na kolana, ucałowała, i dała mu czaczko, i ieżeliby iadł [42] według zwyczaiu, przyobiecała mu tydzień [43] wakacyi. Tym czaſem *Fatalis* w nauce i [44] łagodności dziwnie poſtąpił, i tak się przyzwyczaił do znoszenia przykrości od *Fortunata*, iż nawet dogadzać umiał [45] humorowi iego.

Ale

34 unwiſſend, der nichts gelernt hat 35 Geſchicklichkeit 36 ergreifen, annehmen 37 einem den Rücken zuwenden 38 niedergeſchlagen 39 einen verdrüßlich machen 40 ſich zu todte hungern 41 erſchrocken 42 wie ſonſt 43 Ferien, Schulferien 44 Sanftmuth 45 Sinn, Gemüth, Eigenſinn.

Ale to złe dziecię, widząc *Fatalisa* uczącego się, nie mogło go cierpieć. Metrowie nawet sami, dla przybodobania się młodemu Panu, ustawicznie bili *Fatalisa*. W reszcie prosił *Fortunatus* Krolowy, aby wypędzić kazała *Fatalisa*, bo inaczey nie miał ieść. Wypędzono go więc, a że niechiał się nikt Panu młodemu [46] narazić, nikt go nie przyiął na noc, a tak noc całą na ulicy pod drzewem stał, umieraiąc od zimna, bo to się działo w zimie, i nie miał nic na wieczerzą, procz kawałka chleba, ktory mu z miłosierdzia dano. Rano nazaiutrz, myślił sam w sobie: czegoż tu stać będę, nic nie robiąc? poydę pracować na chleb do tąd, poki nie [47] dorosnę wieku [48] sposobnego do woyny. Pamiętam, żem czytał w historyach, że wielu z prostych żołnierzy, na wielkich [49] wyszło Wodzow, może bydź, że i ia tego szczęścia dostąpię ieżeli się poczciwie sprawować będę Nie mam ani Oyca, ani Matki, Boga tylko samego, ktory iest Oycem [50] sierot, on mi dał Lwicę za mamkę, on mię nie opuści. To rzekłszy, [51] podniosł się *Fatalis*, [52] odmowił swe pacierze, bo ich nigdy rano i w wieczor nie opuszczał, a kiedy się modlił, zawsze miał [53] złożone ręce, i oczy [54] spuszczone, ani się oglądał na tę, lub ową stronę. Pewny chłop przechodzący, widząc

[46] mißfallen [47] erwachsen [48] schicklich, tauglich. [49] etwas werden [50] die Waise [51] aufstehen [52] verrichten [53] zusammen gefaltet [54] niedergeschlagen.

dząc *Fataliſa* [55] gorąco się do Boga modlącego, rzekł ſam w sobie: Wiem zapewne, że to dobry chłopiec być musi, wezmę ia go sobie za paſtucha, będzie mi Bog przy nim błogosławił. Skoro więc *Fatalis* ſkończył swe pacierze rzekł do niego chłop: moie dziecię, będziesz ty u mnie ſłużył za paſtucha? miałbyś u mnie pożywienie, i [56] odzieżą za twe prace. Chętnie ſłużyć będę, odpowiedział *Fatalis*, pilnym według sił i możności moiey w usługach być się obiecuię. Chłop ten był bogaty, i wiele miał czeladzi, ktorzy go [57] kradli bardzo często, a nawet, i żona, i dzieci. Gdy zobaczyli *Fataliſa*, ucieszyli się, to dziecię, mowili między sobą, wszyſtko czynić będzie, cokolwiek zechcemy.

Dnia pewnego, mowiła do niego [58] wieśniaczka: Moy przyiacielu, męża mam chciwego, i bardzo ſkąpego, ktory mi nigdy szeląga nie da, pozwol mi, żebym ſobie wzięła [59] barana, a ty powiesz, że go wilk porwał. Moia gospodyni, rzekł *Fatalis*, z ſerca bym to uczynił, ale wolałbym umrzeć, niż [60] ſkłamać, i być [61] złodzieiem. Głupi iesteś, rzekła ona, nikt o tym nie będzie wiedzieć, ale Bog, odpowiedział *Fatalis*, wiedzieć będzie, ktory wszystkowidzi, co czyniemy, i złodzieiow, i kłamcow karze. Na te ſłowa Niewiaſta, dała mu poli-

[55] inbrünſtig, von ganzem Herzen [56] Kleidung [57] beſtehlen [58] Bauersfrau [59] ein Schafs [60] lügen [61] ein Dieb.

policzek, i za włosy go [62] targała. Chłop widząc płaczącego *Fatalisa*, pytał żony, dla czegoby biła to dziecię? Jakże go nie mam bić, rzekła żona, kiedy z niego wielki [63] żarłok, dzisiay rano ziadł mi garnek [64] śmietany ktorąm chciała zanieść na przedaż na rynek. O! co to bardzo zła rzecz iest, kiedy taki z niego żarłok, rzekł chłop; a potym zawoławszy parobka, kazał [65] obić *Fatalisa*.

Daremnie się biedne dziecię wymawiało, że nie iadło śmietany, bo więcey gospodyni, niż iemu wierzono. A gdy potym wyszedł w pole *Fatalis*, rzekła znowu do niego: a teraz daszże mi barana? nie dam, odpowiedział *Fatalis*, wolno, co chcieć ze mną czynić, ia kłamać nie mogę. Ta złośliwa niewiasta, żeby się zemściła na *Fatalisie*, namowiła wszystkich służących, żeby mu złości [66] wyrządzali. Dzień i noc w polu zostawał *Fatalis*, a Pani iego, zamiast, co mu miała dać ieść tak, iako inszym parobkom; nie posyłała mu, tylko chleb i wodę, a gdy powrocił z pola, cokolwiek się szkody w domu stało, na niego [67] zwalała. W tey biedzie rok cały [68] przetrwał u chłopa, a lubo sypiał na ziemi, i głodem był morzony, tak się iednak mocnym stał, iakoby piętnaście lat miał, lubo był w trzynastym roku; oprocz

 tego,

[62] reißen, zupfen [63] ein Fräßer [64] die Sahne [65] auspeitschen, abprügeln [66] Uebels anthun [67] auf einen schieben, einen einer Sache beschuldigen [68] zubringen, aushalten.

tego, tak się w cierpliwości wyćwiczył, iż chociaż go bez przyczyny, karano, i [69] ſtrofowano, bynaymniey go to nie [70] obchodziło.

Trafiło się tym czaſem, iż będąc w polu ſłyszał, że Krol bliſki zaczynał wielką woynę; proſił więc goſpodarza, żeby go od ſłużby uwolnił; to otrzymawszy, poszedł do kraiu tego Krola woynę wiodącego, i przyiął ſłużbę u pewnego Kapitana, ktory [71] poniekąd był wielkim Panem, ale bardzo nie ludzkim, i nie litościwym, żołnierzy bił, [72] znieważał, przez połowę, o pieniądzach na [73] żywność ich i odzienie, od Krola danych, [74] krzywdził. A tak *Fatalis*, ſłużąc pod tak złym Kapitanem, nieszczęśliwszym był, niżeli zoſtaiąc na ſłużbie u chłopa. [75] Obowiązał mu się był na dziesięć lat, a lubo wielu kamratow iego uciekało, on iednak nigdy tego czynić nie chciał, mawiaiąc: [76] odebrałem pieniądze na dziesięć lat, kradzież by to była, gdybym nie dotrzymał ſłowa danego. A chociaż Kapitan był nie ludzki, i zle się obchodził z *Fataliſem*, tak, iako i z innemi, przecież *Fataliſa* szacował, bo go widział w wypełnianiu powinności pilnego. [77] Zlecał mu często ſprawunki, nawet mu klucza powierzał odpokoiu, kiedy był w polu, albo u przyiacioł. Ten Kapitan, nie kochał się w czytaniu Książek,

[69] einen Verweis geben [70] rühren [71] einigermaßen [72] ſchimpfen, verunehren [73] der Sold [74] ſtehlen, Unrecht thun, zu kurz thun [75] ſich angeben [76] Handgeld nehmen [77] auftragen.

żek, atoli miał wielką bibliotekę, aby go miano za mądrego. W tym bowiem kraiu za głupiego miano tego Officiera, ktoryby nie czytał hystoryi. Kiedy więc *Fatalis* skończył powinności, za miast tego, co miał pić, i grać z kolegami, zamykał się w pokoiu Kapitana, aby czytaiąc dzieie ludzi sztuką rycerską sławnych, [78] doskonalił się w niey, i stał się sposobnym [79] do rządzenia iakim woyskiem. Siedm lat był prostym żołnierzem. Pod czas woyny Kapitan iadąc do bliskiego gaiku, wziął z sobą sześciu żołnierzy, i *Fatalisa*. Gdy iuż wiechał do gaiku, żołnierze mowili cicho do siebie: Zabiymy tego niecnotliwego człowieka, ktory nas biie, i krzywdzi. *Fatalis* im rzekł, że się nie godzi tego czynić./Ale oni nie usłuchawszy go, rzekli: I ty zginiesz z Kapitanem; a natychmiast porwali się do pałaszow. *Fatalis* stanął przy boku Kapitana, i tak się mężnie [80] spotkał, iż sam ieden czterech z onych żołnierzy zabił. Kapitan widząc, że go *Fatalis* od śmierci wybawił, prosił go, aby mu darował wszystkie swoie urazy, i opowiedziawszy Krolowi, co się z nim stało, *Fatalisa* Kapitanem uczyniono, i od Krola wielką odebrał nadgrodę. Fatalisaby żołnierze nigdy byli zabić nie chcieli, bo ich iako własne dzieci kochał, a zamiast, coby był miał krzywdzić ich w żołdzie, swoich im pieniędzy dawał, kiedy powinności swoie pełnili, miał o nich staranie,

 kiedy

[78] sich vervollkommnen [79] ein Heer führen [80] mit solcher Tapferkeit fechten.

kiedy byli ranieni, a nigdy ich, [81] w złym humorze zostaiąc nie łaiał. Tym czasem, wypowiedziano woynę, na ktorey, gdy zabito Generała, wszyscy Officierowie i żołnierze uciekali: *Fatalis* zaś wołał: wolę zginąć na placu mężnie, a niżeli uciekać z [82] niesławą. Żołnierze iego krzyknęli, że go nie chcieli opuszczać, a tak ich przykład zawstydziwszy innych, do tego przywiodł, iż się wszyscy [83] uszykowali przy *Fatalisie*, i z taką się [84] odwagą spotkali, iż Syna Krola, ktory ich Krolowi wydał woynę, [85] wzięli w niewolą. Krol dowiedziawszy się o wygraney, wielce się ucieszył, i Fatalisa z Kapitana, Generałem nad całym Woyskiem uczynił. Prezentował go potym, Krolowy i Krolewnie Corce swoiey, ktore mu ręce swe do pocałowania dały. *Fatalis* uyrzawszy urodę Krolewny, zadumiał się. Ona tak była piękną, że się w niey [86] szalenie zakochał, i w ten czas był prawdziwie nieszczęśliwym, tym się bowiem naybardziey trapił, że tak wielkiey Pani, taki człowiek, iakim się on być rozumiał, nie mogł być [87] oblubieńcem. [88] Przytłumiał więc w sobie to przywięzanie, ktore miał do niey, z wielkim swym [89] umartwieniem, a tym iescze większym, gdy się dowiedział, że *Fortunatus* zobaczywszy portret teyże Krolewny,

[81] nicht aufgeräumt seyn [82] Schande [83] sich stellen [84] tapfer fechten [85] gefangen nehmen [86] wie ein Narr; toll [87] Bräutigam [88] unterdrücken [89] die Quaal, Verdruß.

lewny, tak ią [90] ulubił, iż natychmiaſt wyſłał Poſłow, staraiąc się o iey dożywotnią dla siebie przyiaźń. Iuż prawie umierał *Fatalis* z [91] nieukontentowania swego, ale Krolewna [92] *Gracyoza* wiedząc, że *Fortunatus* był niecnotliwy, i [93] rozwiązły, [94] taką usiłnością prosiła Krola Oyca swego, żeby iey *Fortunatowi* za oblubienicę nie dawał, iż odpowiedziano Poſłom, że Krolewna ieszcze ſobie nie życzy iść za mąż. *Fortunatus* [95] przyuczony żeby się zawsze podług woli iego działo, nie [96] wſkorawszy nic u *Gracyozy*, wpadł w gniew. Oyciec zaś iego, zawſze mu dogadzaiąc, wypowiedział woynę Oycu *Gracyozy*, ktory się iey nie zląkł, mowiąc ſobie: kiedy ia będę miał *Fataliſa* [97] na czele woyſka mego, nie boię się przegraney. Poſłał więc ſzukać go, żeby się gotował na woynę. Ale *Fatalis* upadł zy do nog iego, rzekł mu, że się urodził w Kroleſtwie Oyca *Fortunata*, a przeto nie mogł woiować z Krolem ſwoim. Na te ſłowa Oyciec *Gracyozy* rozgniewany, rzekł do *Fataliſa*, że zginie, ieżeli mu się [98] sprzeciwi; ieżeliby zaś woli iego zadoſyć uczynił, i zwycięstwo nad *Fortunatem* odnioſł, dałby mu Corkę swoię za żonę. Biedny *Fatalis*, mocno przywiązany do *Gracyozy*, nie wiedział długo, co miał czynić; ale nakoniec,

[90] Gefallen an etwas haben, ſich verlieben [91] Bekümmerniß [92] huldreich [93] boshaft, liederlich [94] ſo ſehr; Nachdruck [95] gewöhnt [96] ſeinen Endzweck erreichen [97] an der Spitze [98] ſich weigern.

niec, odważył się wypełnić powinność swoię; a nie powiedziawszy nic Krolowi opuścił dwor, i wszystkie bogactwa swoie zostawił. Tym czasem *Fortunatus* wyszedł z woyskiem swoim na woynę, ale po czterech dniach 99 znużony zachorzał, bo bardzo był 100 delikatny, nie chcąc nigdy przyzwyczaiać się do 101 niewygod. W tym Poseł chcący się przysłużyć *Fortunatowi*, rzekł do niego, iz widział na dworze Oyca *Gracyozy* tego chłopczynę, ktorego z iego pałacu wypędzono, i że wieść była, że Oyciec *Gracyozy* obiecał mu Corkę swoię. *Fortunatus* na tę nowinę wielkim się zapalił gniewem, a 102 opłonąwszy, wyiechał na zrzucenie z Tronu Oyca *Gracyozy*, ktoby mu zaś *Fatalisa* 103 stawił, wielką mu nadgrodę obiecał. Poszczęściło się tedy *Fortunatowi*, kilkakroć zwyciężył; lubo sam nie był na placu boiąc się, żeby go nie zabito. Na koniec obległ słołeczne miasto swego nieprzyiaciela, i iuż go miał 104 attakować. Dniem przed tym, przyprowadzono mu *Fatalisa* związanego łańcuchami. *Fortunatus* ukontentowany, że się mogł zemścić, postanowił w przod głowę kazać uciąć *Fatalisowi* w przytomności nieprzyiacioł a niżeli miasta dobywać. Tegoż samego dnia, dał wielką ucztę swoim Officyerom z okazyi dnia narodzenia swego kończąc lat dwadzieścia pięć. Zołnierze będący w mieście, dowiedziawszy się że *Fatalis* zła-

99 abgemattet 100 zärtlich 101 Strapatzen, Ungemach 102 sich legen 103 liefern 104 bestürmen.

złapany i że za godzinę miano mu głowę uciąć, postanowili albo ginąć, albo go od śmierci obronić, bo pamiętali, iak był na nich łaskaw, będąc ich Generałem. Prosili więc Krola o pozwolenie, żeby się mogli spotkać z *Fortunatem;* a uczyniwszy [105] wycieczkę; i mężnie się biiąc, zwycięstwo otrzymali. Bo iuż *Fortunata* od *Kandidy* podarunek był ustał, ktory gdy chciał uciekać zabity był. W tym żołnierze zwycięzcy pobiegli do *Fatalisa*, aby go z kaydan uwolnili, a tegoż samego momentu, pokazały się na powietrzu dwa wozy iaśnieiące. Na iednym z tych; była Wrożka, a na drugim Rodzice *Fatalisa*, ale śpiący, ktorzy się nie wprzod obudzili, aż ich woz stanął na ziemi, gdzie się nie bez podziwienia w pośrzod woyska uyrzeli. A w tym Wrożka obrociwszy się do Krolowy, i *Fatalisa* iey pokazawszy, rzekła do niey: Moia Moia Pani uznay w tym Rycerzu Syna twego starszego; [106] nieszczęścia, ktorych doznał, poprawiły [107] niedoskonałości iego. *Fortunatus* zaś, lubo urodzony z skłonnością do dobrego, ale zupełnie był zepsuty [108] podchlebstwy. Zkąd Bog ukrocił mu życia, bo miał co raz być gorszym. Zabity iuż iest, ale żebyś się śmiercią iego nie [109] trapiła, wiedź o tym, że miał Oyca zrzucić z Tronu, [110] tęskniąc sobie, że nie był Krolem. Krol z Krolową zdziwili się mocno i

 Fata-

[105] ein Ausfall [106] Widerwärtigkeit [107] die Fehler der Gemüthsart, Schwachheit [108] Schmeicheley [109] sich grämen [110] weil es ihm zu lange währete,

Fatalisa serdecznie ucałowali, słysząc piękne iego [III] zalecenie. Krolewna *Gracyoza*, i Oyciec iey, z wielką radością dowiedzieli się o awanturach *Fatalisa*, ktory poiął za oblubienicę *Gracyozę*, i żył z nią pełen cnot, bardzo długo, i w zupełnym szczęściu.

CCCXXII. *Menalka Pasterz, i Eschyn łowiec.*

Młody Pasterz Menalka pasał po wysokich gorach, gdzie mu od trzody obłąkała się owca, i poszedł w gorne strony zgubioney szukać owcy, w [1] głuchym lesie znalazł iednego męża, ktory osłabiony na siłach na poł umarły leżał. Ach młody pasterzu! zawołał ten człek, [2] uganiaiąc ielenie i sarny [3] zapędziłem się w te [4] opuściałe gory, pomiędzy ktoremi obłąkany, aż do tegu czasu żadney nie znalazłem chaty, ani zrzodła na [5] ugaszenie pragnienia, ani pokarmu na [6] uśmierzenie głodu moiego.

Wraz młody Menalka dobywszy z pasterskiey torby chleba i świeżego sera podał mu, i [6] posiągnąwszy do boku po flaszę, [7] posil się rzekł, oto masz słodkie mleko, a potym idź za mną, abym cię wyprowadził z obłędu. I tak ten łowiec posilił się, a pasterz wyprowadził go w rowne pola.

Eschyn.

[III] Anpreisung, Empfehlung.

CCCXXII. [1] Wild, dick; taub, dumpfig [2] verfolgen, nachjagen [3] zu weit gehen, sich verlaufen, sich vergehen [4] wild, wüst [5] das Löschen [6] das Stillen [7] stärken sich.

Eschyn.

Dopiero mu mowił. O dobry Pasterzu! tyś mi pomogł, za co ia tobie [8] winienem życie moie. Ale czym chcesz, abym ci to nadgrodził? Chodź ze mną do miasta, tam nie mięszkamy w [9] słomianych chatach. Tam Pałace z marmuru niemal obłokow się tyczą, około ktorych wysokie stoią słupy, będziesz [10] społem ze mną w nich mięszkał, z drogiego kubka słodkie napoie przyimował, i [11] wyborne potrawy z śrebrnego naczynia iadał.

Menalka.

Odpowiedział: a co ia mam w mieście do czynienia? Mięszkam spokoynie w moiey niskiey chacie; ktora mię [12] ochrania od dżdżu i od [13] ostrych pokrywa wiatrow, i chociaż żadne około niey nie stoią słupy, to stoią [14] rodzące drzewna i [15] płodne wina, [16] czerpam z czystego zrzodła [17] glinianym kuflem wodę, mam też słodki [18] muszcz; pożywam z tego, czym mię trzoda i drzewa [19] upominkuią, aczkolwiek nie mam złota, ani śrebra to na to mieysce posypuię na moy stoł [20] przyiemnie wonieiące kwiatki.

Eschyn.

Ale idźno ze mną Pasterżu! i u nas są drzewa i kwiaty, u nas kwiaty z wielkim [21] przemysłem

[8] zu verdanken haben [9] strohern [10] gemeinschaftlich [11] köstlich [12] schützen [13] rauh, scharf [14] tragend [15] fruchtbar [16] schöpfen [17] thönern [18] Most [19] beschenken [20] wohlriechend [21] Kunst.

myſlem porządnie na [22] zagonach wysadzane, i drzewa [23] ulicami ſtoiące pod linią, czynią nam miłe [24] przechadzki, mamy też takie zrzodła, gdzie ludzie i Nimfy z marmuru [25] cieſane, przelewaią wodę w kamienne [26] miednice.

Menalka.

Pięknieyszy ieſt ten nasz, choć [27] niewykſztalcony [28] gay ſwoiemi [29] zawikłanemi [30] ścieżkami, pięknieysze te są łąki tysiącznemi [31] przyſtrzone kwiatami, ia też kwiatami i ziołami moią oſadziłem do koła chatę. Maieran, Lilie, Roże w bliſkości iedno drugiego rosną. O iak piękne są zrzodła zeſkał [32] wytryſkuiące, albo płynące przez gaie, albo kiedy z gor wypadaiąc [33] kwieciste poła [34] zawiłym zdobią [35] potokiem. Nie, prawdziwie nie, nie chcę w mieście mięszkać.

Eſchyn.

W mieście obaczysz wiele panienek w iedwabnych szatach, w perły i złoto przybranych, cale nic od ſłońca [36] niezagorzałych, owſzem tak są białe iak mleko. Muzyka wdzięczna przyiemnych instrumentow [37] karmić będzie ucho twoie.

Menal-

[22] das Beet, im Garten [23] Allee [24] Spatziergang [25] gehauen [26] das Becken [27] ungekünſtelt [28] Hayn [29] gekrümmt [30] Fußſteig [31] geſchmückt [32] heraus-ſprudeln [33] blumicht [34] ſchlängelnd [35] der Bach [36] verbrannt [37] entzücken, beluſtigen.

Menalka.

O! gdybyś ty co tu są u nas na [38] dworze owczarſkim widział dziewczęta, te chociaż są [39] śniade i słońcem upalone, ale kiedy się [40] rozkwitłemi rożami, i w [41] świeżouwite przystroią wieńce, niezmierną nam sprawuią radość, zwłaszcza kiedy pod [42] cieniem drzewa przy [43] mruczącym zrzodle posiadamy. Spiewaią nam wdzięcznie, a my przygrywamy do ich śpiewania, miluchno [44] rozlega się po całey okolicy, i [45] odgłos [46] odbiiaiący się o [47] gęstwinę laſu śpiewa nam wzaiem. Często nadsłuchywami śpiewaiących ptaków, ktore po [48] wierzchołkach drzew i po [49] krzewinach swoim nas rozweselaią głoſem. Nie, nie, nie poydę z tobą do miasta.

Eſchyn.

Lecz coż ci mam dać dobry Pasterżu! na! oto weź ſobie pełną rękę złota, i tę w złoto [50] oprawną łowiecką trąbę.

Menalka.

A co mi po złocie? ia wszytko to mam, co mi tylko potrzeba iest do życia. Czy ia za złoto drzewom będę odkupował owoce? czy u trzody

[38] der Schäferhof [39] braun [40] aufgeblühet [41] frisch gewunden [42] der Schatten [43] rauschend [44] sich verbreiten, umher tönen [45] das Echo, Widerschall [46] zurückprallen [47] Dicke, Dichtigkeit [48] der Wipfel [49] Gebüsch [50] eingefaßt.

dy za pieniądze mam dostawać mleka? czy kwiaty w polu płacić będę?

Eschyn.

Więc coż ci mam dać szczęśliwy pasterzu! Czym mam [51] zawdzięczyć twoię [52] dobroczynność?

Menalka.

Day mi tę [53] banią, ktorą na boku masz [54] zawieszoną, mnie się zdaie, że na niey iest [55] wyryty pasterz na [56] multankach graiący i pasterze z pasterkami około niego tańcuią porządnym kołem, to mi się cale podoba.

Dał mu łowiec z [57] ochotą tę [58] samorodną flaszę, [59] wdzięcznie się [60] uśmiechaiąc nad [61] prostotą iego; a młody pasterz [62] wyskakiwał od radości, i pobiegł skacząc do trzody, iak więc młode [63] iagnięta skaczą, kiedy się [64] tłustym matek swoich [65] ossą mlekiem.

CCCXXIII. *Myrtyl i Dafna.*

Myrtyl.

Tak rano kochana siostro, tak rano, iużeś to [1] wstała? wszak słońce iesczcze się z za gòr nie

[51] vergelten [52] die Gutthat [53] die Kürbisflasche; der Kürbis [54] hängen [55] geschnitzt, gegraben [56] die Sack Pfeiffe [57] Vergnügen, Lust [58] natürlich, nicht gemacht, von selbst gewachsen [59] freundlich [60] lächeln [61] die Einfalt [62] springen [63] ein Lamm [64] fett [65] sich satt saugen.

CCCXXIII. [1] Aufstehen.

nie [2] wydobyło, ledwo co tylko iaſkołki z swoim dały się ſłyszeć głoſem, ledwo co ieszcze kur [3] krzykliwym [4] pieniem [5] przywitał [6] iutrzenkę, a ty za [7] roſy iużeś to wyszła z domu? Co za święto dziſiay chcesz [8] obchodzić? co znaczy, że tak rano [9] koszyk twoy napełniłaś kwieciem.

Dafna.

Witay nayukochańszy bracie! zkąd [10] powracasz za ranney ieszcze [11] mgły? coś czynił pod czas cichego [12] zmroku? ia [13] zbierałam fiołki; lilie i roże, teraz gdy nasz ociec i nasza matka ieszcze śpią, na ich [14] posypię [15] poſłanie, i kiedy podczas wdzięczney [16] odeckną się woni, cieszyć się będą, że się [17] postrzegą okryci kwiatami.

Myrtyl.

Ach nayukochańsza, i nad właſne życie milsza mi sioſtro! wiesz, że wczoray o zachodzie ſłońca, patrząc na ten [18] pagorek ociec nasz, na ktorym często [19] od poczywa, mowił: o iakby to dobrze było, gdyby tam stał iaki [20] may, ktoryby cieniem swoim pokrywał! ſłyszałem, i [21] zdałem się iakbym nie zrozumiał, ale rano przed wschodem ſłońca, poszedłem tam,

[2] hervorkommen [3] ſchreyend, laut [4] Geſang [5] bewillkommen [6] Morgenſtern [7] der Thau [8] begehen, feyern [9] Körbchen [10] kommen, zurück [11] Nebel [12] Dämmerung [13] ſammlen [14] ſtreuen [15] das Bette [16] erwachen [17] ſich ſehen [18] ein Hügel [19] ruhen [20] eine Laube [21] ſich ſtellen.

tam, i zbudowałem mały [22] chłodnik, po wszystkich stronach [23] umaiłem zielonemi gałęziami, oto patrz siostro! iuż dzieło moie skończyłem, nie powiaday tylko, i nie [24] wyday mię, aż poki sam nie uyrzy, obaczysz, że ten dzień będzie nam pełen wesołości.

Dafna.

O iak się zdziwi i ucieszy, kiedy ten chłodnik zdaleka zoczy. Zaraz i ia idę, cichuchno [25] przybliżę się ku ich łożu, i posypię kwiatki na ich [26] pokrycie.

Myrtyl.

Gdy się w tey przyiemney woni odeckną, zapewne wdzięcznie uśmiechaiąc się iedno na drugie patrzyć i mowić będzie: to Dafny iest [27] dzieło, gdzie iest to dobre dziecko? nim odeckneliśmy się, iuż się starało nam sprawić rozkosz.

Dafna.

Tak też braciszku! kiedy nasz ociec z okna ten chłodnik zoczy! Co to iest? rzecze: czy mię [28] wzrok [29] mami? chłodnik stoi na wierzchu pagorka? zapewnie to iest robota mego Myrtyla, o Niebo [30] błogosław mu! nie [31] zatrzymuie go [32] wczas nocny od naszey przysługi. O kochany syn! sam nie śpi, sam się tru-

[22] Laube [23] umflechten, belauben [24] verrathen [25] sich nähern [26] Deckbette, Bettdecke [27] Werk [28] das Gesicht [29] blenden [30] segnen [31] aufhalten [32] die Ruhe.

trudzi, aby nam starym nową wynalazł radość. Potym braciszku będziemy się cały dzień weselić, bo kto zrana [33] postanowi co dobrego czynić, temu cały dzień [34] powolnie schodzi, i wszystko obraca się w [35] wesele.

CCCXXIV. *Filis i Chloe.*

Filis.

Chloe! a ty [1] ustawnie nośisz swoy koszyk na ręku.

Chloe.

Tak iest, miła Filis, ustawnie noszę moy koszyk na ręku, i gdyby mi kto zań całą trzodę dawał, nie oddałabym go, nie, nigdybym go nie dała, (to mowiła i uśmiechaiąc się [2] przyciskała go do boku.)

Filis.

Czemu Chloe! czemu twoy koszyk tak wysoko [3] cenisz? mam [4] zgadnąć? a ty [5] rumienisz się, mam mowie zgadnąć?

Chloe.

Ho rumienię się?

Filis.

Prawdziwie, właśnie iak kiedy komu [6] promień słoneczny przy zachodzie na twarz [7] spadnie.

Chloe.

[33] sich vornehmen [34] glücklich, von statten [35] Freude. CCCXXIV. [1] Beständig [2] drücken [3] schätzen [4] rathen [5] roth werden, erröthen [6] Sonnenstrahl [7] fallen.

Chloe.

Ho — Filis! powiem tobie, młody Aminta darował mi, naymilſzy pasterz on go sam [8] uplotł. Ach patrz! iak [9] raźnie i [10] ozdobnie zielone liście, i czerwone kwiatki [11] wydaią się w ten koszyk [12] przewiązywane. Ia godnym [13] sądzę, gdziekolwiek idę, nieść go na ręku moich. Kwiatki pięknieysze mi się [14] widzą, i przyiemniey [15] pachną, ktore w moim noszę koszyku, i owoce ſłodsze, ktore z mego iadam koszyka! — Filis! — mam — się tobie — zwierzyć? — Iuż — Iuż — kilka razy go [16] pocałowałam. Bo iest bardzo dobry i naymilszy pasterz.

Filis.

Widziałam go, kiedy [17] wiązał ten koszyk, gdybyś ty wiedziała, co on pod ten czas mowił. — Ale moy Alexy, paſterz rowny mu piękności, a ſłyszałaś go też iak on śpiewa? Ia ci zaśpiewam iednę [18] piosnkę, ktorą mi wczoray śpiewał.

Chloe.

Nu Filis! coż Aminta mowił na ten koszyk?

Filis.

Poczekay tylko, pierwey ci to ſamo zaśpiewam.

Chloe.

[8] flechten [9] nett [10] ſchön [11] ſich ſehen laſſen [12] eingeflochten [13] halten, urtheilen [14] vorkommen [15] riechen [16] küſſen [17] flechten, binden [18] Liedchen.

Chloe.

Ach — Może długo —

Filis.

Słuchay tylko! Wesoły iestem, gdy mię na gorach słońce przy zachodzie oświeca; — Iednak daleko weselszy, kiedy cię uśmiechaiącą się widzę. Nie powraca w dom z pola [19] rolnik [20] spracowany z taką radością, gdy [21] ostatni [22] snop do pełney przynosi [23] stodoły, iak kiedy ia po słodkiey z tobą rozmowie do moiey wracam się chaty. On tak śpiewał.

Chloe.

Piękna piosnka! Ale powiedz przecie Filis! co mowił Aminta na ten koszyk?

Filis.

Muszę się śmiać — siadł nad [24] bagnem w [25] rokicinie, i w ten czas kiedy zielone, [26] brunatnoczerwonawe i białe [27] witki swoiemi [28] przewiązywał palcami, w ten czas —

Chloe.

Nu i potym! czemuż milczysz?

Filis.

(Uśmiechaiąca się opowiada daley.)

W ten czas mowił: moy koszyku, oddam cię Chloe, tey piękney Chloe, co się tak

 wdzię-

[19] Ackersmann, Schnitter [20] abgemattet, ermüdet
[21] letzte [22] die Garbe [23] die Scheune [24] der Sumpf
[25] Weidenbusch, geschmeidige Ruthen zum Flechten
[26] braunroth [27] die Ruthe [28] durchflechten, flechten

wdzięcznie uśmiecha, kiedy wczoray swoię trzodę około mnie przepędzała. Witay Aminto! mowiła, i usmiechała się tak przyiaźnie, tak przyiaźnie! że mi mało serce nie wyskoczyło z piersi, [29] nadawaycie się mi do ręki [30] pstre roszczki i nie [31] łamcie się w [32] przeplatanym wiązaniu, będziecie zawieszone na piękney ręce moiey miłey. Ale ach kto wie, czy będziecie to szczęście miały! o gdybyście tego dostąpiły [33] zaszczytu, aby was ustawnie z sobą nośiła. Tak z sobą mowił Aminta i w tym dokończył koszyka, a potym [34] porwał się i podskoczył wesoły, że mu się dobrze [35] nadała robota.

Chloe.

Ach poydę! poydę! Het tam za gorkę Aminta [36] pasie swoię trzodę, przechodząc około niego patrz! powiem mu: patrz Aminto! a oto twoy koszyk u mnie na ręku.

CCCXXV. *Rozbity krużyk.*

[1] Kozłonogi Faun leżał [2] wyciągnąwszy się w twardym śnie pod dębem. Postrzegłszy go młodzi pasterze, przywiążmy go, mowili ieden do drugiego, mocno do drzewa, i nie pierwey go uwolnim, aż nam zaśpiewa. I przywiązali go

[29] sich schmiegen [30] bunt [31] brechen [32] während dem Flechten und Binden [33] Würde, Vorzug, Ehre [34] aufspringen und hüpfen [35] gelingen [36] weiden, treiben.

CCCXXV. [1] Ziegenfüßigt [2] ausgestreckt.

go do [3] odziemka dębowego, a rzucaiąc nań [4] żołędzie ocucili ze ſnu. Gdzie iestem? rzekł Faun, [5] poziewał i wyciągał się, a odrzucaiąc ręce i koźle nogi od siebie, gdzie iestem? mowił: gdzie iest moy flet? gdzie ieſt moy krużyk? — Ach oto tylko [6] ſkorupy leżą z mego krużyka, kładąc się wczoray [7] opiły, [8] nieostrożnie [9] rozbiłem. Ale kto mię przywiązał? to mowił i oglądał się około, w tym uſłyszał [10] zaiąkliwe śmiechy chłopiąt. Odwiążcie mię chłopcy! zawołał. Nie odwiążemy cię odpowiedzieli, ieżeli nam nie zaśpiewasz. Coż wam mam śpiewać Paſterze? rzekł Faun — o stłuczonym krużyku śpiewać wam będę, siądźcież około mnie na trawie.

Paſterze posiadali około Fauna na trawie, a on im zaczął śpiewać.

Iuże rozbity, iuże rozbity piękny krużyk, oto ſkorupy tu leżą. Był przedtym krużyk ozdobą moiey [11] iaſkini, i kiedy przechodził ktory leśny Bożek, wołałem nań: wstąp do mnie, piy i przypatrz się tak pięknemu krużykowi. Sam Iowisz przy nay większych ucztach nie ma pięknieyszego.

Iuże rozbity, iuże rozbity piękny krużyk, oto ſkorupy tu leżą. Gdy się zgromadzili bracia moi do mnie, tośmy posiadali około krużyka, piliśmy sobie, i każdy kto pił śpiewał [12] wyryte na

[3] Eichenſtamm [4] die Eichel [5] gähnen [6] Scherbe [7] betrunken [8] unvorſichtig [9] zerſchlagen [10] ſtotternd [11] Höhle [12] gegraben.

na nim [13] przypadki, co ustom piiącego naybliższe były. Teraz nie będziemy pić więcey bracia z tego krużyka, teraz nie będziemy więcey śpiewać wyrytych przypadkow ustom piiącego naybliższych.

Iuże rozbity. Ach iuże rozbity piękny krużyk, oto skorupy tu leżą. Na tym krużyku było wyryto, iak [14] zadumany Pan patrzał, kiedy się naypięknieysza Nimfa w [15] obięciu rąk iego w [16] chwieiącą zamieniła [17] trzcinę. Powyrzynał fleciki nierowney długości z tey trzciny, i [18] skleiwszy woskiem pospołu, [19] tchem ust swoich [20] głosił żałobę brzegom. Bogini powietrza słysząc nową muzykę, [21] powtarzała toż samo dziwiącym się lasom i gorom. Ale iuże rozbity, iuże rozbity piękny krużyk, oto skorupy tu leżą. Stało i to na tym krużyku, gdy Iowisz iak biały [22] byk na [23] grzbiecie Europę przez morze [24] uwodził, podchlebnie [25] liżąc odkryte kolana — W czym [26] wyrzekaiąca Nimfa, [27] załamawszy ręce nad głową puściła wolno w pierścienie [28] powite włosy, z ktoremi wiatry [29] igrały, przed nim zaś niby na koniach siedzące, miłości Bostwa uśmiechaiąc się [30] przodkowali na [31] ugłaskanych Delfinach.

Ale

[13] Geschlchte [14] voll Entsetzen [15] in umschlingenden Händen [16] wackelnd [17] Schilf, Rohr [18] zusammen kleben [19] Athem [20] verkündigen [21] wiederholen [22] Stier [23] Rücken [24] entführen [25] lecken [26] jammernd [27] ringen [28] lockicht [29] spielen [30] voran reiten [31] zahm gemacht, willig.

Ale iuże rozbity, iuże rozbity piękny krużyk, oto ſkorupy tu leżą. Był też i piękny Bachus wyryty. Siedział w chłodniku [32] winem umaionym, a iedna z Nimf przy nim leżała, lewą ręką uięła go w pas, a prawą [33] zatrzymywała kubek, do ktorego się iego uśmiechaiące ſkłaniały usta. [34] Miłośnie poglądała nań, niby pocałowania odeń [35] dopominaiąc się. Przed nim igrały [36] upſtrzone Tygryſy, i [37] łasząc brali winnegrona z rącząt Boſtwa miłości.

Ale iuże rozbity, iuże rozbity, moy piękny krużyk, oto ſkorupy tu leżą. O! ſkarz się Echo przed świętym gaiem, oznaymiy żałobę leśnemu Boſtwu w ich [38] grotach, że iuż rozbity, i tylko ſkorupy tu leżą. Tak śpiewał ten leśny Bożek, a młodzi paſterze odwiązali go i z zadziwieniem oglądali ſkorupy leżące w trawie.

CCCXXVI. *Iryn.*

Pogodnego wieczora wybrał się Iryn z ſynem swoim [1] łodzią na morze, aby sieci zaſtawił w [2] ſitniku, ktoren [3] brod od przyległey wyſpy na koło [4] okrążał. Iuż ſłońce było w gotowości do [5] zanurzenia się w [6] głąb morza a [7] wezbrane wody, i Niebo [8] pożare, niby

[32] eine Laube von Reben [33] zurückziehen [34] ſchmachtend [35] verlangen [36] gefleckt [37] ſich ſchmiegen [38] Höhle.

CCCXXVI. [1] Ein Kahn [2] das Schilf [3] die Furte [4] umgeben [5] ſich tauchen [6] die Tiefe [7] die Fluth [8] feurig.

[9] ogniem rumienić się wydawały: O iak piękna iest teraz, zawołało [10] zachwycone chłopię, ta okolica! ktorego Iryn nauczył każdą piękność przyrodzenia poznawać z uwagą.

Patrz! powiada; na tego [11] łabędzia, ktory w koło [12] otoczony licznym [13] potomstwem przez odbiianie się promieni w zarumienioney [14] zanurza się wodzie! Patrz; iak płynie; patrz! iako czerwone [15] brozdy po [16] zatoce rznie, i pierzem utkane [17] rozpina żagle — O! iak miluchno na lądzie w tym gaiu [18] szepce [19] wysmukłych topol [20] powiane liście.

Ach co za swobodę wznieca tego [21] usianego zboża w zielonych wałach [22] upływaiące [23] szemranie! ktore łagodny wiatr swym [24] ruszeniem sprawuie. O iaką rozkosz [25] tchną z siebie brzegi, morze i Niebo! O iak pięknie wszędzie iest! iak wesoło! i iak szczęśliwemi czyni nas [26] przyrodzenie. Tak, odpowiedział Iryn, czyni nas wesołemi i szczęśliwemi, i ty uszczęśliwionym przez bieg życia twoiego będziesz, ieżeli poczćiwie się [27] zachowasz, i ieżeli dzikie [28] namiętności nie będą [29] przeszkodą [30] zmysłom twoim, w poznaniu prawdziwey piękności.

Ach

[9] im Feuer glühen [10] entzückt [11] der Schwan [12] umringt [13] Brut [14] sich tauchen [15] die Furche [16] die Fluth * gestopft [17] aufspannen [18] flistern [19] schlank [20] vom Wind bewegt ** erwecken, erregen [21] die Saat [22] fortfließend [23] Geräusch [24] Bewegung [25] athmen [26] Natur [27] sich verhalten [28] Leidenschaft [29] verhindern [30] das Gefühl, der Sinn.

Ach naymilszy ſynu! ia wkrotce ciebie i ten piękny świat opuszczę, i nierownie w pięknieyszey okolicy 31 zapłatę moiey poczciwości odbiorę. Ty zaś bądź 32 statecznym w cnocie, płacz z płaczącemi, udzielay chętnie z twego 33 przemożenia uboższym, i pomagay im ile tylko możesz. Wiernie pracuy dla dobra 34 powszechnego. Podnoś myśl twoię do Pana natury, ktoremu wiatry i morze iest posłuszne, i ktory wszyſtko ku pożytkowi naszemu 35 nachyla. Obierz raczey śmierć i nędzę, nimbyś miał na złość zezwolić. Sława, zbytek i 36 nadętość 37 marnością są, ſpokoyny umyſł i ſerce, te tylko są częścią uszczęśliwienia naszego. —

Prez ten myśli ſpoſob, ſynu moy, w pośrzodku codzienney weſołości białych 38 doczekałem się włoſow, i chociaż ośmdziesiąt razy rozzielenionyy las około naszey widziałem chaty, to iednak 39 przeciąg życia moiego, niby ten dzień dziſieyszey wioſny, przebiegł w radości i 40 weſelu. — Byłem ia wprawdzie 41 wystawiony przeciwnym szczęścia obrotom; gdy brat twoy umarł, w ten czas wylałem niemało łez z oczu, słońce i Niebo niby czarną 42 zaciągnione zdawały mi się 43 powłoką. — Nie raz po morzu w letkim czołnie płynącego porwał mię szturm, i na powietrze 44 wzburzone

31 Lohn 32 standhaft treu 33 Vermögen 34 allgemein 35 lenken 36 Pracht 37 ist Tand 38 erleben 39 die Dauer 40 Lust 41 manch Ungemach erleiden 42 verhüllt 43 Decke 44 erregt vom Winde.

wyrzucały wały, na wierzchołku [45] wezbranych w gorę wod, często łodź moia [46] zawisła, a gdy [47] zgrzmotem na doł opadała [48] powodź, w ten czas i mnie spuszczała z sobą. [49] Żywioły morskie strachały się, gdy nad ich głowami [50] gromy [51] wściekłych wałow [52] fukały, i chroniły się w [53] przepaścistey głębi. Rozumiałem, że się iuż dla mnie pomiędzy wałami mokre otwierało [54] grobowisko. [55] Burźliwy wiatr podsadził do tego skrzydła swoie w morze, a zlewały się nowe wody na mnie. Lecz w krotce [56] uśmierzył się gniew wiątrow, powietrze zaś [57] raziaśniało tak dalece, że w cichey wodzie, niby we [58] zwierciedle, obraz gornego uyrzałem nieba. W kościane blachy uzbroiony [59] iesiotr z [60] zielska wodnego pokazał czerwone oczy, przez śklanny dach domu swego. Wiele [61] rozległego morza mieszkańcow [62] pląsało po wodzie, gdy się [63] rozświeciło znowu słońce; zaczym uspokoienie i radość powrociły nazad do mego serca. — Teraz zaś oczekiwa grob na mnie, ia się go nie lękam, bo spodziewam się, że wieczor życia moiego tak piękny, iak dzień i poranek będzie. —

Chło-

[45] ein Wasserberg [46] hängen bleiben [47] donnernd [48] Fluth [49] Einwohner; Element [50] Donner [51] tobend [52] wettern [53] unergründlich [54] das Grab [55] der Sturmwind [56] sich legen [57] hell werden [58] ein Spiegel [59] der Stör [60] das Kraut [61] weit, ausgebreitet [62] jauchzen, frohlocken [63] zu scheinen anfangen.

Chłopię [64] rozrzewnione rzuciło się na [65] łono Iryna, i rzekło: nie Oycze, nie, ty ieszcze nie umrzesz. Ieszcze cię Niebo w życiu trzymać będzie dla moiey pociechy, a w tym [66] rzęſiſte łzy [67] ſtrumieniem płynęły z oczu dzieciucha. — Tym czasem naſtawili [68] sieci, iuż też i noc czarną ſwą powłoką pokryła świat, i popłynęli [69] zwolna na powrot ku domowi.

Iryn w krotce umarł, pobożny iego ſyn opłakiwał go przez długi czas, i nigdy mu ten wieczor nie wypadł z pamięci. [70] Przerażał go święty [71] strach, ilekolwiek twarz zmarłego oyca stanęła mu w oczach. Dopełniał ustawnie nauki iego. Błogoſławieństwo hoyne [72] spływało nań, i całe życie nibi dzień ieden wioſny weſoło przebiegło.

CCCXXVII. *Irus [1] powiastka.*

Irus, ow [2] opuszczony Irus, ktorego [3] Pożywienie z Chleba i Wody, Odzienie z [4] podartego Płaszcza, a Pomieszkanie z Garści [5] składało się [6] Słomy; tenże ſam iednym nayszczęśliwszym na całym Swiećie stał się Człowiekiem.

[7] Opa-

[64] gerührt, zum Weinen gebracht [65] Schooß [66] viel, häufig [67] stromweise [68] die Reuse [69] gemach [70] überfallen [71] Schauer [72] herabfließen.

CCCXXVII. [1] Histörchen, Sage [2] verlassen [3] Unterhalt [4] zerrissen [5] bestehen [6] Stroh.

[7] Opatrzność, [8] wydźwignąwszy go z piasku, o bok posadziła go Książętom. Natychmiast w niezmiernych skarbow obaczył się [9] posiadaniu. Oko iego niezwyczaynemu złota dziwiło się [10] blaskowi. Jego pałac daleko się [11] świętniey [12] połyskał, niżeli bogow kościoły. Purpura y złoto [13] naypodleyszym u niego zdawały się odzieniem; a stoł iego można było [14] zbiorem tego wszystkiego nazwać, co tylko w roskoszy [15] zatopionych ludzi starunek na [16] podburzenie smaku wymyslić może. Niezliczona moc podchlebnych [17] czćićielow wszędzie mu [18] nieodstępnie [19] towarzyszyła. Ieżeli kogo łaskawym [20] uraczył wzrokiem, iuż tego za szczęśliwego miano; a komu ręki iego pocałować się dostało, ten wszystkich zazdrości stawał się [21] celem. Rozumiał on, iż imię Irusa bezprzestannie iego [22] przeszłą na oczy wyrzucało mu nędzę; nazwał się więc Ceraciniuszem, czyli [23] błyszczącym: a wszystek lud nad tak szlachetną dziwił się odmianą. Pewny [24] wierszopis, ktory przedtym dla pogardy ubogim tylko zwał go zawsze Irusem; ten mowię głodny wierszopis iedną, nikomu aż dotąd niewiadomą, odkrył prawdę, ale ktora z podchlebnym [25] zezwoleniem od wszystkich przyięta była.

[7] Vorsicht, Vorsehung [8] hervorziehen, herausreißen [9] Besitz [10] Schimmer [11] herrlich, glänzend [12] schimmern, prangen [13] schlecht, gering [14] Sammlung [15] versenkt [16] erwecken [17] Verehrer [18] unabweichlich [19] begleiten [20] würdigen [21] Ziel [22] vergangen [23] glänzend [24] Poet [25] Einwilligung, Einstimmung.

była. Iowisz, mowił on, w Ceraciniusza zakochał się matce; a wołu na siebie wziąwszy postać, godnym upragnioney stał się celem miłości. Natychmiast mu budować zaczęto [26] ołtarze; na iego przysięgano imię; y ustanowiono [27] Księży, ktorzyby w [28] wnętrznościach [29] bitych na ofiarę bydląt znaleźli: iż wielki Ceraciniusz; godny ſyn Iowisza iedyną iest całey Itaki podporą. Toxaris, iego [30] przeszły ſąsiad, człowiek, ktorego ſzczęście, niezmordowana praca y [31] rostropna [32] oszczędność, bogatym były uczyniły obywatelem, naypierwszą [33] wyuzdanych iego [34] chuci stał się ofiarą. Będąc ieszcze Iruſem, iuż mu był zazdrościł; teraz przyszedł czas, dać mu to poznać, co może ten, ktorego oyciec pioruny [35] piastuie w ręku. Stanęli ſwiadkowie, ktorzy pod przysięgą zeznali! iż Toxaris Bogow [36] bluźnił, kościoły rabował, z Kſięży [37] szydził, y ſkarby swoie [38] niegodziwemi zebrał ſpoſobami. Wrzucony więc był do więzienia, a w krotce na smierć [39] zelżywą [40] ſkazany, ſtrapiona żona y iego niewinne dzieći z łzami do nog nielitościwego rzuciły się Tyranna; ale [41] nadaremnie. Toxaris umrzeć musiał; a wszyscy, ktorzy iakożkolwiek do niego [42] należeli, [43] na wygnanie poſłani byli.

Irus

[26] der Altar [27] Priester [28] Eingeweide [29] geschlachtet [30] vorig [31] klug [32] Sparsamkeit [33] ausgelassen [34] große Begierde [35] halten [36] lästern [37] spotten [38] unerlaubt [39] schimpflich [40] verurtheilt [41] vergebens [42] gehören [43] ins Elend verweisen.

Irus sam iego został dziedzicem. Lecz ieszczę czegoś do zupełney iego 44 brakowało szczęśliwości.

Chciał się więc ożenić. Nayznacznieysi kraiu Panowie o ten starali się związek. Ale sam tylko był tak szczęśliwy Menippus, iż Irus na iego corkę Euforbią, swoie obrocił oczy. Chciał on przez to 45 złączenie, powagą y bogactwy Menippa, tym bardziey swoie umocnić szczęście; a Euforbia dość piękna była, do iego sobie 46 pozyskania serca. Iey 47 kędziorawe włosy, wysokie czoło, 48 żywe oczy, przyiemna twarz, 49 przecudne piersi, 50 wspaniały chod, słowem iey cała postać, pysznego były 51 zniewoliły Irusa; a wszyscy w Itace przysięgali wierszopisowie: iż więcey iak ieden raz tey urody zazdrościła iey wenera. 52 Zamęście to do skutku przyszło. Wielki syn Iowisza biegł śpieszno, swoię pocałować małżonkę. O! mowił on, chcąc ią uściskać; O! iakże radośny — — —

Tu się obudził Irus; a iego szczęśliwość snem tylko była. Leżał on ieszcze na tey samey słomie, na ktorey się był wczoray położył; pod tymże samym podartym płaszczem, ktorym się był wieczor przedtym przykrył. Ceraciniusz przeminął, a niewinny żył ieszcze Toxaris.

CCCXXVIII.

44 fehlen 45 Verbindung 46 gewinnen 47 kraus 48 munter 49 sehr schön 50 majestätisch 51 einen gewinnen, verbinden 52 Verheyrathung.

CCCXXVIII. W roku Pańſkim 402. za czaſow Arkadyusza Rzymſkiego Ceſarza, Porfiryus Biſkup Miaſta Gazy, cierpiąc wielkie krzywdy i [1] uciſki od Pogańſtwa, ktorego w [2] przerze zonym mieście pełno ieszcze było. Radził się Iana Metropolity Ceſareyskiego, ktory mu tak poradził: Iaby do [3] Carogrodu iachał, i tam u Chrześciańskiego [4] Ceſarza pomocy, na [5] uskromienie niezbożności Pogańskiey prosił: a nad to i ſam się w tę drogę ofiarował. Przybywszy szczęśliwie do Miaſta, Rzymskich na ten czas Ceſarzow, mieli dosyć dworskich Panow, ktorzy się za niemi [6] przyczyniali; ale Ceſarz, [7] użyć się na ich prośbę żadną miarą nie dał, [8] mieniąc, że z poddanemi nie możemy się tak [9] przykro obeyść, bo Miaſto [10] spuſtoszeie, i [11] dochody do skarbu, ktore wielkie ztamtąd mamy, [12] poginą. Więc kiedy tego uprosić nie mogli: [13] zdarzyło szczęście, że w kilka dni Ceſarzowa Eudoxia ſyna [14] powiła; niesiono w krotce, tegoż ſyna Ceſarskiego z wielką Pompą, i ludzi zacnych [15] powagą do kościoła, na przyięcie [16] chrztu świętego, gdzie go też zaraz na Ceſarſtwo koronowanym Monarchą Państwa Rzymskiego [17] obwołano. Po chrzcie i koro-

nacyi

CCCXXVIII. [1] Bedrängniß [2] gedacht, erwähnt [3] Conſtantinopel [4] Kayſer [5] Bändigung, Zähmung [6] Vorbitte einlegen [7] einen bewegen, gewinnen [8] ſagen [9] hart, übel mit einem umgehen [10] verwüſten [11] Einkünfte [12] verloren gehen [13] ſich fügen [14] niederkommen [15] Anſehen, Hoheit [16] Taufe [17] ausrufen, kund machen.

nacyi nowego Cesarza stanęli u [18] drzwi kościelnych, owi dway święci Biskupi i podaną suplikę, na ktorą Cesarz zezwolić rie chciał, położyli na piersiach Cesarskiego syna: wziął ią (*bo się rzecz* [19] *z namowy działa*) ow Pan, ktory nowego Cesarza na ręku [20] piastował, i [21] nakłoniwszy dziecięcia, iakoby pozwalaiącego, głowę, odpowiedział: wszystko nowy Cesarz to, co na tey karcie napisano, uczyni. A gdy ochrzczonego syna Cesarzowey i owę suplikę oddano, rzekła, aby owę kartę przy Cesarzu czytano: po przeczytaniu, rzekł Arkadyusz: [22] trudneć to w prawdzie rzeczy, ale że to pierwsze syna moiego [23] roskazanie, musi to być, co rozkazał. Odebrawszy zatym mandaty Cesarskie, na poskromienie bezbożności pogańskiey, dwa owi Biskupi z weselem nazad do Biskupich [24] stolic swoich powrocili.

CCCXXIX. Opisuie Solinus niektore rzeki: iako Ganges, rzeka szeroka i głęboka. Tenże Autor [1] twierdzi, że kędy iest [2] naywęższa, wedźmie ośm tysięcy [3] krokow, kędy nayszersza dwadzieścia tysięcy, gdzie naymniey głęboka stop sto. Znayduie się w niey złoto, to iest [4] piasek szczerze złoty, kamienie drogie i perły. Widywaią w Gangesie [5] Węgorze długie na stop trzydzieści, są i [6] robacy modrey farby na łokci sześć-

[18] Kirch-Thüre [19] verabredeter Weise [20] warten [21] beugen [22] schwer [23] Befehl [24] die Residenz.
CCCXXIX. [1] Behaupten [2] schmal [3] Schritt [4] der Sand [5] Aal [6] Wurm.

sześćdziesiąt, a maią tak wielką siłę, że [7] słonia [8] uchwyciwszy za nos długi, gdy piię wodę, wciągaią do rzeki, [9] topią i iedzą. Są i ryby, zowią ie [10] Platanisty, długie lokci piątnaście. Rzeka Nil koło całey Murzyńskiey ziemi [11] płynie, gdzieby iey był [12] początek, ieszcze ludzie prawie nie [13] doszli, rozmaici rozmaicie twierdzą, uczeni i [14] prostacy. Mowi Seneka, że przy nim był Cesarz Nero dwiema rozkazał swoim Rotmistrzom iechać, i kędyby się poczynała pilno szukać, ktorzy gdy się wrocili, powiadali, że [15] ratowani od Krola iednego Murzyńskiego [16] przypłynęli do Iezior nad wiarę wielkich a [17] błotnych, samym obywatelom nie dobrze znaiomych, gdzie widzieli dwie skały, z ktorych ten Nil [18] wypadał. Ale ci ktorzy nowy świat [19] zwiedzili, twierdzą, że się Nil podle gory co ią zowią [20] przedgorze dobrey nadziei, z gor drugich [21] wynikaiąc, na przod ukazuie, gdzie bywa zima, kiedy w Egipcie lato, a lato kiedy w Egipcie zima. Ryby rozmaite i nie [22] pospolite ma te rzeka w sobie, krokodyle też straszne, bo acz dwoiakie są w Gangesie, iedne co nie szkodzą, drugie nie-

wypo-

[7] Elephant [8] fassen, ergreifen [9] ersäufen [10] der Breitbauch [11] fließen [12] Ursprung, Anfang [13] entdecken, hinter etwas kommen [14] Ungelehrter [15] beystehen [16] anlanden [17] morastig [18] herausspringen [19] fremde Länder besuchen, durchziehen [20] Vorgebirge [21] entspringen [22] gemein, schlecht.

wypowiedzianie okrutne, i [23] iadowite, ale przecie w Nilu i większe i gorsze, częstokroć mowi Plinius znayduią się na ośmnaście łokci. Leonius pisze iż widział podle Nila tak wielkiego, że wołu [24] paszczęką mogł ieden [25] obiąć i [26] połknąć. Krokodyl ze wszech miar ieſt szkodliwy [27] paznokciami zabiia, zębami łamie. Języka ta beſtya nie ma. Rzeka Dunay w Europie nayſławnieysza, iako starzy Autorowie piszą, sześćdziesiąt [28] głownych rzek do siebie przyimuie, siodmią [29] wrot do czarnego Morza z nimi w pada. Ta chociaż ieſt zbyt głęboka i nad inne Europeyskie głębsza, przecię czaſu iednego tak była [30] zamarzła, że dwa woyska wielkie na niey [31] wstępnym boiem [32] potykali się. Na nowym świecie blisko [33] połwyſpy Kartagen zowią rzekę Zenew, ktora ma więcey złota niżeli ryb, dla czego też ludzie [34] raczey zło o [35] sieciami łowią, gdy wodę wiatr porusza bo na ten czas, iako [36] iaie kokosze kamienie złote podnosi ze [37] dna.

CCCXXX. Indya ma ptaſtwo [1] ſpoſobne do mowy człowieczey, czego i w Europie znayduie się po części. Pisze Plinius, że na [2] pokoiu Ceſarskim w Rzymie szpaki i [3] ſłowiki widział,

co

[23] giftig [24] der Rachen [25] umfaſſen [26] verſchlingen [27] die Klaue [28] Hauptfluß [29] Mündung; Eingang; Thorweg [30] zufrieren [31] zum ordentlichen Angriff gehörig [32] eine Schlacht liefern [33] eine Halbinſel [34] vielmehr [35] das Netz [36] ein Hühner-Ey [37] der Grund, Boden.

CCCXXX. [1] Geſchickt, fähig [2] Zimmer [3] Nachtigall.

co po łacinie i po grecku mowiły, im daley, tym się lepiey tegoż uczyły, nie poſłowku tylko, ale długo doſyć [4] gadać. Toż [5] wspomina o wronie, acz dziwnieysza o [6] Iemiołusze, w ktorey Agripina Ceſarzowa Klaudyuszowa żona tylko dla tego się [7] kochała. Ieszcze daleko bardziey może się dziwować każdy, że się to w [8] kruku znayduie. Za panowania Tyberyusza Ceſarza miał ieden [9] świec kruka, ktory się prędko nauczył mowić, i na każdy dzień, rano [10] lataiąc na rynek, pierwey Tyberyusza, potym Germanika, toż też Druza, mianuiąc każdego [11] pozdrawiał, co po nich także [12] poſpolſtwu czynił i do swego szewca [13] odlatywał. Papugi do tego były zawsze nayspoſobnieysze, czego acześmy wszyscy świadomi, iednak i Plinius tak pisze: Nie tylko Papugi ſłowa ludzkie [14] wymawiaią, ale i gadaią. Przywożą ie z Indyi. Ieſt w Brazylii Ptak, zowią go Achant, na każdym [15] skrzydle ma trzy [16] rogi, ieden na głowie, psy [17] tłucze gdy zbliska nań [18] szczekaią, nie śpiewa, ale iako osieł [19] ryczy. Są na [20] brzegu morskim ſamym w Hybernii, w Szkocyi i indziey drzewka, ktore czaſu pewnego z siebie nieiaką wilgotność [21] puszczaią na wierzch. Z tey wilgotności uro-

[4] reden, schwatzen [5] erwähnen [6] Kramets-Vogel [7] Gefallen haben, werth haben [8] Rabe [9] Schuster [10] fliegen [11] grüßin [12] das gemeine Volk [13] zurückfliegen [14] aussprechen [15] Flügel [16] Horn [17] sehr schlagen [18] bellen [19] schreyen; brüllen [20] Ufer [21] ausschlagen.

dzi się na przod ptaszek, iako skowronek, [22] dziobem w drzewku [23] tkwi, nagi, [24] pierza nie ma, aż gdy przychodzi do zupełności [25] spada w morze, ożyie, lata, mnieyszy iest niż gęś, [26] popielasty, częścią też carny, nogi iak u [27] kaczki carne, zowią Bernistę. Fenix ptak bardzo piękny iest, o ktorym rożmaicie pisali. Naprzod w tym się [28] zgadzaią wszyscy Autorowie, że ieden tylko iest na świecie, pięknieyszy niżeli Paw, iako Orzeł wielki, złoty kolor około [29] szyie idzie, a [30] indziey wszędy czerwony, ogon napoły modry i biały, na głowie ma czubek, tak go Plinius opisuie. O iego życiu długim nie zgadzaią się. Manilli powiada, że żyie lat sześć set sześćdziesiąt, Solin pięć set mu tylko daie i czterdzieści. Mela pięć set. Ale [31] iakożkolwiek, a to znać, że długowieczny. Więc w tym niezgoda, o iego urodzeniu piszą iedni, że piersi swe [32] roskrwawi, ztąd umrze, z oney krwi rodzi się robak, z niego ptaszek, aż Fenix. Drudzy że z [33] zdechłego rodzi się robak, z ktorego potym ptak przerzeczony, drudzy iż sobie sam stosik drzewek czyni z cynamonu, i inszych drogich drzew i [34] zioł, a potym [35] wzleciawszy pod słońce piorka swe zapala, pada na on stosik z ogniem z go-

[22] Schnabel [23] stecken [24] Federn [25] herabfallen [26] aschenfarbig [27] Ente [28] übereinstimmen [29] der Halß [30] an andern Orten, anderswo [31] es mag seyn wie es wolle [32] blutig machen [33] verreckt [34] Kräuter [35] auffliegen, aufstoßen, wzlatam, wzlecę.

z gory, z [36] popiołu znowu się rodzi i [37] powſtawa. Trudno o tym co pewnego, to tylko pewna, że siła ieſt zacnych Autorow, ktorzy piszą, że ieſt ten ptak na świecie; ale żeby tylko ieden miał być, to zgoła bayka.

CCCXXXI. Płakał Alexander, pisze Plutarch, gdy przed nim Anaxarch Filozof [1] diszkurował, że nie ieden ieſt świat, ale ich ieſt bez liczby, a płacząc mowił: Iam ieszcze i iednego nie [2] osiadł. Starzy Filozofowie dzielili ziemię na trzy części, na Europę, Azyą i na Afrykę; teraz czwartą przydano, to ieſt Amerykę tak nazwaną, że ią Ameryk nieiaki wynalazł; dla iey [3] dziwnie wielkiey szerokości, dla wielkich na niey i [4] ludnych Państw i Kroleſtw zowią też ią nowym Swiatem. Znalazł ią Ameryk Roku Pańſkiego 1492. Tegoż też tam [5] niemal czaſu Luzytani szukaiąc po morzu rozmaitym świata, [6] napadli na Brazylią, ktora [7] złączona z Ameryką, daleko bardzo [8] idzie. nazwano ią Brazylią od drzewa Brazylii, my mowiemy Bryzelyi, ktora się tam [9] hoynie rodzi. Czyli też po wszystkich mieyscach ziemi ludzie mieszkaią? [10] Wedle ſtarych Mędrcow, kraie zbyt gorące, kraie także zbyt zimne, nie [11] dopuszczaią

[36] Asche [37] empor kommen, sich erheben.

CCCXXXI. [1] Von etwas reden [2] in Besitz nehmen [3] ausserordentlich, ungemein [4] volkreich, zahlreich [5] fast [6] auf etwas treffen [7] zusammen hängt, vereinigt [8] sich erstrecken [9] reichlich [10] nach der Meynung [11] verstatten, zulassen.

mięszkania. Tak oni [12] rozumieli [13] upatruiąc szkodę i [14] zginienie człowieka rownie od ognia iako od zimna. Ale nie dziwować się im, na nich świata nie szukano, teraz iuż znaleźli, [15] ieżdżąc po wszytkich morzach ludzie rozmaici, i [16] doszli, że niemasz mieysca, kędyby człek mięszkać nie mogł, abo nie mięszkał, maiąc dla gorącości zbytniey [17] iaſkinie chłodne, dla zimna rozmaite [18] futra, i tak wiele inszych dla oboyga od rozumu ratunkow i pomocy. Spyta kto: wiele ieſt światow, ieden, czyli więcey? odpowiadam że ſtarzy Autorowie Pogańscy i Chrześciańscy nie iednako o tym piſali. Demokryt Filozof, ieſt, powiada, niezliczona [19] rzecz światow, ale od siebie rożnych. Są iedne, co nie maią ani ſłońca, ani miesiąca; drugie ktore maią iaśnieysze i pięknieysze gwiazdy, niżeli na naszym niebie widziemy, drugie ſą [20] ogołocone i ubogie [21] zgoła w zwierza, w drzewa, w ptaſtwo; drugie co tego wszyſtkiego doſtatkiem maią. Metrodor, Xenofon, Diogen i Epikur uczyli, iż nie tylko nad liczbę wiele ieſt światow; ale i nieſkończenie wiele. Siła [22] dawali racyy, iedna też była taka: Iakaby to była [23] ſromota, gdyby się w [24] okrutnym polu, ieden tylko [25] kłos żyta urodził? A iako większe

glu-

[12] urtheilen, ſich einbilden [13] betrachten, auf etwas ſehen [14] Untergang, Verderben [15] ſegeln [16] entdecken [17] eine kühle Höhle [18] Pelzwerk [19] Menge [20] entblößen [21] ganz und gar, durchaus [22] anführen, vorgeben [23] Schande [24] ſchrecklich groß [25] die Kornähre.

głupstwo i sromata, uczyć, że w tak nieskończonym mieyscu, ieden tylko uczyniony i [26] wystawiony iest światek. Zeno, Plato i Arystotel tylko ieden twierdzili.

CCCXXXII. Pisze Olaus wielki, że w Indyiskim morzu, iest ryba Fizyter abo pryst długi na dwieście lokci, tak srogi i tak ludziom nieprzyiaciel wielki, że okręty [1] goni, a dogoniwszy nad wodę się i nad okręty [2] wynosi, i by [3] wieża stoi, wodę gębą, uszyma, [4] piszczelami nabraną, w okręt wylewa, podczas głowne okręty z ludźmi takim sposobem [5] topi, [6] ubitego trzysta par wołow nie [7] uciągnie. Same zasię mowi własne [8] Wieloryby, są iak cztery [9] łany Rzymskie, a łan Rzymski ieden, świadczy Plinius ma stop wzdłuż dwieście czterdzieści, w szerz sto dwadzieścia i trafiaią się, powiada, tak wielkie, że na iednym oku dwadzieścia pod czas i więcey chłopow [10] zsiędzie się, [11] nie ciasno. Ktoż temu po dziś dzień da wiarę? Dyno ociec Klitarcha Hystoryka, ktory w Persyi i Indyi był, wspomina, co bez wątpienia od syna tegoż słyszał, że Syreny są w morzu Indyiskim śpiewaniem wdzięcznym [12] żeglarzom spanie twarde czynią, potym uśpiwszy, okręt [13] wywracaią, ludzie topią i iedzą. Temu przecię wierzyć nie-

 chce

[26] aufstellen, aufführen.

CCCXXXII. [1] Verfolgen, nachjagen [2] sich erheben [3] Thurm [4] Luftröhre [5] versäufen [6] getödtet [7] erziehen, fortschleppen [8] Wallfisch [9] eine Hube Landes [10] beysammen sitzen [11] geraumig [12] Schiffsvolk [13] umwerfen.

chce Plinius, acz ledwie co rożną sam o Trytonie i o Nereidach pisze, tylko to go co prawda, [14] wspiera, że i iego i naszego wieku ludzie dosyć się na morzu takowych rzeczy napatrzali. Bo pisze (*a przynależy też to tu do tegoż mieysca*) Alexander ab Alexandria, że gdy w młodym wieku swym był w Neapolu, tam ieden człowiek familii [15] znaczney, ktory na woynach Hyszpańskich [16] zrosł, powiadał przy nim, iż z Maurytanii ostatniey i ostatnich brzegow Oceańskich przywieziono było iednego morskiego człowieka ciało suche. Znać było mowi, że iuz był stary, brodę miał i włosy wielkie, [17] barwa na nim modra, [18] wzrost nad zwyczay ludzki większy, [19] skrzela do pływania [20] dostatecznie wielkie.

CCCXXXIII. Teodor Gaza często (*mowi tenże Alexander*) [1] nawiedzał Iowiana Pontana, do ktorego się też uczeni [2] schadzali. Tam czasu iednego powiadał, iako gdy był w Peloponezie, okrutna [3] burzliwość morska na brzeg wyrzuciła była i wiele i rozmaitych [4] dziwotworow. Mianowicie była między niemi Nereis [5] do pasa człeku podobna, a od pasa [6] łuską pełny ogon. Gdy się, mowi, i wsi [7] okoliczne

i mia-

[14] auf etwas beruhen; unterstützen [15] ansehnlich, vornehm [16] groß werden, aufwachsen [17] Farbe [18] Statur, Wuchs, Größe [19] Floß-Federn [20] vollkommen groß.

CCCXXXIII. [1] Besuchen [2] zusammen kommen [3] See-Sturm [4] Wunder-Thier [5] halb; Gürtel [6] Schuppe [7] umliegend.

i miasteczka [8] zbiegały, dla oglądania takiego dziwu, przyiechałem też i ia z powinnemi i widziałem ią żywą, smutną bardzo, wzdychała często, i iakoby iuż [9] wątpiąc o sobie i o zdrowiu swoim po nas patrzała. Czego postrzegłszy i [10] bacząc, iako [11] sieroctwa swego, [12] zostawiona od wod na [13] suszy [14] płakała i [15] wzdychała, kazałem wszytkim odstąpic, zaczym się [16] po maluczku do morza to [17] ramiony, to ogonem iako mogła [18] dzwigała. Skoro [19] dopadła wody, prędko na [20] głębią wyszła, kędy [21] srogim grzmotem i [22] mięszaniem wod i wałow morskich idąc w głębokości się [23] kryła, i więcey się nie ukazała. Wspomina *Olaus magnus*, iż w Oceanie Norweyskim znaduią się ryby z głową i twarzą ludzką, nad to nieiakie maią [24] podobienstwo szat zakonnych, znać [25] kapicę, znać i [26] kaptur. Kiedy iako ułowią, zaraz tak okrutny grzmot, [27] szum, [28] wrzask, drugich takichże ryb powstawa, że się [29] zapominaią [30] rybitwi, i gdzieby ułowioney nie puścili wywrociłyby ich, ponieważ [31] stadem wielkim [32] włoczą się około nawy. Ale to dziwniey-

[8] zusammen laufen [9] verzweifeln [10] bemerken, Achtung geben [11] der Waisen-Stand [12] verlassen [13] trockenes Land [14] beweinen [15] beseufzen [16] allmählich [17] der Arm [18] sich beben [19] erreichen [20] die Tiefe [21] entsetzlich [22] Mischung [23] sich verbergen [24] Aehnlichkeit [25] die Mönchs-Kutte [26] die Mönchs-Kappe [27] Geräusch [28] Lerm, Geschrey [29] sich verschwören, nicht dran denken wollen [30] Fisch-Fang [31] eine Heerde [32] sich schleppen.

wnieysza co się Roku Pańskiego 1430 trafiło.
33 Wylało było morze w Hollandyi i zaniosło białogłowę swoiey wody do ieziora. Tam gdy ią zoczono i ułowiono, przywieziono do miasta, Harlemu, kędy dała się w szaty ubrać, iadła chleb, mleko, nauczyła się 34 prząść, wszystko czyniła co kazano, niemal przez długi wiek będąc, potym umarła. Roku Pańskiego 1531. blisko Elepochu miasta Norweyskiego ułowiono chłopa morskiego, ktory postać miał Biskupią, to iest była na nim skora na kształt szat Biskupich, posłano go w dary Zygmuntowi staremu Krolowi Polskiemu. Trzy dni tylko żył.

CCCXXXIV. Kto się chce od własney 1 ruiny 2 wybiegać, ten powinien cudzey ruinie 3 zabiegać. Uczy nas tego hystorya: Iakim 4 fortelem koń, przedtym dziki zwierz, 5 nieprzystępny, niecierpliwy, straciwszy wolność, wpadł w 6 niewolnicze 7 wędzidła i 8 uzdeczki. Obrał był sobie 9 paszą na łące 10 pochodzistey, 11 przeplataną, 12 delikatnemi ziołkami, 13 trawą umaioney: tam podiadłszy i z kryształowego 14 potoku podpiwszy, 15 buiał, skakał, 16 korwety stroił; co postrzegłszy ieleń, nienawiścią 17 uwie-

33 herauswerfen, ausgießen 34 spinnen.
CCCXXXIV. 1 Verderben, Verfall 2 entgehen 3 abwenden, vorbeugen 4 Mittel 5 unzugänglich 6 sclavisch 7 das Gebiß 8 der Zaum 9 Weide 10 abschüßig, abhängig 11 untermengt 12 wohlschmeckend 13 frisch grünes Gras 14 Bach 15 herum rennen 16 Courbetten machen.

[17] uwiedziony, wypadnie z bliskiey [18] kniei, [19] natrze na konia [20] rogowemi dzidami, wypędzi go z ulubioney paſzy, i pole iak zwyciężca otrzyma. Było to nie raz z wielką [21] konfuzyą i żalem końskim, musiał tylko przy drodze chodzić, czekaiąc na podobną do zemſty okazyą: ażci raz poſtrzegłszy podrożnego człowieka, [22] łukiem i [23] ſtrzałami uzbroionego, pocznie usilnie prosić, aby się krzywdy iego zemscił nad ieleniem. Iakże to? rzecze człowiek: Iam pieszy i w nogach ſłaby, a ieleń [24] byſtry w biegu, wiatronogi, trudno go dogonić! [25] poſtraszony [26] uydzie, a znowu powroci. Prawdać, odpowie koń, ale ia podam na to ſpoſob: nie boy się, włoż na mię [27] munsztuk, osiodłay, wsiądź, kieruy iak chcesz i zażyi w [28] zawod, byle nie tryumfował adwerſarz. Stało się. [29] Pomknie się ow kawaler ku Ieleniu, [30] dosiadłszy konia, ow w nogi, daley za nim; tuż ścigaiąc iedną i drugą strzałą [31] zranionego z placu go [32] wyrugowawszy, w ciemne laſy zagnano. Cieszysz się [33] ſkoczny [34] rumaku, a ſam nie wieſz z czego. Oto [35] dumny [36] ieździec do dworu z tobą przyieżdza, [37] maſztalerza naznacza, trzymać każe, a zsiadłſzy, do ſtayni w uzdzie prowadzić, do żłobu

[17] verleitet angereitzt [18] das Revier [19] losgehen [20] das Geweihe [21] Beschämung [22] Bogen [23] Pfeil [24] schnell [25] aufgejagt [26] davon laufen [27] der Kappzaum [28] galoppiren [29] weiter rücken [30] sich schwingen [31] verwundet [32] verjagen, vertreiben [33] hüpfend [34] Gaul [35] stolz [36] der Reiter [37] Stallknecht.

żłobu mocno przywiązać, gdzie nie raz [38] westchnąwszy rzekłeś: [39] lepsza była z ieleniem sprawa! Iużeż muszę z podobnym [40] rodzaiem w tey niewoli [41] ięczeć! nie umiałem cudzey ruinie zabiegać, nie mogę się i od własney wybiegać.

CCCXXXV. Zima nas w [1] procederach może statku nauczyć, abowiem za Boskim [2] powiewaniem zrasta się albo twardnieie [3] lód i znowu się szeroko w [4] powodz rospływa. Z tego się nauczyć możemy, że co raz fortun i honorow [5] wzrosty, nie tak naszym zasługom, staraniom, pracowitościom, [6] zabiegom, [7] fortelom, iako Niebieskiego Monarchy [8] sprzyiaiącym zefirom, [9] przyczytać mamy. Wszystkie bowiem doczesne fabryki, fortece, miasta, zamki, pałace, kamienice, dwory, domostwa, są lodowe budynki, do czasu stoią, [10] lśnią się, [11] iaśnieią; za czasem, gdy im nędza [12] dogrzeie, wespoł z Possesorami, i z całemi familiami [13] stopnieią. Iak prętko ten wiatr przeciwny [14] a dmuchnie, tak prętko te lody [14] b ztaią, [15] zniszczeią. Bodayże się w tym lodów kryszta-

[38] seufzen, wzdycham, westchnę [39] mit einem zu thun haben [40] Geschlecht [41] seufzen, klagen.
CCCXXXV. [1] Verhalten, Verfahren [2] das Anwehen [3] das Eis [4] zur Fluth werden, zerfließen [5] das Wachsthum [6] Bemühung [7] Vortheil, Handgriff [8] wohlwollend [9] zuschreiben [10] glänzen [11] schimmern [12] zusetzen, recht warm machen [13] zerschmelzen [14] a blasen [14] b vergehen [15] verschwinden.

ształowych zwierciedle przeglądały [16] cudne [17] urody, [18] delikatne [19] galantomie, ktore się [20] chełpią: poznałyby, że ich [21] pieszczona [22] komplexya, [23] kształtna [24] symetrya, gładkie [25] lice, [26] wysmukłe czoło, [27] sokole oczy, wszytko to [28] kruche śkiełko, lod z[29] znikomy; skoro lada wiatr [30] alteracyi, febry [31] gorączki, [32] zawionie, iużci po nim. Owszem nie inaczey samo zdrowie i życie [33] upływa. [34] Ziawił się sławny za Tyberyusza Cesarza Kunsztmistrz, ten spodziewaiąc się osobliwey [35] slymy, ofiarował Monarsze Kufel kryształowy tak mocny, iż o [36] pawiment kamienny uderzony, tylko się [37] zgiął, a nie stłukł. Iakąż miał nagrodę? ato mu głowę z karku mieczem [38] strącic kazano, ktorey raz słuczoney nie było komu [39] skleić i [40] naprawić.

CCCXXXVI. Nic bardziey na swiecie ludzi ubogacić nie może, iako dobre i sławne [1] potomstwo, bo lubo kto, złotem i śrebrem skarbce swoie napełni, lubo droższey ieszcze nad złoto

sławy

[16] wunderschön [17] eine schöne Weibs-Person [18] niedlich [19] ein galanter Herr [20] prahlen [21] weichlich, zärtlich [22] Leibes-Beschaffenheit [23] wohlanständig [24] Symetrie [25] die Wangen [26] heiter, geschniegelt [27] feurige Augen [28] mürb [29] vergänglich [30] Gemüths-Bewegung [31] hitziges Fieber [32] wehen; sich ereignen [33] vergehen [34] erscheinen [35] Achtung [36] der Fußboden [37] sich beugen [38] enthaupten [39] zusammenleimen, fügen [40] zurecht machen, ausbessern.

CCCXXXVI. [1] Nachkommen, Nachkommenschaft, Kinder.

ſławy nabędzie, wszyſtko to zginie; iedno w [2] cudze ręcę, drugie w [3] niepamięć poydzie, ieżeli ſławnego i zacnego potomka nie będzie. Temuć bogate domy i ſławne familie prętko [4] upadaią, że potomſtwa abo nie maią, abo im się źli i nieſławni ſynowie rodzą. A z przeciwney ſtrony, dla tego zacnym familiom na ſławie i doſtatkach nie schodzi, że w zacnych [5] przodkow [6] ślady nie mniey ſławne potomſtwo [7] wſtępuie. Co [8] dawną Hyſtoryą [9] obiaśnić się może. Kiedy raz przed Rzymſką Senatorką, Grachą Kornelią, druga rowney godności Matrona z ſwoiemi się ſkarby i kleynotami [10] popiſowała: a wzaiem po niey tego żądała, aby też iey złoto, [11] kanaki i drogie kamienie widziała: tak ią długo Kornelia na [12] rzeczy trzymała, aż iey się dziatki ze szkoły powrociły; ktore gdy się gościom i matce niſko [13] pokłoniły i przed nią z pięknemi i [14] przyſtoynemi obyczaiami ſtanęły. Toż dopiero Kornelia, do owey Pani, ktora się u niey drogich kleynotow widzieć [15] napierała, tak mowić poczęła: chciałaś widzieć drogie perły i kanaki moie, owoż ci ich teraz pokazuię: nie mam nic droższego i koſztownieyszego nad te, ktore widzisz dziatki: toć ſą perły, rubiny i dyamenty moie. Iednegobym ia z nich, za

te

[2] fremd [3] Vergessenheit [4] in Verfall gerathen [5] Vorfahren [6] Fußstapfen [7] treten [8] alt [9] beleuchten, erläutern [10] groß thun, sich zeigen [11] Halsband [12] die Rede; Sache [13] sich neigen [14] wohl anständig [15] unablässlich um etwas bitten.

te wszyſtkie twoie kleynoty, ktoreś mi dość bogate pokazowała, nigdy nie dała; więcey ia ſobie te [16] ſkromne, do cnoty i pobożności ſkłonne dziatki moie [17] ważę, niżeli świata wszyſtkiego ſkarby i doſtatki. Lecz kto chce mieć z dziatek ſwoich pociechę i pożytek, trzeba ich dobrze [18] ćwiczyć i karać. Więceyci to o młodego rozg, abo [19] biczow [20] potrzaſkać, niż [21] pługow i [22] lemieszow o twardą rolą połamać potrzeba. A czemu, młody iako [23] łodyga, bardziey w niecnotę, niż w ſtaturę uroſł? czemu szkoła mu śmierdzi, nabożeńſtwo nie ſmakuie, kufel i niecnota z oczu patrzy, rogi na głowie od [24] ſwawoli, iako [25] ciernie abo [26] oſet uroſły? bo tey poſeſyi, iako roli z młodu nie [27] ſprawowano, i nie karano: [28] pieściła Pani matka, [29] pobłażał Pan Ociec, i dla tego na złość i nieſławę, ſyn iak [30] pokrzywa uroſł. Gdzie zaś [31] karność i rozga nie prożnuie, tam się w dziatkach boiaźń Boska, nabożeńſtwo, [32] przyſtoyność, [33] i skromność [34] wydaie.

CCCXXXVII. Tak Krol Perykles wiernego przyiaciela ſwego Mnemona, niewymownie [1] uczcił, że prawa i tytułu Oycowskiego, do ſyna

[16] beſcheiden [17] achten [18] züchtigen [19] die Peitſche [20] zerſchmettern [21] Pflug [22] die Pflugſchaar [23] Staude, Stengel eines Krauts [24] Muthwillen [25] Dornen [26] Diſteln [27] zurichten [28] ſchöne thun [29] durch die Finger ſehen [30] Neſſel [31] Zucht [32] Wohlanſtändigkeit [33] Beſcheidenheit [34] ſich ſehen laſſen.
CCCXXXVII. [1] Einen beehren.

syna swego ustąpił, i mu go [2] zwierzył, co było wielkiey łaskowości znakiem. Wspominaią o Krolu Perykles nazwanym, sławne [3] starożytnością [4] dzieie, [5] powieść takową: miał Krol pomieniony, iednego tylko syna, o ktorym żaden z Panow i poddanych iego nie wiedział: iednemu się tylko przyiacielowi swemu Memnon nazwanemu, tego sekretu [6] zwierzył. A nad to, dał mu owego synaczka swego, aby się o iego wychowanie Oycowskim [7] afektem pilno, i [8] usilnie [9] starał. Kiedy syn Krolewski w lata i piękne obyczaie [10] podrastał, prosił i pilno [11] nalegał na Krola Memnon, aby syna swoiego dłużey w owym [12] zataieniu nie trzymaiąc, oznaymić go, i pokazać wszystkim poddanym swoim zechciał, aby się z potomka Krolewskiego wszyscy cieszyli i przyszłego na Państwo [13] dziedzica i [14] Następcę, sobie [15] winszowali. Atoli iednak oznaymić syna swoiego Krol, od roku do roku [16] odwłoczył: aż kiedy on wierny i [17] życzliwy Krolewski [18] poddany Memnon, ktory się o wychowanie Krolewicza, iako Ociec starał, dni śmiertelności swoiey, niespodzianie skończył: dopiero Krol daley nie odwło-

[2] einem etwas anvertrauen [3] Alterthum [4] Geschichte [5] Erzählung [6] sich einem vertrauen, einem etwas offenbaren [7] Zärtlichkeit, Liebe [8] inständig [9] sorgen für die Auferziehung [10] zunehmen, heranwachsen [11] anhalten [12] die Verheelung [13] Erbe [14] Thronfolger, Nachfolger [15] gratuliren, Glück wünschen [16] aufschieben, verzögern [17] ergeben [18] Unterthan.

odwłocząc, ſyna ſwoiego [19] ogłosił i wszyſtkim oznaymił. Więc kiedy się go wierni i życzliwi poddani o to pilnie i pokornie pytali: czemu tak długo iedynego Syna, i dziedzica ſwego w długim zataieniu chował? nie chcąc go, na wielką całego Kroleſtwa [20] pociechę oznaymić. Tak Krol na to [21] skromnie odpowiedział: czyniłem to powiada, dla wiernego ſługi i przyiaciela moiego Memnona, aby się był z Syna moiego iako ociec, za takiego od wszystkich [22] miany, iako naydłużey cieszył. Nie trzeba mi się było do ſyna moiego [23] odzywać, bom był dobremu i wiernému Memnonowi, tytułu i prawa Oycowskiego do Syna mego całe uſtąpił: Ktorego, że iuż z świata tego śmierć [24] zabrała, [25] przyznaciem się dopiero do Syna moiego musiał.

CCCXXXVIII. Niecnotliwe upominki i światowe [1] reſpekty, nie iednego sędziego przywiodą do [2] zaprzenia się ſprawiedliwości. Pokazał się [3] mężnym ieden zacny [4] Deputat Trybunalski, ktorego gdy proszono, żeby iedney ſprawie nieſłuszney [5] faworyżował, i konia mu dla tego darować chciano: odpowiedział [6] czeladnikowi, ktory mu onego konia oddawał: Panie bracie, ieżeli Pan wasz chce iść do [7] piekła, ia

[19] ausrufen vor etwas [20] Freude, Trost [21] bescheiden, gelassen [22] gehalten [23] sich melden [24] wegraffen [25] sich zu etwas bekennen; gestehen.

CCCXXXVIII. [1] Verehrung [2] die Verläugnung [3] männlich [4] ein Tribunalsrath [5] beystehen, fördern [6] ein Dienstbote, Bedienter [7] die Hölle.

ia za nim na tym koniu nie poiadę. Day Panie Boże, aby takich wiele było sędziow! — Szczęśliwy każdy mogąc się w każdey ſprawie, przyiacielskim ſpoſobem, [8] poiednać, nie udaiąc się do ſądow. Tak uczynił ieden cnotliwy człowiek: ten z razu nie mogąc się [9] zgodzić około działu z [10] pokrewnym ſwoim, u [11] Aseſorow i [12] Prokuratorow; iednak prędko się [13] poſtrzegł, i poszedłszy [14] prywatnie do onego pokrewnego, rzecze: Zaprawdę nie [15] przyſtoi, żeby tych, ktorych natura [16] złączyła, marne pieniądze miały [17] rozłączyć. Do tego co wiedzieć, kiedyby się ta ſprawa zkończyła: gdyż Praw iako i woyny rożne bywaią [18] końce, nie bardzo o wielką ſumę pieniędzy między ſobą [19] wadziemy się, pewnie tey połowica wynidzie na prawo; potrzeba nie iednemu ſmarować ręce, musi się [20] kłaniać, dawać, z wielkim [21] omięszkaniem w goſpodarſtwie naſzym: a co naywiększa, o! iakie wielkie [22] kłopoty, [23] roſtargnienia na myśli, i pod czas [24] zawiedzienie ſumnienia bywaią, poki się ſprawa nie ſkończy; i częſto więcey ſzkody [25] prawuiąc się bywa, aniżeli pożytku. A przeto lepiey się nam zgodzić,

[8] ſich verſöhnen [9] ſich vergleichen, ſich vertragen [10] ein Blutsfreund [11] Beyſitzer [12] Advocat [13] ſich beſinnen in ſich gehen [14] im Stillen [15] es geziemet ſich nicht [16] verknüpfen [17] trennen [18] Ausgang, Ende [19] ſich zanken, ſtreiten [20] Complimente machen [21] Verſäumniß [22] Kummer [23] Stöhrung, Zerſtreuung [24] Verführung, Verletzung [25] mit einem Proceß führen.

dzić, niżeli tych 26 drapieżnikow bogacić: ustąpmy sobie po połowicy, a w przyiaźni z sobą zyimy. A ieżeli mi nie chcesz cokolwiek dać, ia to wszytko na twoię wolą i 27 zdanie puszczam: bo wolę, że te pieniądze przy pokrewnym i przyiacielu zostaną, a niżeliby się miały 28 dostać Sędziom i Prokuratorom. Będę i to miał za osobliwą pociechę, gdy się nie damy ludziom na 29 pośmiech, wadząc się z sobą; gdy i między sobą przyiaźń 30 życzliwą zachowamy, i od kłopotow prawnych wolnemi zostaniemy. Poruszyło to bardzo 31 adwersarza widząc że prawdę mowi, i wszystkiego mu dobrego iako wierny przyiaciel życzy, zaraz się 32 pogodzili; acz to nie 33 w smak było sędziemu i inszym, ktorzy spodziewali się od nich wielkiego 34 pożytku.

CCCXXXIX. Był pewny Krolewicz, ktorego w szesnastu leciech Oyciec 1 odumarł; z początku smucił się iego śmiercią, ale potym wkrotce 2 ukontentowanie z 3 osiągnienia Tronu Krolewskiego, smutek mu 4 wybiło z głowy. Ten Krolewicz, ktory nazwał się 5 *Iukundus*, skłonny był do dobrego, ale że wychowany był 6 po Krolewsku, to iest, wszystko czynić

 podług

26 Vielfresser, Presser, Leute-Schinder 27 Gutachten 28 in die Hände fallen, gerathen 29 sich dem Gelächter aussetzen 30 treu 31 Gegner 32 sich vertragen 33 nach dem Sinn, nach Gefallen 34 Vortheil.

CCCXXXIX. 1 Einem absterben 2 Vergnügen 3 Besteigung 4 aus dem Kopf schlagen 5 Allerliebst 6 als Prinz.

podług upodobania ſwego, ledwie ten zły [7] nałog nie uczynił go [8] niecnotliwym. Iuż się poczynał był gniewać, kiedy mu kto [9] przekładał, że w czym pobłądził. [10] Intereſſow zaniedbywał [11] dla rozrywek ſwoich, oſobliwie dla polowania, w ktorym się nad zwyczay kochał; i wszyſtkie prawie dni na nim trawił. Tego zepsucia Krolewicza byli przyczyną podchlebcy, co zwyczaynie młodych Monarchow pſuie. Miał iednak przy sobie zacnego Guwernera, ktorego będąc młodſzym, kochał, ale ſkoro zoſtał Krolem, ow Guwerner dla cnot ſwoich, począł być w [12] nienawisci u niego. Nie będę śmiał iść za wolą moią przy nim, myślił ſobie *Iukundus*, on zwykł mawiać; że Krol wszyſtek czas powinien [13] łożyć na intereſſa, Krolestwa, a ia się kocham w roſkoszach. Ale choćby my na reszcie nic nie mowił, poznałbym po iego minie ſmutney, że mu się ſprawy moie niepodobaią. Trzeba go więc oddalić od siebie, boby mi był [14] przykry. Nazaiutrz *Iukundus* [15] złożył radę, wychwalał bardzo owego Guwernera, i rzekł, że za pracę i [16] fatygi podięte koło iego edukacyi, chciał mu okazać wdzięczność, czyniąc go [17] Rządzcą pewney Prowincyi, ktora była bardzo oddalona od Dworu.

[7] Gewohnheit [8] boshaft [9] zeigen [10] ſeine Geſchäfte verabſäumen [11] um ſich zu ergötzen [12] Haß, Ungunſt [13] wenden [14] zuwider, beſchwerlich [15] den Rath zuſammen kommen laſſen [16] gehabte Mühe [17] Statthalter.

Dworu. Gdy więc [18] wyiechał ten mąż cnotliwy, *Iukundus* [19] udał się do uciech, a nadewszystko do polowania, w ktorym wielkie miał upodobanie. Raz *będąc w* wielkim lesie postrzegł bieżącą [20] łanią iako śnieg białą, z [21] obrączką złotą na szyi, ktora przybliżywszy się ku niemu, długo mu się przypatrowała a potym odbiegła. Nie zabiiaycie tey łani, krzyknął *Iukundus*, a potym kazawszy się ludziom ze psami [21] zatrzymać, sam [22] w pogoń poszedł za nią. Zdawało się, że oną na niego oczekiwała, ale skoro się tylko do niey przybliżał, natychmiast podskakuiąc oddalała się od niego. Wzięła go zaś tąk wielka chęć, żeby ią złapał, iż [23] goniąc, nie postrzegł, że bardzo daleko zaszedł. [24] Zapadła go tym czasem noc, i łania mu z oczu zniknęła. Nieszczęśliwy *Iukundus*, nie wiedział sam, gdzieby zostawał. Znagła usłyszy granie na instrumentach, ale mu się zdawało bardzo dalekie. [25] Udał się za tym miłym [26] odgłosem, przyszedł do iakiegoś wielkiego Pałacu, z ktorego ta melodya słyszana była. Odźwierny pytał się go, czegoby chciał. *Iukundus* mu opowiedział, swoię [27] awanturę. Witam Wc. Pana, rzekł odźwierny, czekaią tu na Wc Pana z wieczerzą; bo łania biała iest moiey Pani, ktorey ile razy pozwoli wyniść, to

[18] abreisen [19] einer Sache nachhängen [20] Hindinn, Hirsch-Kuh [21] da halten bleiben [22] einem nachsetzen [23] nachsetzen [24] überfallen [25] folgen [26] das Getöne [27] Abentheuer.

dla tego, żeby iaką iey kompanią [28] sprowadziła. I natychmiaſt odźwierny [29] gwiznął, aż zaraz wielu ſłużących pokazało się z [30] pochodniami, i Krolewicza do pokoiu [31] światła pełnego wprowadzili. Meble tego pokoiu, nie bardzo były wſpaniałe, ale tak [32] przyſtoyne i dobrze [33] rozporządzone, iż patrzącym na nie, ukontentowanie ſprawowały. Wnet pokazała się Pani tego pałacu, *Iukundus* [34] przerażony iey urodą, rzucił się do nog iey, i z taką [35] ciekawością [36] przypatrywał się iey, iż ſłowa wymowić nie mogł. Wſtań Krolewiczu, rzekła do niego, podaiąc mu rękę. Wielce ieſtem kontenta z twego podziwienia, ktore ia ci [37] ſprawuię; takeś ieſt w oczach moich miły, iż ſobie z ſerca życzę, żebyś ty ten był, ktorybyś mię z tey Puſtyni wyciągnął. Imię moie ieſt, [38] *Prawdziwa chwała*, i ieſtem nieśmiertelna. Zoſtaię w tym pałacu od początku świata czekaiąc męża: Wielu Krolów oddawało mi wizyty, ale chociaż mi poprzysięgli wieczną wierność, ſłowa mi iednak nie dotrzymali, i dla [39] pozyſkania naywiększey moiey nieprzyiaciołki, mnie opuscili. Ach! śliczna Pani, rzekł *Iukundus*, raz cię tylko widziawszy, możnaż o tobie zapomnieć? Poprzysięgam, że procz ciebie, nikogo kochać nie będę, i od tego momentu

[28] zuführen [29] pfeiffen [30] die Fackel [31] sehr erleuchtet [32] sauber [33] geordnet [34] ganz verblendet [35] Begierde; Neugierigkeit [36] ansehen [37] verursachen [38] wahre Ehre [39] gewinnen, einnehmen.

mentu obieram cię sobie za moię Krolową. Iia biorę cię za mego Krola, rzekła *Prawdziwa Chwała*, ale mi ieszcze nie wolno [40] zaślubić cię sobie. Pokażę ci drugiego Krolewicza, ktory iest w moim pałacu, i ktory sobie także życzy mnie poiąć: gdyby to od moiey woli [41] zawisło, ciebiebym nad niego więcey poważała, ale to nie iest w mocy moiey. Potrzeba, żebyście się odemnie na trzy lata oddalili, a ktory mi z was przez ten czas wiernieyszym będzie, temu [42] prym dać obiecuię.

Iukundus mocno był [43] strapiony temi słowi, ale naybardziey w ten czas, kiedy uyrzał owego Krolewicza, o ktorym *Prawdziwa Chwała* wspominała. Tak był piękny, tak rozumny, iż się [44] obawiał, żeby *Prawdziwa Chwała* iego nad siebie bardziey nie [45] ulubiła. Imię iego było [46] *Absolut*, Pan wielkiego Krolestwa. Iedli wieczerzą obydwa z *Prawdziwą Chwałą*, ale się bardzo smucili, że się z nią rano pożegnać trzeba było. Po trzech leciech czekam was, rzekła, a zatym wyszli razem z Pałacu. A ledwie uszli dwieście krokow, aż oto uyrzeli Pałac daleko wspanialszy, niżeli pierwszy. Złoto, śrebro, marmury, dyamenty, oczy ich [47] przerażały, były przy nim ogrody [48] rozkoszne, do ktorych zdięci ciekawością weszli.

[40] mich mit Ihnen zu vermählen [41] von etwas abhangen, auf etwas ankommen [42] Vorzug [43] niedergeschlagen [44] befürchten [45] lieben [46] Selbwalt [47] blenden [48] ergötzlich, angenehm.

weszli. W nich nad ſpodziewanie, znaleźli ſwoię Krołową, ale w odmiennych ſukniach, bo dyamentami ozdobionych, ktoremi nawet włoſy przybrane były; w czoray zaś w białey tylko szacie kwiatami przybraney ią widzieli. Wczoray pokazałam wam, rzekła do nich, moy pałac, do ktorego dla rozrywki [49] przeieżdżam się. przedtym miałam w nim upodobanie, ale ponieważ mam dwoch Krolòw ſmoich kochankòw, iuż więcey nie [50] zda się dla mnie, i na zawsze go opuszczam, a w tym pałacu czekać was będę, bo Krolowie powinni się kochać w wſpaniałosci. Złoto, drogie kamienie, dla nich ſą stworzone, bo kiedy ich poddani w takiey wſpaniałosci widzą, z większym nie rownie ſą dla nich [51] uszanowaniem. W tym weszła z niemi do wielkiey Sali, i rzekła: Chcecież widzieć portrety wielu Krołòw, niegdyś faworytòw moich? Otoż pierwszy *Alexander*, ktory gdyby był bardzo młodym nie umarł, [52] niechybnie byłby mężem moim. Ten Kròl z małym woyskiem [53] zburzył całą *Azyą*, i [54] podbił ią ſobie. Kochał się bardzo we mnie, i kilka razy dla [55] przypodobania się mnie, podawał się w niebespieczeńſtwo życia. Otoż drugi *Pirrus*, ktory żeby mnie był pozyskał dla siebie, ſwoie Kroleſtwo opuścił dla nabycia drugich; całe życie woiował, aż nakoniec nędznie

[56] da-

[49] ſpatzieren fahren [50] ſich ſchicken [51] Ehrerbietung, Hochachtung [52] ohnfehlbar [53] verheeren [54] ſich zum Meiſter wovon machen [55] gefallen.

[56] dachowką od niewiasty zabity został. Otoż trzeci *Julius Cesarz*, ktory dla pozyskania serca mego dziesięć lat woiował z dawnemi Francuzami, zwyciężył *Pompeiusza*, [57] podbił Rzymianow. Tenby iuż był moim [58] oblubieńcem, gdyby był według moiey rady [59] zgubił wszystkich swoich nieprzyiacioł, ktorzy dwadzieścia dwa [60] puginały w nim utopili. Pokazywała im wiele innych ieszcze portretow, i dawszy im [61] przepyszne na złocie [62] śniadanie, kazała im [63] wybrać się w dalszą podroż. Wyszedłszy obydwa z Pałacu, *Absolut* rzekł do Iukunda, wyznać musisz, że tysiąc razy dzisiay [64] grzecznieyszą i milszą [65] wydawała się Krolowa w kosztowne przybrana suknie, niżeli wczoray. Mnie się zdaie, odpowiedział *Iukundus*, że dzisiay [66] malowaną twarz miała, i że piękne suknie ią odmieniły: Ze ci się przyznam, bardziey mi się wczoray w [67] odzieniu pasterki podobała. [68] Rozłączyli się zatym dway Krolowie, i do swoich Państw powrocili, [69] postanowiwszy u siebie, to wszystko czynić, czymby się Krolowy podobać mogli. *Iukundus* wszedłszy do swego pałacu, przypomniał sobie, że będąc maleńkim, Guwerner iego często z nim mowił o *Prawdziwey Chwale*: Rzekł tedy

 sam

[56] Ziegelstein [57] unterwürfig machen [58] Gemahl [59] suchen wegzuschaffen [60] mit Dolchstichen erstechen [61] herrlich [62] Frühstück [63] die Reise fortsetzen [64] schön und liebenswürdig [65] vorkommen, sich äußern [66] sich schminken [67] ein Schäferkleid [68] von einander scheiden [69] mit dem festen Entschlusse.

ſam w ſobie: ponieważ Guwerner zna te Krolową, każę mu powrocić do mego dworu, a nauczy mię, co mam czynić, dla przypodobania się oney. Poſłał więc po niego. [70] *Sincerus (imię było tego Guwernera)* iak tylko przybył do dworu zaraz mu kazał przyyść do gabinetu ſwego, i całą mu ſwoię awanturę opowiedział. *Sincerus* płacząc z radości, rzekł do Krola: Ach! moy Krolu, wyrazić nie mogę, iakom ieſt kontent z powrotu mego do ciebie, bezemnie byłbyś utracił tę Krolową. Trzeba ci wiedzieć, że ona ma ſioſtrę, ktorey imię [71] *Fałszywa Chwała.* To niecnotliwe ſtworzenie, nie ieſt tak piękne, iak *Prawdziwa Chwała*, ale malowidłem pokrywa [72] przywary ſwoie. Ktorzykolwiek wychodzą z pałacu *Prawdziwey Chwały*, wſtąpić do niey muſzą; a że podobna ieſt do sioſtry, wszyſtkich oszukuie. Oni rozumieią, że pracuią dla pozyskania *Prawdziwey Chwały*, a tym czaſem ią tracą idąc za radą iey sioſtry. Widziałeś iako wſzyscy kochankowie *Fałszywey Chwały*, nędznie giną. Krol *Abſolut*, ktory za iey radą poydzie, tylko trzydzieści lat żyć będzie; ty zaś ieżeli ſłuchać mey rady będziesz, przyrzekam, że *Prawdziwa Chwała* oblubienicą twoią będzie. Ona ma być zaślubinona, naywiększemu z Krolow, ſtarayże się, żebyś był takim. Moy miły przyiacielu, odpowiedział *Iukundus*, ty wiesz, że to być nie może. Chociaż mam w prawdzie wielkie Kroleſtwo,

[70] Aufrichtig [71] falsche Ehre [72] Mangel.

leſtwo, ale moi poddani, tak ſą [73] nieumieiętni i [74] proſtacy, że nigdy [75] woiować niemi nie mogę. Żebym zaś był naywiększym z Krolow, potrzeba wiele [76] wygrać batalii, i miaſt nie mało [77] podbić. Ach! moy Krolu, przydał *Sincerus*, zapomniałeś moiey nauki. Choćbyś iedne tylko miaſto, i kilkaſet miał poddanych, choćbyś żadney batalii nie odprawił, możesz bez tego wſzyſtkiego naywiękſzym ſtać się z Krolow, byleś tylko był nayſprawiedliwszym i nacnotliwszym. Ten ieſt iedyny ſpoſob, ktorym możesz pozyskać *Prawdziwą Chwałę*. Ci, ktorzy [78] wydzieraią Kroleſtwa ſwoim sąsiodom, ktorzy dla [79] wystawienia Zamkow, dla kupienia bogatych ſukien i kleynotow, [80] zdzieraią ſwoich poddanych, [81] oſzukuią się, i tymi śrzodkami, tylko *Fałszywą Chwałę* znayduią, ktora na ow czas iuż mieć nie będzie upiękrzoney twarzy, ale się tak [82] szpetną, iaka w samey rzeczy ieſt, im pokaże. Mowisz, że twoi poddani są nieumieiętni i proſtacy, trzeba ich więc nauczyć. [83] Wypowiedź woynę nieumieiętności, [84] występkom, namiętnościom, a będziesz wielkim Krolem, i ſławnieyszym zwycięźcą, niżeli był Alexander, Iuliusz Cesarz, Pirrus, i inni wszyscy [85] bohatyrowie, ktorych portrety pokazała ci *Fałszywa Chwała*. Poſtanowił

[73] unwiſſend [74] dumm und ungeſchickt [75] Krieg führen [76] gewinnen [77] einnehmen [78] wegnehmen [79] aufbauen [80] einem das Geld abnehmen [81] ſich irren [82] häßlich [83] bekriegen [84] Laſter [85] Held.

nowił więc iść za radą swego Guwernera; a do tego, iednemu swoich krewnych [86] rządy Państwa oddawszy, sam tym czasem z Guwernerem swoim wyiechał, aby [87] zwiedził cały świat, i tego się nauczył, coby mu było potrzebnego do uszczęśliwienia poddanych swoich. Gdy znalazł w ktorym Krolestwie iakiego człowieka mądrego, abo sposobnego do czego, mowił mu; ieżeli chcesz iachać ze mną, ubogacę ciebie. A gdy iuż nabył wiadomości potrzebney, i zgromadził wielu sposobnych ludzi do uczenia poddanych swoich ubogich i nieumieiętnych, powrocił do swego Krolestwa. Kazał zaraz murować wielkie miasta, budować wiele okrętow, uczyć młodych, iako mieli pracować, żywił ubogich, chorych, i starych, sprawy między poddanemi sam [88] rozsądzał; tak dalece, że ich [89] uczciwemi, i szczęśliwemi uczynił. W tey pracy dwa roki (lata) [90] przetrwał, a na końcu tego czasu, rzekł do *Syncerusa*; Wierzyszże przyiacielu, że ia wkrotce godnym się [91] stanę *Prawdziwey Chwały?* Iedney ieszcze rzeczy masz dokazać, rzekł mu Guwerner. Zwyciężyłeś występki poddanych, [92] lenistwo twoie, [93] przywiązanie do uciech; aleś ieszcze iest niewolnikiem gniewu twego; ten iest ostatni twoy nieprzyiaciel, z ktorym się trzeba [94] spotkać.

[86] die Regierung übergeben [87] durchreisen [88] selbst Recht sprechen [89] redlich [90] zubringen [91] werden [92] die Trägheit [93] die Liebe, Zuneigung [94] einen bekämpfen.

kać. Trudno bardzo było dla *Iukunda* poprawić się w tym ostatnim 95 nałogu, ale tak się kochał w Krolowy, iż wszystkich zażył sposobow, żeby się stał 96 łagodnym i cierpliwym. Iakoż mu się to powiodło. A gdy się skończyły trzy lata, udał się do lasu, w ktorym widział łanią białą. Nie miał z sobą z ludzi nikogo, procz iednego Guwernera. W tym ziechał się z Krolem *Absolutem*, ktory w spaniałey iechał karecie, a na niey były odmalowane batalie przez niego wygrane, miasta 97 podbite, przed nią zaś szło wielu Krolòw w łańcuchy 98 okutych, iako niewolnikow. Skoro tylko *Absolut* postrzegł *Iukunda*, począł się naśmiewać z niego, i z iego 99 postępku. W tym samym momencie uyrzeli dwa Pałace nie bardzo od siebie oddalone. *Iukundus* udał się do pierwszego. *Absolut* z tego kontent był, bo iego Krolowa *Fałszywa Chwała*, ktorą miał za Krolową *Prawdziwą Chwałę*, mowiła mu, że się nigdy do tego Pałacu nie wroci. Ale co się tylko oddalił *Iukundus* od *Absoluta*, zaraz mu 100 zaszła drogę Krolowa *Prawdziwa Chwała* tysiąc razy pięknieysza, niżeli przedtym, zawsze iednak 101 skromnie przybrana. Poydź moy Krolu, rzekła do niego, godzieneś iest być moim mężem, ale byś był nigdy niedostąpił tego szczęścia, gdyby cię był *Sincerus* twoy przyiaciel nie nau-
czył,

95 Fehler, böse Gewohnheit 96 sanftmüthig 97 eingenommen 98 geschmiedet 99 Verfahren 100 entgegen kommen 101 schlecht, bescheiden.

czył, iaka ieſt między mną i ſioſtrą moią rożnica. W tym zaraz czaſie, *Prawdziwa Chwała* rozkazała Cnotom poddankom swoim ogłosić [102] Akt ſwoy weſelny z *Iukundem*. Gdy się z szczęścia ſwego, ktorego miał doſtąpić, *Iukundus* weſeli, *Abſolut* tym czaſem przyszedł do pałaau *Fałsziwey Chwały* ktora go przyięła z ludzkością, i [103] ofiarowała się za oblubienicę. Zezwolił na to *Abſolut*, ale co tylko Akt weſelny zakończył się, przypatruiąc się iey z bliſka, poſtrzegł że była bardzo ſtara, i pełna [104] zmarszczkow, chociaż się dobrze umalowała dla [105] utaienia onych. Gdy z nią rozmawia, nitka złota, ktorą fałszywe zęby przywiązane były, zerwała się, i te wypadły na ziemię. *Abſolut*, w tak wielki gniew wpadł, widząc się oszukanym, iż [106] rzucił się do niey, chcąc ią bić; ale [107] porwawszy ią za piękne czarne, i długie włoſy, zdziwił się wielce, że mu zoſtały w ręce, bo ona perukę nosiła, a na całey głowie ledwie dwanaście włoſkow, i to siwych miała. Porzuciwszy więc *Abſolut* to [108] brzydkie i [109] niecnotliwe ſtworzenie, przybiegł do Pałacu *Prawdziwey Chwały*, ktora zoſtała Oblubienicą *Iukunda*, i w nim z żalu wielkiego, iż utracił tak śliczną Krolową *Prawdziwą Chwałę*, umarł. *Iukundus* [110] ubolewał nad iego nieszczęściem, i żył długi czas z *Prawdzi-*

wą

[102] Vermählungsfeſt [103] ſich erbieten [104] Runzel [105] verbergen [106] über einen herfallen [107] faſſen [108] häßlich [109] boshaft [110] beklagen das Unglück.

wą Chwałą. Miał z nią wiele corek, ale tylko iedna podobna była do Matki. Tę [111] osadził w pałacu od Miasta oddalonym, czekaiąc dla niey Oblubieńca, i ażeby niecnotliwa [112] Ciotka nie [113] zwodziła iey [114] Kawalerow, napisał hystoryą życia swego, żeby nauczył Krolow [115] staraiących się o iego Corkę, iż tylko ieden iest sposob [116] pozyskania *Prawdziwey Chwały*, pracuiąc, i [117] usiłuiąc być cnotliwemi i pożytecznemi poddanym; czego ażeby dokazali, mieć powinni przy sobie szczerego przyiaciela.

CCCXL. Był niegdy Kupiec bogaty, a ten miał trzech Synow, i trzy Corki. Że zaś był człowiek rozumny, nie [1] żałował niczego na edukacyą tych dzieci, i rożnych dla nich chował [2] Metrow. Corki były bardzo piękne, osobliwie naymłodsza, ktorą dla urody osobliwey, nazywano *pięknym dziecięciem*, i na potym dano iey imię [3] *Pulcherya*, czego iey wielce zazdrościły siostry. A iako była naypięknieysza, tak też i naycnotliwsza. Starsze dwie były [4] pyszne, dla tego, że były bogate; nad stan urodzenia swego [5] wyniosłe, [6] wizyt od kupieckich Corek przyimować nie chciały, ale tylko dystyngwowaney kompanii szukały. Co dzień [7] uczęszczały na bale, na komedye, na spacyery, i z nay-

[111] setzen [112] Mutterschwester, Muhme [113] abspänstig machen [114] Liebhaber [115] um die Tochter werben [116] besitzen [117] sich bestreben.

CCCXL. [1] Sparen [2] Lehrmeister [3] die Schöne [4] stolz [5] erhoben [6] Besuch [7] oft besuchen, oft seyn

naymłodszey się [8] naśmiewały, ktora większą część czasu na czytanie dobrych Książek [9] łożyła. Wielu maiętnych Kupcow, że były bogate, starało się o nie; ale starsze odpowiadały, że inaczey [10] postanowić się niechcą, chyba z iakim Książęciem, albo przynaymniey Hrabią. Naymłodsza zaś *Pulcheria*, pokornie dziękowała staraiącym się o nią, młodemi się ieszcze laty wymawiaiąc. W krotce Kupiec stracił [11] fortunę, i przy iedney za miastam został się [12] chałupie.

Rzekł tedy do dzieci z płaczem, żeby w niey mieszkały; i pracy [13] przykładaiąc, iako [14] wieśniacy na chleb zarabiały. Starsze dwie niechciały oddalić się z miasta, mowiąc, że wielu miały Kawalerow, ktorzy ie sobie zasłużyć życzyli, chociaż ubogie były. Ale się [15] zawiodły, bo iuż ich nikt dla ubostwa, za żony mieć niechciał. A gdy dla pychy swey u nikogo nie miały miłości, wielu mowiło, niegodne są politowania, [16] bardzośmy radzi, że ich pycha iest [17] poniżona, niechże teraz dystyngwuią się, pasąc owce. Tego iednak samego czasu mowiono: [18] co *Pulcheryi* bardzo żałuiemy, bo była Panienka [19] grzeczna, cicha, ludzka. Nawet wielu było, ktorzy mimo iey ubò-

[8] sich aufhalten [9] wenden [10] sich verheyrathen, einen Stand erwählen [11] Vermögen [12] Landguth, Bauerstelle, Bauerhaus [13] arbeiten, Hand anlegen [14] ein Bauer [15] sich betrügen [16] es ist uns sehr lieb [17] gedemüthiget [18] was anbetrifft [19] gut, artig, schön.

ubòſtwa, za oblubienicę ią ſobie życzyli, ale im mowiła, że Oyca ubogiego opuścić nie może, i poydzie za nim na wieś, aby go cieszyła, i pracy mu dopomagała. Biedna *Pulcherya* wielce [20] ſtrapiona była dla ubostwa, ale ſobie mowiła: choćbym naybardziey płakała, to mi fortuny nie przywroci, trzeba się ſtarać bydź szczęśliwą bez bogactw. Przyszedłszy więc do folwarku Kupiec, i iego Synowie, poczęli [21] pracować około roli, *Pulcherya* o czwartey godzinie z rana wſtawała, żeby porządek w domu uczyniła, i dla czeladzi obiad nagotowała. Ciężko się iey to z razu widziało, bo nie była przyzwyczaiona do pracy, ale na końcu dwoch miesięcy, [22] nabrała sił, i [23] trudy zdrowie iey [24] umocniły. Kiedy ſkończyła ſwoią robotę, czytała, grała na klawicymbale, albo [25] przędąc, śpiewała. Przeciwnie, iey siostry tak [26] tęſkniły, że ledwie nie umierały. O dziesiątey godzinie z rana wſtawały, przechadzały się cały dzień, i żałuiąc swych pięknych ſukień, i kompanii, [27] zabawiały się. *Pulcherya*, mawiały ſobie, bardzo ieſt podłego umyſłu, i tak [28] nierozeznana, że z ſwego nieszczęśliwego ſtanu kontenta ieſt. Inaczey o niey sądził Oyciec, niżeli ſioſtry. Wiedział dobrze,

[20] niedergeschlagen [21] das Feld bauen [22] stärker werden [23] die Arbeit [24] dauerhafter machen, stärken [25] beym Spinnen [26] sich die Zeit lang werden lassen [27] sich die Zeit vertreiben [28] dumm.

dobrze, że *Pulcherya* [29] przyzwoiciey pokazać ſię mogła w kompanii. Dziwował ſię iey cnocie, a nadewszyſtko cierpliwości, bo ſioſtry, mimo tego, że całe goſpodarſtwo iey ſtaraniu [30] poruczone było, uſtawicznie ſię z niey [31] natrząsały.

Rok cały w tey [32] oſobności żyiąc kupiec z dziećmi, odbiera liſt, z ktorego dowiaduie ſię, że okręt, na ktorym towary iego były, przypłynął szczęśliwie. O tym dowiedziawszy ſię dwie ſtarsze corki, poczęły myśleć ſobie, że też iuż porzucą wieyſkie życie tak [33] uprzykrzone. Gdy więc Oyciec [34] wyieżdżał, prosiły go, aby im ſukień, [35] kornetow, [36] wachlarzow, i innych fraszek nakupił. *Pulcherya* o nic nie prosiła, bo wiedziała, że wszyſtkieby towary sprzedane na ſprawunki dla ſioſtr nie [37] wyſtarczyły. A ty mnie o nic nie prosisz, żebym ci kupił? rzekł do niey Oyciec. Ponieważ pamiętasz o mnie Oycze, odpowie *Pulcherya*, ia cię o nic nie proſzę, tylko żebyś mi rożę przywiozł, bo iey tu w tych kraiach nie maſz. Nie dla tego zaś o rożę prosiła, iakoby o niey myśliła, tylko żeby ſioſtrom ſwoim, nie prosząc o nic Oyca, [38] przyganiać ſię nie zdawała. Poiechał więc Kupiec, ale gdy na mieyſce przy-

był,

[29] geſchickter, anſtändiger [30] auftragen, empfehlen [31] einen ſchelten, mit Worten ſehr angreifen [32] Einſamkeit [33] beſchwerlich fallen [34] abreiſen [35] Kopfzeug [36] Fächer [37] nicht zureichen [38] tadeln.

był, [39] pozwano go o towary, a [40] zażywszy wiele biedy, tak się wracał ubogim, iakim był przedtym. Iuż tylko o trzydzieści mil będąc od domu, począł się cieszyć, że wnet uyzrzy swe dzieci; ale przez las wielki przeieżdżaiąc, w przod niżeli do domu trafił, zabłądził. Snieg był bardzo wielki, wiatr zaś tak gwałtowny, iż go z konia dwa razy zrzucił, a gdy [41] nastąpiła noc, rozumiał, że z głodu umrze, albo z zimna, albo że go wilcy ziedzą, ktorzy [42] blisko niego [43] wyli. [44] Aliści patrząc w ulicę w prost lasu ciągnącą się, postrzegł na końcu wielkie światło daleko się [45] wydaiące. Iechał więc w tę stronę, i widział, że to światło wychodziło z Pałacu ktory cały wydawał się oświecony. Podziękował Bogu za tę pomoc, ktorą mu zesłał, i śpieszył do owego Pałacu, ale mu dziwno było, że nikogo na [46] dziedzińcu nie spotkał. Koń, gdy z niego z siadł, widząc otwartą staynię, wszedł do niey, a znalazłszy owies i siano, zgłodniały [47] rzucił się do niego z wielką [48] chciwością. Kupiec przywiązawszy go, poszedł ku Pałacowi, w ktorym nikogo nienalazł; ale wszedłszy do wielkiey Sali, zastał w niey ogień, i stoł zastawiony potrawami. Ze go zaś deszcz i śnieg bardzo [49] zmoczył, zbliżył się do ognia, żeby się [50] osuszył, i myślił sobie: Pan

 tego

[39] vorladen [40] viel Mühe haben [41] überfallen [42] um [43] heulen [44] auf einmal [45] sehr weit entfernt zu seyn scheinen [46] der Hof-Platz [47] drüber her fallen [48] Gierigkeit [49] durchnässen [50] sich trocknen.

tego pałacu, lub ludzie iego, [51] daruią mi, żem ſobie [52] pozwolił wniść do niego, a może też kto z nich w krotce nadeydzie. Czekał długo, gdy iednak iedenaſta godzina biła, nie widząc nikogo, nie mògł dłużey wytrzymać, wziął kurczę, ktore z apetytem, i boiaźńią, iadł. Wypił i kilka kieliſzkòw wina, a tak, [53] nabrawſzy śmiałości, wyſzedł z Sali, i przez wiele pokoiòw wſpaniale meblowanych przeſzedłſzy, na koniec trafił do pokoiu, w ktorym było [54] wygodne łòżko, a ponieważ było po pòł nocy, i odpoczynku z drogi potrzebował, zamknąwſzy drzwi, ſpać się położył. Nazaiutrz o dziesiątey godzinie wſtawſzy, zdziwił się, że znalazł na ſtole ſuknią [55] przyſtoyną, zamiaſt ſwoiey podartey. Zaiſte, mowił ſam w ſobie, musi tego pałacu Pani być łaſkawa Wròżka, ktora się zlitowała nademną. Wyirzał oknem, i zamiaſt śniegu, poſtrzegł ulice z rożnych kwiatòw, ktore ſwą pięknością [56] wabiły do siebie oczy. Wſzedł do Sali, w ktorey iadł wieczerzą, i znalazł ſtolik, a na nim szokoladę. Dziękuię Mcia Pani Wrożko (rzekł głośno) za dobroć twoię w [57] obmyśleniu mi śniadania. Napiwszy się szokolady, wyszedł szukać konia, a przechodząc przez ulicę z ſamych rożanych drzewek, przypomniał ſobie, że go o rożę *Pulcherya* prosiła, dla ktorey iednę [58] gałązkę ułamał.

[51] verzeihen [52] ſich die Freyheit nehmen [53] kühner werden [54] gut. bequem [55] ſauber [56] das Geſicht bezaubern [57] die Beſorgung [58] ein Zweig.

mał. Aż natychmiaſt uſłyszał wielki trzaſk, i
59 beſtyą ku ſobie idącą, tak straszną, iż ledwo
od ſtrachu nie umarł. Niewdzięcznyś (rzekła
ſtrasznym głoſem) iam cię od śmierci zachowała,
gdym cię do Pałacu mego przyięła, a ty
zamiaſt nadgrody, 60 nayulubieńszą mi zrywasz
rożę. Musisz umrzeć za to, kwadrans ci tylko
daie czaſu do pokuty. Kupiec padł na kolana, i
61 złożywszy ręce, rzekł do Beſtyi: Daruy mi
Mci Dobrodzieiu, nie rozumiałem, żebym miał
Wc Pana Dobrodzieia urazić zrywaiąc rożę dla
iedney z corek moich, ktora mię o nią prosiła.
Ia się nie nazywam tak, rzekło 62 ſtraszydło,
nazwiſko moie 63 *Beſtya*. Porzuć te komplementa,
ia tego lubię, ktory co mowi, to i
myśli; nie rozumiey, żebyś mię podchlebſtwem
64 uiąć miał. Aleś mi powiedział, że masz
corki, daruięć więc zyciem, tą kondycyą, żeby
iedna z corek twych za ciebie przyszła dobrowolnie
umrzeć; nie 65 sprzeczay się ze mną,
wyieżdżay; a ieżeliby żadna corka na śmierć za
ciebie przyiechać nie chciała, przysięgniy, że
się ſam za trzy miesiące powrocisz. Kupiec nie
66 myślał żadney z corek ſwych dać na ofiarę
ſtraſzydłu; ale cieszył się, że przynaymniey
ieſzcze raz ie obaczy. Przysiągł więc, że miał
powrocić, beſtya zaś mu rzekła, żeby w ten

Dd 3 czas,

59 ein Thier 60 das man lieb hat 61 mit gefaltenen Händen 62 Ungeheuer 63 Thier 64 rühren 65 nicht widersprechen, kein Wort weiter sagen 66 nicht Willens seyn.

czas, kiedy zechce, wyiechał. Ale przydała, ia nie chcę, żebyś z prożnemi rękami iachał. Wroć się do pokoiu, w ktorymeś spał, znaydziesz tam prożny kufer, co ci się podoba, włoż w niego, ia go każę do domu zanieść. I zaraz odeszła bestya. Kupiec zaś mowił sobie: ieżeli umrę, przynaymniey tę bedę mieć pociechę że dzieciom ubogim na chleb zostawię. Wrocił się do pokoiu, w ktorym spał, i znalazł w nim wiele złota, a napełniwszy nim kufer, iako kazała bestya, wyiechał z smutkiem rownym radości, z ktorą był do tego mieysca przybył. [67] Puścił się z nim koń ku domowi, gdzie w krotkim czasie, gdy stanął, [68] obstąpiły go dzieci, ale zamiast, co się miał z niemi cieszyć, poglądaiąc na nie, począł płakać. Trzymał w ręce gałązkę roży, ktorą dla Pulcheryi przywiozł, i iey oddał mowiąc, Pulcheryo, odbierz tę rożę, ktora wiele Oyca nieszczęśliwego kosztować będzie; a potym cała rzecz, iak się stała, dzieciom opowiedział. Co usłyszawszy starsze, poczęły [69] wrzeszczeć, i [70] łaiać Pulcheryą, ktora nie płakała: Patrz, czego [71] narobiła, mowiły między sobą, pycha tego mizernego stworzenia, nie prosiła o to, o co my, ale się chciała [72] dystyngwować, teraz iest przyczyną śmierci Oyca, a bynaymniey nie płacze. [73] Na nicby się

[67] den Weg nehmen [68] um einen herum treten [69] ein Geschrey erheben [70] schmähen, schimpfen [71] machen, verursachen [72] was besonders haben [73] das würde sehr unnütz seyn.

się to nie przydało, odpowiedziała *Pulcherya*, bo na coż mam płakać? Kiedy wiem, że Oyciec nie umrze, bo bestya przyimie mię na ofiarę, ktora się mieć będę za szczęśliwą, gdy umieraiąc, zachowam życie Oyca, i miłość mu moię oświadczę. Nie umrzesz, rzekli Bracia, kochana Siostro, my poydziemy szukać tego Straszydła, i od niego zginiemy, ieżelebiśmy go nie zabili. Nie [74] dokażęcie tego, rzekł kupiec, bo ta bestya tak mocna iest, iż nie mam żadney nadziei, żebyście ią zabili. Kontent iestem z dobrego serca Pulcheryi, ale iey nie chcę podać w niebespieczeństwo śmierci. Ia stary, iuż nie długo żyć będę, a kilka tylko lat stracę, ktorych dla was, kochane dzieci, nie żałuię. Upewniam cię Oycze, rzekła Pulcherya, że bezemnie do tego Pałacu nie poydziesz, nie zabronisz mi, żebym za tobą poyść nie miała. Lubom iest młoda, iednak niedbam bardzo o życie, i wolę być pożartą od tey bestyi, niżeli umierać z żalu, ktorybym miała z twey [75] straty. Nie można iey było [76] wybić z głowy, chciała koniecznie iść do Pałacu, z czego siostry były kontente, bo iey dla cnot wielkich i [77] przymiotòw nie lubiły. Kupiec tak był tym [78] zfrasowany, że i o kufrze złotem napełnionym zapomniał. Ale co tylko zamknął się w izbie, aby się spać położył, aż natychmiast uyrzał go z podziwieniem przy łożkû swoim.

 Posta-

[74] bewerkstelligen, zuwege bringen [75] Verlust [76] aus dem Kopf schlagen [77] Eigenschaft [78] bekümmert.

Postanowił nic nie mowić dzieciom o swoim [79] zapomożeniu, boiąc się, żeby corki widząc o tym, nie chciały porzucić wieyskiego życia, chcąc mięszkać w mieście, on zaś na wsi umrzeć życzył sobie: ale się iednak w tym *Pulcheryi* [80] zwierzył, ktora mu opowiedziała, że pod czas iego [81] niebytności w domu, byli iacyś Kawalerowie, z ktorych dwoch [82] upodobały sobie siostry. Prosiła więc Oyca, aby ie wydał za mąż, bo tak była dobra, że ie, nie pamiętaiąc uraz, kochała. Te dwie [83] niebaczne corki, żeby się zdawały, iż płaczą odieżdżaiącego Oyca z *Pulcheryą*, natarły sobie oczy cebulą, bracia zaś, iako i Oyciec serdecznie płakali, sama *Pulcherya* od łez się wstrzymywała, żeby im [84] żalu nie przymnażała. Poszedł więc koń z niemi drogą ku Pałacowi, a pod wieczor postrzegli go cały oświecony, iako pierwszym razem. Koń sam wszedł do stayni, Kupiec zaś z corką udali się do wielkiey Sali, w ktorey znaleźli [85] stoł wspaniale zastawiony [86] na dwa dania. Kupiec, nie [87] śmiał ieść, ale *Pulcherya*, żeby się spokoyną pokazała, siadła do stołu, i iadła, potym mowiła sama w sobie: bestya niżeli mię pozrze, chce mię wprzod [88] utuczyć, ponieważ mi taki bankiet nagotowała.

[79] neues Vermögen, Aufnahme, Aufkommen [80] ein Geheimniß vertrauen [81] Abwesenheit [82] lieben, Gefallen woran haben [83] boshaft, unklug, unbedachtsam [84] den Schmerz vermehren [85] eine herrlich angerichtete Tafel [86] auf zwo Personen [87] Herz haben [88] fett machen, mästen.

wała. Gdy wieczerzą ziedli, usłyszeli wielki [89] łoskot, byway mi zdrowa, rzekł kupiec z płaczem, bo się [90] dorozumiał, że to bestya z takim trzaskiem wychodziła. *Pulcherya* pogladaiąc na tę straszną bestyą, drzała od strachu, ale potym, iak tylko mogła, ośmieliła się, i gdy straszydło pytało się iey, czyliby chętnie na to tu mieysce przyszła? odpowiedziała mu ze drzeniem, że chętnie. [91] Wdzięcznam ci tego, rzekła do niey bestya. Człowieku dobry, iutro ztąd wyieżdżay rano, ale się tu więcey nie wracay. Byway zdrowa *Pulcheryo*. Byway zdrowa bestyo, odpowiedziała *Pulcherya*, i zaraz straszydło odeszło. Ach! corko moia, rzekł kupiec ściskaiąc *Pulcheryą*, w pòł umarły iestem ze strachu; Proszę cię zostaw mię tu. Nie może to być, rzekła: poiedziesz Oycze, a mię [92] opiece Boskiey zostawisz; może to być, że się bestyà nademną zmiłuie. Poszli spać, rozumieiąc, że nie będą mogli całą noc zasnąć, ale co się tylko na łożkach położyli, zaraz zasnęli. We śnie *Pulcherya* widziała, iakąś Damę do siebie mowiącą: Podoba mi się twoie dobre serce *Pulcheryo*; [93] postępek twoy, ofiaruiąc życie twoie za Oyca, nie będzie bez nadgrody. Obudziwszy się *Pulcherya* ze snu, powiedziała Oycu, co się iey śniło, a chociaż go to nie pomału pocieszyło, przecież bez płaczu i lamentu,

 gdy

[89] Geräusch [90] denken [91] ich bin dir verbunden
[92] Obhut, Beystand [93] deine gute That.

gdy się [94] rozstawał z corką, obeyść się nie mogło. Gdy Oyciec odiechał, *Pulcherya* wyszła na Salę, i w niey usiadłszy, poczęła płakać, ale będąc [95] odważną, [96] oddała się Bogu, i przez ten moment życia, ktory iey ieszcze zostawał, umyśliła nie [97] frasować się, bo się spodziewała, że ią bestya zapewne w wieczor pożrze. Czekaiąc zaś tego, przechodziła się po wszystkich Pałacu pokoiach, ktorych piękności, wydziwić się nie mogła. Ale gdy tak zwiedzała pałac, postrzegła z [98] zadumieniem drzwi, na ktorych wypisano było: Pokoy dla *Pulcheryi*. Otworzyła te drzwi z prętkością, i zaraz ią iasność niezwyczayna [99] ogarnęła w tym pokoiu będąca, ale naymilszy był dla niey widok z Biblioteki wielkiey, z Klawicymbału i z wielu papierow muzycznych. Nie chce mię, rzekła, [100] bez rozrywki zostawić bestya; potym sobie myśliła: gdybym ia tu dzień tylko mięszkać miała, nie byłoby takiego dla mnie przygotowania. Ta myśl ośmieliła ią. A przeto, otworzyła Bibliotekę, w ktorey postrzegła pewną książkę, a w niey złotemi literami napisane były te słowa: czego chcesz, pragniy, rozkazuy, iesteś tu Krolową i Panią. Ach! rzekła wzdychaiąc, niczego nie pragnę, tylko żebym mogła widzieć nieszczęśliwego Oyca, i wiedzieć,

co

[94] sich trennen, von einander scheiden [95] Muth haben [96] sich Gott empfehlen [97] sich kränken [98] Erstaunen [99] von der Pracht ganz verblendet werden, [100] Zeitvertreib, Ergötzlichkeit.

co teraz czyni. To w duchu mowiła, aż oto z podziwieniem uyrzała wielkie zwierciadło, w ktorym, widziała dom Oyca, do ktorego on z smutną bardzo powracał twarzą. Siostry iey ku niemu wychodziły, i mimo swych [101] grymasow, ktore, żeby się smutnemi pokazały, czyniły, radość z śmierci siostry na twarzy się ich wydawała. W momencie potym, wszystko to zniknęło, a *Pulcherya* pomyśliła sobie, iż bestya bardzo być musi łaskawa, i bać się iey nie powinna. Około południa znalazła stoł [102] zastawiony, a pod czas samego obiadu, słuchała wybornego koncertu, nikogo nie widząc. Gdy wieczerzą ieść miała, usłyszała wielki trzask, ktory bestya czyniła, i poczęła się, bardzo lękać. *Pulcheryo*, rzekła do niey bestya, chceszże, żebym ia się na cię [103] zapatrywała, kiedy ieść będziesz wieczerzą? Wolno ci, iako Pani, odpowiedziała ze strachem *Pulcherya*. Nie masz tu inney Pani nad ciebie, odpowiedziała bestya. Ieżeli ci się [104] naprzykrzam, rozkaż mi, abym z tąd wyszła, a zaraz rozkaz twoy wypełnię. Powiedz mi, czyli ci się szpetna moia postać podoba? Nie chcę kłamać, odpowiedziała *Pulcherya*, w samey rzeczy bardzoś iest szpetna, ale rozumiem że musisz być bardzo dobra. Nie inaczey *Pulcheryo*, odpowiedziała Bestya; nie tylko szpetna iestem, ale nawet i rozumu nie mam, bo wiem, żem iest bestyą.

Nie

[101] Vorstellung [102] besetzt [103] einem zusehen, [104] verdrüßlich fallen.

Nie iest ten beſtyą, odpowiedziała *Pulcherya*, kto rozumie o ſobie, że rozumu nie ma, żaden głupi tego nie poznaie. Iedz *Pulcheryo*, rzekła beſtya, nie [105] teſkniy sobie w tym domu, bo to wſzyſtko twoie, i gdybyś nie była kontenta, bardzobym się fraſowała. Wielka twoia iest dobroć, rzekła *Pulcherya*, upewniam cię, żem z łaſki twey konſenta, i gdy [106] o niey myślę, nie wydaieſz mi się tak ſzpetną. O! Damo! odpowiedziała beſtya, prawda iest, żem łaſkawa, ale iednak iestem ſtraſzydłem. Wielu iest ludzi brzydſzych nad ciebie, rzekła *Pulcherya*, iednak wolałabym ciebie w twoiey, aniżeli ich w ludzkiey poſtaci, w ktorey [107] ukrywaią złość, [108] nieſzczerość, niewdzięczność. Gdybym miała rozum, rzekła beſtya, śliczniebym ci za to podziękowała, alem głupia, i wſzyſtko, co mogę ci powiedzieć, to tylko ieſt, żem ci [109] wdzięczna. *Pulcherya* [110] ſmacznie iadła wieczerzą; iuż się prawie nic nie bała ſtraſzydła, ale ledwie ze ſtrachu nie umarła, kiedy beſtya ſpytała iey: *Pulcheryo* chceſzże być moią żoną? Na te ſłowa trochę się *Pulcherya* [111] zaſtanowiła, bała się rozgniewać ſtraſzydła, gdyby mu się [112] wymowiła, iednakże ze ſtrachem odpowiedziała: Niechcę. Natychmiaſt biedna beſtya chcąc weſtchnąć, tak ſtraſzne [113] ięcze-

[105] ſich die Zeit lang werden laſſen [106] woran denken
[107] verſtecken [108] Falſchheit [109] verbunden ſeyn
[110] mit gutem Appetite [111] ſtill bleiben [112] abſchlagen
[113] das Krächzen, Geziſche.

czenie wydała, iż po całym pałacu [114] rozległo się. *Pulcherya* iednak zaraz się ośmieliła, albowiem bestya rzekłszy smutnym głosem: bywayże więc zdrowa *Pulcheryo*, wyszła z pokoiu, oglądaiąc się [115] kiedy nie kiedy, żeby ią ieszcze widziała. *Pulcherya* widząc się samą. [116] wzięła ią litość nad bestyą, szkoda, mowiła sobie, że tak szpetna, lubo poniekąd bardzo łaskawa. Przez trzy miesiące *Pulcherya* spokoynie w tym Pałacu mieszkała. Co wieczor bestya odwiedzała ią, rozmawiała z nią pod czas wieczerzy, dosyć rozumie, ale nie tak, iak światowi ludzie. Co dzień *Pulcherya* większą dobroć w bestyi [117] upatrowała. Przez ustawiczne z nią [118] społkowanie, iuż do szpetnoś.i iey przywykła, a zamiast, coby się miała bać iey wizyty, często poglądała na zegarek, czyliby w krotce godzina dziewiąta była, bo o tey godzinie zawsze przychodziła To tylko ią [119] trapiło, że straszydło przed odeyściem, zawsze się pytało, ieżeliby iego żoną być chciała, a gdy od powiedziała, że niechce, wielką żałość pokazywało. Raz do niego rzekła, daiesz mi frasunku przyczynę bestyo, bo ia chciałabym być oblubienicą twoią, ale wierz mi, że to być nigdy nie może; Kontentuy się tym, że zawsze przyiaciołką twoią będę. Powinnaś w samey rzeczy to czynić, rzekła bestya, bo tego słusz-

nosć

[114] erschallen [115] von Zeit zu Zeit [116] Mitleiden empfinden [117] entdecken [118] Umgang [119] Kummer machen.

ność wyciąga. Prawda, żem ſtraſzna, ale cię bardzo kocham: z tym wſzyſtkim, dla mnie doſyć wiele i tego ſzczęścia, że tu chętnie zoſtaieſz, przyrzecz mi, że mię nigdy nie [120] odſtąpiſz. Na te ſłowa *Pulcherya* [121] zawſtydziła się. Widziała w zwierciedle Oyca z rozpaczy choruiącego, że ią utracił, i ſerdecznie oglądać go pragnęła, Nie opuściłabym cię nigdy, rzekła *Pulcherya*, tylko że takie mam pragnienie widzenia Oyca, iżbym umarła, gdybyś mi tego nie pozwoliła. Wolę ia umrzeć, rzekła beſtya, aniżeli żebyś ty się miała fraſować. Poślę cię do Oyca, i zoſtaniesz się przy nim, biedna zaś beſtya z żalu umrzeć będzie musiała. Niechcę być przyczyną, rzekła z płaczem *Pulcherya*, śmierci twoiey, przyrzekam ci, że za ośm dni powrocę do ciebie. Widziałam z łaſki twoiey w zwierciedle, że Sioſtry moie poſzły za mąż, a Bracia [122] wyiechali do woyſka. Oyciec moy ſam teraz zoſtaie, pozwol; żebym się u niego tydzień zabawiła. Rano iutro będzieſz u niego, rzekła beſtya, ale obietnicy dotrzymay. Kiedy będziesz chciała powrocić do mnie, kładąc się spać, pierścień twoy położyſz na ſtoliku. Byway zdrowa *Pulcheryo!* beſtya to mowiąc [123] weſtchnęła według zwyczaiu, a *Pulcherya* żalem beſtyi [124] ſtrapiona, zaſnęła. Ocknąwſzy się rano, obaczyła się w domu Oyca, a [125] zadzwo-

[120] verlaſſen [121] wobey erröthen [122] zur Armee reiſen [123] ſeufzen [124] betrübt, niedergeſchlagen [125] die Klingel ziehen.

dzwoniwſzy we dzwonek przy łòżku będący, widziała idącą do siebie ſługę, ktora ią uyrzawſzy, [126] krzyknęła. Na ten krzyk przybiegł kupiec, a zobaczywſzy corkę, od radości ledwie nie umarł, a tak kwadrans cały wzaiemnie się ściſkali. Przywitawſzy się z Oycem *Pulcherya*, gdy miała z łòżka wſtawać, poczęła się fraſować o ſuknie, ale iey rzekła ſłużebna, że w izbie bliſkiey, znalazła pełny kufer ſukień bogatych diamentami [127] garnirowanych. Za tę [128] przuchylność *Pulcherya* beſtyi podziękowała; wzięła więc na siebie mniey bogate ſuknie, inne zaś kazała ſchować, maiąc ie w prezencie Sioſtrom ofiarować, ale co tylko wyrzekła te ſłowa, kufer natychmiaſt zniknął. Oyciec rzekł do niey: Beſtya chce, żebyś ty ſama tych ſukien zażywała, i wnet na ſwe mieyſce wrociły się. *Pulcherya* stroiła się, a tym czaſem, o niey się Sioſtry dowiedziawſzy, z mężami ſwemi przybiegły. Obiedwie bardzo były nieszczęśliwe. Starſza miała męża Szlachcica bardzo [129] urodziwego, ale tak się kochał ſam w ſobie, iż od rana do wieczora tym się zabawiał, a pięknością żony ſwey pogardzał. Druga miała rozumnego męża, ale rozumu ſwego zażywał na [130] kłotnie. i niezgody z ludźmi, a naypierwey z żoną ſwoią. Sioſtry widząc *Pulcheryą* uſtroioną iako [131] Księżnę iaką, ślicznieyſzą nad ſłońce, ledwie z żalu nie umierały. Daremnie im

[126] ein Geschrey machen [127] besetzt [128] Aufmerksamkeit [129] schön [130] Zank [131] Prinzessinn.

im [132] przychylność swą pokazywała, nie mogło to zazdrości w nich [133] przytłumić, ktorą większą ieszcze ku niey [134] powzięły, gdy im szczęście swe, w ktorym zostawała, opowiedziała. Te dwie [135] zazdrosne siostry, poszły do ogrodu, żeby się do woli napłakały, i mowiły między sobą: Dla czego, proszę cię, to [136] nikczemne stworzenie szczęśliwsze iest, niżeli my? Czyliż nie iesteśmy godnieysze kochania, niżeli ona? moia Siostro, rzekła starsza, przyszła mi pewna myśl, zatrzymamy ią dłużey nad ośm dni; głupia iey bestya rozgniewa się na nią, że iey słowa nie dotrzyma, i może być, że ią pożrze. Dobrze mowisz Siostro, odpowiedziała druga, żebyśmy tego dokazały, trzeba iey [137] podchlebiać; tak sobie [138] ułożywszy, wyszły z ogrodu, i tyle czyniły oświadczenia w swych życzliwości *Pulcheryi*, iż od radości obfite łzy wylewała. Gdy przeszło dni ośm, siostry poczęły włosy swoie [139] targać, i tyle żalu z iey odiazdu pokazywać, iż ieszcze ośm dni zatrzymać się w domu obiecała. Iednakże sama się tym trapiła, że biedney bestyi, ktorą bardzo kochała, frasunku, i bez siebie [140] utęsknienia przyczyną była. Dziesiątey nocy, ktorą u Oyca spała, śniło się iey, że była w ogrodzie

[132] Zuneigung [133] ersticken, unterdrücken [134] zunehmen [135] eifersüchtig [136] nichtswürdig [137] Liebkosungen erweisen [138] den Entschluß fassen [139] sich die Haare aus dem Kopfe reissen [140] Bangigkeit, lange Weile verursachen.

dzie przy pałacu będącym, i widziała beſtyą leżącą na trawie bliſką śmierci, ktora iey niewdzięczność wyrzucała. Ocknęła się w tym *Pulcheria*, i płakać poczęła. Nie ieſtemże ia niewdzięcznica, myśliła ſobie, że beſtyą, tak mię kochaiącą [141] martwię? Ieyże to wina, że ieſt ſzpetna, i że mało ma rozumu? ale za to ieſt dobrą, co ieſt nad wſzyſtko. Czemużem iey oblubienicą być nie chciała? Szczęśliwſząbym z nią była, niżeli Sioſtry moie z ſwemi Mężami. Nie uroda, ani rozum Męża, uszczęśliwia Niewiaſtę, ale cnota, miłość, i [142] uſzanowanie, co się w beſtyi znayduie. Ia ią nie kocham, ale ią [143] ſzacuię, przyiaciołką iey ieſtem, i wdzięczną być iey powinnam. Poydę więc do niey, [144] nie godzi się iey martwić, całe życie nie byłabym ſpokoyna, gdybym się iey pokazała niewdzięczną. Na te ſłowa, porywa się z łożka *Pulcherya*, kładzie na ſtole pierścień, i znowu zaſypia, a ocknąwſzy się rano, z [145] ukontentowaniem w pałacu beſtyi być się uyrzała. [146] Uſtroiła się pięknie dla przypodobania się iey, i prawie z tęſkności umierała, przez dzień cały czekaiąc dziewiątey godziny w wieczor, ale daremnie, bo po dziewiątey godzinie beſtya nie przyſzła. Zlękła się *Pulcherya*, rozumieiąc, że beſtyi przyczyną śmierci była.

Prze-

[141] Kummer machen [142] Gefälligkeit, Achtung [143] hochachten [144] man muß es nicht unglücklich machen [145] Freude [146] sich kleiden.

Przebiegła cały Pałac z krzykiem, i w wielkiey rozpaczy zostawała. Nie znalazszy iey nigdzie, 147 przypomniała sobie sen, i pobiegła ku kanałowi, ktory był w ogrodzie, gdzie ią przez sen leżącą widziała. Tam znalazła ią 148 rozciągnioną, i prawie 149 bez zmysłow, a nie 150 wzdrygaiąc się iey postaci, rzuciła się na nią; 151 pomiarkowawszy zaś, że serce ieszcze w niey biło, wzięła z kanału wody, i na głowę iey wylała. Bestya oczy otworzyła, i rzekła do *Pulcheryi:* Zapomniałaś obietnicy twoiey, frasunek z straty ciebie, przyprowadził mię do tego, żem postanowiła głodem się umorzyć, ale iuż wesoło umieram, ponieważ mam ukontentowanie że cię ieszcze raz przed śmiercią widzę. Nie może to bydź, kochana bestyo, rzekła *Pulcherya*, żebyś miała umrzeć, będziesz żyła, abyś moim 152 oblubieńcem była, od tego momentu daięć rękę, i przysięgam, że twoią będę; W prawdzie przyiaciołką tylko twoią bydź miałam, ale żal ktory czuię, pokazuie mi, że żyć bez ciebie nie mogę. Co tylko wyrzekła to *Pulcherya*, aż zaraz uyrzała cały pałac w świetle, 153 illuminacye, muzyka, 154 ogłaszały wesołość ale to wszystko nie kontentowało iey, zawsze poglądała na bestyą, nad ktorey niebespieczeństwem, 155 ubolewała. Tym czasem bestya

147 sich erinnern 148 ausgestreckt 149 ohne Empfindung 150 wovor Abscheu haben 151 fühlen 152 Ehegemahl 153 Feuerwerk 154 kund machen 155 sich sehr betrüben.

beſtya z oczu zniknęła, a na iey mieyſce, u nog ſwych uyrzała Krolewicza przedziwney piękności, ktory iey podziękował, że go od [156] czarow uwolniła. A lubo się iey ten Krolewicz zupełnie podobał nie przeſtała się iednak pytać, gdzieby się podziała beſtya? Widzisz ią u nog twoich, rzekł Krolewicz. Złośliwa Wrożka odmieniła mię w tę poſtać poty, pokiby mnie iaka piękna Panna za obłubienicą ſwego wziąć nie obiecała, i taż ſama Wrożka zakazała mi, abym się z rozumem moim nie [157] wydawał. A tak tyś ieſt tylko na świecie, ktoraś się dobrocią moią dała [158] zniewolić; ofiaruię ci więc Koronę moię z wdzięczności, ktorąm ci powinien lubo nigdyć się [159] wypłacić doſtatecznie nie potrafię. *Pulcherya* [160] z ukontentowaniem [161] zadziwiona, podała rękę Krolewiczowi, żeby się z ziemi podnioſł. Poſzli razem do pałacu, a *Pulcherya* uyrzawszy w Sali Oyca, i wszyſtkich ſwych krewnych, ktorych owa piękna Dama we śnie od niey widziana, do pałacu przenioſła, ledwie z radości nie umarła. *Pulcheryo*, rzekła ta Dama, ktora ſławną Wrożką była, odbieray nadgrodę twego dobrego [162] wybrania: szacowałaś bardziey cnotę, niż urodę, i rozum, zaſłużyłaś na to, abyś te wszyſtkie przymioty w iedney znalazła zebrane oſobie. Będziesz wielką Krolową; Spodziewam

 się,

[156] Bezauberung [157] sehen lassen [158] gewinnen [159] sich entledigen der Verbindlichkeiten [160] auf eine angenehme Art [161] erstaunt [162] die Wahl.

się, że tron cnot twych nie [163] umnieyszy. Wy zaś, Moście Panie, rzekła do dwoch siostr Pulcheryi Wrożka, ponieważ zamiast cnoty, pełne złoście iesteście, staniecie się statuami, ale iednak pod postacią kamieni, w ktore się obrocicie, rozumu waszego nie utracicie. Będziecie przy bramie pałacu siostry waszey stały, karę zaś tę, dla tego wkładam na was, abyście na szczęście siostry waszey ustawicznie patrzały. Nieodmienię stanu waszego dotąd, poki [164] winy waszey nie uznacie, ale się bardzo boię, abyście na zawsze w tey postaci nie zostawały. Pychę, gniew, [165] łakomstwo, [166] gnuśność łatwo poprawić można, ale zazdrości i złości, trudno [167] wykorzenić. To wymowiwszy Wrożka, uderzyła w stoł pierścieniem, aż natychmiast wszyscy, ktorzy byli w sali, [168] przeniesieni zostali do Państwa Krolewicza. Poddani iego z radością go przyięli, i poiął za oblubienicę Pulcheryą, z ktorą żył długo, i w zupełnym [169] uszczęśliwieniu, bo te na cnocie [170] gruntowało się.

[163] verringern [164] Fehler [165] Gefräßigkeit [166] Trägheit [167] vertilgen, ausrotten [168] versetzt werden [169] Glückseligkeit [170] gegründet seyn.

KOME-

KOMEDYA.

ERAST.

W IEDNYM [1] AKCIE.

[2] SCENA PIERWSZA.

Przed chatą, Erasta, gdzie tylko [3] krzaki i drzewa widać.

Erast.

(Ze strzelbą łowiecką, stawia ią na stronie.)

Otoż [4] powracam [5] nic nie wskorawszy, że nam chleba nie stało, wyszedłem dla [6] obłowu. Daremnie przez ten czas cały po południu [7] upałem słonecznym [8] spieczone [9] obiegłem gory. Iuż widzę, głód naszey nędzy u wyni koniec. [10] Wniydę do środka, ale muszę wpierwey sobie [11] wypogodzić czoło, muszę [12] ukryć smutek przed Lucyndą. O Boże! Ta ona niewiasta, iak [13] chętnie ubostwo, [14] ostatnie ubostwo, nędzne życie znosi, aby mi tym

 zno-

[1] Aufzug [2] Auftritt [3] Strauch [4] wieder kommen [5] unverrichteter Sachen [6] Fang [7] Sonnen-Hitze [8] heiß [9] durchlaufen [10] hinein gehen [11] heiter machen [12] verbergen [13] willig [14] äußerst.

znośnieyſze uczyniła, a kiedy w [15] kącie nad [16] poſpolitą naſzą nędzą [17] płacze, i ſłyſzy, że ia nadchodzę, [18] ociera ſobie łzy z oczu i mile uśmiecha ſię do mnie, aby mi nie [19] przyczyniła utrapienia. O Boże! niepodobna, abyś ty tey nie nadgrodził cnoty. Zaſługuie na to, aby była ſzczęśliwą. Byłbym ſpokoynieyſzy, ale ta myśl naybardziey mię [20] trapi, gdy [21] wſpomnę, żem ia przyczyną iey [22] utrapienia, i nędzy tych dwoyga [23] godnych politowania dzieci. To [24] dręczy ſerce moie, że iey [25] wſpaniałomyślności [26] zawdzięczyć nię mogę. Co raz bardziey się [27] wzmaga naſze ubòſtwo, i coraz ſtan życia naſzego nędznieyſzy. Do oſtatniego [28] wytraciłem się. Coż mam począć? a nad to [29] pożnieyſza nawałnica iuż [30] dozrzewaiące [31] wybiła pożywienie. Do kogoż się mam udać od włáſnego opuſzczony Oyca? gdy go te ze łzami piſane liſty, [32] pociągaiące do politowania nędzy naſzey opiſanie, nie poruſzaią? Iuż pięć lat iak po oſtatnim liście, teraz mi na żaden nie odpiſał. O iak może być Ociec tak okrutnym, i dziecię właſne w nędzy bez pomocy opuścić! Cały [33] wyſtępek ieſt ten, żem przeciwko iego woli pewney oſobie [34] przyrzeczoney

[15] Winkel [16] gemeinschaftlich [17] weinen [18] abwischen [19] einen kränken [20] quälen [21] gedenke [22] Unglück, Kummer [23] bedauernswürdig [24] martern [25] Großmuth [26] belohnen [27] größer werden [28] sich verzehren [29] das letzte Gewitter [30] reifende Nahrung [31] verderben [32] zum Mitleiden bringend [33] Verbrechen [34] zugesagt.

ney dotrzymał [35] obietnicy. Tey osobie, ktora wszelką doskonałość, prȯcz bogactwa, posiada. Gdybym był za [36] ściślą wolą szedł Oyca moiego, byłbym tą, ktora u wszystkich zasługuie na [37] poszanowanie, na [38] urągowisko wystawił światu. O Boże! czyby mi wszystkie honory i bogactwa nie były [39] obmierzłe? czyby mi [40] sumnienie każdego [41] weyrzenia, [42] piekielnym nie ćmiło udręczeniem? To miłosierdzie nad bliźnim, ma coś słodzącego w naszey nędzy w pośrzod utrapienia, te [43] starowne zabiegi, iedno drugiemu znośnieysze uczynić, i te łzy, ktore iedno dla drugiego wylewa, muszą kiedyż tedyż wziąć koniec. Podobno z czasem Oyca moiego do litości [44] skłonią. — Otoż idzie młodszy moy Syn; co więc za [45] wyroki na moie czekaią dzieci? — Muszę łzy otrzeć i twarz wypogodzić, aby się to dobre nie trapiło dziecko.

SCENA DRUGA.

(Młodszy Syn bieży do Erasta i [1] obeymnie Oycowskie [2] kolana.)

Syn.

Ach Oycze Moy!

 Erast.

[35] Versprechen [36] dem strengen Willen nachgeben [37] Achtung verdienen [38] der Verachtung aussetzen [39] verhaßt, ekelhaft [40] Gewissen [41] die Aufsicht [42] mit höllischen Quaalen verdunkeln [43] sorgfältiges Bemühen [44] bewegen, lenken [45] Schicksal.
[1] Umarmen [2] das Knie.

Eraſt.

Naymilſze dziecko! a zkąd tak weſoło?

Syn.

Byłem tam na [3] gorce, i [4] zabawiłem się u małego paſterza; ach iak mi [5] żal go!

Eraſt.

Czemu moie dziecię?

Syn.

Siedział przy [6] trzodzie i płakał, dziś ieſzcze powiada nic nie iadłem, a bardzo [7] mi się ieść chce. [8] Na, weź wiele mam, powiedziałem, iedz, i dałem mu [9] obiedni chleb, com dla siebie zachował, i mnie się w prawdzie ieść chciało, lecz bardzo się cieſzyłem, gdym widział, że mu dobrze ſmakowało, i że się on radował.

Eraſt.

Błogosław ci Boże dobre dziecko!

Syn.

Wſzakby ten młody paſterz toż uczynił, gdyby co miał, a ia z [10] głodu płakał.

Eraſt.

A czy wiedziałeś, że więcey w chacie nie mamy chleba?

Syn.

[3] Hügel [4] sich verweilen [5] es ist mir leid [6] die Heerde [7] mich hungert [8] da hast's [9] Mittagbrod [10] Hunger.

Syn.

Wiedziałem, ale to mię [11] niezmiernie ucieszyło, że mu dać mogłem. Wszak ty mowisz: Boże nagrodź tym, ktorzy dobrze czynią drugim.

Erast.

[12] Uściskay mię moy Synu! O Boże! niepodobna, abyś nie weyrzał na taką [13] niewinność, (ociera łzy z oczu.)

Syn.

Ach Oycze ty płaczesz! O nie płacz Oycze moy!

Erast.

Ia nie płaczę moie dziecię! — Idźno na ten pagorek, a [14] wyirzyi, ieżeli brat twoy przychodzi z lasa, albo czy nie powraca Symon z miasta.

Syn.

Wraz idę Oycze moy.

SCENA TRZECIA.

Erast. (*sam ieden.*)

Ach iak mi to aż do serca [15] dopieka! Ieszczem nigdy nie był tak zewsząd opuszczony — (*chodzi* [16] *w zamyśleniu*) O Boże! Boże — Cna niewiasta i niewinne dzieci — Ty mię

 [17] ra-

[11] sehr, über die Maßen [12] umarmen [13] die Unschuld [14] sehen [15] ans Herz dringen, es schmelzen; einem zusetzen [16] tiefsinnig.

17 ratuy! ktory moiemi 18 kieruiefz obrotami, abym przeciwko twoim nie mruczał 19 wyrokom i o twoiey nie 20 powątpiwał Opatrzności. Nie mogę iść do chaty, aż poki 21 rzezwieyfzey na siebie nie przybiorę poftaci. Przecię łafkawe 22 przyrodzenie przybywa mi na pomoc, ten chłodny wiatr 23 wdzięcznie 24 ofufza łzy moie.

SCENA CZWARTA.

LUCYNDA I ERAST.

Lucynda.

1 Witam cię Mężu! 2 (*ścifka go za rękę*) Witam cię 3 mile!

Eraft. (*ścifka ią.*)

Witay 4 Ulubiona! iakżeś ten czas 5 trawiła?

Lucynda.

Cale wefoło, tak wefoło; iak tylko bez ciebie trawić mogę. Spiewałam fobie przy robocie.

Eraft.

Ty się trzymafz w niefzczęściu iak 6 bohaterka.

Lucynda.

17 beyſtehen 18 das Schickſal leiten 19 weiſe Leitung, Verhängniß 20 zweifeln an der Vorſicht 21 muntre Miene annehmen 22 Natur 23 ſanft 24 abtrocknen.

Scena czwarta. 1 Sey gegrüßt 2 drücken 3 freundlich 4 Geliebte 5 zubringen 6 Heldinn.

Lucynda.

To moie ſzczęście ieſt, że ciebie posiadam i tę zawſze [7] rozweſelaiącą cnotę, i w ten czas tylko nieſzczęśliwą ieſtem, gdy ty się być nim [8] ſądziſz.

Eraſt.

O Boże! iak wiele miłości ku mnie, ktory cię w taki w [9] prawiłem ſtan, iaki ludziom [10] podłego zdania przyczyną byłby [11] rozpaczy.

Lucynda.

Ach dla Boga moy ulubiony; nie [12] przerywąy uſtawnie naſzey ſpokoyności przez takowe [13] zarzuty, ktore moiey ku tebie miłości cale się [14] ſprzeciwiaią. [15] Przyſięgam ci na wyſokie Nieba; przyſięgam ci, w tym że moie [16] uſpokoienie cale nie ieſt [17] zmyślone. W ręku twoim ieſtem ſzczęśliwa, a bez ciebie naywiękſze ſzczęście nie byłoby mi miłe.

Eraſt.

I mam że temu wierzyć, iż [18] na przekor oſtatniemu uboſtwu, na przekor nędznemu życia naſzego ſtanowi, twoia [19] pogodna twarz z [20] wewnętrznym [21] zgadza się uſpokoieniem?

Lucynda.

[7] ermunternd [8] glauben [9] setzen [10] niedrige Denkungsart [11] Verzweifelung [12] stören [13] Vorwurf [14] beleidigen, zuwider seyn [15] schwören [16] Ruhe [17] erkünstelt, erdichtet [18] trotz [19] heiter, ruhig [20] innere [21] übereinstimmen.

Lucynda.

Ia w ten czas tylko [22] smutna, gdy ciebie widzę smutnego.

Erast.

Ach co za dobroć!

Lucynda.

Wspomniy na to, wiele tysięcy uboższych ieszcze, niżeli my znaydziesz! I czyż powinna niespokoyność bardziey nas nieszczęśliwemi czynić, iak ci są?

Erast.

Nie znaydziesz uboższych od nas, ktorzy od [23] lichey [24] powietrzney ptaszyny ubożsi iesteśmy. Nie mamy więcey żadney [25] żywności w chacie, daremnie się [26] zwłoczyłem po gorach, chcąc przynieść iaką [27] zwierzynę, ale [28] prożno przyszedłem na powrot, to wszytko cierpliwiebym znosił, twoy wielki umysł [29] pomaga mi w tym. Lecz kiedy na nasze spoyrzę dzieci — O Boże! to [30] rozkrawa na poły serce, patrząc na to, iak łzy iuż leiące się [31] wstrzymuią, dla tego, aby nas bardziey nie [32] rozrzewniali.

Lucynda.

Przyiacielu Moy! i maż iedno nieszczęście [33] zasmucać, ktore w sobie nie iest tak [34] srogie, iak

[22] bekümmert, traurig [23] schlecht, elend [24] in der Luft [25] Nahrung [26] durchirren [27] Gewild [28] leer [29] helfen [30] durchschneiden [31] zurückhalten [32] bekümmern, einem Thränen auspressen. [33] muthlos machen, betrüben [34] schrecklich.

iak ſobie [35] maluiemy? Starſzy ſyn, co poſzedł w las dla [36] zbierania owocow, rozumiem, że z prożną ręką nie powroci do domu, a choćby tak było, to uſpokoy się tą [37] nadzieią, ktorą nam czyni Symon za ſwym [38] powrotem z miaſta.

Eraſt.

Prawdziwie [39] wſtydzić się muſzę moia żono! że fraſunek tak wiele nade mną wziął mocy.

Lucynda.

(*Pokazuie mu ſztukę złotem* [40] *wyſzytą*) Nad to, moy ulubiony! patrz! iużem ſkońzyła, iutro Symon może zanieść do miaſta tey kupcowey, ktora moią robotę do tego czaſu dobrze płaciła. Ach [41] uſpokoymy się! wſpomniy na to, iż kiedyśmy w naygorſzym byli [42] razie, w ten czas nam nieſpodzianie [43] wſzechmocna opatrzność przybyła z ratunkiem.

Eraſt.

Ach iak [44] obfite pociechy znayduieſz w twoiey [45] wſpaniałey duſzy. Z tym wſzytkim ia się nie mogę [46] odiąć [47] ſtarownym myślom, co na koniec z dziećmi naſzemi będzie? iaką im drogę w świecie do ſzczęścia pokażem.

Lucynda.

[35] ſich vorſtellen [36] Früchte ſammlen [37] Hoffnung [38] Rückkehr [39] ſich ſchämen [40] geſtickt [41] ſich beruhigen [42] Zuſtand [43] allmächtig [44] Reichthum von Troſt [45] edel [46] ſich entſchlagen, entziehen [47] Beſorgniß.

Lucynda.

Drogie cnoty, moy Ulubiony! ta nigdy nie [48] zawiedzie.

Eraſt.

Prawda, ale cnota w nędzy ieſt to tragiczne [49] widowiſko. I iak trudno ięſt, cnotę, gdy ieſt oſtatnią nędzą [50] opaſana, iak trudno [51] bez ſkazy ią w ſercu zachować? Ach! ieſzczeby to było poł biedy, gdyby nie pomiędzy [52] poſpolſtwem, ale przynamniey choć nie tak w [53] zacnym ſtanie, iakiego mi urodzenie udzieliło, przecię uczciwie dni ſwoie [54] przekłopotać mogli. O! oycze moy! wzdychania moie, do ktorych mię twoia [55] ſurowość przymuſza, nie muſzą nigdy duſzy twoiey [56] trwożyć, iako i to, gdy [57] wnuki twoie z czaſem pod [58] wrota domu twego chleba [59] żebrzeć przyidą — O Boże —

Lucynda.

Ich przyſzłą nędzę [60] nie porownanie gorzey [61] wyſtawiaſz, niż ich potkać może. O iak niezliczone drogi opatrzność do ſzczęścia [62] otworzyła?

Eraſt.

To prawda. Ale kto raz w nędzy ieſt, tego też ſama uſtawnie [63] przycilka, co się z nami działo.

[48] hintergehen [49] Schauſpiel [50] umringt [51] unverſehrt [52] Pöbel [53] vornehm [54] durchſchleppen [55] Strenge [56] ängſtigen [57] Enkel [58] die Thüre [59] betteln [60] ungleich [61] ſich vorſtellen [62] eröffnen [63] drängen.

działo. Nieba! Ledwo co tylko ociec mię opuścił, ledwo co [64] ostatek naszey [65] chudoby [66] straciliśmy, coż za pomoc? co za rada? co za nadzieia nam w reście została? świat nas odrzucił od siebie, coż teraz począć mamy?

Lucynda.

Swiat opuścić, a w piękną ktorąkolwiek okolicę kraiu uchodzić, gdziebyśmy mogli, bez [67] rozterki nasze [68] obroty opatrzności [69] taiemnie zalecać.

Erast.

Dobrze moia Panno! Ale tym samym nie iest żadne szczęście, ktorego ci życzę, gdy wszystkie siły rozumu [70] zgromadzać potrzeba, aby się można [71] oprzec rozpaczy.

Lucynda.

Stan życia naszego nie iest tak bardzo nieszczęśliwy, w ktorem nas [72] niedościgłey Opatrzności [73] wyroki [74] wprawili. [75] Nie godzi się nam przeciwko tym samym szemrzeć. Tylko co mię moia [76] odwiedziła sąsiadka, czyliż iey stan życia nie iest daleko nędznieyszy od naszego? [77] Kobieta stara, i zewsząd opuszczona, ieszcze daleko od nas nboższa, i już tak dawno

[64] Rest [65] Armuth, weniges Vermögen [66] verthun, um etwas kommen [67] im Einsamen, ohne Zerstreuung [68] Schicksal [69] heimstellen [70] zusammensammeln [71] der Verzweifelung Widerstand thun [72] unerforschlich [73] Rathschluß, Verhängniß [74] setzen [75] es ist unbillig [76] besuchen [77] Weib.

dawno ciężką [78] nawiedzona chorobą: [79] w iedno ciągnącym się bolem i ubostwem; iednak rzadko kiedy iey cierpliwość przez naywiększe boleści i nędzę [80] zwyciężyć się daie. Nie ma inney nadziei iak tylko śmierć, co po długich mękach życie skończyć może. A my, my, przy lepszym z młodości [81] wychowaniu i [82] oświeceniu rozumu, przez [83] niskomyślne nasze postępki mamyż się ieszcze nieszczęśliwszemi nad nią sądzić?

Erast.

My tego nie chcemy, moia ulubiona.

Lucynda.

My tego nie chcemy moy ulubiony! Nie! Niech będzie [84] pochwalona Opatrzność ta, ktora wszystkim stworzeniem [85] niedościgle rządzi, ktora we wszytkim do naylepszego [86] zmierza celu, ktora dzieło swoie tak kocha i nad naywiększym iako nad naymnieyszym z rownym staraniem [87] czuie. Ta o każdey ptaszyny [88] wyżywieniu pamięta, ile ich tylko iest, o każdey [89] pszczołce, o każdym robaczku, ktory się [90] czołga przy nogach naszych; a czy możemyż [91] słusznie przeciw iey [92] rozporządzeniu

[78] heimgesucht [79] wird schon lange durch schmerzhafte Krankheit und Armuth geplaget [80] überwinden [81] Erziehung [82] Erleuchtung des Verstandes [83] kleinmüthiges Betragen [84] gelobt [85] höchst weise [86] zum besten Endzweck leiten [87] wachen [88] Ernährung [89] Biene [90] kriechen [91] mit Recht [92] die Leitung.

niu mruczeć, iż życie naſze nie ieſt w tym ſtanie, aby mogło na siebie 93 zazdrość ludzką pociągnąć? Bądź dobrey myśli! patrz! iak ta okolica ku nam się uśmiecha, ten piękny zachod ſłońca chce przyſtroić 94 pożegnanie dnia tego, ktory nas do 95 wyplątania się z naſzego nieſzczęścia 96 bliżey przyprowadził.

Eraſt.

Dziękuięć naymilſza Lucyndo! To ieſt niewypowiedziane ſzczęście moie, że ciebie poſiadam. Tyś moy 97 osłabiony rozum 98 podparła. Tyś moy 99 oświeciła umyſł, ale to 100 światło nie ieſt takie, iakie ſprawuie pełen radości dzień 101 wioſny, ieſt tylko iak 102 światło połnocne, ktore podczas pogody pełny księżyc 103 nieci; i to to ieſt, co ie 104 umnieyſza zawſze, to 105 wſpomnienie, że mię moy ociec opuścił, że mię całe 106 od ſerca ſwego odrzucił. Kiedy umierać będzieſz! Ach kiedy umierać będzieſz Oycze! a ia 107 odrzucony nie będę mogł przy śmiertelney twoiey płakać 108 pościeli, oycowſkiego błogosławieńſtwa z uſt twoich ſłyſzeć, to przynaymniey wſpomniy na mnie,

93 Neid 94 der Abschied 95 Herauswickelung 96 näher 97 schwach geworden 98 aufhelfen einem 99 aufheitern 100 die Heiterkeit 101 der Frühling 102 Heiterkeit einer Mitternacht 103 leuchten 104 mindern 105 der Gedanke, das Andenken 106 aus seinem Herzen verbannen 107 verstoßener 108 das Bette.

mnie, i kiedy wſpomnieſz na [109] opuſzczonego, ktoremuś dał życie, to pobłogoſław mi.

Lucynda.

O dobry Mężu! Tybyś się był i ſam z tych [110] ſmutnych myśli przez własny rozum [111] wydobył. To, com ci dla pociechy powiedziała, z czaſem ſamoby było przyſzło na pamięć. [112] Zyczenie twoie [113] względem oyca, [114] o gdyby otrzymało ſkutek. Boże — Ia —

Eraſt.

Dla Boga nie mow mi tego, coś chciała mowić, nie czyń w tym ſobie żadnych [115] zarzutow, nie byłbym nigdy godzien ciebie, gdybym tego mogł ſłuchać.

Lucynda.

Nie moy Eraście, nie chcę się [116] ſprzeciwiać twoiey miłości, tylko ci muſzę [117] wyiawić moię nadzieię. Co! gdyby twoy ociec tobie odpuścił, i o nieſzczęście Syna ſwego zaczął się [118] fraſować, toby —

Eraſt.

Zapewne. Ta myśl kilka razy mię w [119] naygrubſzym ſmutku oświeciła, czaſem cały dzień, mię uczyniła ſzczęśliwym, gdy daremnie,

[109] verlaſſen [110] ſchwermüthig [111] ſich empor heben [111] Wunſch [113] für [114] O daß der n Erfüllung gehe [115] Vorwurf [116] beleidigen [117] ſagen, offenbaren [118] ſich kümmern [119] tiefe Schwermuth.

mnie, ach zawſze daremnie! oczekiwałem odpowiedźi na naſze [120] poruſzaiące liſty. Liſty! na ktore [121] przebog! [122] naybezrożnieyſzy, [123] naynieznaiomſzy! gdyby na drodze znalazł, zapewnieby płakać musiał, a moy ociec. On —

Lucynda.

Niesłuſznie musielibyśmy poſtępować przeciw Oycu, ktory cię tak mocno kochał, gdybyśmy mu —

Eraſt.

O Boże! prawdziwie niesłuſznie! O Oycze moy, tyś mię powinien na wieki [124] nienawidzieć, ktory mię przed tym tak ſerdecznie kochałeś, ktory w młodośći moiey, gdym [125] zwolna [126] poſtępował w doſkonałośći, [127] niezmierną pokazywałeś radość, maſzże mię zawſze nienawidzieć! Chociaż z głęboką uwagą płaczę nad tym, że się na mnie gniewaſz, iednak ſumnienie żadnego mi nie czyni zarzutu, lecz * uchroń Niebo! gdyby mię w czymkolwiek [128] obwiniać miało, w ten czas gniew twoy byłby [129] nieznośnym [130] udręczeniem. O! daruieſz! zapewnie mi daruieſz [131] na powrot miłość twoię! Podobno, ach słodkie wſpomnienie! podobno płaczeſz iuż nad ſynem twoim,

 żeś

[120] rührend [121] beym Himmel! [122] gleichgültig [123] unbekannt [124] hassen [125] allmählich [126] an Vollkommenheit zunehmen [127] übermäßig ° behüte der Himmel! [128] schuldig machen [129] unerträglich [130] Marter [131] wieder.

żeś go w nieſzczęściu opuścił. Ach iak mię rozweſela ta nadzieia! będę wraz piſał, oznaymię mu o wſzystkim, [132] uymuiąc go za ſerce, iak mi tylko miłość ſynowſka, i ſtan naſz nędzny [133] doradzić [134] zdołaią. Idźmy do chaty ieſzcze dziś chcę piſać, chodź ze mną, gdyż i twoia pomoc w tym mi będzie potrzebna.

Lucynda.

Idźmyż moy Mężu? (*wziąwſzy się za ręce idą do chaty.*)

SCENA PIĄTA.

Symon.

Czy iuż odeſzli? — tak, gdyby mię tylko nie zaraz [1] poſtrzegli. I to zły znak, że się przed niemi [2] chronić muſzę; czemu tak biieſz? (*kładzie na ſerce rękę.*) Co za [3] niepohamowane drganie? co za [4] ciężkość [5] wzmaga się w [6] pierśiach moich? [7] porzuć! opuść mię! nie [8] trwoż mię nad tą [9] fraſzką, co ia z chwalebnego uczyniłem [10] względu! ſtary poczciwy człowieku! ſumnienie twoie ieſt bardzo nieſpokoyne, żeś się [11] odważył na to, co się we wſzytkich innych

[12] oko-

[132] aufs rührendste; fassen [133] rathen [134] vermögen.

Scena piąta. [1] Gewahr werden [2] sich scheuen [3] unbändiges Klopfen [4] Last, Schwere [5] sich häufen, überhand nehmen [6] die Brust [7] nicht doch! [8] bang einem über etwas machen [9] Kleinigkeit [10] Absicht [11] wagen.

[12] okolicznościach [13] złoczyńſtwem nazwać może. Ale nie ieſt, nie ieſt żadne, wzgląd i okoliczności [14] wymawiaią mię, prawdziwie nie, nie ieſt żadne złoczyńſtwo, a iednak iakby złoczyńſtwo było, tak mię trapi.

Gdyby tylko nikt nie nadſzedł, poki do siebie nie przyidę, [15] (*dobywa worka z pieniędzmi*) ieſt nie mało; będziemy mogli tym przez czas długi [16] pociągnąć. Ale gwałtem [17] wydarte! na drodze wydarte! przeklęta [18] ſprawa! maſz mię to teraz uſtawnie [19] dręczyć! Uſpokoy się ſumnienie! O! to ieſt pierwſzy i oſtatni raz; wolałbym nayciężſzy [20] niedoſtatek znosić, i z tobą być w ſpokoyności, iak w [21] zbytku opływać i z tobą być [22] rozrożnionym. Ale naſzey [23] opuſzczoney nędzy, naſzemu uboſtwu chcąc trochę pomoc, poſzedłem het, i [24] wyciągałem, prawda że mocą, od iednego cokolwiek z iego zbytku, ktoremu tylko tak długo potrzeba, poki do domu nie powroci, a potym może ſobie na tych miaſt z pełney ſzkatuły [25] znowu odłożyć. Nie, prawdziwie nieſłuſznie, że tak wiele [26] niecnot we wſzystko [27] opływaiących [28] włoczy się po świecie, a moy poczciwy Pan i Lucynda, dzieci i ia mamy, na tey [29] puſtyny zewſząd opuſzczeni, głodem mrzeć. Ha! [30] wre

 krew

[12] Umſtand [13] ein Bubenſtück, Schelmenſtreich [14] entſchuldigen [15] langen [16] reichen [17] entriſſen [18] verfluchte That [19] martern [20] Mangel [21] im Ueberfluß ſitzen [22] uneins ſeyn [23] hülflos [24] fordern [25] wieder erſetzen [26] ein Böſewicht [27] in allem Ueberfluß [28] ſchlendern [29] die Wildniß [30] wallen, ſieden.

krew w [31] żyłach moich, kiedy ia widzę tych [32] lubieżnikow, te [33] harde [34] ſtraſzydła, ktorzy ubogich i opuſzczonych [35] nędznikow za [36] bydlę [37] mniemaią i we wſzytkich się [38] lubieżnościach niby w [39] błocie [40] tarzaią, i dobra ktore po więkſzey części z [41] krzywdą [42] bliźniego [43] zgromadzili, [44] niegodziwie [45] przemarnotrawiaią. Tym czaſem powinienże ubogi [46] niſzczeć? i nędzny z głodu umierać? i z [47] gorącemi łzami na to patrzyć, iak ci [48] bezkarnie dobrem świata tego [49] zbytkuią? Słuſznie i ſprawiedliwie część ich zbytku odebrać im można. Nie, nie [50] żałuię tego com uczynił — Ach dla Boga ſłyſzę [51] ſzeleſt — Ktoś się zbliża — Nie — ia [52] drzę iakby mnie z zimney wody [53] wyciągnął Ach aby mię tylko kto nie napadł poki się nie nagotuie. Ale co ia powiem? przed moim Panem [54] prawdy nie mogę się zwierzyć. — Cicho — prawdziwie iak iedno z drugiego się [55] ciągnie. No! tak muſi być nie inaczey, trzeba [56] ſkłamać — Powiem — Nu! a co? [57] Niezgrabny głupcze! — przeklęta ſprawa! — Powiem — że — nu tak, głupia głowo! otoby pieknie było! — Tak, tak,

[31] Ader [32] Verpraſſer [33] ſtolz [34] Ungeheuer [35] ein Elender [36] Vieh [37] halten [38] Wolluſt [39] Koth [40] ſich wälzen [41] Unrecht [42] Nächſte [43] zuſammenbringen [44] in Laſterthaten [45] verſchwenden [46] zu Grunde gehen [47] heiß [48] ungerochen [49] ſchwelgen [50] bereuen [51] Geräuſch [52] zittern [53] herausziehen [54] ich darf die Wahrheit nicht ſagen [55] folgt [56] lügen [57] Ungeſchickter Narr!

tak, to ieſzcze [58] uydzie. Iakiś Pan potkał się ze mną w mieście, on mnie znał, a ia iego nie znałem, pytał mię, czy ieſzcze w ſłużbie ieſtem u Eraſta, a potym powiedział że, — że on wie naſze [59] obroty, i że on — do piorunow! kto tam przychodzi, moiego Pana obydwa ſynowie, i możnaż być kiedy bez przeſzkody? [60] Przedziwnie rzecz moię udam.

SCENA SZOSTA.

Symon i obydwa Synowie.

Starſzy Syn.

Witay Symonie.

Młodſzy Syn.

Witay Symonie.

Symon.

(*Stoi cały w zamyśleniu.*)

Starſzy Syn.

Tyś [1] niewesoły, Symonie!

Symon.

Prawda, bo mi [2] leży rzecz iedna na głowie.

Młodſzy Syn.

[3] Pożno powracaſz z miaſta.

 Symon.

[58] das geht noch an [59] Umstände, Schicksale [60] ich werde meine Rolle trefflich spielen; udac, vorstellen, vorbringen.

Scena ſzoſta. [1] Nicht freundlich [2] es steckt mir etwas im Kopfe [3] spät.

Symon.

Bo też tam wiele do czynienia miałem.

Starſzy Syn.

A czy przynioſłeś co z ſobą?

Symon.

Przynioſłem bardzo wiele. Teraz wſzyſtkiego mamy doſtatkiem.

Młodſzy Syn.

O dobry Symonie!

Starſzy Syn.

I ia z laſa pełen [4] koſz owocow przynioſłem.

Symon.

Dobrze, dobrze, ieſteś [5] łepſki dzieciuk, będziemy ſobie Pańſko żyć.

Młodſzy Syn.

O gdybym ia tak [6] urodziwy był iak moy brat, żebym ſię mogł iak on ſtarać!

Starſzy Syn.

Kochany Braciſzku! nie za długo doczekamy ſię tego.

Młodſzy Syn.

Miły Braciſzku! pocałuy mię! (całuią ſię) Ach iak ia ciebie kocham! Ach iak będą ſię cieſzyć oyciec i matka! Iużeśmy całe nic nie mieli do

[4] ein Korb [5] brav [6] groß, erwachſen.

do [7] iedzenia, a teraz mamy dostatkiem. Mateńka dzisiay płakała przy robocie, i ia wszedłem do tey [8] izby, gdzie przy [9] krosienkach siedziała, nie postrzegła mię, ale ustawnie płakała i [10] modliła się tak, że i ia musiałem płakać. Kiedy mię postrzegła, otarła oczy swoie iakbym ia nie miał widzieć, ia iednak widziałem. Powiedz Symonie, czemu ustawnie płacze nasz Ociec i Mateńka, mnie zawsze to [11] smuci.

Starszy Syn

I mnie też. Powiedz nam Symonie, powiedz, czemu, ieżeli wiesz.

Symon.

Ho! [12] mnie się zdaie, że dla tego płaczą, że my ubodzy iesteśmy.

Starszy Syn.

My? — ubodzy?

Młodszy Syn.

Nasi sąsiedzi, co w gorach mięszkaią, są ubodzy, ale nie my.

Starszy Syn.

To prawda, my tylko do czasu byli ubodzy, dzisiay ieszcze byliśmy, ale teraz nie iesteśmy

[7] essen, iem, iesz, iadłem. ieść, iedz, iedzą. Fr. ia, dam. [8] die Stube [9] der Nährahm [10] beten [11] traurig machen, betrüben [12] mir däucht, es kommt mir vor.

ſteśmy więcey. Tak wiele mamy, czy my teraz nie ieſteśmy bogatemi.

Symon.

Cha, cha, cha. O! dzieci, dzieci!

Młodſzy Syn.

Ty się [13] śmieieſz z nas Symonie! Alboż nie ieſt człowiek bogatym, kiedy ma doſyć, a my teraz mamy po doſtatku, że nam na pięć dni [14] wyżywienia [15] wyſtarczy.

Symon.

O! dzieci! dzieci!

Starſzy Syn.

Nie Symonie, powiedzże nam, kiedy my ubodzy, coż maią ci [16] oſobliwſzego, ktorzy ſą bogaci?

Symon.

Ci wſzystkiego nazbyt maią.

Starſzy Syn.

A na coż oni tego potrzebuią? wſzak zbytek, to ieſt, gdy kto więcey ma iak mu potrzeba.

Symon.

Tak ieſt, i oni ieſzcze czaſem więcey [17] pragną.

Mło-

[13] lachen über einen [14] Lebensunterhalt [15] zureichen, genug seyn [16] besonders [17] verlangen.

Młodſzy Syn.

To [18] dziwni ludzie.

Starſzy Syn.

I oniż nie daią tego, co im [19] zbywa, [20] potrzebuiącym?

Symon.

O ieſzcze część odbieraią uboższemu i to co ma, aby do ſwego [21] zbioru [22] przyłożyli.

Młodſzy Syn.

O Symonie ty ſobie [23] żartuieſz z nas, czy mogą być tacy ludzie na świecie? i ty temu wierzyſz braciſzku?

Starſzy Syn.

Ia temu nie mogę wierzyć, Symonie! nie żartuy ſobie z nas, wſzak nie należy kłamać.

Symon.

Ia wam [24] rzetelnie powiadam; że całe miaſto ieſt pełne takich.

Starſzy Syn.

Gdybym ia miał, coby mi zbywało, tobym zaraz ubogim naſzym ſąſiadom w gorach [25] mięſzkaiącym oddał, iako też naſza Matenka i Oyciec.

Młodſzy Syn,

Zapewnie i iabym to uczynił.

Star-

[18] wunderlich [19] übrig bleiben [20] nothdürftig [21] der Haufe [22] zulegen [23] scherzen [24] deutlich genug, wirklich, für gewiß [25] wohnen.

Starſzy Syn.

Ia nie [26] czuię większego weſela, muſzę zawſze z radości płakać, kiedy ubogi nam ſerdecznie dziękuie, i nam błogoſławi, że czegośmy i ſami [27] użyć mogli onemu też [28] udzielili.

Młodſzy Syn.

To prawda bracilzku, i mnie to każdego czaſu więcey ieſzcze [29] cieſzy, iak gdybym naypięknieyſzego [30] złapał ptaſzka.

Starſzy Syn.

Ale powiedz nam Symonie: czemu płaczą naſz Oyciec i Matka? że nie ſą bogaci? ia temu nie wierzę.

Symon.

Ia rozumiem, że dla tego, bo gdyby bogatemi byli, toby mogli ſobie tę radość [31] ſprawić, iż coby im zbywało, oddaliby uboższym.

Starſzy Syn.

Nie inaczey Symonie. Ty [32] zgadłeś, prawdziwie i ia będę płakał, że nie ieſteśmy bogaci. Ale chodź bracie, poydziemy do chaty, chodź Symonie, (*odchodzą.*)

SCENA SIODMA.

Symon.

Teraz ia znowu ſam ieden, iuż odeſzli, niech ſobie [33] otrę [34] boiaźliwy pot wpierwey.

Teraz

[26] empfinden [27] genießen [28] mittheilen, geben [29] freuen, erfreuen [30] fangen [31] machen [32] errathen [33] abwischen [34] der Angstschweiß.

Teraz [35] śmiało! Teraz poydziemy do chaty, i — Ale com chciał mowić? podobno z boiaźni znowu [36] zapomniałem. Nie [37] trzęś się przecię ſtary głupcze! ſtoy [38] krzepko! O zu nie [39] ſpuſzczay w ziemię! Ieſzcześ że wſzyſtkim nie dobry [40] oſzuſt. Iuż ieſtem przyſtary nowego uczyć się [41] rzemiosła, zwłaſzcza ktore się moiemu [42] przyrodzeniu [43] przeciwne zdaie; O! gdyby tylko ten raz [44] udał się! — Powiem, że od iednego Pana, ktorego nigdy w mieście nie widziałem. To dobrze — O Nieba! a oto iuż przychodzi — ſprawże się dobrze. —

SCENA OSMA.

SYMON I ERAST.

Eraſt.

Witay wierny moy przyiacielu! czy [1] zmordowałeś się? z miaſta aż do tego mieyſca ieſt trochę [2] trudząca przechadzka.

Symon.

Nie, nie zmordowałem się, przynioſłem z miaſta niektore [3] potrzeby z ſobą.

Eraſt.

[35] friſch! guten Muths! [36] vergeſſen [37] zittern [38] feſt [39] nieder ſchlagen [40] Betrüger [41] ein Handwerk [42] Natur [43] zuwider [44] gerathen, gelingen.
Scena oſma. [1] Müde werden [2] ermüdend, beſchwerlich [3] Nothwendigkeit.

Erast.

Złoż to [4] brzemię z siebie, i zanieś do chaty, a potym powracay tu [5] w chłod, bo i wieczerza będzie wraz gotowa. (*Symon odchodzi.*)

Erast.

(*Pogląda za niemi.*)

Poczciwy człek! O kiedy tylko będę mogł iego usługi [6] zawdzięczyć! [7] W prawdzie teraz się słodka przybliża nadzieia, iużem list zaczął i dziś go dokończę. Co za słodka nadzieia! Co za [8] strasząca wątpliwość. Co za [9] swoboda! O Boże, co za niebieska radość! gdy [10] przebłagany Oyciec na moie odpisze listy? ta wdzięczna nadzieia pobudza mię do płaczu. Ach! iak będę mogł znieść tę [11] nagłą radość? będę [12] skrapiał łzami pełne błogosławieństwa pismo. Co za strach! O co za [13] rozpacz! gdy mię on wysłuchać nie zechce. — O Boże wysłuchay [14] płaczliwe prośby moie. Zmiłuy się nade mną! Nie dopuszczay większego nad siły moie [15] utrapienia. Nie day tego Boże, aby Oyciec moy w [16] zatwardziałości serca z tego zszedł świata. — A gdyby moy starszy syn z Symonem do niego poszli? — prawda, że daleka [17] podroż. Gdyby to naymilsze i niewinne dziecko list mu poda-

[4] die Bürde, Last [5] ins Kühle [6] belohnen [7] zwar [8] ein schrecklicher Zweifel [9] welch Entzücken [10] versöhnt [11] plötzlich [12] netzen [13] Verzweiflung [14] flehend, kläglich [15] Kummer, Qual [16] Härtigkeit, Verhärtung [17] Weg, Reise.

podało? gdyby ſtarca uściſnęło za nogi, i o ratunek dla śiebie i dla Oyca ſwego upraſzało. — O [18] przednie, przednie! — Nędzny na tyśiąc ſłodkich napada myśli, aby tym [19] dotkliwiey poczuł, że nędznym ieſt. Kto ich będzie w drodze żywić? — O Boże — (*przechadza się* [20] *zamyślony Symon ſtoi przy ſtronie, tak że go Eraſt nie widzi, poſtrzega go potym.*) Iużeś powrocił Symonie? O iedyny moy przyiacielu! O gdybym ia tylko mogł twoię wierność nadgrodzić.

Symon.

W. M. Pana dobroć ku mnie, nadgradza każdego momentu te małe uſługi.

Eraſt.

To być nie może. Iakim ſpoſobem mogę twoię wierność nadgrodzić? gdy mię własny Oyciec, a potym wszyſtko, wſzyſtko mię opuściło, tylko ty ſam iako poczciwy ſługa ieſzcze mię [21] nie odſtępuieſz. Nie mogłeś się nic [22] pomyślnego ſpodziewać u mnie, gdy ia całą ſtraciłem nadzieię, a przecię nie [23] odbiegaſz mię w nędzy, cierpiſz ze mną głod i [24] niedoſtatek, i [25] zagradzaſz ſobie drogę do dalſzego ſzczęścia.

Symon.

[18] herrlich! [19] um desto herber, empfindsamer [20] vertieft, staunend [21] verlassen, sich entfernen; zurücktreten [22] erwünscht, vortheilhaft [23] verlassen, davon gehen, davon laufen [24] der Mangel [25] verzäunen, vermachen,

Symon.

Mos Panie! iak to W. M. Pan umieſz moie [26] nikczemne uſługi wychwalać. Iednak W Pan nie [27] wmowiſz tego we mnie, abym ia co [28] znacznego uczynił — oto ieſt —

Eraſt.

Co moy przyiacielu!

Symon.

Weź tylko W. Pan, weź!

Eraſt.

Iak? — Co?

Symon.

Pieniądze co z ſobą z miaſta przyniosłem.

Eraſt.

Tak wiele pieniędzy? Iako? Czemu tak drży ręka twoia?

Symon.

Moia ręka? — drzy? — ia myślę — że od radości.

Eraſt.

Ty się [29] zaiąkaſz? — co to ieſt?

Symon.

Pieniądze Mci Panie, pieniądze to ſą, wſżak W Pan wieſz, że nam potrzeba, i ieſzcze się W. M. Pan nie cieſzy.

Eraſt.

26 ſchlecht; niederträchtig; faslicht 27 bereden
28 merklich, berühmt 29 ſtottern.

Eraſt.

Twoia [30] boiaźliwa poſtać ieſt przyczyną, że ia nie wiem, czy się mam cieſzyć? Ach dla Boga przyiacielu! [31] wyrwiy mię z tey niepewności, ktoż ci przecię dał te pięniądze?

Symon.

Tak! — mnie [32] przykazano, abym W. Panu nie mowił.

Eraſt.

Nu! przyiacielu! nie czyń mię nieſpokoynym, to weź ſobie nazad, ia ich nie mogę przyiąć, poki się nie [33] dowiem, iakim ſpoſobem [34] nabyłeś.

Symon.

To pięknie? — ia ich nie wezmę nazad, do czego to tak wiele [35] namyślać się.

Eraſt.

No powiedzże Symonie! powiedz mi zaraz.

Symon.

Ia — Iak z miaſta powracałem, het tam pod gorą znalazłem.

Eraſt.

Tak, tak, kłamay ſtarcze, nawet i mowa twoia [36] wydaie cię.

Symon.

Mnie się zdaie, że W.M. Pan widziſz, co się w ſercu moim dzieie.

Eraſt.

[30] furchtſames Betragen [31] herausreiſſen [32] verbieten [33] erfahren [34] bekommen [35] ſich bedenken, ſich beſinnen [36] verrathen.

Eraſt.

O cale nie, tylko że ty śmieſzną na siebie [37] przyimuieſz poſtać, kiedy nieprawdę chceſz powiedzieć, i nad to ieſzcze ſam siebie ſwoiemi [38] wiążeſz ſłowami.

Symon.

Nu tak ieſt, nie znalazłem, iakem mowił. —

Eraſt.

Co, iakem mowił?

Symon.

Pewny mi ie w mieście dał.

Eraſt.

O! Symonie, Symonie! był to ktory z moich przyiacioł?

Symon.

A iużci nie inaczey, był iakiś [39] zacny Pan, pytał się mię: czy ia u W. Pana ieſzcze w ſłużbie ieſtem?

Eraſt.

A potym? —

Symon.

Odpowiedziałem tak ieſt, a potym dał mi te pieniądze, abym W Panu [40] zanioſł.

Eraſt.

I czyż ty tak [41] poczciwego człeka nie poznałeś?

Symon.

[37] annehmen [38] ſich ſelbſt widerſprechen, wiążę, wiązać, binden [39] fein [40] bringen [41] redlich.

Symon.

Nie, iakem mowił, nie mogłem ſobie [42] przypomnieć, ieżelim go kiedy widział, (*ſam do siebie*) o gdyby tylko naſza rozmowa iuż koniec wzięła.

Eraſt.

I ia tak rozumiem, żeś go nigdy nie widział. O wierny ſługo, czemu mię dnia dziſieyſzego pierwſzy raz chceſz [43] oſzukać.

Symon.

Ale bo to ieſt prawda. — Ia muſzę [44] wybacz mi W. Pan, ia muſzę iść do ogroda, (*odchodzi.*)

Eraſt.

To ieſt dziwno! — muſi być [45] iakakolwiek pod tym [46] ukryta [47] taiemnica, że ten człowiek cale [48] zmieſzany ieſt. Oſtatnia [49] powieść, zdaie mi się, iż rowno nieprawdziwa ieſt iak i pierwſza. Z czego on tak ſmutny? poydę za nim do ogroda. Nie mogę się [50] uſpokoić, aż poki w tey ſprawie lepiey nie będę [51] oświecony. (*chce odchodzić.*)

Symon.

(Powraca, [52] powoli ſtąpa i ſtoi w ziemię oczy ſpuściwſzy.) Mos Panie — Wybacz W. Pan — Nie mogę znieść tego, żem W. Pana chciał oſzukać! Iak ia widzę, toby mię przez

 całe

[42] ſich erinnern [43] betrügen [44] verzeihen [45] irgend einer [46] verſteckt, verborgen [47] das Geheimniß [48] unruhig verwirrt [49] die Sage [50] ſich beruhigen [51] mehr Licht worinn haben [52] langſam ſchreiten.

całe życie niespokoynym uczyniło. [53] Opowiem [54] rzetelnie wszystko W. Panu, ieżeli to, com uczynił, tak wielka [55] złość iest, iak mi moie sumnienie [56] zarzuca.

Erast.

Ach dla Boga! to mowże!

Symon.

Opowiem W. Panu [57] dokładnie wszystko: Kiedym z miasta wyszedł i przez te puste gory do naszey [58] pustyni [59] wlokłem się, siadłem na wierzchołku gory, ażebym sobie [60] wypoczął. Patrzałem na oddalone miasto w dole leżące, weyrzałem na [61] tyczące się Nieba Pałace i na tych [62] marnotrawcow, ktorzy rozumieią, że im szczęście [63] mytem zmowione służyć powinno, ktorzy opuszczonych i nędznych pod [64] progiem swoim głodem ginących nie ratuią, a swoie [65] dostatki w [66] nikczemney [67] trawią [68] lubieżności. To mię niemal do szaleństwa pobudziło, że ci [69] zewsząd naylepsze maią dochody. A poczciwy czasem Panisko, na przykład iak W. Pan, lepszy niż dziesięciu takich [70] do gromady złożywszy, [71] zacny i cnotliwy człowiek; z [72] przykładną małżonką, iak w świecie być może, nędzne i opłakane życie na ziemi prowadzić

[53] sagen [54] ausführlich [55] Bubenstück, Bosheit [56] vorwerfen [57] umständlich [58] Wildniß [59] schlendern [60] ausruhen [61] berühren [62] Schlemmer [63] gedungen [64] Schwelle [65] Reichthum [66] niederträchtig [67] verschwelgen [68] Wollust [69] von allen Orten [70] zusammengenommen [71] vortrefflich, edel [72] exemplarisch.

dzić muſicie. [73] Szalenie byłem zły, kiedym ſtan życia naſzego [74] wziął na uwagę, naybardziey, gdy w naſzey chacie i [75] kęſa chleba nie mamy, a tam zaś niektory niecnota, co ledwo wody wart, w iednym dniu więcey ſtraci, iak przez cały rok poczciwy człowiek [76] wypotrzebować może, tam na iedną kartę więcey pieniędzy, niż pracowity człowiek zarobić może, niektory [77] koſtera z [78] niezmarſzczoną przegra twarzą. A niechże go o ſzeląg [79] niedołężny albo [80] kaleka proſi, wraz wſzystkich diabłow z piekła nań [81] wywrze. Czy ſłuſzna ieſt pomyśliłem, że fortuna tak nierowne ſwoie [82] rozdzieliła dary? i że ieden [83] zbytkuiąc częſto tyle traci, coby dla tysiąca ſłużyło potrzeby. Tak ſobie [84] rozważałem, i wziąłem [85] ſakiewki na plecy idąc daley [86] gorzkim napełniony [87] żalem. W tym poſtrzegłem nakoniu iednego, ktory się [88] zbił z drogi; pięknie uſtroiony ku mnie iachał. Co? gdyby ten się ze mną podzielił, to całe nic nie byłoby [89] zdrożnego, pomyśliłem ſobie. Moia [90] zawiść ośmieliła mię, a ſumnienie znowu [91] traciło mi odważny umysł. Połowe musi mi oddać, to musi on, iak Bog w niebie, musi on uczynić, a tak ſpodziewam się, że tyle doſtanę,

 iż

[73] raſend [74] überdenken [75] ein Biſſen [76] verbrauchen [77] Spieler [78] gleichgültig [79] unvermögend kraftlos [80] Krüpel [81] ausſtoßen, auslaſſen [82] vertheilen [83] ein üppiges Leben führen. [84] überlegen erwägen [85] Querſack Bündel [86] bitter [87] Gram [88] ſich verirren, ſich vom Wege entfernen [89] das wäre nichts Unbilliges; ungereimt [90] Widerwille [91] muthlos machen.

iż nam na długi czas wyżywienia dostarczy. Nie żądam żadnego zbytku, ale też niesłusznie, abyśmy mieli głodem umrzeć. Tak sobie myśliłem, iak ten podrożny do mnie się zbliżył, [92] cisnąłem w krzaki moie sakwy i zdało mi się, niby mię ktoś nazad [93] odciągał, i serce mi w piersiach nad zwyczay bić poczęło. Stoy! krzyknąłem z [94] poięki waniem, i porwałem konia za cugle, a drugą ręką dobyłem [95] tasaka; day mi połowę tych pieniędzy, ktore masz przy sobie, [96] nieodwłocznie, i gwałtu nie wołay, prawdziwie nie, bo ia wraz zawołam moich kamratow, co niedaleko [97] utaieni leżą, a tak ieszcze nie tym [98] odbędziesz. Podrożny ten, mniey serca miał niż ia, bo nie poznał ze strachu że na mnie zimne [99] występowały poty, i że drżącą ręką konia trzymałem za cugle. Dał mi to, co się w tym [100] worku znayduie, a ia [101] przelękniony wrociłem się do [102] chrostu, i tam zdawało mi się, nibym się ze snu [103] odecknął. Gdy ia tę rzecz na [104] głęboką biorę uwagę, żadną miarą i przed żadnym sądem nie zasługuię na to, aby mię [105] powieszono.

Erast.

I ty poczciwy człowieku! Ty! i mogłeśże się nato [106] odważyć?

Symon.

[92] werfen [93] abziehen [94] das Stottern [95] Weidmesser, Hirschfänger [96] ohnverzüglich [97] versteckt [98] los kommen [99] heraustreten [100] ein Beutel [101] erschrocken [102] der Strauch [103] erwachen [104] von allen Seiten betrachten, wohl überlegen [105] aufhängen [106] sich entschließen, sich erkühnen.

Symon.

O gdyby się były te pieniądze w moich ręku [107] rozpłynęły! — Ale mie, pomyśl tylko W. Pan dobrze, wszystkie okoliczności wymawiaią.

Erast.

W [108] namyślnym dziele, ktore iest złe z siebie, żadna okoliczność nie [109] umnieysza złości.

Symon.

Ale ia cale nie rozumiałem, abyś się W. Pan oto gniewał.

Erast.

Poty się nie uspokoię, poki te pieniądze nie będą [110] właśnemu wrocone Panu.

Symon.

Gdzież go teraz szukać? o [111] nieszczęsne pieniądze! a w reście, dał mi ie, iakby cale nie [112] stał o nie, i ta fraszka nie uczyni go ubogim, tylko się to W. Panu zdaie wielka rzecz, żeś przez wiele lat tyle na ieden raz nie widział.

Erast.

Nie mamy żadnego prawa do [113] wydarcia bliźniemu naymnieyszey rzeczy, przeciw iego woli. Idź Symonie! idź. Het tam na wierzch gory, zkąd drogę widać, azali go tam znowu nie [114] uyrzysz.

Symon.

Kto? ia mam —

[107] zerschmelzen [108] vorsetzlich [109] mindern, mildern [110] eigenthümlich, eigen [111] verwünscht [112] leicht missen können, auf etwas nicht bestehen [113] wegnehmen [114] erblicken.

Eraſt.

Co?

Symon.

Mam mu ſam te pieniądze wrocić?

Eraſt.

Na, oto maſz, czyń ſobie z niemi co chceſz.

Symon.

Nu! to ia poydę na gorę wyglądać, czy on nie poiedzie drogą. — Ale ſłuchayno W Pan, mnie się zdaie, że ſłyſzę końſkie [115] tupanie — kto to ma być? Ach kiedy to się [116] wydało, i kiedy tu przyiadą po mnie, co ia uczynię, kiedy mię zechcą wziąć? a kto wie czy nie zechcą potym i całe [117] powieſić? Ach kto się tak złego ſpodziewał! — ktoś [118] przyieżdza! — Piorun! — (*ze ſtrachem*) a oto ten ſam —

SCENA DZIEWIĄTA.

KLEON (w botach) ERAST I SYMON.

Kleon.

Zbiłem się z [1] bitego gościńca, pomiędzy gorami, i odeſłałem od siebie [2] ſłużącego, aby [3] zgubioną znalazł drogę. Ktory się podobno [4] obłąkał, i mnie znaleść nie może, na koniec przybiłem się tu do W. Pana. Za ktorą [5] śmiałość przepraſzam — (*poſtrzega Symona*) — [6] Przebog zginąłem!

Symon.

[115] Stampfen [116] herauskommen, ans Tageslicht kommen [117] aufhängen [118] kommen, herankommen.
Scena dziewiąta. [1] Die Landstraße [2] Bedienter [3] verlorner [4] sich verirren [5] Dreiſtigkeit [6] Himmel! ich bin verloren!

Symon.

Prawdziwie! ten ſam ieſt! (*chowa się.*)

Eraſt.

Czego się W. M. Pan tak nagle [7] ſtrwożył?

Kleon.

Proſzę W. M. Pana o [8] wybaczenie. Ten Pan był tak łaſkaw, że się tylko połowy u mnie [9] dopomniał, a ia mu nie [10] licząc większą część oddałem. I iednak tyle ieſzcze nad to mam, ile do [11] dokończenia moiey potrzebuię [12] podroży.

Eraſt.

Wzaiem przepraſzam W. M. Pana. O Nieba! my nie ieſteśmy żadni [13] zboycy, lecz nieſzczęśliwi ludzie, ktoryśmy się od świata na puſtynią [14] ſchronili. Wybacz W Pan za to [15] przelęknienie. I ten [16] łup w całości powrocony będzie,

Symon.

(*Przychodzi z boiaźnią*) (*do Kleona.*)

Stawam tu [17] zawſtydzony z prośbą do W. Pana, abyś to na powrot przyiął, com W Panu przed tym z [18] ſmutku i z rozpaczy wydarł. Tylkom co chciał biec za W. Panem, abym to w całości iemu [19] odnioſł. Ach ten nędzny ſtan życia, w ktorym moy cnotliwy Pan i my domownicy [20] ięczeć musiemy, oſtatnie naſze uboſtwo do tego mię przywiodło; do czego w życiu moim nie miałem [21] ſkłonności. O Boże! odpuść mi!

 oto

[7] beſtürzt werden [8] Verzeihung [9] abfordern [10] ungezählt [11] Vollendung, Beendigung [12] die Reiſe [13] Räuber, Mörder [14] ſich retten, verbergen [15] der Schrecken [16] das Geraubte, der Raub [17] beſchämt [18] Unmuth [19] zurück bringen [20] ſeufzen [21] Neigung.

oto W. Pan maſz. Zdeym W. Pan iak nayprędzey ten ciężar ze mnie, ktoryby mię aż do śmierci [22] przyciſkał i trapił. (*Gdy Symon mowi, Eraſt* [23] *z wielką uwagą w patruie się w tego podrożnego.*

Kleon.

Wybacz mi W. Pan, żem mu [24] krzywdę uczynił, owſzem [25] żałuię mocno! zatrzymay W. Pan tę trochę, ia nie przyimę. Iabym chciał chętnie W. Pana [26] weſprzeć w iego potrzebie, tylko że na podroż nie chciałem się bardzo [27] obciążać.

Eraſt.

Przepraſzam uniżenie W. Pana! Nieſłuſzniebym poſtępował, żebym miał z tego [28] odzierać W. Pana, co W. Panu ſamemu potrzebne ieſt w podroży, (*ſam do siebie*) O! Nieba ten [29] ſkład, te [30] ſkinienia!

Kleon.

I. W. Panże mi nie życzy tego ſzczęścia, abym tę [31] nikczemną przyſingę oſobie iego uczynił? mam ieſzcze tyle; iż mogę [32] wygodnie [33] przedsięwziętą drogę [34] odprawić. Więc ia daruię to temu przyiacielowi, ktory ieżli się nie [35] mylę ieſt na uſługach W. Panu.

Symon.

Bez dalſzego [36] namyślenia, przyimuię Mci Dobrodzieiu z tysiącznym dziękczynieniem.

Eraſt.

[22] drücken und beunruhigen [23] mit großer Aufmerkſamkeit betrachten [24] Unrecht [25] bedauern [26] beyſteben einem [27] beläüigen, beſchweren [28] berauben [29] diese Züge! [30] dieſe Gebärden [31] ſchlecht [32] bequem [33] unternommen [34] abfertigen [35] ſich irren [36] Bedenken.

Eraſt.

Ieżeliż tak ieſt, więc i ia dziękuię. O Boże! kiedym ia był w tym ſtanie, żem mogł drugim uczynić przyſługę, niezmierną z tego miałem rozkoſz, lecz wybacz, wybacz W. Pan! że się nie mogę od łez [37] wſtrzymać.

Kleon.

Ach przyiacielu! Niech mi się godzi tak nazwać W. Pana. [38] Szlachetne obyczaie wydaią, że nie z [39] poſpolitego pochodziſz domu, tylko podobno przez nieſzczęście —

Eraſt.

Więcey mi nie [40] zoſtaie, iak tylko ſpokoyne ſumnienie.

Kleon.

Załuię mocno W. M. Pana! Mnie nie zbywa na dobrach fortuny, alebym wſzystko to oddał za [41] uſpokoienie ſumnienia. [42] Znam się do iedney krzywdy, ktora mię uſtawnie trapi; [43] gryzota ſumnienia, iakby [44] ſtraſząca poczwara, [45] w każdy ślad wſtępuie za mną. O Boże! podobno mi nie przyidzie na świecie doſyć uczynić za to! Ach moy kochany Panie! płacz W. Pan ze mną, ieſtem godzien tego [46] politowania. O Boże! iak pełne gryzoty, i ſtraſzne te dni mi będą, ktore moiey [47] ſiwiźnie Niebo pozwoliło do życia, gdy ia tych nie znaydę, ktorym uczyniłem krzy-

[37] ſich enthalten [38] edles Betragen [39] gemein [40] bleiben [41] Beruhigung [42] ſich zu etwas bekennen [43] das Nagen [44] fürchterliches Geſpenſt [45] einem auf allen Tritten nachfolgen [46] Mitleiden [47] das graue Alter.

krzywdę. W. Pan młody ieſzcze ieſteś, [48] oſzczędzay, o oſzczędzay! W. Pan ten ſkarb nayſzlachetnieyſzy czyſtego ſumnienia, na otrzymanie [49] nieuprzykrzoney ſtarośći. Ach iak to ćiężka nędza ieſt! iakie [50] utrapienie! co nas przy [51] ſchyłku życia naſzego ſwoią [52] dotkliwośćią [53] bodzie! i naſzę [54] oſiwiałą ſtarość aż do grobu [55] prześladuie. Iuż dawno w moiey ſtarośći wſzystkie [56] zwykłe podroży uprzykrzenia [57] wytrzymuię, abym mogł tych [58] wyśledzić, ktorzy [59] z moiey przyczyny podobno, o ſtraſzna myśl! w oſtatniey zoſtaią nędzy, podobno [60] biedne zakończyli życie. Ach ktora ziemia ich przykryła [61] zewłoki? ktore obłoki dżdżem i roſą ich [62] odwilżaią grobowiſko? o gdybym wiedział! [63] pośpieſzyłbym na to mieyſce, moią osiwiałą głowę [64] złożyłbym na ich [65] mogile. Oſtatek dni moich trawiłbym na płaczu i [66] pożądaney oczekiwałbym śmierci — Ach ia nieſzczęśliwy oyciec. A W. Pan płaczeſz. Niech Bog będzie nadgrodą za politowanie nademną! Wſzak godzien ieſtem tego! Niebo wie! żem godzien [67] użalenia!

Eraſt.

Tenci ieſt zwyczay nędznych ludzi z każdego [68] podobieńſtwa dobrą ſobie nadzieię czynić! O Nie-

[48] ſparen [49] unverdrüßlich [50] Marter, Pein [51] Abend [52] Empfindlichkeit [53] ins Herz dringen [54] grau [55] verfolgen [56] gewöhnliche Beschwerlichkeiten [57] aushalten [58] Spuren von einem finden [59] durch meine Schuld [60] hülflos [61] Staub; sterblicher Leib [62] benetzen [63] eilen [64] legen [65] Grabhügel [66] lang gewünscht [67] das Bedauren [68] Aehnlichkeit, Gleichheit.

O Nieba! — Nie! to nie ieſt! — i być nie może! żałuię mocno W. Pana. W. Pan ieſteś ieden z liczby nieſzczęśliwych oycow, a ia —

SCENA DZIESIĄTA.

LUCYNDA, KLEON I ERAST.

Lucynda.

Moy mężu, ty [1] bawiſz czci godnego gośćia tu na tym [2] wilgotnym powietrzu wieczornym, ktory podobno podrożą [3] zużony ieſt, ale czy nie byłoby z lepſzą [4] wygodą iść pod dach, i tyle użyć [5] wczaſu, ile naſze pozwala uboſtwo? proſzę uniżenie. —

Kleon.

Kiedy mi W. Pani pozwala tego ſzczęśćia, ſobie ſłużyć, bardzo mi to ieſt przyiemno.

Symon.

Ach! Ach! Mos Panie! O Boże! co ia widzę! czy mię nie [6] mami [7] wzrok? O Boże! i co ia znalazłem przy tych pieniędzach?

Eraſt.

O Nieba! coż tam?

Symon (do Kleona.)

I W. M. Pan to ieſteś, ktorego imię [8] wyrażone na tey kartce? *(daie mu papier.)*

Kleon.

Tak, nie inaczey ia ieſtem.

Symon.

Scena dziesiąta. [1] Halten [2] feuchte Abendluft [3] müde [4] Bequemlichkeit [5] Gemächlichkeit, Ruhe [6] blenden [7] Gesicht [8] ausgedrückt.

Symon.

O Boże! ściſkaycie się! ach ia na ſtarość muſzę płakać iak małe dziecię, ściſkaycie się! oto ieſt W. Państwa Oyciec! Mos Panie to ieſt Eraſt ſyn W. Pana, a to Lucynda —

Eraſt.

Boże co ia widzę, Ach Oycze moy! (*padaią na kolana.*)

Kleon.

Ach moie dzieci 9 przebog! 10 gwałtowna radość 11 zaymuie mi mowę! O ſynu moy! o moia corka! iaka w twarzach waſzych odmiana. Tyle nędzy przyczyną ieſtem! A co większa nieſłuſznie i nieſprawiedliwie! Ale nie inaczey; Ty ieſteś, ty ieſteś moim ſynem! 12 przypominam znowu 13 ſkład twarzy twoiey, przez 14 kłopot 15 znędzoney. O Boże! iak dziwnie, iak niespodzianie ſzczęśliwy! —

Eraſt.

O Oycze moy! Oycze moy!

Lucynda.

Niech mi się 16 godzi nazwać Oycem Was Pana, niech mi się godzi, tę rękę 17 łzami radoſnemi 18 ſkropić! O Oycze moy!

Symon.

(*Przyprowadza obydwoch Synow przed chatę.*)

I wy dzieci 19 poklękaycie też. Iuż teraz ieſteśmy ſzczęśliwi! iednym razem ſzczęśliwi!

Ia

9 um Gottes Willen! o Gott! 10 das Entzücken 11 benehmen 12 sich erinnern, gedenken 13 Züge 14 Gram 15 zerstört, abgekommen 16 es ist erlaubt, es stehet frey 17 Freudenthränen 18 netzen 19 niederknieen.

Ia nie wiem z radośći na ktorym mieyſcu ieſtem?

Kleon.

Wſtań ſynu, trzymay mię, moia radość ieſt większa iak ſiły. Uściśniycie! Uściśniycie mię wſzyſcy! Są to twoie dzieci? Ach błogosław im Boże! O Lucyndo corko moia! Eraśćie! O Boże tyś moie ſkończył [20] utrapienie. Iuż lat trzy iak nieſpokoyne ſumnienie trapiło mię niewymowną gryzotą, iuż lat trzy, kiedym w bolu i chorobie [21] drzał na śmiertelney pośćiely, gdy mi to [22] wſpomnienie, żem ci krzywdę uczynił, [23] zbliżaiącą się śmierć ſtrachem napełniało. O gdybyśćie wiedzieli dzieci! iak ia [24] ięczałem w moiey chorobie. Wrozpaczy [25] wſpominałem imię twoie o Boże! w te ſłowa wołałem: [26] pozwol mi ieſzcze życia, przywroć mi zdrowie! nie [27] zbieray mię w tey [28] gryzocie ze świata, poki go nie znaydę, poki na ręku iego moiey nieſprawiedliwośći nie [29] obżałuię, a tak [30] poiednany z weſołym ſumnieniem, na piersiach iego [31] dokonam życia. Dawno iuż z wielkim [32] uſiłowaniem [33] badałem się o tobie, iuż dawno darmo cię ſzukałem. O błogosławiona godzina! Teraz dni moiey ſtarości ſzczęśliwie się zakończą.

[20] Quaal [21] beben [22] Andenken [23] nähernd, herankommend [24] winſeln [25] anrufen [26] ſchenken, bewilligen [27] wegnehmen [28] quälende Angſt [29] beklagen [30] verſöhnt [31] endigen [32] Bemühung; Darſetzung der Kräfte, Nachdruck [33] nachforſchen.

czą. Ach [34] odpuśćie mi dzieci! odpuśćcie moiey niepotrzebney surowośći. Iużem ucierpiał za to dosyć.

Erast.

O Oycze moy!

Lucynda.

Ach nie czyń W. M. Pan żadnych sobie [35] zarzutow, O Nieba! nie czyn W. Pan tego, poydź W. Pan lepiey z nami do chaty, muśiemy wszyscy [36] odetchnąć.

[34] verzeihen [35] ein Vorwurf. [36] sich erholen, Athem holen.

